

23.12.2021

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi jätelain ja merenkulun ympäristönsuojelulain muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksellä ehdotetaan muutettavaksi jätelakia ja merenkulun ympäristönsuojelusta annettua lakia.

Suurin osa ehdotetuista muutoksista olisi tarpeen tiettyjen muovituotteiden ympäristövaikutuksen vähentämisestä annetun direktiiviin täytäntöön panemiseksi. Direktiivin edellyttämät tuotekiellot ja merkintävaatimukset on saatettu kansalliseen lainsäädäntöön jo aikaisemmin. Osa ehdotetuista muutoksista olisi tarpeen EU:n jätesäädöspaketin täytäntöönpanon täydentämiseksi.

Jätelain tuottajavastuusäätelyn piiriin sisällytettäisiin uusina tuoteryhminä useita kertakäyttöisiä muovituotteita sekä muovivaasia sisältäviä kalastusvälineitä. Osalle kyseisten tuotteiden tuottajista säädettäisiin nykyisen säätelyn mukainen erilliskeräystä edellyttävä jätehuollon järjestämis- ja kustannusvastuu. Osalle kyseisten tuotteiden tuottajista säädettäisiin nykyiseen säätelyyn verrattuna uusi kustannusvastuu, joka koskisi tiettyjä kuntien toteuttamia jätehuolto- ja siivoustoimia.

Osana tuottajavastuusäätelyn muutoksia pakkausten tuottajavastuusäätelyyn nykyisin liitetty miljoonan euron liikevaihtoraja poistettaisiin. Samalla lakiin lisättäisiin pakkausten tuottajan määritelmästä eroava palvelupakkausten tuottajan määritelmä.

Tietyn kokoisissa merenkulun ympäristönsuojelulain soveltamisalaan kuuluvissa kalastussatamissa olevat vastaanottolaitteet olisivat osa muovivaasia sisältävän kalastusvälinejätteen erilliskeräysverkostoa. Erilliskeräysverkostosta säädettäisiin tarkemmin lain nojalla annettavalla asetuksella. Lain nojalla annettavalla asetuksella säädettäisiin myös eräitä muovituotteita koskevista uusista tuote- ja erilliskeräysvaatimuksista, sekä uusista kuluttajatiedotuksen sisältövaatimuksista.

Kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvia elintarvikepakkauksia ja juomamukeja koskevat kansalliset kulutuksen vähennystoimet toteutettaisiin lainsäädännössä määritettävien vähennystoimien sijasta ensisijaisesti sopimuksella, joka laadittaisiin ympäristöministeriön ja kulutuksen vähentämistoimien kohteena olevia merkittävimpiä toimialoja ja toimijoita edustavien yhdistysten välillä.

[Esitys liittyy vuoden 2023 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.]

Esitykseen sisältyvät lait on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen, kun ne on vahvistettu.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
PERUSTELUT	4
1 Asian tausta ja valmistelu	4
1.1 Tausta	4
1.2 Valmistelu	4
1.2.1 SUP -direktiivin valmistelu.....	4
1.2.2 Hallituksen esityksen valmistelu.....	5
2 SUP -direktiivin tavoitteet ja pääasiallinen sisältö	6
2.1 Yleistä	6
2.2 Tavoitteet (1 artikla).....	6
2.3 Soveltamisala (2 artikla)	6
2.4 Määritelmät (3 artikla)	9
2.5 Kulutuksen vähentämistoimet (4 artikla)	11
2.6 Tuotevaatimukset (6 artikla)	11
2.7 Laajennettu tuottajavastuu (8 artikla).....	12
2.8 Erilliskeräysvelvoitteet (9 artikla).....	15
2.9 Valistustoimenpiteet (10 artikla).....	15
2.10 Raportointivelvollisuudet (13 artikla)	16
2.11 Seuraamukset (14 artikla)	16
2.12 Siirtäminen osaksi kansallista lainsäädäntöä (17 artikla).....	16
2.13 Toimivallan siirtäminen komissiolle.....	17
3 Nykytila ja sen arviointi.....	18
3.1. Meren ja merenrantojen roskaantumisesta Suomessa	18
3.1.1 Rantojen roskaantumisen seuranta Suomessa	18
3.1.2 Roskaantumisen kannalta merkittävät roskatyypit Suomessa.....	19
3.1.3 Roskan lähteet ja reitit.....	21
3.1.4 Roskaantumisen ympäristöhaitoista ja taloudellisista vaikutuksista	22
3.2. Tavoite vähentää jätteen määrää ja haitallisuutta sekä edistää kiertotaloutta	23
3.3 Määritelmät	25
3.4 Tuottajavastuujärjestelmät	25
3.4.1 Nykyiset tuottajavastuujärjestelmät	25
3.4.2. Tuottajavastuujärjestelmiin tarvittavat muutokset	28
3.5 Tuottajavastuuvollisuuksien käytännön toteuttaminen ja viranomaisvalvonta	37
3.6 Kuluttajien tiedottaminen.....	39
3.7 Kirjanpito- ja tiedonantovelvoitteet sekä raportointi	39
3.8 Omavalvonta, hallintopakkeukset ja rangaistussäännökset.....	40
3.9 Eräiden kertakäyttöisten muovituotteiden kulutuksen vähentäminen.....	41
3.10 Muovia sisältäviä juomapakkauksia koskevat tuotevaatimukset	42
3.11 Muovia sisältäviä juomapulloja koskevat erilliskeräysvaatimukset	43
3.12 Pakkauksen tuottajan määritelmä.....	44
4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset	45
4.1 Keskeiset ehdotukset.....	45
4.1.1 Muovin ja kertakäyttöisen muovituotteen sekä tuottajavastuullisten tuottajien määritelmät.....	45

4.1.2 Tuottajavastuujärjestelmien muutokset.....	46
4.1.3 Kertakäyttöisin muovituotteisiin kuuluvia juomapakkauksia koskevat tuotevaatimukset	48
4.1.4 Kertakäyttöisin muovituotteisiin kuuluvia juomapulloja koskevat erilliskeräysvaatimukset.....	49
4.1.5 Kuluttajien tiedottaminen, kirjanpito- ja tiedonantovelvoitteet sekä raportointi.....	49
4.1.6 Kansalliset kulutuksen vähennystoimet	50
4.1.7 Pakkausten tuottajan määritelmään liittyvät muutokset.....	51
4.2 Pääasialliset vaikutukset.....	51
4.2.1 Vaikutustenarvioinnin toteuttaminen ja vaikutusten muodostuminen	51
4.2.2 Direktiivistä tehty vaikutustenarviointi ja sen soveltuminen Suomessa	52
4.2.3 Taloudelliset vaikutukset	53
4.2.4 Vaikutukset viranomaisten toimintaan.....	63
4.2.5 Ympäristövaikutukset	65
4.2.6 Muut yhteiskunnalliset vaikutukset.....	68
5 Muut toteuttamisvaihtoehdot	69
5.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset.....	69
5.1.1 Eräiden vaatimusten täytäntöönpano sopimuksella lainsäädännön sijaan	69
5.1.2 Muovia sisältävien kalastusvälineiden tuottajavastuun järjestäminen	70
5.1.3 Eräitä kertakäyttömuovituotteiden tuottajia koskeva uusi kustannusvastuu	70
5.1.4 Pakkauksen tuottajan määritelmään liittyvät muutokset	71
5.2. Muiden jäsenvaltioiden suunnittelemat tai toteuttamat keinot.....	73
6 Lausuntopalaute.....	78
7 Säännöskohtaiset perustelut.....	78
7.1. Jätelain muutos.....	78
7.2 Merenkulun ympäristönsuojelulain muutos	94
8 Lakia alemman asteinen sääntely	95
9 Voimaantulo	97
10 Toimeenpano ja seuranta	97
11 Suhde muihin esityksiin.....	98
11.1 Esityksen riippuvuus muista esityksistä.....	98
11.2 Suhde talousarvioesitykseen	98
12 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys	98
LAKIEHDOTUKSET	101
1. Laki jätelain muuttamisesta.....	101
MUUT LIITTEET	109
LIITE	109
LAIN 48 §:N 1 MOMENTIN 6 KOHDASSA TARKOITETTUINA PAKKAUKSINA PIDETTÄVÄT KERTAKÄYTTÖISET MUOVITUOTTEET.....	109
2. Laki merenkulun ympäristönsuojelulain muuttamisesta.....	110
RINNAKKAISTEKSTIT	111
1. Laki jätelain muuttamisesta.....	111
2. Laki merenkulun ympäristönsuojelulain muuttamisesta.....	126

PERUSTELUT

1 Asian tausta ja valmistelu

1.1 Tausta

Esitys on tarpeen tiettyjen muovituotteiden ympäristövaikutuksen vähentämisestä annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin (EU) 2019/904, jäljempänä *SUP-direktiivi*, täytäntöön panemiseksi.

SUP -direktiivin mukaan sen vaatimukset olisi tullut saattaa osaksi kansallista lainsäädäntöä viimeistään 3.7.2021. Pääosaa direktiivin vaatimuksista on kuitenkin alettava soveltaa vasta myöhemmin, vuosien 2022-2024 välisenä aikana.

Direktiivin edellyttämät tuotekiellot ja merkintävaatimukset on jo saatettu kansalliseen lainsäädäntöön EU:n jätesäädöspaketin¹ täytäntöönpanoon liittyneellä jätelain muuttamista koskevalla lailla (714/2021) ja sen nojalla annetulla eräitä kertakäyttöisiä muovituotteita koskevalla valtioneuvoston asetuksella (771/2021). Niitä on alettu soveltaa kansallisesti 23.8.2021 alkaen, eli hieman direktiivissä säädettyä määräaika myöhemmin.

Tämä esitys liittyy muiden SUP -direktiivin edellyttämien vaatimusten kuin tuotekieltojen ja merkintävaatimusten täytäntöönpanoon. Tarkemmat täytäntöönpanosäädökset annetaan valtioneuvoston asetuksilla.

Esityksessä ehdotettu pakkausten tuottajavastuun soveltamisalaa määrittävän 1 miljoonan euron liikevaihtorajan poisto olisi tarpeen EU:n jätesäädöspaketin täytäntöönpanon täydentämiseksi sekä SUP -direktiiviin täytäntöön panemiseksi.

1.2 Valmistelu

1.2.1 SUP -direktiivin valmistelu

Komissio antoi 28.5.2018 ehdotuksensa SUP -direktiivin laatimiseksi². Ehdotus on yksi komission 16.1.2018 julkaisemassa EU:n muovistrategiassa³ esitetyistä toimista ja sen taustalla on EU:n kiertotalouden toimintasuunnitelma⁴. EU:n muovistrategian visiona on älykäs, innovatiivinen ja kestävä muoviteollisuus, jossa suunnittelussa ja tuotannossa otetaan täysimääräisesti huomioon uudelleenkäyttö-, korjaus- ja kierrätystarpeet, luodaan kasvua ja työpaikkoja Eurooppaan sekä autetaan vähentämään EU:n kasvihuonekaasupäästöjä ja riippuvuutta fossiilisten polttoaineiden tuonnista. EU:n kiertotalouden toimintasuunnitelma puolestaan sisältää komission suunnitelmat kiertotalouden kokonaisvaltaiseksi edistämiseksi ja tavoittelee systemisen tason muutosta kohti kestäviä tuotanto- ja kulutustapoja.

¹ Jätesäädöspaketti sisältää neljä jätealan direktiiviä, joilla muutetaan kuutta jätealan keskeistä direktiiviä (jäljempänä jätedirektiivit): jätedirektiiviä, pakkausjätedirektiiviä, kaatopaikkadirektiiviä, sekä romuajoneuvodirektiiviä, paristo- ja akkudirektiiviä ja sähkö- ja elektroniikkalaiteromudirektiiviä. Asiasta tarkemmin jätesäädöspaketin täytäntöönpanoon liittyvässä hallituksen esityksessä HE 40/2021 vp.

² COM (2018) 340 final

³ COM(2018)28 final

⁴ COM(2015)614 final

Direktiiviehdotusta koskevat komission taustaselvitykset, vaikutusarviot ja yhteenvedot sidosryhmäkuulemisten tuloksista löytyvät komission verkkosivulta https://ec.europa.eu/environment/topics/plastics/single-use-plastics_en.

Komission ehdotusta käsiteltiin neuvoston ympäristötyöryhmässä puolen vuoden ajan. Euroopan parlamentti antoi ehdotuksista ensimmäisen lukemisen muutosehdotuksensa 27.3.2019. Alustava sopu epävirallisissa kolmikantaneuvotteluissa saavutettiin 21.5.2019. Euroopan parlamentti ja neuvosto hyväksyivät direktiivin 5.6.2019 noin vuoden käsittelyn jälkeen ja se julkaistiin Euroopan unionin virallisessa lehdessä 12.6.2019. Direktiiviehdotusten käsittelyä koskevat tiedot ovat saatavilla EUR-Lex-verkkosivustolta.⁵

Valtioneuvoston kirjelmä (U 72/2018)⁶ direktiiviehdotuksesta annettiin eduskunnalle 13.7.2018. Ympäristövaliokunta antoi kirjelmästä lausunnon 26.10.2018⁷ ja talousvaliokunta 18.10.2018⁸. Lausunnoissa yhdyttiin valtioneuvoston kantaan.

Suomen keskeisiä neuvottelutavoitteita oli muun muassa tarkentaa muovin ja kertakäyttöisen muovituotteen sekä kalastusvälineiden määritelmiä. Suomi piti myös tärkeänä, että kuitu- ja sellupohjaiset tuotteet, joissa on vain vähäinen määrä toiminnallisuuden kannalta olennaisia muovipinnoitteita, jäävät direktiivin soveltamisalan ulkopuolelle. Suomi myös painotti, että kulutuksen vähentämiseen liittyvät tavoitteet ja toimet tulee asettaa ja toteuttaa kansallisesti.

1.2.2 Hallituksen esityksen valmistelu

Esitys on valmisteltu virkatyönä ympäristöministeriössä.

SUP -direktiivin täytäntöönpanoon liittyvässä valmistelussa on hyödynnetty soveltuvin osin ympäristöministeriön tilaamia selvityksiä, jotka koskivat direktiivin toimeenpanon vaihtoehtojen tarkastelua, keinoja vähentää kertakäyttöisten muovituotteiden kulutusta sekä pakkausten tuottajavastuun 1 miljoonan euron liikevaihtorajan poistamiseen liittyviä tietoja niin sanottujen palvelupakkausten määristä, käyttäjistä, valmistajista ja maahantuojista. Selvitykset ovat saatavilla [valtioneuvoston hankeikkunasta](#). Lisäksi valmistelussa on lisäksi hyödynnetty Suomen ympäristökeskukselta ja eräiltä asiantuntijoilta erikseen pyydettyjä näkemyksiä SUP -direktiivin ympäristö- ja yritysvaikutuksista Suomessa. Valmistelussa on myös hyödynnetty käynnissä olevan Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy:lta tilatun esiselvityksen tuloksia, jossa on kartoitettu SUP -direktiivin edellyttämien kulutuksen vähennystoimien soveltamisalaan kuuluvien pakkausten määriä ja pakkausten sisältämän muovin määrää esimerkkituoteryhmien pakkaamisessa, sekä vaihtoehtoja niiden korvaamiseksi.

Esityksen valmistelun aikana ympäristöministeriö on järjestänyt teemakohtaisia sidosryhmätilaisuuksia SUP -direktiivin täytäntöönpanon kannalta merkityksellisille sidosryhmille. Niissä käsitelty aineisto on saatavilla [valtioneuvoston hankeikkunassa](#). Esityksen valmistelun aikana on järjestetty myös muita keskustelutilaisuuksia sidosryhmille. Niissä on käyty läpi muun muassa uusien tuottajavastuuvaatimusten toteuttamisvaihtoehtoja ja erilaisia vaihtoehtoja pakkausten tuottajan määritelmän muuttamiseksi.

⁵ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:32019L0904>

⁶ https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Kirjelma/Documents/U_72+2018.pdf

⁷ https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Lausunto/Documents/YmVL_32+2018.pdf

⁸ https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Lausunto/Documents/Ta_VL_55+2018.pdf

Esityksen valmistelun etenemistä on tiedotettu säännöllisesti jätealan strategiselle yhteistyöryhmälle ja muovitiekartan yhteistyöverkostolle.

Samanaikaisesti esityksen valmistelun kanssa ympäristöministeriö on osallistunut myös muovin ja muovituotteiden määrittelyä koskevien komission suuntaviivojen sekä useiden komission täytäntöönpanosäädösten valmisteluun. Niihin liittyvää kommentointia varten ympäristöministeriö on pyytänyt laajasti niiden sisällön kannalta merkityksellisten sidosryhmien näkemyksiä.

Esitys oli lausuntokierroksella x-x.2022

Esitys käsiteltiin kuntatalouden neuvottelukunnassa x.x.2022

Lainsäädännön arviointineuvosto antoi lausuntonsa esityksestä x.x.2022

2 SUP -direktiivin tavoitteet ja pääasiallinen sisältö

2.1 Yleistä

SUP -direktiivi edellyttää toimia direktiivin soveltamisalaan kuuluvien muovituotteiden koko elinkaaren aikana. Kansallinen liikkumavara SUP -direktiivin täytäntöönpanossa on varsin kapea, koska direktiivin artikkelit sisältävät paljon ehdottomia kieltoja ja muita velvollisuuksia, joiden osalta ohjauskeino on annettu jo direktiivissä. Kansallista liikkumavaraa ei näiden vaatimusten osalta ole, vaikka kaikki direktiivin tarkoittamat tuotteet eivät Suomessa ole erityisen ongelmallisia tai roskaantumisen olisi pääosin jo ehkäisty jätehuollon ja jätevesihuollon palveluilla ja kansallisilla ohjauskeinoilla. Seuraavaksi kuvataan artiklakohtaisesti SUP -direktiivin kansallinen liikkumavara täytäntöönpanossa.

2.2 Tavoitteet (1 artikla)

SUP -direktiivin 1 artiklan mukaan sen tavoitteena on ehkäistä ja vähentää sen soveltamisalaan kuuluvien muovituotteiden vaikutusta ympäristöön, erityisesti vesiympäristöön, ja ihmisten terveyteen sekä edistää siirtymistä kiertotalouteen, jossa käytetään innovatiivisia ja kestäviä liiketoimintamalleja, tuotteita ja materiaaleja, ja siten edistää myös sisämarkkinoiden tehokasta toimintaa.

Direktiivin tavoitteita koskeva artikla ei sisällä sellaista aineellisoikeudellista sääntelyä, että se tulisi sellaisenaan sisällyttää kansalliseen lainsäädäntöön.

2.3 Soveltamisala (2 artikla)

SUP -direktiivin 2 artiklan mukaan sen soveltamisalaan kuuluvat direktiivin liitteessä nimenomaisesti luetellut kertakäyttöiset muovituotteet, kaikki oxo-hajoavasta muovista valmistetut tuotteet sekä kaikki muovit sisältävät kalastusvälineet. Direktiivin soveltamisalaan kuuluvat muovituotteet ovat muovituotteita, joita useimmin löytyy roskana EU:n rannoilta.

Direktiivin soveltamisalaan kuuluville muovituotteille säädetään eri artikloissa eri vaatimuksia. Direktiivin liite sisältää osat A-G ja kunkin artiklan alussa on viitattu siihen direktiivin liitteen osaan, jossa juuri kyseisen artiklan piiriin kuuluvat muovituotteet on lueteltu. Useat muovituotteet kuuluvat useamman artiklan piiriin. Taulukossa 1 on lueteltu direktiivin soveltamisalaan kuuluvat muovituotteet ja artikkelit, joiden piiriin ne kuuluvat.

Taulukko 1: direktiivin soveltamisalaan kuuluvat muovituotteet ja artikkelit, joiden piiriin ne kuuluvat

Direktiivin soveltamisalaan kuuluvat muovituotteet	Direktiivin artikkelit
- Juomamukit, niiden korkit ja kannet mukaan luettuina.	4 artikla (kulutuksen vähennystoimet); 7 artikla (merkintävaatimukset); 8 artikla (laajennettu tuottajavastuu); 11 artikla (valistustoimet); ja 13 artikla (raportointi)
- Elintarvikepakkaukset eli astiat, kuten kannelliset ja kannettomat rasiat, joissa säilytetään elintarvikkeita, jotka	4 artikla (kulutuksen vähennystoimet); 8 artikla (laajennettu tuottajavastuu); 11 artikla (valistustoimet); ja 13 artikla (raportointi)
a) on tarkoitettu syötäväksi välittömästi joko paikalla tai mukaan otettuna,	
b) syödään tavallisesti astiasta, ja	
c) ovat valmiita syötäväksi ilman lisävalmistamista, kuten kypsentämistä, keittämistä tai lämmittämistä,	
mukaan lukien elintarvikepakkaukset, joita käytetään pikaruokaa tai muuta välittömästi syötäväksi tarkoitettua ateriaa varten, lukuun ottamatta juomapakkauksia, lautasia ja ruokaa sisältäviä annospakkauksia ja kääreitä	
- Vanupuikot, paitsi jos ne kuuluvat neuvoston direktiivin 90/385/ETY (1) tai neuvoston direktiivin 93/42/ETY (2) soveltamisalaan.	5 artikla (tuotekiellot)
- Ruokailuvälineet (haarukat, veitset, lusikat, syömäpuikot).	5 artikla (tuotekiellot)
- Lautaset.	5 artikla (tuotekiellot)
- Pillit, paitsi jos ne kuuluvat direktiivin 90/385/ETY tai direktiivin 93/42/ETY soveltamisalaan.	
- Juomien sekoitustikut.	5 artikla (tuotekiellot)
- Ilmapalloihin kiinnitettävät ja niitä tukevat varret, lukuun ottamatta ilmapalloja, jotka on tarkoitettu teolliseen tai muuhun ammattimaiseen käyttöön ja joita ei jaeta kuluttajille, mukaan lukien kyseisten varsien mekanismit.	5 artikla (tuotekiellot)
- Vaahdotetusta polystyreenistä valmistetut elintarvikepakkaukset eli astiat, kuten kannelliset ja kannettomat rasiat, joissa säilytetään elintarvikkeita, jotka	5 artikla (tuotekiellot)
a) on tarkoitettu syötäväksi välittömästi joko paikalla tai mukaan otettuna,	

b) syödään tavallisesti astiasta, ja	
c) ovat valmiita syötäväksi ilman lisävalmistamista, kuten kypsentämistä, keittämistä tai lämmittämistä,	
mukaan lukien elintarvikepakkaukset, joita käytetään pikaruokaa tai muuta välittömästi syötäväksi tarkoitettua ateriaa varten, lukuun ottamatta juomapakkauksia, lautasia ja ruokaa sisältäviä annospakkauksia ja kääreitä.	
- Vaahdotetusta polystyreenistä valmistetut juomapakkaukset, niiden korkit ja kannet mukaan luettuina.	5 artikla (tuotekiellot)
- Vaahdotetusta polystyreenistä valmistetut juomamukit, niiden korkit ja kannet mukaan luettuina.	5 artikla (tuotekiellot)
- Tilavuudeltaan enintään kolmen litran juomapakkaukset eli astiat, joita käytetään nesteitä varten, kuten juomapullot ja niiden korkit ja kannet, sekä yhdistelmäateriaalipakkaukset niiden korkit ja kannet mukaan luettuina, paitsi	6 artikla (tuotevaatimukset); 8 artikla (laajennettu tuottajavastuu); 9 artikla (erilliskeräysvaatimukset); 11 artikla (valistustoimet); ja 13 artikla (raportointi)
a) lasiset tai metalliset juomapakkaukset, joissa on muovikorkit tai -kannet,	
b) juomapakkaukset, jotka on tarkoitettu ja joita käytetään Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 609/2013 (3) 2 artiklan g alakohdassa määritellyjä erityisiin lääkinnällisiin tarkoituksiin tarkoitettuja nestemäisessä muodossa olevia elintarvikkeita varten	
- Terveysseiteet, tamponit ja tamponien asettimet	7 artikla (merkintävaatimukset); ja 11 artikla (valistustoimet)
- Kosteuspyyhkeet eli henkilökohtaiseen hygieniaan ja kotitalouksien käyttöön tarkoitettut esikosteutetut pyyhkeet.	7 artikla (merkintävaatimukset); 8 artikla (laajennettu tuottajavastuu); 11 artikla (valistustoimet)
- Suodattimelliset tupakkatuotteet ja suodattimet, joita pidetään kaupan käytettäväksi yhdessä tupakkatuotteiden kanssa	7 artikla (merkintävaatimukset); 8 artikla (laajennettu tuottajavastuu); 11 artikla (valistustoimet); ja 13 artikla (raportointi)
- Joustavasta materiaalista valmistetut annospakkaukset ja kääreet, joiden sisältämä ruoka on tarkoitettu nautittavaksi välittömästi annospakkauksesta tai kääreestä ilman lisävalmistusta.	8 artikla (laajennettu tuottajavastuu); ja 11 artikla (valistustoimet)
- Kevyet muoviset kantokassit, sellaisina kuin ne määritellään direktiivin 94/62/EY 3 artiklan 1 c kohdassa)	8 artikla (laajennettu tuottajavastuu); ja 11 artikla (valistustoimet)
- Ilmapallot, lukuun ottamatta ilmapalloja, jotka on tarkoitettu teollisiin tai muihin ammattimaisiin käyttötarkoituksiin ja sovelluksiin ja joita ei jaeta kuluttajille.	8 artikla (laajennettu tuottajavastuu); ja 11 artikla (valistustoimet)

- oxo- hajovasta muovista valmistetut muovituotteet	5 artikla (tuotekiellot)
- muovia sisältävät kalastusvälineet	8 artikla (laajennettu tuottajavastuu); 11 artikla (valistustoimet); ja 13 artikla (raportointi)

Direktiivissä säädetty soveltamisala on minimi, joka kaikkien jäsenvaltioiden tulee panna kansallisesti täytäntöön. Direktiivi on annettu SEUT 192 artiklan nojalla eli ympäristöperusteella. Tämä antaa jäsenvaltioille mahdollisuuden laajentaa kansallisen täytäntöönpanolainsäädäntönsä soveltamisalaa direktiiviä kattavammaksi eli ottaa kansallisen lainsäädännön piiriin esimerkiksi myös muita kuin direktiivin liitteessä nimenomaisesti lueteltuja kertakäyttöisiä muovituotteita.

2.4 Määritelmät (3 artikla)

SUP -direktiivin 3 artikla sisältää direktiivin kannalta merkitykselliset määritelmät. Kyseisen artiklan mukaan direktiivissä tarkoitetaan:

- *muovilla* materiaalia, joka koostuu asetuksen (EY) N:o 1907/2006 3 artiklan 5 alakohdassa määritellystä polymeeristä, johon on saatettu lisätä lisäaineita tai muita aineita ja joka soveltuu lopputuotteiden pääraakeneosaksi, lukuun ottamatta luonnonpolymeerejä, joita ei ole kemiallisesti muunnettu;
- *kertakäyttöisellä muovituotteella* tuotetta, joka on tehty kokonaan tai osittain muovista ja jota ei ole suunniteltu tai saatettu markkinoille kestämään elinkaarensa aikana useita käyttökertoja siten, että se palautettaisiin tuottajalle täytettäväksi tai sitä käytettäisiin uudelleen alkuperäiseen tarkoitukseen;
- *oxo-hajoavalla muovilla* muovimateriaalia, jonka sisältämät lisäaineet hapettumisen kautta aiheuttavat muovimateriaalin pilkkoutumisen mikrorakeiseksi tai sen kemiallisen hajoamisen;
- *kalastusvälineellä* esinettä tai laitteen osaa, jota käytetään kalastuksessa tai vesiviljelyssä meren elollisten luonnonvarojen pyyntiin tai kasvattamiseen tai joka kelluu merenpinnalla ja jolla pyritään houkuttelemaan ja pyytämään tai kasvattamaan tällaisia meren elollisia luonnonvaroja;
- *kalastusvälinejätteellä* kalastusvälineitä tai niiden osat, jotka kuuluvat direktiivin 2008/98/EY 3 artiklan 1 kohdassa esitetyn jätteen määritelmän soveltamisalaaan, mukaan lukien kaikki osat, aineet tai materiaalit, jotka olivat osa kyseistä kalastusvälinettä tai liitettyinä siihen, kun se hävitettiin, hylätyt ja kadonneet kalastusvälineet mukaan luettuina;
- *markkinoille saattamisella* tuotteen asettamista ensimmäistä kertaa saataville jäsenvaltion markkinoilla;
- *asettamisella saataville markkinoilla* tuotteen toimittamista jäsenvaltion markkinoille liiketoiminnan yhteydessä jakelua, kulutusta tai käyttöä varten joko maksua vastaan tai veloituksetta;

- *yhdenmukaistetulla standardilla* asetuksen (EU) N:o 1025/2012 2 artiklan 1 alakohdan c alakohdassa määriteltyä yhdenmukaistettua standardia;
- *jätteellä* direktiivin 2008/98/EY 3 artiklan 1 alakohdassa määriteltyä jätettä;
- *laajennettua tuottajan vastuuta koskevalla järjestelmällä* direktiivin 2008/98/EY 3 artiklan 21 alakohdassa määriteltyä laajennettua tuottajan vastuuta koskevaa järjestelmää;
- *tuottajalla*
 - a) jäsenvaltioon sijoittautunutta luonnollista henkilöä tai oikeushenkilöä, joka käytettävistä myyntitekniikasta riippumatta, Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2011/83/EU (21) 2 artiklan 7 alakohdassa määritellyt etäsopimukset mukaan lukien, ammattimaisesti valmistaa, täyttää, myy tai tuo maahan ja saattaa kyseisen jäsenvaltion markkinoille kertakäyttöisiä muovituotteita, täytettyjä kertakäyttöisiä muovituotteita tai muovia sisältäviä kalastusvälineitä, lukuun ottamatta henkilöitä, jotka harjoittavat Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 1380/2013 (22) 4 artiklan 28 alakohdassa määriteltyä kalastustoimintaa; tai
 - b) jäsenvaltioon tai kolmanteen maahan sijoittautunutta luonnollista henkilöä tai oikeushenkilöä, joka ammattimaisesti myy suoraan jossakin toisessa jäsenvaltiossa yksityisille kotitalouksille tai muille käyttäjille kuin yksityisille kotitalouksille direktiivin 2011/83/EU 2 artiklan 7 alakohdassa määritellyillä etäsopimuksilla kertakäyttöisiä muovituotteita, täytettyjä kertakäyttöisiä muovituotteita tai muovia sisältäviä kalastusvälineitä, ja jotka ovat muita henkilöitä kuin henkilöt, jotka harjoittavat asetuksen (EU) N:o 1380/2013 4 artiklan 28 alakohdassa määriteltyä kalastustoimintaa;
- *keräyksellä* direktiivin 2008/98/EY 3 artiklan 10 alakohdassa määriteltyä keräystä;
- *erilliskeräyksellä* direktiivin 2008/98/EY 3 artiklan 11 alakohdassa määriteltyä erillis-keräystä;
- *käsittelyllä* direktiivin 2008/98/EY 3 artiklan 14 alakohdassa määriteltyä käsittelyä;
- *pakkauksella* direktiivin 94/62/EY 3 artiklan 1 alakohdassa määriteltyä pakkausta;
- *biohajoavalla muovilla* muovia, joka hajoaa fysikaalisesti tai biologisesti siten, että se hajoaa lopulta hiilidioksidiksi (CO₂), biomassaksi ja vedeksi ja joka on kompostoinnin ja anaerobisen hajoamisen avulla hyödynnettävää pakkausta koskevien eurooppalaisten standardien mukainen;
- *sataman vastaanottolaitteilla* direktiivin 2000/59/EY 2 artiklan e alakohdassa määritellyjä sataman vastaanottolaitteita;
- *tupakkatuotteilla* direktiivin 2014/40/EU 2 artiklan 4 alakohdassa määritellyjä tupakatuotteita.

Direktiivin 3 artiklan mukaisten määritelmien täytäntöönpanossa ei kansallista liikkumavaraa juurikaan ole. Määritelmät on sisällytettävä kansalliseen lainsäädäntöömme lähtökohtaisesti sellaisenaan. Poikkeuksen tästä muodostaa direktiivin mukainen tuottajan määritelmä, joka mahdollistaa kansalliset valinnat sen suhteen, mitkä toimijat määritellään tuottajaksi.

Komissio antoi muovin ja kertakäyttöisten muovituotteiden määritelmiä koskevat suuntaviivat 5.6.2021⁹. Suuntaviivoja hyödynnetään ko. määritelmiä tulkittaessa.

2.5 Kulutuksen vähentämistoimet (4 artikla)

SUP -direktiivin 4 artiklassa säädetään kansallisista kulutuksen vähennystoimista, jotka koskevat kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvia elintarvikepakkauksia ja juomamukeja. Direktiivin 4 artiklan mukaan kyseisten kertakäyttöisten muovituotteiden kulutusta on vähennettävä kunnianhimoisesti ja pysyvästi vuoteen 2026 mennessä. Kulutuksen vähentymistä verrataan vuoden 2022 lähtötietoihin.

Direktiivin 4 artikla sisältää esimerkkejä kulutuksen vähentämistä koskeviksi toimenpiteiksi. Esimerkkeinä on mainittu muun muassa: erilaisten kansallisten tavoitteiden asettaminen, uudelleenkäytettävien vaihtoehtojen tarjoamiseen velvoittaminen, kertakäyttötuotteiden maksullisuus ja muut taloudelliset kannustimet, sekä roskaantumista ehkäisevät markkinointirajoitukset, jotta varmistetaan, että kertakäyttömuovituotteet korvataan kestotuotteilla tai muovittomilla vaihtoehtoilla.

Direktiivin 4 artiklassa korostetaan, että kansallisten kulutuksen vähennystoimien on joka tapauksessa oltava oikeasuhteisia ja syrjimättömiä.

Kansalliset kulutuksen vähennystoimet on ilmoitettava komissiolle jo 3.7.2021, jolloin ne on myös asetettava julkisesti saataville. Kansalliset kulutuksen vähennystoimet on lisäksi sisällytettävä johonkin direktiivin 11 artiklassa mainittuun ympäristöä koskevaan suunnitelmaan tai ohjelmaan tai nimenomaisesti direktiivin 4 artiklaa varten laadittuun muuhun ohjelmaan. Yksi direktiivin 11 artiklassa mainituista ympäristöä koskevista suunnitelmista ja ohjelmista on jätteilistä annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2008/98/EY, jäljempänä *jättedirektiivi*, edellyttämä valtakunnallinen jätesuunnitelma.

Komissio tulee todennäköisesti myöhemmin, direktiivin ensimmäisen raportointikauden jälkeen, asettamaan sitovia jäsenvaltiokohtaisia vähennystavoitteita.

Direktiivin 4 artikla on mahdollista panna kansallisesti täytäntöön lainsäädännön sijasta direktiivin 17 artiklassa tarkoitetulla sopimuksella. Sopimusten sisältövaatimukset ovat tiukat.

Direktiivin 4 artiklassa säädetty kulutuksen vähennysvelvoite ei kohdistu suoraan tuotteiden kuluttajiin vaan jäsenvaltioon, ja jäsenvaltio voi toteuttaa kulutuksen kunnianhimoisen ja pysyvän vähentämisen haluamallaan tavalla ja myös määritellä tavoitellun kulutuksen vähentämisen prosentin oman tilanteensa mukaisesti. Kyseisen artiklan kansallisessa täytäntöönpanossa on muihin direktiivin vaatimuksiin verrattuna eniten liikkumavaraa.

2.6 Tuotevaatimukset (6 artikla)

SUP -direktiivin 6 artiklan 1 ja 5 kohdissa säädetään roskaantumisen ehkäisemiseksi ja kierto-talouden edistämiseksi tuotevaatimuksia, jotka koskevat kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvia juomapakkauksia.

Kyseisen artiklan 1 kohta velvoittaa jäsenvaltion varmistamaan, että sellaiset direktiivin piiriin kuuluvat juomapakkaukset, joiden korkit ja kannet on valmistettu muovista, voidaan saattaa

⁹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?uri=CELEX:32019L0904>

markkinoille ainoastaan, jos korkit ja kannet pysyvät kiinni juomapakkauksissa tuotteiden suunnitellun käyttövaiheen ajan. Korkin kytkemistapa tulee täsmentymään eurooppalaisin standardein.

Kyseisen artiklan 5 kohta velvoittaa jäsenvaltion varmistamaan, että vuodesta 2025 alkaen PET-pulloissa on keskimäärin käytetty kierrätettyä muovia vähintään 25 prosenttia ja että vuodesta 2030 alkaen kierrätysmuovia on oltava kaikissa juomapulloissa keskimäärin vähintään 30 prosenttia.

Direktiivin 6 artiklan 1 kohdassa säädetyn korkkien kiinnipysymistä juomapakkauksissa koskeva tuotevaatimus on selvästi pullokohtainen vaatimus. Sen kansallisessa täytäntöönpanossa ei ole liikkumavaraa. Sen sijaan direktiivin 6 artiklan 5 kohdassa säädetty kierrätysmuovin osuutta pulloissa koskeva vaatimus ei ole pullokohtainen vaatimus, vaan se lasketaan kaikkien jäsenvaltion alueella markkinoille saatettujen muovipullojen keskiarvona. Kyse on siten enemmänkin jäsenvaltiokohtaisesta kierrätysmuovin käyttövelvoitteesta, jonka jäsenvaltio voi toteuttaa parhaaksi katsomallaan tavalla.

2.7 Laajennettu tuottajavastuu (8 artikla)

Yleistä

SUP -direktiivin 8 artiklassa säädetään laajennetusta tuottajavastuusta, joka koskee muovia sisältäviä kalastusvälineitä ja eräitä kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvia tuotteita. Näitä ovat tietyt syömävalmiin ruuan elintarvikepakkaukset, joustavasta materiaalista valmistetut annospakkaukset ja kääreet, juomapakkaukset, kevyet muoviset kantokassit, juomamukit, kosmeuspyyhkeet, ilmapallot sekä suodattimelliset tupakkatuotteet ja suodattimet, joita pidetään kaupan käytettäväksi yhdessä tupakkatuotteiden kanssa.

Direktiivin 8 artiklan mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, että sen piiriin kuuluville muovituotteille perustetaan laajennettua tuottajan vastuuta koskevat järjestelmät direktiivin 2008/98/EY 8 ja 8 a artiklan, jäljempänä jätedirektiivin, mukaisesti. Direktiivin 8 artiklan mukaan laajennetun tuottajavastuun sisältö on kuitenkin erilainen kyseisen artiklan piiriin kuuluville eri muovituotteille. Lisäksi sisältö ilmaistaan osin viittauksilla jätedirektiivin vaatimuksiin. Seuraavassa selostetaan 8 artiklan edellyttämän laajennetun tuottajavastuun sisältöä tuoteryhmäkohtaisesti:

Elintarvikepakkaukset, joustavasta materiaalista valmistetut annospakkaukset ja kääreet, juomapakkaukset, kevyet muoviset kantokassit, juomamukit

Näiden tuotteiden osalta direktiivin 8 artikla edellyttää laajennettua tuottajavastuuta ainakin seuraavista kustannuksista

- kustannukset, jotka aiheutuvat jätedirektiivin laajennettua tuottajavastuuta koskevista säännöksistä
- kustannukset, joita aiheutuu kyseisten tuotteiden keruusta julkisiin keräysjärjestelmiin hävitettynä jätteenä, mukaan lukien infrastruktuuri ja sen käyttö, ja kyseisten jätteiden kuljetuksesta ja käsittelystä sen jälkeen;
- kustannukset kyseisistä tuotteista aiheutuvan roskaantumisen puhdistamisesta ja näiden roskien kuljetuksesta ja käsittelystä sen jälkeen.

- kyseisiä tuotteita koskevat, tämän direktiivin 10 artiklassa tarkoitettujen valistustoimenpiteiden kustannukset;

Ilmapallot ja kosteuspyyhkeet

Näiden tuotteiden osalta direktiivin 8 artikla edellyttää laajennettua tuottajavastuuta ainakin seuraavista kustannuksista:

- kustannukset kyseisistä tuotteista aiheutuvan roskaantumisen puhdistamisesta ja näiden roskien kuljetuksesta ja käsittelystä sen jälkeen; ja
- kyseisiä tuotteita koskevien, 10 artiklassa tarkoitettujen valistustoimenpiteiden kustannukset;
- jätedirektiivin mukaisen tiedonkeruun ja raportoinnin kustannukset.

Suodattimelliset tupakkatuotteet ja suodattimet, joita pidetään kaupan käytettäväksi yhdessä tupakkatuotteiden kanssa

Näiden tuotteiden osalta direktiivin 8 artikla edellyttää laajennettua tuottajavastuuta ainakin seuraavista kustannuksista:

- Keräämiskustannukset, joita aiheutuu kyseisten tuotteiden keruusta julkisiin keräysjärjestelmiin käytöstä poistettuna, mukaan lukien infrastruktuuri ja sen käyttö, ja jätteen kuljetuksesta ja käsittelystä sen jälkeen. Kustannuksiin voi kuulua kyseisistä tuotteista syntyvän jätteen erityisen keräysinfrastruktuuriin perustaminen, kuten yleisimmin roskaantuville paikoille sijoitettavat asianmukaiset jäteastiat.
- Kustannukset kyseisistä tuotteista aiheutuvan roskaantumisen puhdistamisesta ja näiden roskien kuljetuksesta ja käsittelystä sen jälkeen; ja
- Kyseisiä tuotteita koskevien, 10 artiklassa tarkoitettujen valistustoimenpiteiden kustannukset;
- Jätedirektiivin mukaisen tiedonkeruun ja raportoinnin kustannukset.

Muovia sisältävät kalastusvälineet

Näiden tuotteiden osalta direktiivin 8 artikla edellyttää laajennettua tuottajavastuuta ainakin seuraavista kustannuksista:

- muovia sisältävän kalastusvälinejätteen erilliskeräyksen kustannukset, kun jäte on toimitettu asianmukaisiin direktiivin (EU) 2019/883¹⁰, jäljempänä *alusjätedirektiivi*

¹⁰ aluksilta peräisin olevan jätteen toimittamiseen tarkoitetuista satamassa olevista vastaanottolaitteista, direktiivin 2010/65/EU muuttamisesta ja direktiivin 2000/59/EY kumoamisesta annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi, (EU) 2019/883

(2019/883), mukaisiin sataman vastaanottolaitteisiin tai muihin vastaaviin keräysjärjestelmiin, jotka jäävät kyseisen direktiivin ulkopuolelle, sekä jätteen kuljetuksen ja käsittelyn kustannuksista sen jälkeen.

- muovia sisältäviin kalastusvälineisiin liittyvät 10 artiklassa tarkoitettujen valistustoimenpiteiden kustannukset
- jätedirektiivin mukaisen tiedonkeruun ja raportoinnin kustannukset (tarkista)

Muovia sisältävien kalastusvälineiden tuottajavastuuseen kuuluu myös, että niiden jäsenvaltioiden, joilla on direktiivin 2008/56/EY 3 artiklan 1 kohdassa määriteltyjä merivesiä, on asetettava kansallinen vuosittainen muovia sisältävän kalastusvälinejätteen vähimmäiskeräysaste kierrätystä varten.

Julkisiin keräysjärjestelmiin ja roskaantumisen puhdistamiseen liittyvät kriteerit

Direktiivissä 8 artiklan mukaiselle julkisiin keräysjärjestelmiin ja roskaantumisen puhdistamiseen liittyvälle tuottajien kustannusvastuulle on säädetty kriteerit, Kustannusvastuun kriteerit. Niiden mukaan tuottajan kustannusvastuun piiriin kuuluvat kustannukset eivät saa ylittää kustannuksia, jotka ovat välttämättömiä kyseisissä kohdissa tarkoitettujen palvelujen tarjoamiseksi kustannustehokkaasti, ja ne on vahvistettava asianomaisten toimijoiden kesken avoimella tavalla. Roskaantumisen puhdistamiskustannukset on rajoitettava viranomaisten toteuttamiin tai niiden puolesta toteutettuihin toimiin. Laskentamenetelmät on kehitettävä sellaisiksi, että roskaantumisen puhdistamiskustannukset voidaan määrittellä oikeasuhteisesti. Jäsenvaltiot voivat minimoida hallinnollisia kustannuksia määrittämällä puhdistamiskustannuksia koskevia rahoitusosuuksia asianmukaisina monivuotisinä ja kiinteinä määrinä. Näistä kriteereistä tullaan julkaisemaan komission suuntaviivat.

Valtuutetun edustajan nimeäminen

Direktiivin 8 artiklan 6 kohdan mukaan kunkin jäsenvaltion on sallittava toiseen jäsenvaltioon sijoittautuneiden tuottajien, jotka saattavat tuotteita sen markkinoille, nimetä sen alueelle sijoittautunut oikeushenkilö tai luonnollinen henkilö valtuutetuksi edustajaksi laajennettua tuottajan vastuuta koskeviin järjestelmiin liittyvien tuottajan velvoitteiden täyttämistä varten sen alueella

Direktiivin 8 artiklan 7 kohta koskee valtuutetun edustajan nimeämistä muovia sisältävien kalastusvälineiden ja eräiden kertakäyttömuovituotteisiin kuuluvien muovituotteiden myyntiin. Näitä kertakäyttöisiä muovituotteita ovat elintarvikepakkaukset, joustavasta materiaalista valmistetut annospakkaukset ja kääreet, juomapakkaukset, kevyet muoviset kantokassit, juomamukit, kosteuspyyhkeet, ilmapallot ja suodattimelliset tupakkatuotteet ja suodattimet, joita pidetään kaupan käytettäväksi yhdessä tupakkatuotteiden kanssa. Direktiivin 8 artiklan 7 kohdan mukaan kunkin jäsenvaltion on varmistettava, että sen alueelle sijoittautuneet tuottajat, jotka myyvät mainittuja muovituotteita muussa jäsenvaltiossa kuin sijoittautumisjäsenvaltiossaan, nimeävät valtuutetun edustajan kyseiseen muuhun jäsenvaltioon. Valtuutettu edustaja on vastuussa tuottajan tämän direktiivin mukaisten velvoitteiden täyttämistä kyseisen muun jäsenvaltion alueella.

Kansallinen liikkumavara laajennettua tuottajavastuuta koskevien vaatimusten toteutustavassa

Direktiivin 8 artikla on muiden muovituotteiden kuin kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvien suodattimellisten tupakkatuotteiden ja niiden kanssa kaupan pidettävien suodattimien osalta mahdollista panna kansallisesti täytäntöön lainsäädännön sijasta direktiivin 17 artiklassa

tarkoitettulla sopimuksella. Sopimuksen sisältövaatimukset ovat tiukat. Direktiivin 8 artiklan täytäntöönpanossa kansallinen liikkumavara ei siten pääsääntöisesti koske tuottajavastuun sisältöä vaan lähinnä sen toteutustapaa. Kuten edellä on jo tuotu esiin, kansallisesti voidaan myös tehdä erilaisia valintoja sen suhteen, mitkä toimijat määritellään tuottajaksi.

2.8 Erilliskeräysvelvoitteet (9 artikla)

SUP -direktiivin 9 artiklassa säädetään kiertotaloutta edistävästä erilliskeräysvelvoitteista, jotka koskevat kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvia juomapulloja. Kyseinen artikla velvoittaa jäsenvaltiot toteuttamaan toimenpiteet, joilla varmistetaan, että viimeistään vuonna 2025 erilliskerätään kierrätystarkoituksessa juomapulloista vähintään 77 painoprosenttia samana vuonna markkinoille saatetusta määrästä. Vuoteen 2029 mennessä erilliskeräyksen osuus on nostettava 90 painoprosenttiin.

Direktiivin 9 artikla jättää erilliskeräysvelvoitteiden toteuttamiseksi valittavat keinot jäsenmaan harkittavaksi.

2.9 Valistustoimenpiteet (10 artikla)

SUP -direktiivin 10 artiklassa säädetään roskaantumisen ehkäisemiseksi tarvittavista kuluttajille suunnatuista valistustoimenpiteistä. Ne koskevat muovia sisältäviä kalastusvälineitä ja tiettyjä kertakäyttömuovituotteita. Näihin kuuluvat tietyt syömävalmiin ruuan elintarvikepakkaukset, joustavasta materiaalista valmistetut annospakkaukset ja kääreet, juomapakkaukset, juomamukit, niiden korkit ja kannet mukaan luettuina, suodattimelliset tupakkatuotteet ja niiden kanssa kaupan pidettävät suodattimet, kosteuspyyhkeet, ilmapallot, kevyet muoviset kantokassit, terveysiteet, tamponit ja tamponien asettimet.

Direktiivin 10 artiklan mukaan jäsenvaltioiden on toteutettava toimenpiteitä, joilla annetaan kyseisessä artiklassa säädetyt yksityiskohtaiset tiedot kuluttajille ja kannustetaan heitä vastuulliseen käyttäytymiseen, jotta kyseisen artiklan piiriin kuuluvista tuotteista aiheutuvaa roskaantumista voitaisiin vähentää. Kuluttajien tulee saada seuraavat tiedot:

- a) saatavilla olevat uudelleenkäytettävät vaihtoehdot, uudelleenkäyttöjärjestelmät ja jätehuoltovaihtoehdot kyseisiä kertakäyttöisiä muovituotteita ja muovia sisältäviä kalastusvälineitä varten sekä parhaat käytännöt direktiivin 2008/98/EY 13 artiklan mukaisesti suoritettavaa ympäristöä suojelevaa jätehuoltoa varten;
- b) roskaantumisen sekä kyseisistä kertakäyttöisistä muovituotteista ja muovia sisältävistä kalastusvälineistä aiheutuvan jätteen muun epäasianmukaisen loppukäsittelyn vaikutukset ympäristöön ja erityisesti meriympäristöön; ja
- c) kyseisten kertakäyttöisten muovituotteiden epäasianmukaisen loppukäsittelyn vaikutukset viemäriverkkoon.

Direktiivin 8 artiklan mukaan tuottajilla on kustannusvastuu direktiivin 10 artiklan mukaisista valistustoimenpiteistä. Direktiivin 10 artikla jättää valistustoimenpiteiden täytäntöön panemiseksi valittavat keinot jäsenvaltioiden harkittavaksi.

2.10 Raportointivelvollisuudet (13 artikla)

SUP -direktiivin 13 artiklassa säädetään jäsenvaltioiden raportointivelvollisuuksista. Kyse on direktiivin toteuttamiseen liittyvistä yksityiskohtaisesti säädettyistä tiedoista, joita jäsenvaltioiden tulee kerätä ja toimittaa komissiolle. Direktiivin 13 artiklassa säädetty raportointivelvollisuudet ovat laajat ja ne koskevat kansallisten kulutuksen vähennystoimien, tuotevaatimusten, erilliskeräysvaatimusten ja laajennetun tuottajavastuun toteuttamiseen liittyviä tietoja. Tietojen toimittamismuoto komissiolle vahvistetaan komission täytäntöönpanosäädöksillä.

Jäsenvaltio voi itse määritellä keinot, joilla direktiivin 13 artiklassa säädettyjen raportointivelvollisuuksien edellyttämät tiedot kansallisesti kerätään.

2.11 Seuraamukset (14 artikla)

SUP -direktiivin 14 artiklan mukaan jäsenvaltioiden on säädettävä direktiivin nojalla annettujen kansallisten säännösten rikkomiseen sovellettavista seuraamuksista ja toteutettava kaikki tarvittavat toimenpiteet niiden täytäntöönpanon varmistamiseksi. Säädettyjen seuraamusten on oltava tehokkaita, oikeasuhteisia ja varoittavia.

Direktiivin seuraamuksia koskeva artikla jättää kansallista liikkumavaraa täytäntöönpanossa. Kukin jäsenvaltio saa itse määritellä artiklan tarkoittamat seuraamukset oman oikeusjärjestelmänsä puitteissa.

2.12 Siirtäminen osaksi kansallista lainsäädäntöä (17 artikla)

SUP -direktiivin 17 artiklan mukaan jäsenvaltiolla on velvollisuus saattaa direktiivistä johtuvat vaatimukset osaksi kansallista lainsäädäntöään viimeistään 3.7.2021 siten, että vaatimukset ovat sopusoinnussa mm. unionin elintarvikelainsäädännön kanssa. Direktiivin vaatimuksia tulee alkaa soveltaa 3.7.2021 – 31.12.2024 välisenä aikana. Osa soveltamisajankohdista on sisällytetty kyseistä vaatimusta koskevaan artiklaan ja osa soveltamisajankohdista luetellaan direktiivin 17 artiklassa. Alla on lueteltu tämän esityksen kannalta merkitykselliset direktiivin 17 artiklassa luetellut soveltamisajankohdat aikajärjestyksessä.

- Direktiivin 8 artiklan noudattamisen edellyttämiä toimenpiteitä viimeistään 31 päivänä joulukuuta 2024, paitsi ennen 4 päivää heinäkuuta 2018 perustettujen laajennettua tuottajan vastuuta koskevien järjestelmien ja kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvien tupakkatuotteiden ja niiden kanssa kaupan pidettävien suodattimien osalta viimeistään 5 päivänä tammikuuta 2023.
- Direktiivin 6 artiklan 1 kohdassa säädetty korkkien kiinnipysymistä koskeva tuotevaatimus 3.7.2024 alkaen.
- Direktiivin 6 artiklan 5 kohdassa säädetty kierrätetyn materiaalin osuutta koskeva vaatimus PET-pulloille 1.1.2025 alkaen ja kaikille muovipulloille 1.1.2030 alkaen.

Direktiivin 17 artiklan mukaan jäsenvaltiot voivat saattaa eräät direktiivin vaatimukset osaksi kansallista lainsäädäntöä toimivaltaisten viranomaisten ja asianomaisten toimialojen välisillä sopimuksilla. Näihin vaatimuksiin kuuluvat 4 artiklan edellyttämät kansalliset kulutuksen vähennystoimet ja 8 artiklassa säädetty laajennettu tuottajavastuu, lukuun ottamatta kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvia suodattimellisia tupakkatuotteita ja niiden kanssa kaupan pidettäviä suodattimia koskevaa laajennettua tuottajavastuuta. Näille direktiivin 17 artiklan tarkoittamille

sopimuksille on säädetty tiukat sisältövaatimukset eli sopimusten on täytettävä seuraavat vaatimukset:

- a) sopimukset ovat täytäntöönpanokelpoisia;
- b) sopimuksissa määritellään tavoitteet ja niitä koskevat määräajat;
- c) sopimukset julkaistaan kansallisessa virallisessa lehdessä tai muussa virallisessa asiakirjassa, johon yleisö voi samalla tavoin tutustua ja joka toimitetaan komissiolle;
- d) sopimuksen puitteissa saavutettuja tuloksia seurataan säännöllisesti, niistä tiedotetaan toimivaltaisille viranomaisille ja komissiolle ja ne asetetaan yleisön saataville sopimuksen ehtojen mukaisesti;
- e) toimivaltaiset viranomaiset laativat säännöksiä sopimuksen puitteissa tapahtuvan edistymisen tarkastelua varten; ja
- f) jos sopimusta ei noudateta, jäsenvaltioiden on pantava täytäntöön tämän direktiivin asiinkuuluvat säännökset laein, asetuksin tai hallinnollisin määräyksin.

2.13 Toimivallan siirtäminen komissiolle

SUP -direktiivin eri artikloihin sisältyy lukuisia valtuussäännöksiä, joilla siirretään komissiolle valtaa antaa täytäntöönpanosäädöksiä tai suuntaviivoja. Niiden valmistelu on merkittävästi myöhässä direktiivissä säädetyistä aikatauluista. Seuraavassa nämä täytäntöönpanosäädökset ja suuntaviivat on lueteltu artiklakohtaisessa järjestyksessä siten, että valmistuneiden säädösten ja suuntaviivan kohdalla ilmoitetaan myös ajankohta, jolloin ne on julkaistu Euroopan unionin virallisessa lehdessä.

- Täytäntöönpanosäädös, jossa vahvistetaan menetelmä kulutuksen vähennystoimien piiriin kuuluvien elintarvikepakkausten ja juomamukien kunnianhimoisen ja pysyvän vähennyksen todentamiseksi ja laskemiseksi (4 artikla, 3.7.2021 mennessä)
- Täytäntöönpanosäädös, jossa vahvistetaan toteutettuja kansallisista kulutuksen vähennystoimista koskevien tietojen toimittamismuoto (4 artikla, viimeistään 3.7.2021)
- Täytäntöönpanosäädös, jossa vahvistetaan kierrätetyn muovin osuutta PET- juomapulloissa koskevan tuotesuunnitteluvaatimuksen laskemista ja toteutumisen vahvistamista koskevat säännöt (6 artikla, 1.1.2022 mennessä)
- Täytäntöönpanosäädös, jossa esitetään merkintöjä varten laaditut yhdenmukaistetut eritelmat (7 artikla, 3.7.2021 mennessä); julkaistiin virallisessa lehdessä 18.1.2020 ja säädöksen oikaisu julkaistiin virallisessa lehdessä 5.3.2021
- Täytäntöönpanosäädös, jossa vahvistetaan menetelmät erilliskeräysvaatimusten piiriin kuuluvia juomapulloja koskevien erilliskeräystavoitteiden laskemiseksi ja todentamiseksi (9 artikla, viimeistään 3.7.2020); julkaistiin virallisessa lehdessä 4.10.2021
- Täytäntöönpanosäädös, jossa vahvistetaan juomapullojen kierrätetyn muovin osuutta juomapulloissa koskevien tietojen toimittamismuoto (13 artikla, viimeistään 3.7.2020)

- Täytöntöönpanosäädös, jossa vahvistetaan kulutuksen vähennystoimien piiriin kuuluvien elintarvikepakkausten ja juomamukien markkinoille saatettuja määriä koskevien tietojen toimittamismuoto (13 artikla, viimeistään 3.1.2021)
- Täytöntöönpanosäädös, jolla vahvistetaan muovia sisältävien kalastusvälineiden markkinoille saatettuja määriä ja kerättyä kalastusvälinejätettä koskevien tietojen toimittamismuoto (13 artikla, viimeistään 3.7.2020); julkaistiin virallisessa lehdessä 5.6.2021
- Täytöntöönpanosäädös, jossa vahvistetaan laajennettuun tuottajavastuun mukaisesti julkisiin keräysjärjestelmiin kerätyn tupakkajätettä koskevien tietojen toimittamismuoto (13 artikla, viimeistään 1.1.2022.)
- Suuntaviivat, jotka koskevat muovin ja kertakäyttöisten muovituotteiden määrittelymistä (12 artikla, 3.7.2021 mennessä); julkaistiin virallisessa lehdessä 12.6.2021
- Suuntaviivat, jotka koskevat laajennettuun tuottajavastuuseen liittyviä roskaantumisen puhdistuskustannusten kriteereitä (8 artikla, ei aikataulua)

3 Nykytila ja sen arviointi

3.1. Meren ja merenrantojen roskaantumisesta Suomessa

3.1.1 Rantojen roskaantumisen seuranta Suomessa

Meren roskaantumista on selvitetty systemaattisesti Suomessa vuodesta 2012 lähtien. Käytössä on seurantamenetelmä, joka pohjautuu Yhdistyneiden kansakuntien ympäristöohjelman (UNEP) seurantamenetelmään ja noudattaa HELCOMin antamia ohjeita. Seurantamenetelmä perustuu rannoilla tehtäviin seurantasiivouksiin. Tällä hetkellä näitä seurantarantoja on yhteensä kolmetoista (ks. kuva 1), näistä pohjoisin on Kalajoella ja itäisin Kotkassa. Suomen rantaroskaseurannan edustavat urbaaneja, luonnontilaisia sekä näiden välimuotoa edustavia merenrantoja. Seurantasiivouksen yhteydessä löydetyt roskat lasketaan kappaleina kahdeksassakymmenessä eri roskakategoriassa.

Kuva 1. Suomen rantaroskan seurantarannat

Vastaavaa säännöllistä rantaroskaseurantaa ei tehdä sisävesillä. Pidä Saaristo Siistinä on kuitenkin kampanjaluonteisesti tehnyt roskaseurantoja myös sisävesillä ja niissä on löydetty myös kalastusperäisiä roskia.

3.1.2 Roskaantumisen kannalta merkittävät roskatyypit Suomessa

Taulukossa 2 esitetään kaksikymmentä kappalemääräisesti yleisintä roskalajia Suomen kolmelatoista seurantarannalla (ns. TOP20 roskalajit). Roskien määrä on suhteutettu 1 000 neliömetrin alalle, jotta eri rantojen tulokset ovat vertailukelpoisia. Eniten kappalemääräisesti löytyi tupakantumppeja, joita oli 63 % kaikista roskista ja 67 % TOP20-roskista. Toiseksi eniten löytyi muovia, joka on ollut ympäristössä niin kauan, ettei siitä pysty päättelemään alkuperäistä käyttötarkoitusta eli niin sanottua tunnistamatonta muovia. Tunnistamatonta muovia on yhteensä 16 % kaikista roskista. Muovi lienee suurelta osin peräisin taulukossa esitetyistä muista yleisimmistä muoviroskalajeista.

Taulukko 2: Suomen yleisimmät rantaroskat seurantarannoilla

Sija	Materiaali-kategoria	Tuote (UNEP koodi)	Kappalemäärä /1000m ²	% kaikista löydettyistä roskista	% TOP20 roskista	Onko direktiivissä (K/E)
1.	Muovi	Savukkeet, tumpit ja filtterit (PL11)	35070,00	62,97	66,58	K
2.	Muovi	Muu (PL24)	8588,00	15,42	16,30	E
3.	Muovi	Ruokalaatikot (pikaruoka, pikarit, eväsrasiat & vastaavat) (PL06)	1451,67	2,61	2,76	K
4.	Vaahtomuovi	Vaahto (eriste & pakkaus) (FP04)	1271,44	2,28	2,41	E
5.	Muovi	Pullonkorkkeja & kansia (PL01)	832,88	1,50	1,58	K
6.	Puu	Jalostettu puu ja lavalatikat (WD04)	727,87	1,31	1,38	E
7.	Muovi	Muovikassit (himmeät & kirkkaat) (PL07)	531,49	0,95	1,01	K
8.	Muovi	Köydet (PL19)	496,91	0,89	0,94	Osittain
9.	Lasi & keramiikka	Lasi- tai keramiikkasirut (GC07)	457,99	0,82	0,87	E
10.	Muovi	Veitset, haarukat, lusikat, pillit, sekoituspuikot (ruokailu- välineet) (PL04)	441,28	0,79	0,84	K
11.	Muovi	Lasikuitupalaset (PL22)	432,23	0,78	0,82	E
12.	Metalli	Pullonkorkit, kannet & vetorenkaat (ME02)	406,57	0,73	0,77	E
13.	Paperi & kartonki	Paperi (sisältäen sanomalehdet & aikakauslehdet)(PC01)	331,10	0,59	0,63	E
14.	Metalli	Folio käärepaperit (ME06)	311,47	0,56	0,59	E
15.	Paperi & kartonki	Mukit, ruoka-alustat, ruokakääreet, tupakka-askit, juomapurkit (PC03)	275,84	0,50	0,52	E
16.	Muovi	Siteet (ei terveysiteet) (PL21)	241,93	0,43	0,46	E
17.	Paperi & kartonki	Pahvilaatikat & palaset	204,62	0,37	0,39	E

18.	Muovi	Suojapeitteet tai muut kudotut muovipussit, lavakelmut (PL16)	203,02	0,36	0,39	E
19.	Orgaaninen	Hedelmät, ruoka, leivokset, makeiset, jäätelö (OR03)	202,54	0,36	0,38	E
20.	Lasi & keramiikka	Rakennusmateriaalit (tiili, sementti, hormi) GC01	196,09	0,35	0,37	E

Kahdestakymmenestä eniten roskaantumista aiheuttavasta roskatyypistä yksitoista on muovia. Yhteensä muovin osuus vastaa 89 % kaikesta määritetystä roskasta ja 94 % TOP20 roskasta.

SUP -direktiivin tiettyjen kertakäyttömuovituotteiden sijoittuminen Suomen kahdenkymmenen yleisimmän roskan listalla on kuvattu taulukossa 3. SUP -direktiivin piirissä olevista tuotteista Suomen yleisimpien roskien listalla esiintyy eniten tupakkatuotteiden suodattimia eli tupakan tumppeja. SUP -direktiivin piirissä olevista tuotteista Suomen yleisimpien roskien listalla ei esiinny vanupuikkoja, ilmapalloja, ilmapallojen sauvoja, juomapulloja, hygieniatarvikkeita (kosteuspyyhkeet, terveysiteet) ja kalastusvälineistä ainoastaan köysiä. Rantaroskaseurannan kalastusvälinejätteen määritelmä ei ole kuitenkaan sama kuin SUP -direktiivissä. Suomen merialueen roskaantumisen lähteet-raportissa¹¹ onkin arvioitu, että kalastusperäistä jätettä (mikä on lähempänä SUP -direktiivin määritelmää) on rantarostista 6,3 % (kappalemääristä). Tilavuutena kalastusvälinejätettä on huomattavasti enemmän. Rantaroskaseuranta antaa vain hyvin rajoittuneen kuvan merialueen roskaantumisesta, koska sitä tehdään ainoastaan 13 rannalla. Rantaroskaseuranta-alueet eivät ole kalastuksen ydinalueita.

Taulukko 3: Yleisimpien rantarostien ja SUP -tuoteryhmien vertailu

Direktiivin roskat	Sijoitus Suomen TOP20 -listalla
Elintarvikepakkaukset	3.
Juomamukit	3.
Vanupuikot	ei listalla
Aterimet, lautaset, sekoittimet, pillit	10.
Ilmapallojen sauvat, Ilmapallot	ei listalla
Pakkaukset ja kääreet	3.
Juomapakkaukset sekä niiden korkit ja kannet, juomapullot	5. (pullon korkit ja kannet)
Tupakkatuotteiden suodattimet	1.
Hygieniatarvikkeet: kosteuspyyhkeet, terveysiteet	ei listalla
Kevyet muoviset kantokassit	7.
Kalastusvälineet	8. (köydet; vain osittain kalastukseen liittyviä)

¹¹ <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/313542>

Suomen ympäristökeskuksessa on käynnissä tutkimushanke¹², jossa tutkitaan meriympäristön muovikuormitusta merilintujen pesimäluodoilla Suomenlahdella. Hankkeessa selvitetään muoviroskan määrää merilintujen pesissä, tutkien sekä muovimateriaalikirjoa että ilmiön alueellista laajuutta. Lisäksi tutkitaan pesistä löytyneistä muoveista liukenevia haitta-aineita. Alustavien tulosten mukaan suurin osa lintujen pesistä löytyvästä muoviroskasta on peräisin kalastusvälineistä¹³.

3.1.3 Roskan lähteet ja reitit

Yleistä

Meressä olevasta roskasta 80 % on peräisin maalta ja loput ovat peräisin merellisistä toiminnoista. Meressä olevasta roskasta 70 % on arvioitu uppoavan, 15 % jäävän kellumaan pinnalle tai vesipatsaaseen ja 15 % ajautuvan rannoille¹⁴. On kuitenkin huomioitava, että nämä arviot ovat maailmanlaajuisia eivätkä välttämättä anna kuvaa Suomen ja Itämeren tilanteesta.

Roskien lähteitä ovat tahallinen ja tahaton roskaaminen, lähellä vesistöjä sijaitsevat rakennustyömaat, turismi, teollisuus, maatalous, kalastus, kalankasvatus, vesiviljely, merenkulku, liikenne, lietteen ja biojätekompostin levittäminen, meren täyttö ruoppaus- tai maa-aineksella, huonosti hoidetut kaatopaikat (mukaan lukien lumenkaatopaikat), puutteellinen jätehuolto (kuten avoimet ja liian pienet roskikset) ja jätevedenpuhdistamot. Suomessa jätevedenpuhdistamoiden taso on kuitenkin korkea, eikä puhdistettu jätevesi kuljeta merkittävästi makroroskaa.

Iso osa roskaantumisesta tapahtuu kaupunkialueiden tai muilla tiheästi asuttujen alueiden lähellä. Erityisesti hulevedet ovat tärkeä roskien kulkeutumisreitti. SUP -direktiivin soveltamisalaan kuuluvista kertakäyttöisistä muovituotteista erityisesti tupakantumppeja heitetään tahallisesti hulevesikaivoon tai ne huuhtoutuvat sinne kaduilta. Roskan kuljettajana toimivat myös joet, purot, ojat, luonnollinen huuhtouma, tuuli sekä eläimet.

Helsingissä muovi- ja muita roskia joutuu mereen myös, kun puhdistamatonta aurattua lunta kaadetaan mereen. Tämän myötä mereen päättyy normaalilumisena talvena useita tuhansia kiloja roskaa ja arviolta yli viisikymmentä miljoonaa mikromuovipartikkeliä.¹⁵ Helsingin kaupunki tutkii parhaillaan tekniikoita, joilla roskien joutumista mereen lumen mukana voitaisiin vähentää.¹⁶ Myös rantojen lähellä olevilta teollisuusalueilta lumia aurataan vesistöihin ja samalla vesistöihin joutuvat myös lumen sisältämät roskat.

¹² https://www.syke.fi/fi-FI/Tutkimus_kehittaminen/Tutkimus_ja_kehittamishankkeet/Hankkeet/Muovit_merilintujen_pesamateriaaleissa_MUPPE

¹³ suullinen tiedonanto Suomen ympäristökeskuksen tutkija Pinja Näkki 14.10.2021

¹⁴ Fjäder, Päivi, 2016. Merten roskaantuminen, muovit, mikromuovit ja haitalliset aineet, https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/167421/SYKEra_37_2016.pdf?sequence=1&isAllowed=y

¹⁵ Pikkarainen, Kaisa, 2017. Puhdas kuin lumi? Lumi mikromuovien ja muun roskan reittinä kaupunkialueelta mereen.

¹⁶ https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162518/YM_2020_25.pdf

Muovia sisältävien kalastusvälineiden aiheuttamasta roskaantumisesta

Lähes 1,5 miljoonaa suomalaista harrastaa vapaa-ajankalastusta jossakin muodossa. Kalastonhoitomaksun suorittaneita henkilöitä on runsaat 190 000. Harrastuskalastaja on yleisimmin aktiivinen vapakalastaja. Verkkokalastusta harrastetaan yleensä kodin tai loma-asunnon lähellä.¹⁷

Suurin osa harrastuskalastuksesta tapahtuu sisävesillä. Suosituimmat kalastusalueet ovat Järvi-Suomen ja Kainuun sisävedet sekä merialueista lounaisrannikko. Yleisimmät kalastustavat ovat onginta, pilkkiminen ja heittovapakalastus. Verkkopyynnin osuus on vähentymässä, mutta se tuottaa kuitenkin edelleen suurimman osan saaliista.

Luonnonvarakeskuksen karkean arvion mukaisesti vapaa-ajankalastuksesta jäisi ympäristöön (veteen tai rannoille) noin 2000 verkkoa, joka vastaa painoltaan noin yhtä tonnia makromuovia. Sekä ammatti- ja vapaa-ajankalastuksessa käytetään verkkojen merkitsemisessä kanistereita ja kanistereiden kiinnityksen köysiä. Näitä muoveja arvioidaan jäävän meriympäristöön vapaa-ajankalastuksesta yhteensä 0,5 tonnia ja ammattikalastuksesta noin yksi tonni¹⁸.

Suomen ympäristökeskus koordinoi Kadonneet pyydykset Suomen merialueilla -hanketta (KAPYYYSI)¹⁹. Hankkeessa kartoitettiin haamuverkkojen sijaintia ja määrää Suomen merialueilla sekä testattiin soveltuvia keräysmenetelmiä sekä kerättiin ja puhdistettiin löydetty verkot (merestä ja maalta) kierrätykseen soveltuviksi. Kalastussatamiin on kertynyt pyydyksiä, jotka ovat säädösten vastaisia, rikkoutuneita tai muuten käyttökelvottomia. Hankkeen aikana huomattiin, että ammattikalastajat hallitsevat ohjeistettuna pyydysten esikäsittelyn kierrätyskelpoisiksi materiaaleiksi parhaiten. Olisikin hyvä, että tuottajat tutustuisivat KAPYYYSI-hankkeen ohjeistukseen materiaalin käsittelystä. Roskaantumisen kannalta olennaisimmat kalastusvälineryhmät ovat ammattikalastuksen ja vapaa-ajan kalastuksen verkot sekä toisena olennaisena tuotteena polystyreenistä valmistetut säilytys- ja kuljetuslaatikot, jotka eivät kuitenkaan kuulu SUP -direktiivin piiriin. KAPYYYSI-hankkeen yksi johtopäätös oli, että kalasatamissa lojuvat tarpeettomat pyydykset tulisi saada kerättyä jätehuollon piiriin, jolloin pienennetään mahdollisuutta sille, että niitä joutuu harmaan kalastuksen piiriin. Harmaassa kalastuksessa kynnyksen pyydysten hylkäämiseen on alhainen, joten tällä tavoin vähennetään myös mahdollisia haamuverkkoja.

Kalanviljelyn rakennelmat ja niiden muovipinnoitteet ovat yksi mikromuovin lähteistä. Muovia sisältävät roskat meressä hajoavat pidemmän ajan kuluessa mikromuoviksi. Mikromuovi ei suoraan kuulu SUP -direktiivin soveltamisalaan, mutta direktiivin johdantolauseessa 8 todetaan, että ”suuret muoviesineet ja niistä peräisin olevat palaset tai mikromuovit voivat aiheuttaa merkittävää maa-alueiden saastumista ja maaperän pilaantumista, ja tällaiset muovit voivat päätyä meriympäristöön.”

3.1.4 Roskaantumisen ympäristöhaitoista ja taloudellisista vaikutuksista

Roskaantumisesta aiheutuu ympäristölle suoria ja epäsuoria haittoja. Muoviroskat aiheuttavat vielä olennaisesti merkittävämpiä haittoja kuin muuta materiaalia olevat roskat, koska muovin hajoaminen on hyvin hidasta ja hajotessaan vesiympäristössä muovi muuttuu mikromuoviksi. Lisäksi muovi huokoisena materiaalina kerää itseensä kemikaaleja, mitkä muovin hajotessa

¹⁷ <https://www.maaseuduntulevaisuus.fi/era/artikkeli-1.477329>

¹⁸ Kertakäyttömuovituotteita koskevan direktiivin toimeenpanon vaihtoehtojen tarkastelu, Ympäristöministeriön julkaisuja 2019:26, s. 45.

¹⁹ [Haamuverkot Suomessa \(syke.fi\)](https://www.maaseuduntulevaisuus.fi/era/artikkeli-1.477329)

pääsevät ympäristöön. Haitat voivat olla fysikaalisia tai kemiallisia, vaikuttaen molempia reittejä eliöyhteisöjen hyvinvointiin. Tunnetuimpia roskaantumisen aiheuttamia ongelmia ovat niistä aiheutuvat haitat eläimille, kuten makroroskien tarttuminen lintuihin tai nisäkkäisiin, kalojen ja muiden eläinten kuolemat niiden syötyä muovia. Hylje- ja kalakuolemia aiheutuu niiden takerruttua niin sanottuihin haamuverkkoihin, eli hylättyihin tai kadonneisiin kalapyydyksiin.²⁰ Eläinten nielemä makroroska voi tukkia ruoansulatuskanavan, hidastaa kasvua ja haitata lisääntymistä ja johtaa eläimen kuolemaan. Syödyistä roskista saattaa myös vapautua muoviin imeytyneitä kemikaaleja.

Roskaantuminen aiheuttaa taloudellisia kustannuksia roskaantuneiden alueiden haltijoille, mm. kiinteistöjen omistajille, kunnille tai muille siivousvelvollisille. Valtion, kuntien ja kuntayhtymien kiinteistöjen ulkoalueiden hoitoon käytettiin esim. vuonna 2013 yhteensä 510 M€, joista kuntien ulkoalueiden hoidon osuus oli 70 M€³⁹. Roskien siivoaminen sisältyy julkisten ulkoalueiden hoitokustannuksiin, siivoamisen kustannuksen osuudesta ei ole saatavilla erikseen tilastotietoa²¹.

Roskat Pois! -hankkeessa arvioitiin kalastustoimintojen merkitystä muoviroskan lähteenä Suomessa.²² Kaupallisille kalastajille tehtyyn kyselyyn vastanneista 42 % ilmoitti meressä olevan muovi- ja muun roskan häiritsevän elinkeinon harjoittamista. Troolikalastuksessa roskaa voi kertyä jopa 600–800 litraa/viikko. Meriroskaa esiintyy erityisen runsaasti laivaväylien ja vilkkaasti liikennöityjen satamien läheisyydessä. Suurin osa vastanneista ilmoitti toimittavansa niin merestä nousevat kuin muutkin roskat satamien roskapisteisiin.

Roskaantuminen voi aiheuttaa vahinkoa myös aluksille. Roskat voivat tukkia alusten jäähdytysjärjestelmiä sekä takertua potkureihin ja kalastusvälineisiin. On arvioitu, että EU:ssa aluksille aiheutuvat vahingot olisivat lähes 57,7 miljoonaa euroa vuosittain, mikä vastaa 0,9 % kalastussektorin tuotoista. Ruotsissa on arvioitu, että tappio roskaantumisen aiheuttaman turismin vähenemisen vuoksi oli 19,8 miljoonaa euroa.²³

3.2. Tavoite vähentää jätteen määrää ja haitallisuutta sekä edistää kiertotaloutta

Jätelain 1§:n mukaan lain tarkoituksena on edistää kiertotaloutta ja luonnonvarojen käytön kestävyttä, vähentää jätteen määrää ja haitallisuutta, ehkäistä jätteistä ja jätehuollosta aiheutuvaa vaaraa ja haittaa terveydelle ja ympäristölle, varmistaa toimiva jätehuolto sekä ehkäistä roskaantumista. Jätelain soveltamisalaa koskevan 2 §:n 1 momentin mukaan lakia sovelletaan jätteen, jätehuoltoon ja roskaantumiseen sekä tuotteisiin ja toimintaan, joista syntyy jätettä. Näiden jätelain säännösten kautta jätelaki kattaa sellaisenaan myös SUP -direktiivin soveltamisalaa kuuluvista muovista sisältävistä tuotteista aiheutuvan jätteen määrän vähentämisen, roskaantumisen ehkäisemisen, sekä kiertotalouden edistämisen siten kuin SUP -direktiivin 1 artiklan tavoitteisiin on kirjattu. SUP -direktiivin sisältö on siis mahdollista panna tehokkaasti täytäntöön jätelaille ja sen nojalla annettavalla asetustason sääntelyllä. Jätelaki sisältää useita tähän

²⁰ Setälä, Outi; Gustafsson, Jenny; Haaksi, Hanna; Lehtiniemi, Maiju, 2017. Roskapostia – kansalaisen tietokirja meren roskaantumisesta, http://pidasaaristosiiistina.fi/files/2502/Roskapostia_netii.pdf.

²¹ Tuulia Innala, Kuntaliitto 6.6.2019.

²² Seppänen, Eila; Lappalainen, Antti. 2019. Kalastus ja kalankasvatus muoviroskan lähteenä Itämerellä : Roskat- Pois! -hankkeen selvitys, <http://jukuri.luke.fi/handle/10024/543823>.

²³ Fjäder, Päivi, 2016. Merten roskaantuminen, muovit, mikromuovit ja haitalliset aineet, https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/167421/SYKEra_37_2016.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

tarkoitukseen sellaisenaan tai täsmennettyinä sopivia säännöksiä ja asetuksenantovaltuuksia. Toki täysin uuttakin sääntelyä ja asetuksenantovaltuuksia tarvitaan.

Valtioneuvoston hyväksymä jätesuunnitelma ja kansallinen muovitiekartta ovat jätelain tarkoituksen toteutumista tukevia ohjelmia, jotka samalla tukevat myös SUP -direktiivin tavoitteiden toteutumista.

Valtakunnallista jätesuunnitelmaa²⁴ on päivitetty samanaikaisesti SUP -direktiivin täytäntöönpanon kanssa. Valtakunnallinen jätesuunnitelma vuoteen 2027 on EU:n jätedirektiivin (2008/98/EY) edellyttämä strateginen suunnitelma jätehuollon ja jätteiden synnyn ehkäisyn valtakunnallisista tavoitteista ja toimenpiteistä. Jätesuunnitelmassa asetetaan jätehuollon ja jätteen synnyn ehkäisyn tavoitteet sekä esitetään toimet tavoitteiden saavuttamiseksi. Jätesuunnitelman yhtenä teemana on kertakäyttömuovituotteiden vähentäminen.

Jätesuunnitelman toimet ovat valtionhallintoa sitovia. Valtionhallinnon toimenpiteillä ei kuitenkaan yksin voi saavuttaa asetettuja tavoitteita. Tarvitaan toimia koko tuotanto-, kulutus- ja jätehuoltoketjussa kaikilla tasoilla. Siksi jätesuunnitelmassa on ehdotettu toimenpiteitä myös muille kuin valtionhallinnon toimijoille.

Jätesuunnitelman toteutumista ja vaikuttavuutta seurataan ympäristöministeriön koordinoimana vuosittain kerättävien määrällisten seurantaindikaattorien avulla. Suunnitelmakauden puolivälissä tehdään laajempi väliarvio, jolloin selvitetään myös toimenpiteiden toteutumista.

Kansallisen muovitiekartan (2018)²⁵ tavoitteena on vauhdittaa muovin kiertotalouden toteutumista, erityisesti vähentää muovijätteen ja -roskan aiheuttamia haittoja, parantaa tuotesuunnittelua, tehostaa muovin talteenottoa ja kierrätystä sekä vauhdittaa fossiilisesta raaka-aineesta valmistetun muovin korvaamista kestävämmillä materiaaleilla ja ratkaisuilla. Muovitiekartta toimeenpanee EU:n muovistrategian toimia sekä luo edellytyksiä uusille kiertotalouden innovaatioille ja investoinneille. Tiekarttaa päivitetään parhaillaan. Pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelma edellyttää muovitiekartan toimenpide-ehdotusten toteuttamista.

Muovitiekartan toimenpiteet kohdistuvat keskeisiin muovia käyttäviin sektoreihin (pakkaukset, rakentaminen, maa- ja puutarhatalous), muovin arvoketjun eri vaiheisiin (talteenoton tehostaminen, kierrätysprosessien käyttöönotto), EU- ja kansainväliseen vaikuttamiseen (mm. tuotteiden ominaisuuksia koskevat vaatimukset, meriroska ja mikromuovit), osaamisen vahvistamiseen sekä muovien ympäristö- ja terveysvaikutuksia koskevan tutkimustiedon lisäämiseen ja käyttöönottoon.

Muovitiekartan roskaamisen vähentämistä ja turha kulutuksen välttämistä koskevassa toimenpiteessä on nimenomaisesti huomioitu kertakäyttöisten pakkausten käytön, ylipakkaamisen ja roskaamisen vähentäminen. Tämä ehdotetaan toteutettavaksi Green deal -sopimuksilla. Muovitiekartan toimeenpanosta vastaa muovitiekartan yhteistyöverkosto ympäristöministeriön johdolla.

²⁴ <https://ym.fi/valtakunnallinen-jatesuunnitelma>

²⁵ <https://muovitiekartta.fi/>

Merenhoitosuunnitelman toimenpideohjelma²⁶ päivitetään ja hyväksyttäneen valtioneuvostossa vuoden 2021 loppuun mennessä. Toimenpideohjelmassa on myös toimia roskaantumisen vähentämiseksi. Valtakunnallinen jätesuunnitelma sisältää myös merenhoidon toimenpideohjelman toimet.

Jätelain tarkoituksen toteutumista tukee myös Kiertotalouden strateginen ohjelma, jonka toteuttamisesta valtioneuvosto teki periaatepäätöksen huhtiluussa 2021. Kiertotalousohjelman tavoitteena on, että uusiutumattomien luonnonvarojen kulutus vähenee sekä kotimaan primääriraaka-aineiden kokonaiskulutus ei 2035 ylitä vuoden 2015 tasoa. Resurssien tuottavuuden ja materiaalien kiertotalousasteen tulee kaksinkertaistua vuoteen 2035 mennessä.

3.3 Määritelmät

Jätelain 6 §, 48 § ja jätelain nojalla annettu asetustason sääntely sisältää lukuisan joukon lain soveltamisen kannalta keskeisiä määritelmiä. Osa niistä on sellaisia, jotka ovat merkityksellisiä myös SUP -direktiivin 3 artiklan täytäntöönpanon kannalta. Tällaisia määritelmiä ovat: jäte, jätteen keräys, jätteen erilliskeräys ja jätteen käsittely, pakkaus ja pakkausten tuottajan määritelmä. Jätelakiin ja sen nojalla annettavaan asetustason sääntelyyn tulee SUP -direktiivin täytäntöön panemiseksi lisätä myös uusia määritelmiä. Tällaisia määritelmiä ovat: muovi²⁷, kertakäyttöinen muovituote, oxo-hajoava muovi, kalastusväline, kalastusvälinejäte, markkinoille saattaminen, asettaminen saataville markkinoilla, tupakkatuote sekä tuottajavastuun piiriin uusia lisättävien tuoteryhmien tuottajien määritelmät.

3.4 Tuottajavastuujärjestelmät

3.4.1 Nykyiset tuottajavastuujärjestelmät

Nykyiset tuottajavastuusäännökset on koottu jätelain 6 lukuun ja siihen sisältyvien valtuussäännösten nojalla annettuihin tuotekohtaisiin valtioneuvoston asetuksiin. Jätelain 46 §:n 1 momentin mukaan lain 48 §:ssä määriteltyjen tuottajien on järjestettävä markkinoille saattamiensa käytöstä poistettujen tuotteiden jätehuolto sekä vastattava siitä aiheutuvista kustannuksista, ellei jäljempänä laissa toisin säädetä. Tuottajavastuun piiriin kuuluvia tuotteita ovat pakkaukset, paperi, renkaat, ajoneuvot, sähkö- ja elektroniikkalaitteet sekä paristot ja akut. Nämä tuotteet on säädetty tuottajavastuun piiriin osin puhtaasti kansallisista syistä (paperi, pakkaukset ja renkaat) ja osin EU- lainsäädäntöön perustuen (ajoneuvot, sähkö- ja elektroniikkalaitteet sekä paristot ja akut). Tuottajavastuun piiriin kuuluvien tuotteiden tuottajat on määritelty tuoteryhmäkohtaisesti siten, että pakkausten tuottaja on pakkaaja tai pakattujen tuotteiden maahantuoja ja muiden tuotteiden osalta tuottaja on tuotteen valmistaja tai maahantuoja.

Tuottajavastuuseen kuuluva jätehuollon järjestämisvelvollisuus tarkoittaa käytännössä velvollisuutta järjestää käytöstä poistettujen tuotteiden erilliskeräyksen edellyttämä vastaanotto, kuljetus ja käsittely koko Suomen alueella. Erilliskeräys mahdollistaa käytöstä poistetuista tuotteista syntyneen jätteen kierrätyksen ja osin myös uudelleenikäytön valmistelun. Tuotekohtai-

²⁶ <https://www.ymparisto.fi/fi-fi/meri/Merenhoito>

²⁷ Muovin määritelmä 3 artiklan kohdassa 1 kattaa myös 3 artiklan kohdassa 16 määritellyn biohajoavan muovin.

sisä valtioneuvoston asetuksissa säädetään tarkemmin muun muassa käytöstä poistettujen tuotteiden vastaanoton järjestämisestä. Tuottajien on otettava maksutta vastaan myös muiden toimijoiden keräämät, tuottajan järjestämään vastaanottoon toimitetut käytöstä poistetut tuotteet.

Nykyisiin tuottajavastuujärjestelmiin kuuluvat myös tuottajien vastuu tiedottamisesta sekä tuottajien kirjanpito- ja tiedonantovelvoitteet. Niitä selostetaan erikseen kohdissa 3.6 ja 3.7.

Seuraavassa on selostettu lyhyesti tuottajavastuun piiriin nykyisin kuuluvat tuotteet ja tuottajat.

Pakkausjätteet

Pakkausjätteitä syntyy muovi-, paperi- ja kartonki-, lasi-, metalli- ja puupakkauksista. Pakkausalan tuottajia ovat tuotteiden pakkaajat ja pakattujen tuotteiden maahantuojat, jos niiden liikevaihto on vähintään miljoona euroa vuodessa. Suomessa on tällä hetkellä viisi hyväksyttyä pakkausten tuottajayhteisöä, joilla on yhteinen palveluyhtiö Suomen Pakkauskierrätys RINKI Oy. Jätelain 62 §:n 2 momentti edellyttää, että pakkausten tuottajayhteisön toimialan on katettava kaikki pakkausmateriaalit viimeistään 30.6.2022.

Eräiden juomien pakkauksista kannetaan juomapakkausten valmisteveroa. Veroa ei kuitenkaan kanneta pantilliseen palautusjärjestelmään kuuluvasta pakkauksesta, joka täytetään uudelleen tai hyödynnetään raaka-aineena. Suomessa pantillisten palautuspullojen järjestelmä toimii kauppojen yhteydessä hyvin.

Taulukossa 4 on kuvattu vuonna 2019 markkinoille saatetut pakkausmäärät sekä pakkausjätteiden kierrätysasteet eriteltyinä pakkausmateriaaleittain pantittomiin ja pantillisiin pakkauksiin.

Taulukko 4: vuonna 2019 markkinoille saatetut pakkausmäärät sekä pakkausjätteiden kierrätysasteet eriteltyinä pakkausmateriaaleittain pantittomiin ja pantillisiin pakkauksiin.

Vuonna 2019 markkinoille saatetut pakkaukset ja pakkausjätteiden kierrätysasteet		
	Markkinoille saatetut (t)	Kierrätysaste (%)
Pantittomat pakkaukset		
Lasipakkaukset	24 423	101
Muovipakkaukset	115 626	35
Paperi- ja kartonkipakkaukset	258 834	116
Metallipakkaukset	31 626	78
Puupakkaukset	250 585	27
Pantilliset juomapakkaukset		
Lasipakkaukset	57 560	96
Muovipakkaukset	17 694	90
Metallipakkaukset	18 991	97
Kaikki pakkaukset		
Lasipakkaukset	81 983	98

Muovipakkaukset	133 320	42
Paperi- ja kartonkipakkaukset	258 834	116
Metallipakkaukset	50 617	85
Puupakkaukset	250 585	27
Yhteensä	775 339	71

Keräyspaperi

Keräyspaperilla tarkoitetaan käytöstä poistettuja sanomalehtiä, aikakauslehtiä, toimistopape-reita ja muita niihin rinnastettavia paperituotteita. Tuottajavastuussa ovat painopaperin ja pape-rituotteiden valmistukseen käytettävän paperin ammattimaiset valmistajat ja maahantuojat. Suomessa toimii kaksi hyväksyttyä keräyspaperin tuottajayhteisöä.

Kiinteistön haltijan on järjestettävä keräyspaperia varten tarvittavat tilat ja keräysvälineet asuin-kiinteistölle ja sellaiselle kiinteistölle, jolla on toimistoja taikka tuotanto- tai palvelutoimintoja. Velvollisuus ei kuitenkaan koske kiinteistöjä, jotka sijaitsevat pientalo- tai haja-asutusalueella (pientaloilla tarkoitetaan yhden ja kahden asunnon taloja). Niillä alueilla tuottaja on järjestettävä alueellisia vastaanottoaikoja. Tuottajan on kustannuksellaan järjestettävä keräyspaperin kul-jetus kiinteistöltä ja alueelliselta keräyspaikalta. Kiinteistöltä ei siis peritä maksua keräysastian tyhjennyksestä eikä paperinkuljetuksesta.

Romurenkaat

Renkaiden tuottajavastuu koskee kaikkia moottorikäyttöisen tai muun ajoneuvon ja laitteen ren-kaita. Tuottajia ovat renkaiden valmistajat, maahantuojat tai pinnoittaja sekä ja renkailla varus-tettujen ajoneuvojen ja laitteiden maahantuojat. Suomessa on yksi renkaiden tuottajayhteisö, Suomen Rengaskierrätys Oy.

Ajoneuvot

Tuottajavastuu koskee henkilöautoja, pakettiautoja ja niihin rinnastettavia muita ajoneuvoja. Tuottajia ovat ajoneuvojen valmistajat, ammattimaiset maahantuojat ja ne, jotka toimittavat maahan ajoneuvoja kotimaisen käyttäjän nimissä. Romuajoneuvon viimeisellä omistajalla on velvollisuus viedä romuajoneuvo tuottajan tai tuottajayhteisön järjestämään vastaanottoaikaan. Suomessa on yksi hyväksytty ajoneuvojen tuottajayhteisö, Suomen Autokierrätys Oy.

Sähkö- ja elektroniikkalaitteet

Tuottajavastuu koskee lähes kaikkia ammattikäyttöön ja kuluttajille tarkoitettuja SE-laitteita. Sähkö- ja elektroniikkalaitteiden tuottajavastuu koskee sähkö- ja elektroniikkalaitteiden valmis-tajia ja maahantuojia sekä myyjiä, jotka myyvät laitteita omilla tuotemerkeillään. Sähkö- ja elektroniikka-alan hyväksyttyjä tuottajayhteisöjä on viisi.

Paristot ja akut

Kaikkia paristojen ja akkujen maahantuojia ja valmistajia koskee tuottajavastuu. Akkujen ja paristojen tuottaja on suomalainen maahantuoja tai valmistaja, joka saattaa paristoja tai akkuja ensimmäistä kertaa Suomen markkinoille. Akkuja ja paristoja myyvien kauppojen tulee ottaa

maksutta vastaan kuluttajilta kaikki käytetyt kannettavat akut ja paristot. Paristojen ja akkujen tuottajavastuusta huolehtivat neljä tuottajayhteisöä.

3.4.2. Tuottajavastuujärjestelmiin tarvittavat muutokset

Jätelain 6 lukuun sisältyvää tuottajavastuusäntelyä on tehtävä useita muutoksia SUP -direktiivin 8 artiklaan sisältyvien laajennettua tuottajavastuuta koskevien vaatimusten täytäntöön panemiseksi. Eräille SUP -direktiivin soveltamisalaan kuuluvien muovituotteiden tuottajille on säädettävä erilliskeräystä edellyttävä jätelain 46 §:n 1 momentin mukainen tuottajavastuu. Eräille SUP -direktiivin soveltamisalaan kuuluvien kertakäyttöisten muovituotteiden tuottajille on säädettävän SUP -direktiivin 8 artiklan edellyttämä julkisiin keräysjärjestelmiin ja siivoukseen liittyvä kustannusvastuu. Tällaista kustannusvastuuta ei nykyisin ole säädetty millekään tuottajavastuun piiriin kuuluvalla tuoteryhmällä.

3.4.2.1 Eräiden muovituotteiden sisällyttäminen erilliskeräystä edellyttävän jätelain 46 §:n 1 momentin mukaisen tuottajavastuun piiriin

Nykyinen jätelain 46 §:n mukainen pakkausten tuottajavastuu on sisällöltään SUP -direktiivin 8 artiklan 2 kohdassa tarkoitettu jätedirektiivin mukainen tuottajavastuujärjestelmä. Pakkausten tuottajavastuu kattaa kaikista materiaaleista valmistetut pakkaukset siten, että tuottajavastuun piiriin kuuluvat jo nykyisin lähes kaikki SUP -direktiivin 8 artiklan 2 kohdan soveltamisalaan kuuluvat kertakäyttöiset muovipakkaukset. Pakkausten tuottajavastuun ulkopuolelle jäävät kuitenkin nykyään ne tyhjänä myytävät kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvat juomamukit (mukaan lukien niiden korkit ja kannet), joita ei pidetä pakkauksina. Ne tulisi SUP -direktiivin 8 artiklan 2 kohdan täytäntöön panemiseksi säätää jätelain 46 §:n 1 momentin mukaisen erilliskeräystä edellyttävän tuottajavastuun piiriin. Niiden erilliskeräys olisi tarkoituksemukaista toteuttaa yhdessä pakkausten erilliskeräyksen kanssa siten, että pakkausten tuottajayhteisön toimialan edellytettäisiin kattavan jatkossa myös ko. tyhjän myytävät juomamukit. Ko. tyhjänä myytävät juomamukit ovat pääosin vastaavia tuotteita, kuin myyntipaikalla täytettävät juomamukit, jotka katsotaan pakkauksiksi ja jotka siten jo nykyisin kuuluvat pakkausten tuottajavastuun piiriin.

Myös muovia sisältävät kalastusvälineet on säädettävä jätelain 46 §:n 1 momentin mukaisen erilliskeräystä edellyttävän tuottajavastuun piiriin SUP -direktiivin 8 artiklan täytäntöön panemiseksi.

SUP -direktiivi sääntelee vain merellä käytettävien muovia sisältävien kalastusvälineiden tuottajavastuuta. Merellä ja sisävesillä käytetään kalastuksessa kuitenkin samanlaisia kalastusvälineitä, eikä ko. välineiden tuottaja niitä markkinoille saattaessaan voi tietää, meneekö tuote käyttöön sisävesille vai merelle. Näin ollen tuottajavastuun piiriin kuuluvien kalastusvälineen määrittely vesialueen mukaan on käytännössä mahdotonta. Lisäksi Suomessa on runsaasti sisävesistöjä, joissa kalastetaan paljon ja joissa muovia sisältävien kalastusvälineiden on havaittu aiheuttavan ympäristöhaittoja (suullinen tiedonanto Pidä Saaristo Siistinä ry Eeva Taimisto 19.2.2021). Nämä seikat puoltavat sitä, että tuottajavastuu piiriin säädettäisiin kansallisesti kaikki Suomessa käytettävät muovia sisältävät kalastusvälineet.

SUP -direktiivin 8 artiklan sanamuoto edellyttää, että muovia sisältävistä kalastusvälineistä aiheutuvan kalastusvälinejätteen erilliskeräysverkostosta säädettäessä tarkastellaan mahdollisuutta sijoittaa tarvittavat vastaanottolaitteet alusjätedirektiivin (2019/883) soveltamisalaan kuuluviin satamiin tai muihin vastaaviin alusjätedirektiivin (2019/883) soveltamisalan ulkopuolelle jääviin vastaanottojärjestelmiin.

Alusjätedirektiivin (2019/883) mukaan satamissa on oltava riittävät vastaanottojärjestelyt niitä tavanomaisesti käytäviltä aluksilta peräisin oleville jätteille. Vastaanoton järjestämisessä on otettava huomioon sataman käyttäjien toiminnalliset tarpeet, sataman koko ja maantieteellinen sijainti sekä satamassa käyvien alusten tyyppi. Direktiivissä on asetettu satamille uusia jätteiden erilliskeräysvaatimuksia verrattuna aikaisempaan vastaavaan EU- sääntelyyn. Erilliskeräyksen tarkoituksena on varmistaa, etteivät alusten jätteet päädy vesiin, ja vähentää roskaantumista rannoilla, kun eri jätteille on osoitettu selkeät vastaanottopaikat. Alusjätedirektiivi (2019/883) jättää kuitenkin kansallisesti liikkumavaraa muun muassa sen suhteen, minkä tasoinen vastaanotto jätteille on järjestettävä eri satamissa ja sovelletaanko direktiivin velvollisuuksia myös sisävesillä.

Alusjätedirektiivi (2019/883) on pantu kansallisesti täytäntöön merenkulun ympäristönsuojelulailla (1672/2009), jota on viimeksi muutettu kesäkuussa 2021 hyväksytyllä lailla (669/2021). Merenkulun ympäristönsuojelulain sääntely kattaa sekä meri- että sisävesialueet. Tämä tukee osaltaan edellä esitettyä johtopäätöstä, joka koskee muovia sisältävien kalastusvälineiden tuotajavastuun järjestämistä Suomessa.

Alusjätedirektiivin (2019/883) mukaan satamissa on oltava riittävät vastaanottojärjestelyt niitä tavanomaisesti käytäviltä aluksilta peräisin oleville jätteille. Vastaanoton järjestämisessä on otettava huomioon sataman käyttäjien toiminnalliset tarpeet, sataman koko ja maantieteellinen sijainti sekä satamassa käyvien alusten tyyppi. Alusjätedirektiivi (2019/883) edellyttää jäsenvaltioiden asettavan satamille uusia jätteiden erilliskeräysvaatimuksia. Erilliskeräyksen tarkoituksena on varmistaa, etteivät alusten jätteet päädy vesiin, ja vähentää roskaantumista rannoilla, kun eri jätteille on osoitettu selkeät vastaanottopaikat. Alusjätedirektiivi (2019/883) jättää kuitenkin kansallisesti liikkumavaraa muun muassa sen suhteen, minkä tasoinen vastaanotto jätteille on järjestettävä eri satamissa ja sovelletaanko direktiivin velvollisuuksia myös sisävesillä.

Alusjätedirektiivin (2019/883) täytäntöönpanoon liittyvät säännökset ovat lain 9 ja 10 luvuissa. Lain 9 luvussa säädetään jätteiden vastaanottojärjestelyistä ja 10 luvussa jätteiden jättämisestä satamaan. Laajimmat erilliskeräysvelvoitteet on säädetty kauppamerenkulun satamille. Näille tuli direktiivin täytäntöönpanon myötä uutena velvollisuutena järjestää erillinen vastaanotto muun muassa kaikille pakkausjätelajeille (lasi, metalli, muovi ja kartonki), biojätteille, käyetyille paristoille ja akuille, sähkö- ja elektroniikkaromulle, sekä muille kiinteille jätteille. Tiettyjä kauppamerenkulun satamia mainitut erilliskeräysvelvoitteet eivät kuitenkaan koske. Muun muassa yhteysalus- ja vesibussisatamille sekä kalastusaluksia palveleville satamille on säädetty vain direktiivin minimivaatimus eli velvollisuus järjestää riittävä vastaanotto satamaa tavanomaisesti käytävien alusten jätteille. Näissä satamissa sataman pitäjän on arvioitava, mitä jätteitä satamassa on tarpeen vastaanottaa. Satamien vastaanottovelvollisuuksia sovelletaan 1.1.2022 lähtien.

Huvivenesatamien osalta vaatimukset vaihtelevat sataman käyttötarkoituksen mukaan. Huvivenesataman on otettava vastaan vähintään sekajätteet ja käymäläjätevedet. Sen sijaan sellaisissa huvivenesatamissa, joissa huviveneet ovat pääsääntöisesti yli kolme yötä, on järjestettävä vastaanotto edellä mainittujen jätteiden lisäksi myös öljyisille ja vaarallisille jätteille. Säännöksellä on pyritty varmistamaan riittävät vastaanottojärjestelyt niin sanotuissa kotisatamissa. Huvivenesataman ei ole kuitenkaan tarpeen järjestää kaikkia tarvittavia vastaanottolaitteistoja, vaan vastaanotto voidaan järjestää myös lähialueella sijaitsevassa toisessa vastaanottolaitteessa, jos satamanpitäjä sopii järjestelystä toisen sataman kanssa.

Satamien on laadittava jätehuoltosuunnitelma jätehuollon järjestämisestä. Suunnitelmassa kuvataan miten jätteiden vastaanotto, keräys, varastointi ja käsittely järjestetään ja aluksilta perit-

tävien maksujen perusteet. Viranomaisen hyväksyy jätehuoltosuunnitelmat. Pienten kalastussatamien (kalastussatamat, joihin vuosittain purettu saalismäärä on alle 20 000 kiloa) osalta suunnitelman hyväksyy kunnan ympäristönsuojeluviranomainen. Muiden satamien jätehuoltosuunnitelman hyväksyy elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus. Satamat voivat tehdä myös yhteisen jätehuoltosuunnitelman toisen lähialueella sijaitsevan sataman kanssa.

Merenkulun ympäristönsuojelulaki sisältää asetuksenantovaltuuden säätää satamien vastaanottojärjestelyistä tarkemmin asetuksessa. Merenkulun ympäristönsuojelusta annetun valtioneuvoston asetuksen (674/2021) 7 luvussa säädetään siitä, että vastaanotto voidaan järjestää joko siten, että satamassa on pysyvät laitteet tai että satamaan voidaan tilata jätteiden vastaanottopalvelu.

Merenkulun ympäristönsuojelulain soveltamisalaan kuuluvissa kalastussatamissa kertyy ammattikalastuksessa käytettävistä kalastusvälineistä peräisin olevaa kalastusvälinejätettä. Näin ollen on perusteltua ottaa lähtökohdaksi se, että ainakin osa kyseisistä kalastussatamista kuuluisi muoviva sisältävien kalastusvälineiden kiinteään erilliskeräysverkostoon. Erilliskeräysverkostosta säädettyä tulee riittävällä tavalla huomioida myös muusta kuin ammattikalastuksesta peräisin oleva kalastusvälinejäte.

SUP -direktiivin 8 artiklan edellyttämän erilliskerätyn kalastusvälinejätteen kansallisen vähimmäiskeräysasteen määrittämiseksi tarvittavia tietoja ei nykytilanteessa ole, sillä muoviva sisältävät kalastusvälineet eivät ole nykyisin tuottajavastuun piirissä. Kalastusvälinejätteen määrää yritettiin arvioida tämän hallituksen esityksen valmistelun aikana lähettämällä kysely eri sidosryhmille. Saadut vastaukset poikkesivat niin suuresti toisistaan, että kyselyn tuloksista ei voida tehdä luotettavia johtopäätöksiä määrästä. Tämän hallituksen esityksen valmistelun aikana järjestetyissä sidosryhmätilaisuuksissa eri tahot ovat kuitenkin useamman kerran maininneet kalastusvälinejätteen suuren määrän kalastussatamissa.

3.4.2.2. Eräiden kertakäyttömuovituotteiden tuottajille säädettävä kustannusvastuu

SUP -direktiivin vaatimukset ja niihin liittyvät kansalliset valinnat

Kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluville syömävalmiin ruuan elintarvikepakkauksille, joustavasta materiaalista valmistetuille annospakkauksille ja kääreille, juomapakkauksille, juomamukeille, kevyille muovisille kantokasseille, ilmapalloille, kosteuspyyhkeille sekä suodattimellisille tupakkatuotteille ja yhdessä niiden kanssa kaupan pidettäville suodattimille on säädettävä laajennettu tuottajavastuu, joka kuitenkin poikkeaa sisällöltään voimassaolevan jätelain 46 §:ssä säädetystä erilliskeräystä edellyttävästä tuottajavastuusta. Jätelain 46 § lähtee siitä, että tuottajat pääsääntöisesti vastaavat tuottajavastuun piiriin kuuluvien tuotteiden jätehuollon järjestämisestä (operatiivinen vastuu) ja tästä seuraa automaattisesti niiden vastuu jätehuollon kustannuksista (kustannusvastuu). SUP -direktiivin 8 artiklan mukaan edellä mainittujen kertakäyttöisten muovituotteiden tuottajille on säädettävä kustannusvastuu tietyistä julkisiin keräysjärjestelmiin ja roskaantumisen siivoamiseen liittyvistä viranomaisten toteuttamista tai viranomaisten puolesta toteutetuista välttämättömistä ja kustannustehokkaista toimista.

Kertakäyttöisten muovituotteiden tuottajien kustannusvastuusta säätäminen edellyttää useita kansallisia valintoja. Ne liittyvät kustannusvastuun alueelliseen rajaukseen ja siihen, kenen vastuulla oleviin jätehuolto- ja siivoustoimiin kustannusvastuu kyseisillä alueilla kytetään, kustannusvastuuta rajaavien välttämättömyyden ja kustannustehokkuuden käsitteiden sekä kustannusvastuun oikeasuhtaisuuden arviointiin.

SUP -direktiivi ei suoraan ota kantaa siihen, mitä alueita tuottajien kustannusvastuun tulisi Suomessa koskea. SUP -direktiivi rajaa kustannusvastuun koskemaan viranomaisten toteuttamia tai niiden puolesta toteutettuja välttämättömiä ja kustannustehokkaita toimia. Lisäksi heinäkuussa 2020 julkaistussa komission konsultin raportissa käytetään kustannusvastuun piiriin kuuluvista alueista termiä ”public places” ja mainitaan esimerkkeinä puistot ja tiet. Näiden seikkojen vuoksi Suomessa tuottajien kustannusvastuusta säädettyä on perusteltua kytkeä se sellaisiin yleiseen käyttöön tarkoitettuihin alueisiin, joilla kunnilla on lakisääteinen velvollisuus vastata roskaantumista ehkäisevistä jätehuoltotoimista ja roskaantumisen siivoamisesta. Kyse on katu- ja tien lisäksi esimerkiksi toreista, puistoista, uimarannoista ja muista yleiseen virkistykseen käytettävistä alueista, joilla suuretkin määrät ihmisiä voivat vapaasti oleilla, ulkoilla ja viettää vapaa-aikaa, vaikkapa eväitä syöden.

Kuntien jätehuolto- ja siivousvelvollisuuksista kaduilla ja yleiseen käyttöön tarkoitetuilla alueilla säädetään kadun ja eräiden yleisten alueiden kunnossa- ja puhtaanapidosta annetussa laissa (669/1978), jäljempänä *puhtaanapitolaki*, sekä jätelain roskaantumista koskevaan 8 lukuun sisältyvissä 76 §:ssä ja 74 §:ssä. Myös muilla julkisilla tahoilla, kuten Väylävirastolla ja Metsähallituksella, on lakisääteisiä jätehuolto- ja siivousvelvollisuuksia yleisillä teillä, rautateillä, eräissä satamissa, eräissä kansallispuistoissa ja eräillä retkeilyalueilla. Kunnilla on kuitenkin Suomessa – kuten useissa muissakin maissa – keskeisin ja alueellisesti kattavin rooli. Näin ollen tuottajien kustannusvastuusta säädettyä on perusteltua ainakin ensivaiheessa rajata kustannusvastuu sellaisiin alueisiin, joilla kunnilla on lakisääteinen velvollisuus toteuttaa jätehuolto ja siivous. Muu ratkaisu johtaisi hallinnollisesti tarpeettoman monimutkaiseen järjestelmään.

Kuntien eräät jätehuolto- ja siivousvelvollisuudet puhtaanapitolain ja jätelain mukaan

Puhtaanapitolaki on ollut voimassa vuodesta 1980 ja sen sääntely kohdistuu tiettyihin asemakaava-alueella sijaitseviin alueisiin.

Puhtaanapitolain 1 §:n mukaan velvollisuus pitää kunnossa ja puhtaana asemakaava-alueella olevat kadut, torit, katuaukiot, puistot, istutukset ja muut näihin verrattavat yleiset alueet kuuluvat osaksi kunnalle, osaksi tontin tai muun alueen omistajalle sen mukaan kuin kyseisessä laissa säädetään.

Puhtaanapitolain 9 §:n mukaan kadun puhtaanapito käsittää ne toimenpiteet, joiden tarkoituksena on pitää katu siistinä ja terveydellisesti tyydyttävänä, kuten kadulle kerääntyneen lian, lehlien, roskien ja irtoneisten esineiden sekä rikkaruohon poistamisen ajoradalta ja jalkakäytävältä.

Puhtaanapitolain 10 §:n 1 § ja 4 momenttien mukaan pääsääntö on, että tontinomistajan velvollisuutena on pitää katu puhtaana tontin rajasta kadun keskiviivaan saakka, kuitenkin enintään 15 metrin leveydeltä ja muilta osin kadun puhtaanapito kuuluu kunnalle. Kunnan velvollisuutena on 10 §:n 4 momentissa nimenomaisesti mainittu pitää puhtaina myös kadulla olevien istutusten, kadun kalusteiden, korokkeiden, suojakaiteiden, liikennemerkkien ja muiden vastaavien laitteiden puhtaanapito.

Muut lain soveltamisalaan kuuluvat alueet kuin kadut on huomioitu puhtaanapitolain 11 §:ssä. Pykälässä säädetään, että kunnan hallinnassa oleva tori, katuaukio, puisto ja muu niihin verrattava yleinen alue on kunnan pidettävä siistinä ja terveydellisesti tyydyttävänä.

Puhtaanapitolain 12 §:ssä täsmennetään kunnan ja tontinomistajan välisen puhtaanapitovastuun rajaa eräissä tilanteissa. Pykälän mukaan tilanteessa, jossa tontinomistajan lähtökohtaisen vastuun piiriin kuuluvalla alueella käydään kunnan erityisellä luvalla kauppaa, kunnan on puhdistettava alue kaupanteon aiheuttamista roskista, jollei toisin ole sovittu.

Puhtaanapitolain 13 §:n 1 momentin mukaan kunta voi päätöksellään ottaa huolehtiakseen tontinomistajalle kyseisen lain mukaan kuuluvista puhtaanapitotehtävistä määrättyjen katujen tai tehtävien osalta. Lain 13 §:n 2 momentissa täsmennetään, että kunnan ottaessa huolehtiakseen tontinomistajalle 10 §:n mukaan kuuluvista puhtaanapitotehtävistä vastuu niistä siirtyy kunnalle. Puhtaanapitolain 14 b §:n mukaan kunta voi vuosittain periä huolehtiakseen ottamistaan puhtaanapitotehtävistä aiheutuneet kustannukset kyseisten alueiden yleiseen käyttöön luovutettujen katujen varsilla olevien tonttien omistajilta.

Puhtaanapitolain 14 §:n mukaan kunta voi antaa tarkempia määräyksiä muun siitä, miten kadun ja yleisten alueiden kunnossapito talvella, muu kunnossapito sekä puhtaanapito on laissa asetettujen velvollisuudet ja paikalliset olot huomioon ottaen hoidettava. Pykälässä luetelluista seikoista puhtaanapidon kannalta merkityksellisiä asioita ovat määräykset, jotka koskevat puhtaanapitotyön 1) suoritusastetta ja siinä käytettäviä laitteita ja aineita; 2) suoritusastetta ja 3) katujen ja yleisten alueiden jaottelua tavoitetason mukaan eri kunnossa- ja puhtaanapitoluokkiin.

Lain 16 §:n mukaan tilanteessa, jossa kunta ei täytä sille laissa säädettyä puhtaanapitovelvollisuutta, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voi velvoittaa kunnan siihen sakon uhalla.

Jätelain 76 §:n ja 74 §:n sääntely ei puhtaanapitolain tavoin rajoitu vain asemakaava-alueille.

Jätelain 76 §:ssä säädetään jätteen keräyksestä roskaantumisen ehkäisemiseksi. Pykälän mukaan maantien, yksityisen tien, radan tai sataman pitäjän, virkistykseen yleisesti käytettäväksi tarkoitettujen alueiden haltijan, ulkoilu- tai moottorikelkkareitin pitäjän taikka yleisötilaisuuden järjestäjän on järjestettävä roskaantumisen ehkäisemiseksi alueella riittävä jätteen keräys ja muut jätehuollon palvelut. Asetettu velvoite liittyy lain esitöiden (HE 199/2010 vp) mukaan mainituilla alueilla tavanomaisesti harjoitettavaan toimintaan ja sen laajuus vaihtelee ajan, paikan ja alueen tavanomaisen palvelutason mukaan. Kyseessä on ennaltaehkäisevä säännös, joka edellyttää pykälässä mainituilta tahoilta aktiivisia toimia roskaantumisen ehkäisemiseksi. Lain esitöiden (HE 199/2010 vp) mukaan siinä mainitun alueen roskaantuminen on usein merkki siitä, että jätehuollon palvelut eivät vastaa alueen tarvetta, jolloin alueen haltija ei ole täyttänyt 76 §:n mukaista velvollisuuttaan lain edellyttämällä tavalla.

Edellä selostettu jätelain 76 §:ssä säädetty velvollisuus järjestää jätteen keräys roskaantumisen ehkäisemiseksi koskee myös kuntaa tilanteessa, jossa kunta on pykälässä tarkoitettu yksityisen tien, radan tai sataman pitäjä, virkistykseen yleisesti käytettäväksi tarkoitettujen alueiden haltija, ulkoilu- tai moottorikelkkareitin pitäjä tai yleisötilaisuuden järjestäjä.

Jätelain 74 §:ssä säädetään toissijaisesta siivoamisvelvollisuudesta. Toissijainen siivoamisvelvollisuuden tarkoitus on täydentää aiheuttamisperiaatteen mukaista roskaajan vastuuta. Toissijaisen siivoamisvelvollisuuden syntymisen edellytyksenä on 74 §:n 1 momentin mukaan aina, ettei roskaajaa saada selville, roskaajaa ei tavoiteta tai se, ettei roskaaja huolehdi siivoamisvelvollisuudestaan. Siivoamisvelvollisuuden laiminlyönnin toteamiseksi riittää, että aiheuttajaa on kehoitettu siivoamaan alue, mutta aluetta ei ole määrääjässä siivottu (HE 199/2010 vp). Toissijaisessa siivoamisvelvollisuudessa on kyse hallinnollisen vastuun kanavoinnista, sillä samalla ei ratkaista korvaus- tai rikosoikeudellista vastuuta, vaan ainoastaan siivoamisvastuu.

Jätelain 74 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan toissijaisesti siivousvelvollinen on maantien, yksityisen tien, radan tai sataman pitäjä alueella, joka on roskaantunut tien, radan tai sataman käytöstä. Lain esitöiden mukaan tällaisen alueen käytöstä syntyneitä jätteitä voivat esimerkiksi olla ajoneuvossa syntyneet jätteet tai tien levähdysalueen käyttäjän jättämät jätteet (HE 199/2010 p).

Jätelain 74 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan toissijaisesti siivousvelvollinen on virkistykseen yleisesti käytettäväksi tarkoitettun alueen haltija tai ulkoilu- tai moottorikelkkareitin pitävä alueella, joka on roskaantunut alueen tai reitin käytöstä;

Jätelain 74 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaan toissijaisesti siivousvelvollinen on yleisötilaisuuden järjestäjä tilaisuuteen varatulla ja sen välittömässä läheisyydessä olevalla alueella, joka on roskaantunut tilaisuuden johdosta, tai alueen haltija, jos tilaisuus järjestetään hänen suostumuksellaan eikä tilaisuuden järjestäjä huolehdi siivoamisvelvollisuudestaan;

Jätelain 74 §:n 1 momentin 4 kohdan mukaan toissijaisesti siivousvelvollinen on jätteen vastaanottoaikaan pitävä sille varatulla ja sen välittömässä läheisyydessä olevalla alueella, joka on roskaantunut paikan käytöstä. Siivoamisvelvollisuus kohdistuu kohdan mukaan siis nimenomaan vastaanottoaikaan pitäjään eikä roskaantuneen alueen haltijaan. Lain esitöiden (HE 16/2014 vp) mukaan lähtökohdana on, että vastaanottoaikaan pitävä vastaa myös siisteydestä ja kunnossapidosta. Toissijainen siivoamisvelvollisuus koskee vastaanottoaikaan pitäjän ja alueen haltijan sopimuksessa tai muussa asiakirjassa määriteltyä aluetta taikka, jos aluetta ei ole määritelty, kohtuulliseksi katsottavaa aluetta vastaanottoaikaan ympärillä.

Voimassa olevan asemakaavan alueella muun kuin 1 momentin 1—3 kohdassa tarkoitettun alueen haltija on jätelain 74 §:n 1 momentin 5 kohdan mukaan aina toissijaisesti siivousvelvollinen.

Jos roskaantuminen tapahtuu muualla kuin asemakaava-alueella ja kyseessä on muu kuin 1-5 kohdassa tarkoitettu alue, on alueen haltija 74 §:n 1 momentin 6 kohdan mukaan toissijaisesti siivousvelvollinen, mikäli siivoaminen ei ole kokonaisuutena arvioiden kohtuutonta ottaen huomioon haltijan mahdollisuudet ehkäistä roskaantumista tai huolehtia siivoamisesta, roskaantumisen määrä ja roskaantuneen alueen sijainti sekä muut näihin rinnastettavat seikat. Tässä kohdassa säädetty toissijainen siivousvelvollisuus eroaa muista momentin kohdista vastuunäkökulman suhteen, sillä sen soveltamisalaan kuuluvissa tapauksissa on harkittava vastuun kohtuullisuutta. Kyse ei siis ole muiden momenttien kohtien tavoin ehdottomasta toissijaisesta siivousvastuusta. Lain esitöiden (HE 199/2010 vp) mukaan siivoamisvelvollisuus voi olla kohtuuton esimerkiksi tapauksissa, joissa roskaaminen on luonteeltaan poikkeuksellista tai laajamittaista, tai jos alueen haltija on pyrkinyt ehkäisemään roskaantumista.

Jätelain 74 §:n 2 momentin mukaan toissijainen siivousvelvollinen on aina kunta, jos 1 momentin 6 kohdassa tarkoitettun alueen haltija laiminlyö siivoamisvelvollisuutensa tai haltijalla ei ole siivoamisvelvollisuutta mainitun kohdan nojalla. Tämän kohdan nojalla kunnan on viime kädessä siivottava 1 momentin 5 kohdassa tarkoitettu asemakaavan ulkopuolella sijaitseva roskaantunut alue, jonka siivoaminen on alueen haltijalle kohtuutonta.

Edellä selostettu jätelain 74 §:n 1 momentissa säädetty toissijainen siivousvelvollisuus koskee myös kuntaa, tilanteessa, jossa kunta on momentissa tarkoitettu maantien, yksityisen tien, radan tai sataman pitävä, virkistykseen yleisesti käytettäväksi tarkoitettun alueen haltija, ulkoilu- tai moottorikelkkareitin pitävä, yleisötilaisuuden järjestäjä, muualla kuin asemakaava-alueella sijaitsevan muun alueen haltija tai vastaanottoaikaan pitävä. Edellä selostettu jätelain 74 §:n 2 momentin sääntely puolestaan koskee vain ja ainoastaan kuntaa.

SUP -direktiivin roskaantumisen ehkäisemistä meren rannoilla ja muualla vesiympäristössä koskevien tavoitteiden kannalta on perusteltua ottaa tuottajien kustannusvastuun alueellisessa rajauksessa lähtökohdaksi se, että kustannusvastuu koskisi puhtaanapitolain soveltamisalaan kuuluvien kuntien vastuulla olevien katujen ja yleiseen käyttöön tarkoitettujen alueiden lisäksi myös muualla kuin asemakaava-alueella sijaitsevia kuntien vastuulle kuuluvia alueita. Tämän

vuoksi kustannusvastuun tulisi kattaa myös jätelain 76 §:n nojalla kuntien vastuulle kuuluvat alueet ja ainakin osa lain 74 §:n mukaan kuntien vastuulle kuuluvista alueista.

Kuntien harkintavalta eräitä puhtaanapitolain ja jätelain mukaisia jätehuolto- ja siivousvelvollisuuksia toteutettaessa

Puhtaanapitolaissa ei nimenomaisesti säädetä, että kunnan lakisääteisen puhtaanapitovastuun piiriin kuuluville alueille on osana puhtaanapitoa sijoitettava jäteastioita. Puhtaanapitolain 9 §:n mukainen puhtaanapidon käsite on lain esitöiden (HE 281/2004 vp) mukaan esimerkinomainen luettelo. Näin ollen jäteastioiden sijoittamisen voidaan katsoa kuuluvan niihin lain 9 §:n mukaisiin toimenpiteisiin, joiden tarkoituksena on pitää kunnan puhtaanapitovastuulle kuuluva katu siistinä. Puhtaanapitolain 11 §:n sanamuoto on puolestaan lain esitöiden (HE 34/1975 II vp) mukaan tarkoituksella jätetty yleiseksi. Tämä tarkoittaa sitä, että kunnat saavat itse päättää toimet, joilla niiden puhtaanapitovastuulle kuuluvat torit, katuaukio, puistot ja muut niihin verrattavat yleiset alueet pidetään siisteinä ja terveydellisesti tyydyttävinä. Näiden seikkojen vuoksi puhtaanapitolain voidaan todeta kattavan kaikki SUP -direktiivin 8 artiklan mukaan tuottajien kustannusvastuun piiriin kuuluvat toimet, eli jäteastioiden sijoittamisen, niihin kerättyjen roskien tyhjentämisen, maassa olevien roskien keräämisen sekä kaikkien kerättyjen roskien kuljetuksen jätteenkäsittelyyn. Näin kunnat ovat puhtaanapitolakia myös käytännössä soveltaneet. Kaiken kaikkiaan puhtaanapitolaki antaa siis kunnille mahdollisuuden itse päättää, mille lakisääteisen puhtaanapitovastuun piiriin kuuluville alueille jäteastioita sijoitetaan ja mille ei. Kaupunkimetsät asemakaava –alueilla ovat esimerkki sellaisista lakisääteisen puhtaanapitovastuun piiriin kuuluvista alueista, joille ei ole tarvetta sijoittaa jäteastioita. Harkintavaltaa on myös siinä, sijoitetaanko alueille erillisiä roska-astioita tupakkajätteille vai ei.

Jätelain 76 §:n esitöissä ei erikseen mainita jäteastioita, mutta on itsestään selvää, että niiden sijoittaminen mainitun pykälän soveltamisalaan kuuluville alueille on olennainen osa pykälässä tarkoitettua roskaantumisen ehkäisemiseksi järjestettävää jätehuoltoa. Tämäkin säännös jättää siis kunnille mahdollisuuden itse päättää, mille lain 76 §:n soveltamisalaan kuuluville alueille jäteastioita sijoitetaan ja mille ei. Harkintavaltaa on myös siinä, sijoitetaanko alueille erillisiä roska-astioita tupakkajätteille vai ei.

SUP -direktiivistä ei suoraan saa vastausta siihen, miten tuottajien kustannusvastuuta rajaavaa välttämättömyyttä ja kustannustehokkuutta olisi arvioitava kustannusvastuusta säädettyäessä. Puhtaanapitolaki sisältää yleisen puhtaanapidon tason määrittelyn. Jätelain 76 § ja 74 § eivät sisällä asiasta jätehuollon järjestämisen tai siivouksen osalta vastaavaa sääntelyä. Kunnat voivat kyseisiä toimia toteuttaessaan hyödyntää tarpeidensa mukaan erilaisia joko valtakunnallisia tai paikallisia kunnossapitoa koskevia alueluokitusohjeita ja –suosituksia. Näissä ohjeissa ja suosituksissa kunnossapidon käsite kattaa myös puhtaanapidon. Viheralueiden osalta on annettu valtakunnallinen viheralueiden luokitusopas RAMS202028, joka palvelee yleisellä tasolla viheralueiden luokitusta. Sen avulla kunta voi luokitella omistamansa viheralueet käytön ja kunnossapidon laatua määrittäviin luokkiin. Tarvittaessa luokitusta tarkennetaan kunnissa kohdekohtaisesti esimerkiksi yleisestä luokituksesta poikkeavia tavoitteita asettamalla. Viheralueiden kunnossapitoluokitusta sovelletaan julkisten ja yksityisten viheralueiden luokitukseen. Se soveltuu puistojen luokittamisen lisäksi muun muassa metsien, liikenneviheralueiden ja liikunta- ja urheilupaikkojen ympäristön luokitteluun. Infra 2017 Kunnossapitonimikkeistö sisältää tie-

²⁸Viheralueiden kunnossapitoluokitus RAMS 2020 -julkaisu korvaa vuonna 2007 julkaistun Viheralueiden hoitoluokitus -julkaisun. RAMS 2020 jatkaa viheralueiden luokitusperinnettä. Se on tarkoitettu valtakunnalliseksi viheralueiden luokitusoppaaksi (Ks. liite 1).

, katu- ja viheralueiden kunnossapidon tehtävät. Kunnossapitonimikkeistön avulla kuvataan kunnossapidon kohde – alueet ja järjestelmät – sekä siihen kuuluvat työt korjaus-, hoito- ja käyttötehtävinä. Kunnossapitonimikkeistö ei ota kantaa laatuvaatimuksiin.²⁹

Lainsäädäntö sekä kuntia koskeva ohjeistus ja suositukset jättävät siis pitkälti kuntien oman harkinnan varaan sen, mitkä toimet ovat välttämättömiä ja kustannustehokkaiksi kutakin aluetta koskevan jätehuolto- ja siivousvastuun toteuttamisessa. Tämä on linjassa kuntien perustuslaillisen itsemääräämisoikeuden ja kuntakohtaisesti erilaisten tarpeiden kanssa. Kustannustehokkuus toteutuu kuntien vastuulle kuuluvien alueiden osalta esimerkiksi julkisten hankintojen kautta, mm. kilpailuttamalla puhtaanapidon palvelut, joista roskien siivous on yksi osa. Lisäksi edellä mainitut ohjeet ja suositukset ohjaavat kuntien siivoustoimia eri alueiden tarpeiden mukaan. Kun lisäksi otetaan huomioon kuntakohtaisten olosuhteiden laaja kirjo, ei kaikkia Suomen kuntia koskevien yhtenäisten välttämättömyyden ja kustannustehokkuuden määrittelyyn liittyvien kriteerien asettaminen lainsäädännön kautta ylipäätään olisi mahdollista. Toisaalta SUP-direktiivin 8 artiklasta ei myöskään suoraan voida johtaa velvollisuutta määritellä kansallista palvelutasoa kustannusvastuun piiriin säädettävillä alueilla.

Kuntien tekemät sopimukset

Kustannusvastuusta säädettyä on syytä huomata, että kunnat voivat tehdä sopimuksia erilaisten yksityisten tahojen tai järjestöjen kanssa mm. eri kohteiden siivouskampanjoista. Tällaisia vakiintuneita kuntien sopimuskumppaneita ovat mm. Pidä Saaristo Siistinä ry, monet urheilija- ja harrastusseurat, Pidä Lappi Siistinä ry ja WWF. Usein kunta vain toimittaa kerätyt roskat kustannuksellaan pois, mutta ei maksa korvausta vapaaehtoistyöstä. Siivottavat kohteet eivät aina ole kunnan vastuulla olevia puhtaanapitolain tai jätelain soveltamisalaan kuuluvia alueita. Mikäli kyse on kohteesta, joka ei ole puhtaanapitolain tai jätelain 76 §:n ja 74 §:n nojalla kunnan lakisääteisen jätehuolto- ja siivousvastuun piirissä, ei kyseessä myöskään voida katsoa olevan SUP-direktiivin 8 artiklan edellyttämästä ”viranomaisen toteuttamasta tai sen puolesta toteutetusta” siivouksesta. Näin ollen kyseisten kohteiden kampanjaluonteisen siivouksen kustannuksia ei tule sisällyttää tuottajien kustannusvastuun piiriin.

Hulevedet

SUP-direktiivissä on useita viittauksia siihen, että jotkut sen soveltamisalaan kuuluvat kertakäyttöiset muovituotteet aiheuttavat haittaa viemäriverkostolle. Tämä käy ilmi mm. johdanto-osan kohdasta 20 ja artiklan 10 valistustoimenpiteistä, kohta c. Hulevesiojat ja hulevesiviemärit puolestaan ovat merkittävä reitti, jota pitkin roskat päätyvät vesistöön. Viemärien ja hulevesien puhdistaminen ei kuitenkaan selvästi kuulu direktiivissä käytetyn käsitteen ”roskaantumisen puhdistaminen” alle. Näin ollen SUP-direktiivin 8 artiklasta ei suoraan voida johtaa velvollisuutta sisällyttää tuottajien kustannusvastuun piiriin kuntien tai minkään muunkaan julkisen tahon vastuulle kuuluvaa viemärien ja hulevesien puhdistamista. Olennaista on kuluttajille suunnattu valistus esimerkiksi siitä, mitä viemäriin voi laittaa. On myös syytä huomata, että esimerkiksi maankäyttö- ja rakennuslain (132/1999) mukainen kuntia velvoittava hulevesisäätely on

²⁹ Kuntia koskevissa ohjeissa ja suosituksissa kunnossapitoon sisältyy korjaus-, hoito- ja käyttötehtävät. Kunnossapitonimikkeistö on laadittu yhteensopivaksi muiden Infra-nimikkeistöjen kanssa. Nimikkeistössä hoitotehtävät jaotellaan talvihoitoon, puhtaanapitoon, rakenteiden, varusteiden ja kalusteiden hoitoon, kasvillisuuden hoitoon sekä muihin erityisiin hoito- ja käyttötehtäviin. Nimikkeistön avulla on tarkoitus määrittää hoitotehtävät ja kertoa mitä tehtäviä kuhunkin hoitotyöhön sisältyy. Näin esim. kilpailutettaessa hoitotehtäviä voidaan sopimukseen kuuluvat hoitotehtävät yksilöidä.

luotu ensisijaisesti tulvaongelmien hallintaan, eikä sääntelyssä ole kiinnitetty huomiota mahdolliseen hulevesien puhdistamistarpeeseen. Kysymykseen viemärien ja hulevesien puhdistamisen sisällyttämisestä tuottajien kustannusvastuun piiriin voi olla tarkoituksenmukaista palata, kun kustannusvastuun soveltamisesta on saatu käytännön kokemusta.

Kustannusvastuun suuruuden määrittelyyn tarvittavat tiedot

Kustannusvastuun suuruudesta säätäminen ja erityisesti SUP -direktiivin mukainen oikeasuhtaisuuden vaatimus edellyttävät riittäviä tietoja siitä, mitkä ovat kuntien kokonaiskustannukset kustannusvastuun piiriin kuuluvien alueiden jätehuolto- ja siivoustoimista sekä siitä, mikä on kustannusvastuun piiriin kuuluvien kertakäyttömuovituotteiden osuus kuntien kokonaiskustannuksista. Nämä tietotarpeet ovat täysin uusia, joten tietoja ei nykytilanteessa ole lainkaan tai ne ovat puutteellisia. Luotettavien tietojen kokoaminen on tunnistettu yhdeksi keskeiseksi haasteeksi SUP -direktiivin 8 artiklan täytäntöönpanossa. Tietojen kokoaminen on aloitettu tämän hallituksen esityksen valmistelun aikana.

Kuntaliitto selvitti syksyllä 2020 tehdyn kyselyn perusteella kuntien vastuulle kuuluvien jätehuolto- ja siivoustoimien kokonaiskustannuksia. Kysely rajattiin koskemaan edellä mainittuja, Suomessa kustannusvastuun piiriin kuuluvaksi ajateltuja alueita. Kysely lähetettiin kaikkiin manner-Suomen kuntiin (294). Vastauksia saatiin 47 kunnasta siten, että suhteellisesti parhaiten oli edustettuina yli 100 000 asukkaan kaupungit. Kyselyllä selvitettiin kuntien puhtaanapidon kokonaiskustannuksia (n=42) sekä erikseen jätteiden jäteastiakeräyksen (n=34) ja maasta siivottavien roskien (n=28) aiheuttamia kustannuksia. Kustannustietoja saatiin vaihdellen noin 1,5 – reilun 2 miljoonan asukkaan osalta.

Kuntaliiton selvityksen perusteella puhtaanapidon kustannukset ovat keskimäärin noin 11 euroa/asukas ja jätehuolto- ja roskaantumisen siivoamisen kustannukset ovat keskimäärin noin 10,5 euroa/asukas. Jos laskennassa otetaan huomioon asukasluvun lisäksi myös kuntakokoluokat, puhtaanapidon kokonaiskustannukset olivat noin 7,7 euroa/asukas ja jätehuolto- ja roskaantumisen siivoamisen kustannukset noin 7,2 euroa/asukas.

On viitteitä siitä, että kunnan koko vaikuttaa yhtenä tekijänä asukaskohtaiseen jätehuoltokustannukseen siten, että mitä suuremmasta kunnasta on kyse, sitä suurempi on asukaskohtainen jätehuolto- ja siivouskustannus. Kuntaliiton selvityksen vastaajajoukko joitakin kuntakokoluokkia kohden oli sen verran pieni, että se jo voi itsessään aiheuttaa vääristymää tuloksiin. Sen vuoksi kustannusten voidaan arvioida kaikkiaan vaihtelevan vuotuisesti noin 40-55 miljoonan euron välillä. Jälkimmäisellä lähtöluvulla (7,2 e) laskettuna jätehuolto- ja roskaantumisen siivoustoimien kustannusten voidaan arvioida olevan ainakin 39,6 miljoonaa euroa vuodessa. Tämä tulos on suuntaa antava ja sisältää epävarmuustekijöitä. Kustannustietotarve on kunnissa uusi, eikä jätehuoltotoimien ja roskaamisen siivoamisen kustannuksia ole eroteltu muista puhtaanapidon kustannuksista systemaattisesti ja seurattu juuri niiden muodostumista kuntien järjestelmissä.

Kustannustiedon epävarmuudesta johtuen keskeisten tuottajien edustajat (pakkaukset, tupakka- tuotteet) ja Kuntaliitto ovat tämän hallituksen esityksen valmistelun aikana sopineet, että vuosina 2023-2025 tuottajien kustannusvastuun suuruutta määritettäessä voidaan ottaa lähtöluvuksi 2/3 Kuntaliiton kyselyn mukaisesta asukasluo- ja kuntakokoluokkaperusteisesta kustannuksesta 7,2 e/asukas/a. Tällöin korvauskaudella 2023-2025 käytettäisiin hyväksyttävänä kustannuksena lukua 4,79 €/asukas/a. Tarkoitus on korjata lähtölukua ensimmäisen korvauskauden aikana kohti luotettavampaa ja todellisempaa kustannusta. Tämän vuoksi tuottajien kustannusvastuu saattaa vuoden 2025 jälkeen joko nousta tai laskea.

Lisäksi keskeisten tuottajien edustajat (pakkaukset, tupakkatuotteet) ja Kuntaliitto ovat sopineet, että yhdessä kuntien ja tuottajien kanssa kehitetään toimintamalleja kustannusten seurantaan, jotta jatkossa olisi käytössä nykyistä luotettavampaa kustannustietoa tuottajien kustannusvastuun suuruuden määrittelyä varten. Tarkoituksena on, että tuottajat ja kunnat perustavat yhteisen seurantar ryhmän, jonka tehtävänä on muun muassa laatia kunnille ohje ko. kustannusten luotettavaksi seuraamiseksi sekä edistää parhaiden jätteiden ja roskien keräys- ja siivouskäytäntöjen kehittämistä ja käyttöönottoa kunnissa (benchmarking).

Syksyllä 2021 on lisäksi käynnistetty erillishanke, jonka perimmäisenä tavoitteena on selvittää sitä, kuinka suuri osuus kuntien jätehuolto- ja siivousvastuulle kuuluvilla yleiseen käyttöön tarkoitetuilla alueilla kerättävistä jätteistä on kustannusvastuun piiriin kuuluvista kertakäyttöisistä muovituotteista aiheutuvaa jätettä. Tarkoituksena on kerätä luotettavaa koostumustietoa, jonka avulla osaltansa voidaan määrittää, mikä on kustannusvastuun piiriin kuuluvien kertakäyttömuovituotteiden osuus kuntien kokonaiskustannuksista. Tämän niin sanotun koostumus selvityshankkeen ensi vaiheessa syksyn 2021 aikana kehitetään koostumustutkimusmenetelmä, jossa kuvataan, kuinka yleiseen käyttöön tarkoitettujen alueiden roskien koostumusta pitäisi selvittää. Toisessa vaiheessa kevätkaudella 2022 on tarkoitus testata kehitettyä menetelmää ja toteuttaa koostumus selvityksiä kunnissa. Hanke toteutetaan Kuntaliiton, kuntien, ympäristöministeriön ja -tuottajien yhteisrahoituksella.

3.5 Tuottajavastuuvollisuuksien käytännön toteuttaminen ja viranomaisvalvonta

Jätelain 62 §:n mukaan tuottajan on lain 6 luvussa säädettyjen tuottajavastuuvollisuuksien täyttämiseksi tuottajan liityttävä 142 §:ssä tarkoitettuun tuottajarekisteriin hyväksytyyn tuottajayhteisöön tai perustettava sellainen yhdessä muiden tuottajien kanssa. Tuottajayhteisöön ei saa kuulua muita kuin tuottajia. Pakkausten tuottajayhteisön toimialan on katettava kaikki pakkausmateriaalit viimeistään 30.6.2022. Jätelain 25 §:n 2 momentin perusteella tuottajavastuun valtakunnallisena valvontaviranomaisena toimiva Pirkanmaan elinkeino- liikenne ja ympäristökeskus (Pirkanmaan ELY- keskus) voi kuitenkin tietyin edellytyksin hyväksyä myös yksittäisen tuottajan tuottajarekisteriin.

Tuottajayhteisöt ovat tuottajien perustamia ja hallinnoimia organisaatiota, jotka hoitavat tuottajavastuut jäsentensä puolesta. Tuottajat toimittavat tiedot markkinoille saattamisensa tuotteiden määrästä tuottajayhteisöille, joka toimittaa ne eteenpäin Pirkanmaan ELY- keskukselle. Tuottajat myös maksavat tuottajayhteisöjen perimät maksut, joilla tuottajayhteisö hoitaa tuottajavastuuvuotteet tuottajien puolesta. Tuottajayhteisöt ostavat jätehuollon palvelut (keräys, kuljetus ja käsittely) julkisilta ja yksityisiltä toimijoilta.

Jätelain 63 a § sääntelee tuottajayhteisön tuottajilta perimiä maksuja, joilla tuottajayhteisö hoitaa tuottajavastuuvuotteet tuottajien puolesta. Säännöksen mukaan tuottajayhteisössä maksusuudet on jaettava tuottajien kesken tasapuolisesti suhteessa näiden markkinoille saattamiin tuotteisiin. Maksusuuksia määrittäessään tuottajayhteisön on mahdollisuuksien mukaan yksittäisten tuotteiden tai toisiaan vastaavien tuote- tai materiaaliyryhmien osalta otettava huomioon erityisesti niiden kestävyys, korjattavuus, uudelleen käytettävyys, kierrätettävyys ja vaarallisten aineiden esiintyminen. Säännöstä sovelletaan 1.1.2023 alkaen.

Tällä hetkellä kaikille tuottajavastuualoille on perustettu vähintään yksi tuottajayhteisö. SUP -direktiivin toimeenpanon myötä tulee uusia tuottajavastuualoja, joiden tulee perustaa yksi tai useampi tuottajayhteisö tuottajavastuuvuotteidensa hoitamiseksi. Tuottajayhteisöjen tuottajilta perimien maksujen tulee jatkossa kattaa myös SUP -direktiivin täytäntöönpanoon liittyvät uusien tuottajavastuuvuotteiden hoitaminen.

Jätelain 62 §:n mukaan juomapakkausten tuottaja voi huolehtia velvollisuuksistaan myös liittymällä jätelain 7 luvun 68 §:ssä tarkoitettuun juomapakkausten palautusjärjestelmään. Jätelain 7 lukuun on koottu kaikki juomapakkausten palautusjärjestelmää koskevat säännökset ja niitä on täsmennetty juomapakkausten palautusjärjestelmästä annetussa valtioneuvoston asetuksessa (526/2013). Jätelain 6 luvun mukaisten tuottajavastuovelvollisuuksien huolehtiminen on erillisin pykäläviittauksin huomioitu palautusjärjestelmän ylläpitäjän velvollisuuksia koskevassa lain 69 §:ssä. Näitä pykäläviittauksia tulee täydentää SUP -direktiivin täytäntöön panemiseksi jätelain 6 lukuun lisättävillä uusilla tuottajavastuuelvoitteilla, joiden piirissä SUP -direktiiviin soveltamisalaan kuuluvat kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvat juomapullojen tuottajat ovat.

Jätelaissa on erikseen huomioitu myös etämyyjien tuottajavastuun toteuttaminen. Lain 48 §:n 1 momentin johdantokappaleen mukaan tuottajana pidetään myös etäkaupalla suoraan käyttäjille myyviä tuottajia. Lisäksi lain 66 a-b §:ssä säädetään valtuutetun edustajan nimeämisestä. Valtuutetun edustajan nimeämisellä pyritään edistämään etämyyjien osallistumista tuottajavastuulliseen jätehuoltoon ja siten vähentämään vapaamatkustajien määrää. Valtuutetun edustajan nimeämiseen liittyvä menettely saadaan toimivaksi vain rajat ylittävällä viranomaisyhteistyöllä ja yhtenäisellä lainsäädännöllä.

Lain 66 a §:n 1 momentti koskee Suomeen sijoittautuneiden etämyyjien velvollisuutta hoitaa tuottajavastuuelvoitteensa toisessa valtiossa. Jos toisessa valtiossa olisi asetettu etämyyjille kyseisiä tuoteryhmiä koskevia velvoitteita, tulee suomalaisen etämyyjän vastata niistä kyseisen valtion lainsäädännön mukaisesti. Säännöksen mukaan sähkö- ja elektroniikkalaitteita etäkaupalla toiseen Euroopan unionin jäsenvaltioon myyvän etämyyjän olisi nimettävä kyseiseen jäsenvaltioon sijoittautunut valtuutettu edustaja vastaamaan velvoitteidensa täyttämistä. Tämä vaatimus perustuu SER- direktiivin, SUP direktiivin 8 artiklan 7 kohdan täytäntöön panemiseksi lain 66 a §:n 1 momentin sähkö- ja elektroniikkalaitteiden suomalaista etämyyjää koskeva vaatimus valtuutetun edustajan nimeämisestä toiseen jäsenvaltioon olisi laajennettava koskemaan myös muovia sisältäviä kalastusvälineitä sekä direktiivin liitteessä E lueteltuja kertakäyttöisiä muovituotteita. Muilta osin lain 66 a § ja 66 b § kattavat sellaisenaan kaikki SUP -direktiivin täytäntöön panemiseksi lakiin lisättävät uudet tuoteryhmät ja siten myös SUP -direktiivin 8 artiklan 7 kohdan vaatimukset.

Kuten jo edellä on tuotu esiin, Pirkanmaan ELY-keskus valvoo jätelain 25 §:n 2 momentin perusteella tuottajavastuun valtakunnallisena viranomaisena tuottajavastuuta ja juomapakkausten palautusjärjestelmiä koskevien säännösten noudattamista. Tämä yleinen valvontatoimivaltuus kattaa sellaisenaan myös kaikki SUP -direktiivin täytäntöön panemiseksi lakiin lisättävät uudet tuottajavastuuelvoitteet. Jätelain 25 §:n 4 momentti sisältää säännökset myös Tullin roolista jätelain valvonnassa. Säännöksen mukaan Tulli valvoo yhteistyössä Suomen ympäristökeskukseen kanssa jätteiden kansainvälisiä siirtoja. Tulli valvoo lisäksi elohopea-asetuksen 4 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua tuontia jätteenä koskevan rajoituksen noudattamista. Viime vuosien aikana on nähty tarpeelliseksi vahvistaa Tullin roolia erityisesti tuottajavastuun etäkaupan valvonnassa. Asiaa koskeva selvitystarve on kirjattu EU:n jätesäädöspaketin täytäntöönpanoon liittyneeseen hallituksen esitykseen (HE 40/2021 vp) ja esityksen hyväksymisen yhteydessä myös eduskunnan ympäristövaliokunnan mietintöön (YmVM 3/2021). Erityistarkastelua vaativaksi asiakokonaisuudeksi on tunnistettu erityisesti mahdollisuus hyödyntää tuottajavastuun etäkaupan valvonnassa tullin keräämiä tietoja EU:n ulkopuolelta tulevista ja EU:n sisämarkkinoilla liikkuvista tuottajavastuun alaisista tuotteista. Jätelain 122 §:n nojalla viranomaisen tiedonsaantioikeus on kytketty säännöksen sanamuodossa ja esitöissä tietoja pyytävän viranomaisen tarpeeseen saada niitä säännösten noudattamisen valvontaa sekä lain täytäntöönpanoa varten. Tiedonsaantioikeutta ei ole rajattu jätelain 122 §:n 1 momentin 3 kohdassa säädetyn muun valvontaviranomaisen jätelain mukaiseen toimivaltaan, vaan lähtökohtaisesti tiedonsaantioikeus kattaa

myös muita tietoja, jotka ovat tarpeen jätelain ja sen nojalla annettujen säädösten noudattamisen valvontaa ja täytäntöönpanoa varten. Tästä tiedonsaantioikeudesta poikkeuksen muodostavat tilastotiedot, jotka ovat sekä EU-tason että kansallisten sääntelyn nojalla salassa pidettäviä. Tilastotietoja saa luovuttaa ainoastaan tilastolaissa säädettyjen edellytysten mukaisesti eikä tietoja saa luovuttaa käytettäväksi valvonnassa. Näin ollen, koska Tulli on kerännyt tiedot sisäkaupasta tilastointitarkoituksessa, kyseisiä tilastotietoja ei voida luovuttaa muille viranomaisille näiden suorittamassa valvonnassa hyödynnettäväksi. EU:n ulkorajojen tavaraliikenteen osalta Tulli pystyy kuitenkin antamaan tuonneista ja tuojista sekä viennistä tietoja muille valvoville viranomaisille.

Jätelain valvontaviranomaisiin kuuluu myös Turvallisuus- ja kemikaalivirasto (Tukes). Tukesin valvontatoimivaltuus kohdistuu tuottajavastuuvaatimusten sijasta tuotevaatimusten noudattamiseen. Tukesin toimivaltuudesta säädetään jätelain 25 §:n 3 momentissa, jonka asiasisältö on lakimuutoksella (917/2021) siirretty 1.1.2022 voimaan tulevaan lain 24 a §:ään (ks HE 153/2021 vp). Tukes on 23.8.2021 alkaen valvonut SUP -direktiivin edellyttämien tuotekiellojen ja merkintävaatimusten noudattamista.

3.6 Kuluttajien tiedottaminen

Jätelain tuottajan tiedotus- ja neuvontavelvollisuutta koskevassa 51 §:ssä ja sen nojalla annetussa asetustason sääntelyssä on säädetty tuottajille velvollisuus tiedottaa ja neuvoa kuluttajia erilaisista asioista, joilla voidaan edistää jätelain tarkoituksen toteutumista. Sääntelyssä on nimenomaisesti huomioitu jätteen määrän ja haitallisuuden vähentäminen, roskaantumisen ehkäiseminen, käytöstä poistettujen tuotteiden vastaanottopaikat ja vastaanoton toimivuus sekä tuotteiden uudelleenkäyttöä ja uudelleenkäytön valmistelua koskevat toimet. Sääntelyssä on lisäksi velvoitettu tuottaja toimittamaan vuosittain selvityksen järjestämästään tiedotuksesta Pirkanmaan ELY-keskukselle.

Jätelain 51 §:n asiasisältö liittyy SUP -direktiivin 10 artiklan tarkoittamaan valistukseen, jonka tarkoituksena antaa kuluttajille tietoja SUP -direktiivin soveltamisalaan kuuluvista tuotteista aiheutuvan roskaantumisen vähentämiseksi. Näin ollen SUP -direktiivin 10 artiklan kansallinen täytäntöönpano on perusteltua toteuttaa jätelain 51 §:n ja sen nojalla annettavan asetustason sääntelyn kautta. Mainittua sääntelyä olisi täydennettävä siten, että siinä huomioitaisiin SUP -direktiivin 10 artiklassa säädettyt yksityiskohtaiset valistuksen sisältövaatimukset. Asetustason sääntely olisi tarkoituksenmukaista sisällyttää osin pakkausasetukseen ja osin uuteen eräitä muovituotteita koskevaan asetukseen.

3.7 Kirjanpito- ja tiedonantovelvoitteet sekä raportointi

Jätelain tuottajien kirjanpito- ja tiedonantovelvollisuutta koskevassa 54 §:ssä ja sen nojalla annetussa asetustason sääntelyssä on säädetty tuottajille velvollisuus kerätä laajasti erilaisia lain soveltamiseen liittyviä tietoja ja sisällyttää ne kirjanpitoonsa, sekä velvollisuus toimittaa ne valtakunnallisena tuottajavastuuviranomaisena toimivalle Pirkanmaan ELY- keskukselle jätelain mukaista valvontaa varten. Pirkanmaan ELY -keskukselle on puolestaan mainituissa säännöksissä säädetty velvollisuus koota ja lähettää sille toimitetuista tiedoista EU lainsäädännön edellyttämät kansalliset raportit EU:n komissiolle. Kaikkia Pirkanmaan ELY -keskukselle toimitettuja tietoja ei ole velvollisuus raportoida komissiolle.

Nykyiset asetustasolla yksilöidyt tuottajien keräysvastuulla olevat tiedot eivät kata SUP -direktiivin 13 ja 8 artiklan edellyttämien raportointivelvoitteiden toteuttamiseksi tarvittavia seurantatietoja. Sääntelyyn olisi tehtävä muutoksia, joilla varmistetaan, että kyseiset tiedot kerätään tuottajilta ja raportoidaan Pirkanmaan ELY- keskuksen toimesta EU:n komissiolle.

Pirkanmaan ELY- keskuksen vastuulla oleva raportointi EU:n komissiolle edellyttää lisäksi Pirkanmaan ELY-keskuksen ylläpitämän tuottajarekisterin (TURRE) kehittämistä siten, että tietojärjestelmä tukee raportoinnin käytännön toteuttamista.

3.8 Omavalvonta, hallintopakkeineet ja rangaistussäännökset

Lain 53 a §:ssä säädetään tuottajan omavalvonnasta. Pykälän 1 momentin mukaan tuottajan on valvottava säännöllisesti ja suunnitelmallisesti lain 6 luvussa säädettyjen tuottajavastuovelvoitteiden toteutumista sekä kehitettävä tätä koskevan tiedon luotettavuutta. Omavalvonnan tueksi on tarvittaessa teetettävä säännöllinen tarkastus riippumattomalla ja ammattitaitoisella henkilöllä. Tuottaja on lisäksi laadittava omavalvonnasta kirjallinen suunnitelma, joka on liitettävä hakemukseen tuottajarekisteriin hyväksymiseksi. Pykälän 2 momentissa säädetään omavalvontasuunnitelman vähimmäissisältövaatimukset. Niissä tulisi huomioida myös SUP -direktiivin täytäntöönpanon vuoksi lakiin lisättävät uudet tuottajavastuuelvoitteet. Tuottajavastuuta koskevissa EU:n jätessäädöspaketin täytäntöön panon liittyvissä asetuksissa oli tarkoitus säätää riippumattoman tarkastuksen kiinteistä määräajoista. Asetusehdotuksista annetuissa lausunnoissa määräaikaistarkastusten katsottiin kuitenkin aiheuttavan turhaa sääntelytaakkaa ja ehdotuksista luovuttiin. Samalla päätettiin kuitenkin ehdottaa jätelain 53 a §:n 3 momentin muuttamista siten, että Pirkanmaan ELY-keskus voisi määrätä riippumattoman tarkastuksen arvioidessaan sen tarpeelliseksi. Ehdotettava sääntely olisi riittävää jätedirektiivin 8 a artiklan 3 kohdan d alakohdan täytäntöön panemiseksi, mutta samalla säilyttäisi valvontaviranomaisella harkintavallan siitä, milloin tarkastus on tarpeellinen.

Lain 126 §:ssä säädetään rikkomuksen tai laiminlyönnin oikaisemisesta. Pykälä koskee kaikkia jätelain valvontaviranomaisia. Lain 128 § täydentää kyseistä sääntelyä. Siinä säädetään erityisesti tuottajan järjestämää jätehuoltoa koskevan rikkomuksen tai laiminlyönnin oikaisemisesta. Kyseisessä pykälässä tulisi huomioida myös SUP -direktiivin täytäntöön panemiseksi lakiin lisättävät uudet tuottajavastuuelvoitteet.

Lain 147 § sisältää jätelain rikkomista koskeva rangaistussäännökset. Pykälän 1 momentin mukaan rangaistus ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain (39/1889) 48 luvun 1–4 §:ssä. Pykälän 2 momentissa säädetään rikoslain säännöksiä täydentävistä sakonuhkaisista rangaistussäännöksistä. Niiden rangaistavuus edellyttää tahallisuutta tai huolimattomuutta. Pykälän 2 momentissa rangaistavaksi säädetyt teot ja laiminlyönnit sisältävät myös SUP -direktiivin täytäntöönpanon kannalta merkityksellisiä kohtia. Näitä ovat esimerkiksi kohdassa 13 rangaistavaksi säädetty 46 §:n mukaisen jätehuollon järjestämisvelvollisuuden laiminlyönti, kohdassa 14 rangaistavaksi säädetty 49 §:n mukaisen tuottaja vastaanottovelvollisuuden laiminlyönti ja kohdassa 20 rangaistavaksi säädetty 10 §:n ja 49 §:n 1 momentin nojalla annetussa valtioneuvoston asetuksessa säädetyn rajoituksen, kiellon, vaatimuksen, määräyksen tai velvollisuuden rikkominen tai laiminlyönti.

Rikesakkorikkomuksista annetun lain (986/2016) 16 §:ssä säädetään roskaamiskiellon vähäisestä rikkomisesta. Sen mukaan jätelain 72 §:ssä säädetyn roskaamiskiellon tahallisesta tai törkeästä huolimattomuudesta tapahtuneesta vähäisestä rikkomisesta määrätään roskaajalle 100 euron rikesakko.

Arvioitaessa sitä, tulisiko SUP -direktiivin 8 artiklan edellyttämän eräiden kertakäyttömuovituotteiden tuottajia koskevan julkisiin keräysjärjestelmiin ja siivoukseen liittyvän kustannusvastuun laiminlyönti huomioida jätelain 147 §:n 2 momentin rangaistussäännöksissä, on syytä tarkastella kriminalisoinnin yleisiä periaatteita. Kriminalisoinnin tulisi aina olla rikosoikeuden ultima ratio – periaatteen mukaisesti viimesijainen keino ja sille tulisi olla painava yhteiskunnallinen tarve. Linjana on suosia esimerkiksi hallinnollisia seuraamuksia. Kustannusvastuun

laiminlyönteihin voitaisiin puuttua hallintopakkekeinoin, kun lain 128 §:ää täydennettäisiin edellä selostetulla tavalla. Painavaa yhteiskunnallista tarvetta ei myöskään olisi sen vuoksi, että kustannusvastuun laiminlyönti muodostaisi viime kädessä kunnille yksityisoikeudellisen saatanan. Näiden seikkojen vuoksi kriminalisoinnin yleiset edellytykset eivät täytyisi, eikä rangaistussäännöksiä olisi tarvetta täydentää SUP -direktiivin täytäntöönpanon vuoksi.

3.9 Eräiden kertakäyttöisten muovituotteiden kulutuksen vähentäminen

Nykytilanteessa jätelaissa tai missään muussakaan säädöksessä ei ole nimenomaista sääntelyä, joka SUP -direktiivin 4 artiklan edellyttämällä tavalla velvoittaisi vähentämään kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvien elintarvikepakkausten ja juomamukien kulutusta kunnianhimoisesti ja pysyvästi vuoteen 2026 mennessä.

SUP -direktiivin 4 artiklan täytäntöönpano edellyttää, että kyseisistä kansallisista kulutuksen vähennystoimista joko säädetään tai laaditaan SUP -direktiivin 17 artiklan vaatimukset täyttävä toimivaltaisten viranomaisten ja asianomaisten toimialojen välinen sopimus.

Jätelain 9 §:ssä säädettyihin tuotteita koskeviin huolehtimisvelvollisuuksiin ja kieltoihin liitetty lain 10 §:n mukainen asetuksenantovaltuus mahdollistaa sen, että kulutuksen vähennystoimista voitaisiin säätää lain nojalla annettavassa asetuksessa. Toisaalta myös sopimus pohjainen mahdollisuus eli green deal -sopimuksen laatiminen kulutuksen vähennystoimien vahvistamiseksi on olemassa. Jo ennen SUP -direktiivin hyväksymistä yhdeksi kansallisen muovitiekartan toimenpiteeksi on määritelty kertakäyttöisten pakkausten käyttöä ja ylipakkaamista sekä roskaamista vähentävien green deal -sopimusten käyttöönotto. Lisäksi Suomessa on jo hyviä kokemuksia vastaavanlaisen EU -lainsäädäntöön perustuvan kulutuksen vähennysvelvoitteen kansallisesta täytäntöönpanosta green deal -sopimuksella. Ympäristöministeriö ja Kaupan liitto solmivat 31.10.2016 green deal -sopimuksen kevyiden muovisten kantokassien kulutuksen vähentämiseksi. Sopimuksella pantiin täytäntöön pakkausjätedirektiivin 4 artiklan 1a kohdan edellyttämät toimenpiteet muovisten kantokassien kulutuksen kestäväksi vähentämiseksi. Pakkausjätedirektiivin mukaan jäsenvaltiot voivat saattaa muovisten kantokassien vähentämistä koskevat säännökset osaksi kansallista lainsäädäntöään toimivaltaisten viranomaisten ja asianomaisten toimialojen välisillä sopimuksilla.

SUP -direktiivin 4 artiklan sanamuoto ja siihen sisällytetyt esimerkit vähennystoimista viittaavat siihen, että direktiivillä tavoitellaan muovituotteiden kappalemääräistä kulutuksen vähentymistä, jota siis tulisi mitata tuotteiden kappalemäärän vähentymisenä, ei tuotteiden sisältämän muovin määrän vähentymisenä. Komissio vahvistaa käytettävän mittaustavan täytäntöönpanosäädöksellä, joka piti direktiivin mukaan antaa 3.1.2021 mennessä, mutta jota ei tämän hallituksen esityksen valmistelun aikana vielä ole annettu. Komission täytäntöönpanosäädöksen luonnoksissa on esitetty mahdollisuus raportoida kulutuksen vähenemistä joko kappalemääräisesti tai tuotteisiin käytetyn muovin määrän ja tuotteiden kokonaispainon perusteella. Joka tapauksessa kulutuksen vähentymisen kokonaisseurantaan liittyvä tietojen kerääminen tuottajilta on tarkoituksenmukaista toteuttaa osana pakkausten tuottajavastuuraportointia.³⁰ Tuottajavastuuraportointia tulee SUP -direktiivin täytäntöönpanemiseksi kehittää uusien tiedonkeruutarpeiden mukaisesti ja tarvittavat muutokset tuottajavastuuraportoinnin raportointivelvoitteisiin

³⁰ SUP -direktiivin 4 artiklan piiriin kuuluvat kertakäyttöiset muovituotteet ovat myös SUP -direktiivin 8 artiklan mukaisten tuottajavastuovelvoitteiden piirissä. Pakkausten 46 §:n 1 momentin mukainen erilliskeräystä edellyttävä tuottajavastuu kattaa jo nykyisin kaikki SUP -direktiivin 4 artiklan mukaiset elintarvikepakkaukset ja pakkauksina pidettävät juomamukit. Tyhjänä myytävät juomamukit sisällytetään tämän esityksen mukaisesti 46 §:n 1 momentin mukaisen tuottajavastuun piiriin.

sisällytetään osaksi valtioneuvoston asetusta pakkauksista ja pakkausjätteistä. Vuoden 2022 lähötiedot on tarkoitus kerätä erillisselvityksin.

Kansallisten kulutuksen vähennystoimien määrittelyn ja erityisesti prosentteina ilmaistavien kansallisten vähennystavoitteiden asettamisen tekee vaikeaksi se, että nykytilanteessa Suomessa ei ole riittävän tarkkoja tietoja SUP -direktiivin 4 artiklan soveltamisalaan kuuluvien kertakäyttömuovituotteiden markkinoille saatetuista määristä tai niiden sisältämän muovin määrästä. Näin tarkkoja tietoja ei nykyisin kerätä osana edellä mainittua pakkausten tuottajavastuuraportointia. Myös eri pakkausmateriaalien ja -tyyppien kokonaisympäristövaikutuksista löytyy hyvin ristiriitaista ja melko vähän luotettavaa tutkittua tietoa, mikä tekee niiden vertailusta ja esimerkiksi toimien suunnittelusta haastavaa. Tämän hallituksen esityksen valmistelun aikana on kartoitettu nykytilannetta VTT:ltä palveluhankintana tehdyn esiselvityksen avulla, jossa on kartoitettu SUP -direktiivin edellyttämien kulutuksen vähennystoimien soveltamisalaan kuuluvien pakkausten määriä ja pakkausten sisältämän muovin määrää esimerkkituoteryhmien pakkaamisessa, sekä vaihtoehtoja niiden korvaamiseksi. Esiselvityksen tuloksia ei ole vielä julkaistu. Selvitys ei anna koko kuvaa Suomen SUP -direktiivin 4 artiklan soveltamisalaan kuuluvista pakkausmääristä nykytilanteessa, vaan suuntaa-antavaa tietoa esimerkiksi tiettyjen suurivolyymisten tuotteiden pakkausten määristä. Selvitys nostaa esille lisäksi vaihtoehtoja muovisten kertakäyttöisten pakkausten korvaamiseksi, joita on osassa selvitettyissä tuoteryhmissä jo tarjolla, mutta usean tuoteryhmän kohdalla kehitystyö on vasta käynnissä. SUP -direktiivin 4 artiklan soveltamisalaan kuuluvia pakkauksia käytetään hyvin laajasti, eikä kaikkien niiden kappalemäärien selvittäminen ole ollut mahdollista tämän kaltaisessa selvityksessä. Selvitys tarjoaa kuitenkin tärkeää tietoa mahdollisen green deal -sopimuksen tavoitteiden asettamisen ja myös lainsäädännössä säädettävien toimien suunnittelun, sekä toimien kansallisen toimeenpanon tueksi. Erillisselvityksiä saatetaan toteuttaa tietojen kartoittamiseksi myös myöhemmin.

Valtakunnallinen jätesuunnitelma on yksi niistä SUP -direktiivin 4 artiklassa luetelluista ohjelmista, joihin kansalliset kulutuksen vähennystoimet on SUP -direktiivin mukaan sisällytettävä. Kansalliset kulutuksen vähennystoimet onkin jo sisällytetty päivitettävänä olevaan jätesuunnitelmaan. Seuraavat jätesuunnitelman toimet liittyvät SUP -direktiiviin täytäntöönpanoon:

- SUP -direktiivin edellyttämien kulutuksen vähennystoimien toteuttamiseksi toimeenpannaan joko vapaaehtoinen green deal -sopimus yhteistyössä pakkausmateriaalien ja pakkausten valmistajien ja maahantuojien kanssa (päivittäistavara)kaupan alalla, ravintola- ja kahvila-alalla ja elintarviketeollisuudessa tai vahvistetaan toimet lainsäädännöllä.
- Lopetetaan edustustoissa ja lähetystöissä muovisten kertakäyttöastioiden käyttö ja siirrytään kestävämpiin ratkaisuihin.
- Julkiset toimijat lopettavat kertakäyttöisten, muovia sisältävien astioiden hankinnan ja käytön tiloissaan.

3.10 Muovia sisältäviä juomapakkauksia koskevat tuotevaatimukset

Jätelain nojalla annetun pakkausjäteasetuksen (1029/2021) 4-6 §:ssä on säädetty kaikkia Suomen markkinoille saatettavia pakkauksia koskevia tuotevaatimuksia. Ne koskevat pakkausten merkintöjä, valmistusta, koostumusta, uudelleenkäytettävyyttä ja hyödynnettävyyttä. SUP -direktiivin 6 artiklan edellyttämät muovia sisältävien juomapakkausten uudet tuotevaatimukset tulee SUP -direktiivin täytäntöönpanemiseksi sisällyttää pakkausjäteasetukseen.

Korkkien kiinnipitämistä koskeva vaatimus tulee koskemaan volyymiltaan isoja tuoteryhmiä. Vaatimus koskee kaikkia alle kolmen litran muovisia juomapakkauksia. Näistä muovisia juomapulloja saatetaan vuosittain Suomen markkinoille noin 650 miljoonaa kappaletta sekä yhdistelmäateriaalista valmistettuja juomapakkauksia, lähinnä nestepakkauskartongista valmistettuja pakkauksia, joita saatetaan vuosittain markkinoille noin 27 000 tonnia (mikä vastaa arviolta noin 1,2 miljardia kappaletta). SUP -direktiivin soveltamisalaan kuuluvista nestepakkauskar-tonkisista juomapakkauksista karkean arvion mukaan noin 60 % on korkillisia.

Nykyisestä kierrätetyn muovin pitoisuudesta muovipulloissa ei ole saatavilla tarkkaa tietoa. Määrän arvioidaan olevan noin 10 prosentin luokkaa, mutta se vaihtelee 0-100 % välillä pak-kauksesta riippuen.

3.11 Muovia sisältäviä juomapulloja koskevat erilliskeräysvaatimukset

Jätelain nojalla annetussa valtioneuvoston asetuksessa juomapakkausten palautusjärjestelmästä (526/2013) säädetään juomapakkausten palautusjärjestelmän ylläpitäjän uudelleenkäyttö- ja kierrätysvelvollisuudesta. Asetuksen mukaisesti palautusjärjestelmän jäsenten markkinoille saattamista uudelleenkäytettävistä juomapakkauksista on palautettava uudelleenkäyttöä varten 90 painoprosenttia ja kertaalleen täytettävistä juomapakkauksista kierrätettäväksi vähintään 90 painoprosenttia.

Kaikkia pakkauksia - mukaan lukien panttijärjestelmään kuuluvat ja kuulumattomat juomapak-kaukset - koskevista yhteisistä ja pakkausmateriaalikohaisista uudelleenkäyttöä ja kierrätystä koskevista tavoitteista säädetään pakkauksista ja pakkausjätteistä annetussa valtioneuvoston asetuksessa (*pakkausjäteasetus*). Pakkausjäteasetuksen mukaisesti pakkausten tuottajan ja juo-mapakkausten palautusjärjestelmän ylläpitäjän on järjestettävä pakkausjätteen erilliskeräys ja kierrätys siten, että seuraavat kierrätysasteet täytyvät:

Pakkaukset	Kierrätysaste (%) viimeis-tään 1.1.2025	Kierrätysaste (%) viimeis-tään 1.1.2030
Muovipakkaukset	50	55
Puupakkaukset	25	30
Rauta- ja alumiinimetalli-pakkaukset	70	70
Lasipakkaukset	70	75
Paperi- ja kartonkipak-kaukset	75	85
Kaikki pakkaukset yht.	65	70

Juomapakkausten palautusjärjestelmän ylläpitäjän katsotaan täyttävän pakkausjäteasetuksessa asetetut tavoitteet, jos se täyttää juomapakkausten palautusjärjestelmästä annetussa valtioneu-

voston asetuksessa säädetty kierrätysvelvollisuudet. Muiden kuin juomapakkausten palautusjärjestelmään kuuluvien pakkausten tuottajien tulee muilta osin vastata, että asetetut kierrätystavoitteet saavutetaan.

Pantilliseen juomapakkausten palautusjärjestelmään kuuluvia SUP -direktiivin tarkoittamia kertakäyttöisiä juomapulloja saatetaan Suomen markkinoille noin 650 miljoonaa vuodessa. Pantillisen järjestelmän ulkopuolelle jää lähinnä maahantuotuja mehuja ja smoothieita. Niiden määrästä ei ole käytettävissä tarkempaa tietoa, määrän arvioidaan kuitenkin olevan vähäinen verrattuna pantilliseen palautusjärjestelmään kuuluviin pulloihin.

Pantillinen juomapakkausten palautusjärjestelmä toimii tehokkaasti, sillä sen kautta muovipullojen palautusaste oli 92 % vuonna 2020. Pantilliseen palautusjärjestelmään kuulumattomat pullo puolestaan erilliskerätään pakkausten tuottajavastuujärjestelmässä yhdessä muiden käytöstä poistettujen muovipakkausten kanssa. Tuottajavastuujärjestelmä ei nykyisellään edellytä muovipullojen osalta erillistä raportointia, joten tarkempia arvioita pantittomien muovipullojen määrästä ei toistaiseksi ole saatavilla. Nykyisellään tuottajat raportoivat muovipullot osana kaikkia muovipakkauksia sekä markkinoille saatetuissa pakkausmäärissä, että erilliskerätyissä ja kierrätetyissä käytöstä poistettujen muovipakkausten määrissä.

SUP -direktiivin 9 artiklassa säädetty erilliskeräysvaatimukset koskevat sekä pantillisia että pantittomia juomapulloja. Erilliskeräysvaatimukset tulisi SUP -direktiivin täytäntöön panemiseksi sisällyttää pakkausjäteasetukseen ja samalla säätää, että pantilliseen palautusjärjestelmään kuuluvien juomapullojen voidaan katsoa täyttävän vaatimukset, mikäli ne täyttävät juomapakkausten palautusjärjestelmästä annetussa asetuksessa nykyisin säädetyn 90 prosentin uudelleenkäyttö- ja kierrätysvaatimuksen. Panttijärjestelmään kuulumattomia juomapulloja koskevien markkinoille saatettujen ja erilliskerättyjen pullojen tilastotietojen kokoaminen EU-raportointia varten edellyttää muovisten juomapullojen tuottajilta myös ko. juomapullojen erillistä raportointia. Myös tämä tulisi huomioida pakkausjäteasetuksen sääntelyssä.

3.12 Pakkauksen tuottajan määrittely

Pakkausten tuottajavastuun soveltamisalaa määrittävän 1 miljoonan euron liikevaihtorajan poistaminen nähtiin EU:n jätesäädöspaketin täytäntöönpanon valmistelun yhteydessä tarpeelliseksi jätedirektiivin 8 a artiklassa säädettyjen laajennettua tuottajavastuuta koskevien järjestelmien vähittäisvaatimusten sekä pakkausjätedirektiivin 7 artiklassa edellytetyn kaikkia pakkauksia koskevan tuottajavastuujärjestelmän täytäntöön panemiseksi. Tuolloin (HE 40/2021 vp) todettiin, että liikevaihtorajan poistaminen olisi tarpeen tuottajien tasapuolisen kohtelun kannalta. Liikevaihtorajan poistaminen pakkausten tuottajavastuusta olisi myös yhdenmukaista suhteessa muihin tuottajavastuun piiriin kuuluviin tuoteryhmiin nähden, sillä vastaavaa poikkeusta ei ole säädetty muiden tuoteryhmien tuottajille. Lisäksi tuolloin todettiin, että myös SUP -direktiivi laajentaa kertakäyttöisten muovipakkausten tuottajavastuuta nykyisestä ja sen soveltamisalaa kuuluvia pakkauksia käytetään paljon liikevaihdoltaan alle 1 miljoonan euron yrityksissä. Pakkausten tuottajavastuun soveltamisalaa määrittävän liikevaihtorajan poistaminen nähtiin tarkoituksenmukaiseksi siirtää SUP -direktiivin täytäntöönpanon yhteyteen, sillä näin pystyttiin välttämään mahdollisille uusille tuottajavastuullisille tahoille kohdistuvien velvoitteiden muuttuminen kahdesti lyhyen ajan sisällä.

Ympäristöministeriön tämän hallituksen esityksen aikana tilaaman selvityksen (ks. kohta 1.2.2) mukaan liikevaihtorajan poistaminen toisi pakkausten tuottajavastuun piiriin noin 31 000 – 39 000 uutta yritystä nykyisten 4 300 tuottajavastuullisen yrityksen lisäksi. Nämä olisivat pääasiassa vähittäiskaupan ja ravitsemisalalan pieniä yrityksiä, kuten myymälöitä, kioskeja, kahviloita ja ravintoloita.

Edellä esitetystä arvioista ei ole mukana mahdolliset pakkausten tuottajiin kuuluvat maatalousyrittäjät, joita on kaiken kaikkiaan noin 45 000 yritystä ja joiden enemmistön arvioidaan olevan alle miljoonan euron liikevaihdon yrityksiä. Yrityksistä 70 % on kasvinviljely-, 25 % kotieläin- tuotanto- ja 5 % muita tiloja, joilla ei selkeää yhtä tuotantosuuntaa. Maatalousyrittäjien joukko on erittäin heterogeeninen, eikä kattavia tietoja ole saatavilla alan pakkaavista yrityksistä, jotka ammattimaisesti pakkaavat tuotteita toimitettavaksi elintarviketeollisuuteen, tukkuun, vähittäiskauppaan, pakkaamoihin tai pakkaavat esim. tilatuotteita myyntiä varten ja siten tulisivat tuottajavastuun piiriin miljoonan euron liikevaihtorajan poistuessa. Edellä mainitussa Selvityksessä kuitenkin arvioitiin, että pakkaavia maatalousyrityksiä on alalla tuhansia. Tätä arviota tukevat alustavat selvitykset mahdollisista uusista pakkausten tuottajavastuuvollisista maatalousyrityksistä. Tällaisia mahdollisia tuottajavastuuvollisia voisivat olla³¹ esimerkiksi hedelmä- ja marjatilat (noin 1950 yritystä), maidon myyntiä ja jalostusta harjoittavat (noin 130 yritystä), siemenpakkaamot (noin 140 yritystä), kasvihuone- ja avomaatuotantotilat (noin 2020 yritystä), lihan myyntiä ja jatkojalostusta harjoittavat sekä kananmunantuotantotilat (noin 250 yritystä). Luonnonvarakeskuksen (Luke) vuotta 2020 koskevan tilaston mukaan maataloustuotteiden jatkojalostusta harjoitti 652 tilaa ja suoramyyntiä 1427 tilaa. Lisäksi suurin osa maataloista harjoittaa rehualan toimintaa ja voi mahdollisesti pakata ammattimaisesti rehua myyntiin. Tarkempia tietoja määristä ei kuitenkaan ole tällä hetkellä saatavilla.

Tämän hallituksen esityksen valmistelun yhteydessä nähtiin perustelluksi selvittää mahdollisuudet muuttaa tuottajan määritelmä tiettyjen ns. palvelupakkausten osalta (katso tarkemmin kohta 5.1.4) siten, että voitaisiin merkittävästi vähentää uusien tuottajavastuullisten yritysten määrää ja siten pienille tuottajayrityksille ja viranomaiselle kohdistuvaa sääntelytaakkaa määrittämällä näiden tuotteiden tuottajaksi tuotteen valmistaja tai maahantuojana tuotteen pakkaajan tai pakatun tuotteen maahantuojan sijasta. Muutoksella vähennettäisiin uusien tuottajavastuuvollisten yritysten lukumäärää arviolta noin 2 000 – 22 000 kappaleella pienten alle 1 miljoonan euron liikevaihdon yritysten osalta. Lisäksi muutoksella vähennettäisiin tuottajavastuun piiristä myös sellaiset maatalousyrittäjät, jotka pakkaavat tuotteita myytäväksi esimerkiksi suoramyynninä tilalta suoraan kuluttajille. Tuottajavastuu ei myöskään koskisi kuljetuksia, jotka tehdään pakattuina kontteihin tai rekkoihin.

Lisäksi pienille tuottajayrityksille aiheutuvaa hallinnollista taakkaa voitaisiin vähentää myös säätämällä niille lain nojalla annettavassa asetuksessa kevennetyt rekisteröinti ja raportointivelvollisuudet.

4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset

4.1 Keskeiset ehdotukset

Esityksellä lisättäisiin jätelakiin ja merenkulun ympäristönsuojelusta annettuun lakiin SUP -direktiivin täytäntöönpanemiseksi tarpeelliset säännökset. Tarkemmat täytäntöönpanosäännökset annettaisiin valtioneuvoston asetuksilla.

4.1.1 Muovin ja kertakäyttöisen muovituotteen sekä tuottajavastuullisten tuottajien määritelmät

SUP -direktiivin täytäntöönpanosääntelyn soveltamisen kannalta keskeiset määritelmät eli muovin ja kertakäyttöisen muovituotteen määritelmät pantaisiin täytäntöön lakiin lisättävillä uusilla

³¹ Lähde: Luken maatalous- ja puutarhayritysten rakenne 2020 sekä MMM ja MTK kirjallinen tiedonanto.

määritelmillä. Määritelmät vastaisivat direktiivin määritelmiä, sillä niiden täytäntöönpanossa ei ole kansallista liikkumavaraa. Määritelmien tulkintaa varten komissio on antanut suuntaviivat. Niillä pyritään osaltaan varmistamaan määritelmien yhtenäinen tulkinta EU:ssa.

SUP -direktiivin tuottajan määritelmä antaa mahdollisuuden määritellä tuottajavastuulliseksi tuottajiksi useamman mahdollisen tuotteen tuotanto- ja myyntiketjussa mukana olevan tahon. Kansallisessa säätelystä riittää, kun joku niistä on tuottaja ja kantaa tuottajavastuun. Uusien SUP -direktiivin täytäntöönpanoon liittyvien tuottajavastuullisten tuoteryhmien tuottajiksi määriteltäisiin tuotteiden valmistajat ja maahantuojat, kuten tuottajavastuun piiriin jo nykyisin kuuluvien tuoteryhmien osalta on pääsääntönä.

4.1.2 Tuottajavastuujärjestelmien muutokset

Uusia tuottajia jätelain 46 §:n 1 momentin mukaisen erilliskeräystä edellyttävän tuottajavastuun piiriin

SUP -direktiiviin 8 artiklan edellyttämä jätedirektiivien mukainen tuottajavastuujärjestelmä kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluville juomamukeille pantaisiin täytäntöön säätämällä muut kuin pakkauksina pidettävät kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvat juomamukit jätelain 46 §:n 1 momentin mukaisen tuottajavastuun piiriin. Pakkausten tuottajayhteisön toimialan tulisi kattaa myös kyseiset juomamukit. Kyseisten juomamukien erilliskeräys toteutettaisiin pakkauksille jo nykyisin säädetyn ja pakkausten tuottajayhteisön järjestämän erilliskeräysverkoston kautta. Tämä on mahdollista, sillä SUP -direktiivi jättää kansallisesti päätettäväksi keinot, joilla direktiivin velvoitteet toteutetaan.

Myös muovia sisältävät kalastusvälineet säädettäisiin jätelain 46 §:n 1 momentin mukaisen erilliskeräystä edellyttävän tuottajavastuun piiriin SUP -direktiiviin 8 artiklan täytäntöön panemiseksi. Tämä toteutettaisiin kuitenkin direktiivissä säädettyä laajempina eli muovia sisältävien kalastusvälineiden tuottajavastuu kattaisi merivesikalastuksessa käytettävien kalastusvälineiden lisäksi sisävesikalastuksessa käytettävät kalastusvälineet. Merellä ja sisävesillä käytetään kalastuksessa samanlaisia kalastusvälineitä, eikä ko. välineiden tuottaja niitä markkinoille saattaessaan voi tietää, meneekö tuote käyttöön sisävesille vai merelle. Näin ollen tuottajavastuun piiriin kuuluvien kalastusvälineen määrittely vesialueen mukaan on käytännössä mahdotonta. Lisäksi Suomessa on runsaasti sisävesistöjä, joissa kalastetaan paljon ja joissa muovia sisältävien kalastusvälineiden on havaittu aiheuttavan ympäristöhaittoja. Ympäristöhaittojen ehkäisy on kansallisesta näkökulmasta yhtä tärkeää sisävesillä kuin merialueilla.

Muovia sisältävistä kalastusvälineistä aiheutuvan kalastusvälinejätteen erilliskeräyksen järjestämisvastuu olisi osin ko. välineiden tuottajilla ja osin vuotuiselta saalismäärältään vähintään 5000 kilon kalastussatamien ylläpitäjillä.

Kalastussatamien keräysverkosto olisi tarkoitettu vain kalastussatamaa käyttävien ammattikalastajien käyttöön. Kalastussatamiin liitetty 5000 kilon saalismääräraja mahdollistaisi sen, että suurin osa ammattikalastuksen käytössä olevista satamista ja niihin kertyvä kalastusvälinejäte saataisiin erilliskeräyksen piiriin. Keräyspaikkoja tulisi näin myös melko tasaisesti rannikolle ammattikalastuksen käyttöön. Muovia sisältävien kalastusvälineiden tuottajien velvollisuudeksi säädettäisiin kuljettaa kalastussatamissa erilliskerätty kalastusvälinejäte jätehuoltoon. Tuottajan kuljetusvelvollisuus tulisi voimaan vasta vuoden 2029 alusta. Siirtymäajalla taattaisiin se, että kalastussatamiin kertynyt vanha kalastusvälinejäte hoidetaan jätehuoltoon ennen tuottajavastuun alkamista. Ennen direktiiviin voimaantuloa markkinoille saatettu (historiallinen) kalastusvälinejäte ei SUP -direktiivin mukaan kuulu tuottajavastuun piiriin.

Tuottajia koskevista erilliskeräysvaatimuksista säädettäisiin tarkemmin lain nojalla annettavalla asetuksella. Keräysvaatimukset olisivat erilaiset ammattikalastuksessa (niin sanotut seisovat pyydykset) ja vapaa-ajankalastuksessa käytettäville kalastusvälineille (heittokalastusvälineet). Niin sanotuille seisoville pyydyksille tuottajien toimesta järjestettävän keräysverkoston tulisi koostua sekä kiinteistä keräyspisteistä, että muusta vapaamuotoisemmin järjestetystä keräyksestä. Heittokalastusvälineille kiinteät keräyspisteet eivät olisi pakollisia, vaan keräys voitaisiin järjestää tuottajien itsensä suunnittelemana niin, että se kohdistettaisiin kierrätettäviin, uudelleenkäytettäviin, sekä ympäristöhaittoja aiheuttaviin kalastusvälineisiin.

Kalastusvälinejätteen kansalliseksi erilliskeräysasteeksi säädettäisiin lain nojalla annettavalla asetuksella 10 prosenttia. Kalastusvälinejätteen määrästä ei ole tällä hetkellä luotettavaa tutkimustietoa. Esityksessä tarkoitettun erilliskeräysverkoston kautta tullaan jatkossa saamaan tietoa kalastusvälinejätteen määrästä ja tiedon kertyessä voidaan vähimmäiskeräysastetta päivittää tarvittaessa.

Eräiden kertakäyttömuovituotteiden tuottajille säädettävä nykyiseen verrattuna uusi kustannusvastuu

SUP -direktiivin 8 artiklan edellyttämä eräiden kertakäyttömuovituotteiden tuottajia koskeva kustannusvastuu julkisista keräysjärjestelmistä ja siivouksesta pantaisiin täytäntöön lakiin lisättävillä uusilla tuottajavastuusäännöksillä. Niiden piiriin kuuluisivat kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvien suodattimellisten tupakkatuotteiden ja niiden kanssa kaupan pidettävien suodattimien, kosteuspyyhkeiden, ilmapallojen, tiettyjen syömävalmiin ruuan elintarvikepakkausten, joustavasta materiaalista valmistettujen yhden annoksen annospakkausten sekä kääreiden, juomamukien, muovikassien ja enintään kolmen litran juomapakkausten tuottajat. Näille tuottajille säädettäisiin kustannusvastuu tietyistä kuntien toteuttamista jätehuolto- ja siivoustoimista eräillä alueilla. Kustannusvastuun toteuttamiseksi määriteltäisiin laissa ja sen nojalla annettavalla asetuksella tuoteryhmäkohtaiset korvaukset, jotka tuottajat vuosittain maksaisivat kunnille. Tuoteryhmäkohtaisten korvausten suuruus tarkistettaisiin määrävuosin. Tuottajien kustannusvastuu kattaisi myös tuoteryhmäkohtaisten korvausten suuruuden tarkistamisen edellyttämien tietojen hankkimisen.

Uusissa kustannusvastuuta koskevissa tuottajavastuusäännöksissä olisi käytetty kansallista liikumavaraa SUP -direktiivin 8 artiklan mahdollistamissa puitteissa. Kustannusvastuun piiriin kuuluvien alueiden määrittely ja kustannusvastuun kytkeminen näillä alueilla kuntien toteutusvastuulle kuuluviin jätehuolto- ja siivoustoimiin olisivat kansallisia ratkaisuja, joihin on päädytty direktiivin sanamuodon ja komission konsultin raportin perusteella. Kustannusvastuun piiriin kuuluvat alueet kattaisivat sellaisia alueita, joilla jätehuolto- ja siivoustoimien toteuttaminen kuuluu kunnille puhtaanapitolain sekä jätelain 74 §:n ja 76 §:n sääntelyn nojalla. Alueissa olisi mukana sekä asemakaava-alueella että asemakaava-alueen ulkopuolella sijaitsevia alueita. Tämä olisi perusteltua roskaantumisen ehkäisemistä meren rannoilla ja muualla vesiympäristössä koskevien SUP -direktiivin tavoitteiden näkökulmasta.

Kustannusvastuuseen SUP -direktiivissä liitetuille kustannustehokkuuden ja välttämättömyyden käsitteille ei säädettäisi yleisiä kriteereitä. Se, mitkä toimet ovat välttämättömiä ja kustannustehokkaita kutakin kustannusvastuun piiriin kuuluvaa aluetta koskevan jätehuolto- ja siivousvastuun toteuttamisessa, on nykyisen lainsäädännön ja ohjeiden mukaan pitkälti kuntien oman harkinnan varassa. Kuntakohtaisissa olosuhteissa on suuria eroja, eikä kaikkia Suomen kuntia koskevien yhtenäisten kriteerien asettaminen lainsäädännössä ole mahdollista. Tämän hallituksen esityksen valmistelun aikana keskeisten tuottajien edustajat (pakkaukset ja tupakka-

tuotteet) ja Kuntaliitto ovat kuitenkin sopineet, että tuottajat ja kunnat tulevat perustamaan yhteisen seurantaryhmän, jonka tehtävänä on muun muassa edistää parhaiden jätteiden ja roskien keräys- ja siivouskäytäntöjen kehittämistä ja käyttöönottoa kunnissa (benchmarking).

Myös kustannusvastuun toteuttaminen laissa ja sen nojalla säädettävillä tuoteryhmäkohtaisilla korvauksilla, jotka tuottajien perustamat tuottajayhteisöt maksaisivat kunnille, olisi kansallinen ratkaisu, jota direktiivi ei nimenomaisesti edellytä. Tuottajavastuusäätelyn mukaisesti tuottajayhteisöt perisivät tuoteryhmäkohtaisten korvausten maksamiseen tarvittavat rahat jäseniltään.

Tuoteryhmäkohtaisten korvausten suuruuden määrittelyyn tarvittavat tiedot säädettäisiin laissa. Kuntien suuren määrän vuoksi kustannusvastuun suuruutta ei voitaisi kytkeä suoraan jokaisen kunnan todellisiin jätehuolto- ja siivouskustannuksiin, vaan useista kunnista otosperusteisesti kerätyistä kustannus- ja muista tiedoista määritelyihin keskiarvoihin ja arviointeihin.

Korvausten suuruuden määrittelyyn tarvittaisiin ensinnäkin tietoja siitä, mikä on kaikista kuntien toteuttamista kustannustehokkaista jätehuolto- ja siivoustoimista aiheutunut kokonaiskustannus kustannusvastuun piiriin kuuluvilla alueilla. Näitä kustannustietoja kerättäisiin otosperusteisesti erilaisista kunnista ja laskettaisiin kerätyn aineiston perusteella keskimääräinen vuosikustannus. Lisäksi tarvittaisiin tietoja siitä, mikä on kustannusvastuun piiriin kuuluvien kertakäyttömuovituotteiden kokonaisuus kuntien kokonaiskustannuksista, ja miten tämä kokonaisuus jakautuu eri tuoteryhmien välillä. Näitä asioista selvitettäisiin kustannusvastuun piiriin kuuluvilla alueilla kerätyn ja siivotun jätteen määrää ja koostumusta koskevan niin sanotun koostumus selvityksen avulla.

Myös tuoteryhmäkohtaisten korvausten suuruuden määrittelyyn tarvittava laskentakaava säädettäisiin laissa. Tuoteryhmäkohtaiset korvaukset olisi määritettävä koostumus selvityksen perusteella prosentuaalisena osuutena kuntien kokonaiskustannuksista. Prosentuaalista osuutta laskettaessa laskentaperusteena voitaisiin käyttää koostumus selvityksessä kerätyn jätteen ja siivotun roskan painoa, kappalemäärää, tilavuutta, näiden yhdistelmää tai muuta tarkoituksenmukaista perustetta.

Tuottajien ja kuntien tulisi tehdä yhteistyötä tuoteryhmäkohtaisten korvausten suuruuden määrittelyä edellyttämien tietojen hankkimisessa. Edellä mainitussa seurantaryhmässä sovitaisiin toimintamalleista erityisesti kuntien kustannustietojen luotettavuuden parantamiseksi. Ensimmäinen korvauskausi olisi 2023-2025. Tuottajat ja kuntaliitto ovat sopineet, että tuolla korvauskaudella tuottajien kustannusvastuun suuruutta määritettäessä käytettävä kuntien kokonaiskustannus olisi 4,79 €/asukas/a. Tähän on päädytty Kuntaliiton vuonna 2020 teettämän selvityksen perusteella.

Edellä selostetut tuoteryhmäkohtaisten korvausten suuruuden määrittelyyn liittyvät kansalliset ratkaisut täyttäisivät direktiivin vaatimukset, joiden mukaan kustannusvastuu on määritettävä kaikille toimijoille avoimella tavalla ja joiden mukaan kustannusvastuun suuruuden laskentamenetelmän on oltava oikeasuhtainen.

Kustannusvastuun toteuttamiseksi määritettävät tuoteryhmäkohtaiset korvaukset asetettaisiin useaksi vuodeksi kerrallaan, minkä jälkeen ne tarkistettaisiin. Direktiivi antaa tähän hallinnollisia kustannuksia minimoivaan kansalliseen ratkaisuun mahdollisuuden.

4.1.3 Kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvia juomapakkauksia koskevat tuotevaatimukset

SUP -direktiivin 6 artiklan edellyttämät kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvia juomapakkauksia koskevat tuotevaatimukset pantaisiin täytäntöön lain nojalla annettavalla asetuksella.

Korkkien kiinnipysymistä juomapakkauksissa koskeva tuotekohtaisena asetettava vaatimus vastaisi direktiivin vaatimusta, sille sen täytäntöönpanossa ei ole kansallista liikkumavaraa. Kierrätetyn muovin pitoisuutta juomapulloissa koskevan vaatimuksen täytäntöönpanossa käytettäisiin kansallista liikkumavaraa siten, että vaatimusta ei asetettaisi pullo- tai tuottajakohtaisena, vaan se koskisi kaikkia tuottajia yhteisesti ja laskettaisiin direktiivin mukaisesti kaikkien Suomessa markkinoille saatettujen juomapullojen sisältämän kierrätetyn muovin keskiarvona.

4.1.4 Kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvia juomapulloja koskevat erilliskeräysvaatimukset

SUP -direktiivin 9 artikla jättää erilliskeräysvelvoitteiden toteuttamiseksi valittavat keinot jäsenmaan harkittavaksi. On tarkoituksenmukaista, että Suomi hyödyntää erilliskeräysvaatimusten täytäntöönpanossa jo olemassa olevaa tehokasta pantillista juomapakkausten palautusjärjestelmää. Täytäntöönpanossa on kuitenkin huomioitava myös pantillisen palautusjärjestelmän ulkopuolelle jäävät juomapullot. Näin ollen erilliskeräysvaatimukset pantaisiin täytäntöön lain nojalla annettavalla asetuksella siten, että samat erilliskeräysvaatimukset koskisivat sekä pantilliseen juomapakkausten palautusjärjestelmään kuuluvia, että järjestelmään kuulumattomia juomapulloja. Pantillisten juomapakkausten palautusjärjestelmän ylläpitäjän katsottaisiin täyttävän uudet erilliskeräysvaatimukset, jos se täyttää juomapakkausten palautusjärjestelmästä annetussa valtioneuvoston asetuksessa jo nykyisin säädetyt uudelleenkäyttö- ja kierrätysvelvollisuudet. Juomapakkausten palautusjärjestelmään kuulumattomien juomapullojen tuottajien tulisi osaltaan vastata, että uudet erilliskeräysvaatimukset saavutetaan.

Direktiivin edellyttämien erilliskeräysvaatimusten sisällyttäminen asetustason sääntelyyn ei kuitenkaan edellyttäisi merkittäviä käytännön muutoksia erilliskeräyksen toteuttamiseen. Pantillisen juomapakkausten palautusjärjestelmän kautta muovipulloista palautuu yksistään sen kautta jo nykyisin 92 %. Pantillisen juomapakkausten palautusjärjestelmän ulkopuolelle jäävien muovipullojen määrästä ei ole käytettävissä tarkempaa tietoa, mutta määrän arvioidaan kuitenkin olevan vähäinen verrattuna pantilliseen palautusjärjestelmään.

4.1.5 Kuluttajien tiedottaminen, kirjanpito- ja tiedonantovelvoitteet sekä raportointi

SUP -direktiivin 10 artiklan edellyttämä kuluttajavalistus säädettäisiin muovia sisältävien kalastusvälineiden ja eräiden kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvien tuottajien järjestämis- ja kustannusvastuulle. Tämä tarkoittaisi, että tuottajat vastaisivat järjestämänsä tiedottamisen kustannuksista. Tässä käytettäisiin kansallista liikkumavaraa, sillä SUP -direktiivin 10 artikla jättää kansallisesti päätettäväksi sen, miten sen vaatimukset toteutetaan kansallisesti. Kuluttajatiedotuksen sisältövaatimukset olisivat sääntelyn piiriin kuuluvilla tuottajilla muita tuottajia huomattavasti yksityiskohtaisemmat. Sisältövaatimukset vastaisivat direktiivissä säädettyä, sillä niissä ei ole kansallista liikkumavaraa.

SUP -direktiivin 13 artiklan mukaisen EU -raportoinnin edellyttämä tiedonkeruu säädettäisiin lain nojalla annettavassa asetuksessa sääntelyn piiriin kuuluvien tuottajien velvollisuudeksi. Tämä tarkoittaisi, että tuottajat vastaisivat tiedonkeruun kustannuksista. Lisäksi asetustason sääntelyssä säädettäisiin Pirkanmaan ELY-keskuksen velvollisuudeksi toimittaa tuottajilta koottuista tiedosta koostuvat kansalliset raportit EU:n komissiolle. Tässä olisi käytetty kansallista liikkumavaraa, sillä direktiivi ei ota kantaa siihen, miten EU -raportoinnin edellyttämät tiedot tulee kansallisesti kerätä ja kenen vastuulla on toimittaa kansalliset raportit EU:n komissiolle.

4.1.6 Kansalliset kulutuksen vähennystoimet

Tämän hallituksen esityksen valmistelun aikana käydyissä ympäristöministeriön ja kulutuksen vähentämistoimien kohteena olevia merkittävimpiä toimialoja ja toimijoita edustavien yhdistysten välisissä neuvotteluissa on lähdetty siitä, että SUP -direktiivin 4 artiklan edellyttämät kansalliset kulutuksen vähennystoimet pyritään lainsäädännön sijasta ensisijaisesti määrittämään ja toteuttamaan green deal –sopimuksella. Lainsäädäntövaihtoehtoon tartutaan, jos sopimusta ei synny tai, jos sopimus joudutaan irtisanomaan kesken sopimuskauden. Green deal -sopimus voidaan irtisanoa, mikäli sopimukselle toimialakohtaisesti asetettuja kattavuustavoitteita ei saavuteta, sopimukselle ei onnistuta asettamaan direktiivin mukaisia kunnianhimoisia määrällisiä tavoitteita kulutuksen vähentämiseksi, asetettujen tavoitteiden saavuttaminen sopimuksella vaikuttaa tehtävän arvioinnin perusteella epätodennäköiseltä tai toimintaympäristö ja -olosuhteet ovat muuttuneet sopimuksen solmimistilanteeseen verrattuna olennaisesti. Lainsäädäntö voi tulla kyseeseen myös sopimuskauden päätyttyä, mikäli lisäksi kulutuksen vähentämistoimille arvioidaan olevan yhä tarvetta. Myös sopimuksen jatkaminen sopimuskauden päätyttyä on mahdollista, mikäli sille arvioidaan olevan tarvetta ja edellytykset.

Green deal -sopimuksen avulla pyritään löytämään tehokkaimmat ja toimialojen näkökulmasta toimivimmat keinot toimeenpanna direktiivin edellyttämät kulutuksen vähentäminen. Samalla pyritään vauhdittamaan kulutuksen vähentämiseksi tarvittavien uusien ratkaisujen ja liiketoimintamallien kehittämistä ja syntyä. Green deal -sopimuksella tavoitellaan direktiivin mukaisesti muovisten kertakäyttöisten elintarvikepakkausten ja juomamukien (yhdessä annospakkaukset) kunnianhimoista ja pysyvää kulutuksen kappalemääräistä vähentämistä. Sopimukselle tullaan vuonna 2023 asettamaan kalenterivuositteiset kunnianhimoiset määrälliset tavoitteet Suomessa vuosina 2024-2026 markkinoille saatettujen muovisten kertakäyttöisten annospakkausten sisältämän muovin määrän (tonnia) vähentämiseksi. Lisäksi tavoitteena on, ettei osittain muovista valmistettujen annospakkausten sisältämän muun materiaalin (kuin muovi) kokonaismäärä (tonnia) kasva vuoden 2022 tasosta. Tavoitteiden saavuttamista seurataan tonneina (muovin ja muun materiaalin kokonaismäärät) ja seurantaan tarvittavat määrälliset tiedot kerätään kalenterivuositteittäin tuottajavastuuraportoinnin yhteydessä komission myöhemmin antaman täytäntöönpanosäädöksen edellyttämällä tasolla ja tavalla. Vuoden 2022 lähtötietoja kerätään erillisselvitysten avulla. Asetettavien tavoitteiden taso määräytyy siten, että muovisten kertakäyttöisten elintarvikepakkausten ja juomamukien kulutuksessa saavutetaan direktiivin tarkoittama kunnianhimoisen ja pysyvä kappalemääräinen väheneminen. Yritykset toteuttavat vapaaehtoisesti toimia, jotka tukevat sopimuksen tavoitteiden saavuttamista. Yksittäisellä yrityksellä on vapaus valita omat toimensa. Toimialat kuitenkin kokonaisuutena vastaavat siitä, että toimialoilla toteutetaan toimia, jotka johtavat em. annospakkausten kappalemääräiseen kulutuksen vähenemiseen. Tällaisia toimia ovat em. annospakkausten korvaaminen uudelleenkäytettävillä pakkauksilla, muovista sisältämättömillä kertakäyttöisillä pakkauksilla ja uudelleenkäytettävillä astioilla tai em. annospakkausten käytöstä kuluttajilta perittävä maksu.

Lainsäädäntövaihtoehdossa vähennystoimet säädettäisiin lain 10 §:n nojalla annettavalla asetuksella. Vähennystoimina voitaisiin asetuksessa säätää esimerkiksi SUP -direktiivin 4 artiklan soveltamisalaan kuuluvien kertakäyttömuovituotteiden jakelijoille velvollisuus periä maksu ko. tuotteiden käytöstä jakelupaikoissa sekä velvollisuus asettaa uudelleenkäytettäviä vastaavia tuotteita saataville ja tarjota niitä kertakäyttöisten sijaan jakelupaikoissa. Lisäksi kyseisten kertakäyttömuovituotteiden valmistajille voitaisiin säätää velvollisuus vähentää muovin määrää ko. tuotteissa. Vähennystoimista säädettäessä niiden noudattamista valvoisi esityksessä ehdotetun mukaisesti Tukes. Tällöin kulutuksen vähentymisen kokonaisseuranta toteutettaisiin kuitenkin osana tuottajavastuuraportointia.

Edellä selostettu tarkoittaa, että SUP -direktiivin 4 artiklan täytäntöönpanossa käytettäisiin 4 artiklan täytäntöönpanoon sisältyvä kansallinen liikkumavara täysimääräisesti. Vähennystoimien toteuttamisella ensisijaisesti green deal -sopimuksen kautta tarjotaan toimialoille mahdollisuus kohdentaa vähennystoimet toimialojen näkökulmasta tehokkaimmalla ja toimivimmalla tavalla niiden pakkausten vähentämiseen, missä on suurin potentiaali ja mahdollisuudet vähentämiselle. Lisäksi tarjolla on laaja valikoima toimia, joista yritykset voivat valita itselleen sopivimpia. Nykytilaan liittyvän tiedon puuttuessa, sopimusmalli mahdollistaa määrällisten vähennystavoitteiden asettamisen vasta vuonna 2023, kun tietoa on paremmin saatavilla. Näin on mahdollista suunnitella vähennystavoitteiden tasot kunnianhimoisiksi, mutta myös realistisiksi. Liikkumavaraa on hyödynnetty myös, kun on valittu, että Suomi raportoi Euroopan komissiolle ja seuraa sopimuksen tavoitteiden saavuttamista tuotteiden kappalemäärien sijaan niiden sisältämän muovin määrän avulla, joka vastaa paremmin nykyisen tuottajavastuuraportoinnin kautta kerättäviä tietoja.

4.1.7 Pakkausten tuottajan määritelmään liittyvät muutokset

Nykyinen pakkausten tuottajavastuusäntely koskee tuottajia, joiden liikevaihto ylittää miljoona euroa. Tämä aikanaan kansallisista syistä säädetty liikevaihtoraja poistettaisiin, sillä EU-jätesäädöspaketti ja SUP -direktiivi eivät salli mitään tuoteryhmiä koskevia kansallisia tuottajavastuurajauksia. Pelkästään liikevaihtorajan poisto lisäisi tuottajavastuullisten pakkaustuottajien lukumäärää merkittävästi. Lukumäärän kasvua pyritään pienentämään lisäämällä lakiin pakkausten tuottajan määritelmästä poikkeava uusi palvelupakkausten tuottajan määritelmä. Palvelupakkausten tuottajana pidettäisiin tuotteen pakkaajan tai pakatun tuotteen maahantuojan sijasta kyseisen pakkauksen valmistajaa tai maahantuojaa. Palvelupakkauksina pidettäisiin sellaisia pakkauksia, joita käytetään pääsääntöisesti elintarvikkeiden ja muiden tuotteiden pakkaamiseen myyntipaikalla suoraan kuluttajalle. Pakkaustuottajien lukumäärän rajaaminen palvelupakkausten tuottajan määritelmän avulla perustuisi siihen, että kyseisten pakkausten valmistajia on huomattavasti vähemmän kuin tuotteiden pakkaajia. Palvelupakkauksiin kuulumattomien pakkausten tuottajan määritelmä säilyisi ennallaan. Uusien vaatimusten aiheuttamaa hallinnollista taakkaa voitaisiin vähentää pienten tuottajayritysten osalta säätämällä niille kevennetyt rekisteröinti- tai raportointivaatimukset.

4.2 Pääasialliset vaikutukset

4.2.1 Vaikutustenarvioinnin toteuttaminen ja vaikutusten muodostuminen

Esityksen vaikutuksia on arvioitu virkatyönä osana esityksen valmistelua. Vaikutustenarvioinnin pääaineistona on käytetty kohdassa 1.2.2 mainittuja konsulttiselvityksiä, sidosryhmäkeskusteluja ja asiantuntijanäkemyksiä, sekä tuottajavastuuseen liittyvien ehdotusten osalta myös aikaisempiin jätelakiin liittyviin hallituksen esityksiin sisältyviä vaikutustenarviointoja.³²

Esityksen vaikutukset muodostuvat yhteisvaikutuksena jo aikaisemmin täytäntöön pantujen SUP -direktiivin vaatimusten ja asetustason täytäntöönpanosäntelyn kanssa. Osa esityksen vaikutuksista muodostuu yhteisvaikutuksena muiden politiikkatoimien kanssa, kuten kohdassa 3.2. mainitut valtakunnallisen jätesuunnitelma, muovitiekartta ja merenhoidon toimenpideohjelma.

³² Kuten edellä kohdassa 1.1 on tuotu esiin, SUP -direktiivin sisältämät tuotekiellot ja merkintävaatimukset on saatettu kansalliseen lainsäädäntöön jo aikaisemmin EU:n jätesäädöspaketin yhteydessä ja tältä osin vaikutukset on arvioitu osana ko. pakettia koskevan hallituksen esityksen (HE 40/2021 vp) eräitä muovituotteita koskevan valtioneuvoston asetuksen (771/2021) vaikutusten arviointia.

4.2.2 Direktiivistä tehty vaikutustenarviointi ja sen soveltuminen Suomessa

Taloudellisiin vaikutuksiin kuuluvat yritysvaikutukset

Komissio arvioi SUP -direktiivin neuvotteluvaiheessa, että direktiivin avulla vältettäisiin ympäristövahinkoja 11 miljardin euron edestä. Yrityksille aiheutuisi kustannuksia sääntöjen noudattamisesta noin 2 miljardia euroa ja jätehuollosta 510 miljoonaa euroa. Kuluttajille direktiivi toisi säästöjä noin 6,5 miljardia euroa, mutta heille koituisi siitä myös jonkin verran vaivaa. Arvioidut säästöt syntyisivät, kun kertakäyttötuotteista siirryttäisiin kestotuotteisiin. Lisätoimenpiteenä voitaisiin käyttää pantillista palautusjärjestelmää tai vastaavaa järjestelmää, jolla vähennettäisiin huomattavasti merten roskaantumista kohtuullisin lisäkustannuksin (noin 1,4 miljardia euroa). Kalastusvälineiden osalta toimialalle aiheutuvat kustannukset olisivat noin 0,16 prosenttia tuloista.³³

SUP -direktiivin täytäntöönpanosta Suomessa aiheutuvien eromääräisten taloudellisten vaikutusten ja yritysvaikutusten arviointi on vaikeaa, sillä kaikkia tarvittavia tietoja ei ole. Toisaalta myös eri toimijoilta itseltään saatujen arvioiden mukaan yrityksille aiheutuvia kokonaiskustannuksia on vaikea arvioida. Joka tapauksessa erityisesti muovin ja kertakäyttöisten muovituotteiden määritelmät ja niiden tulkinta vaikuttavat välittömästi siihen, mitkä tuotteet ovat SUP -direktiivin soveltamisalassa ja tämän esitysten mukaisten ehdotusten piirissä. Näillä määritelmillä on siten keskeinen merkitys yritysvaikutusten muodostumisen kannalta, esimerkiksi tarkasteltaessa sitä, tarjoaako sääntely mahdollisuuksia suomalaiselle tuotekehitykselle. Kaiken kaikkiaan esityksessä tarkoitetuista ehdotuksista aiheutuu yrityksille ainakin liiketoiminnallisia kustannuksia, vaikutuksia yritysten investointeihin, tutkimus- ja kehittämistoimintaan ja innovaatioihin sekä hallinnollisia kustannuksia. Vaikutukset kohdistuvat sekä SUP -direktiivin soveltamisalaan kuuluvien tuotteiden valmistajiin ja maahantuojiin, että niitä käyttäviin yrityksiin.

SUP -direktiivin soveltamisalaan kuuluvia tuotteita valmistavien suuryritysten osalta yritys vaikutuksia voi lieventää mahdollisuus allokoida tuotantoa muualle Eurooppaan tai Euroopan ulkopuolelle. Tuotantoa siirrettäessä yritysten markkina-asemassa ei välttämättä tapahdu suuria muutoksia, vaikka toiminta Suomessa muuttuu.

Ympäristövaikutukset

SUP -direktiivin tavoitteiden näkökulmasta sen täytäntöönpanon merkittävimpien myönteisten ympäristövaikutusten tulisi ilmetä direktiivin piiriin kuuluvista muovituotteista aiheutuvan roskaantumisen ja jätteen määrän vähenemisenä, sekä kiertotalouden edistämisenä. Mikromuovi ei suoraan kuulu direktiivin soveltamisalaan, mutta direktiivin resitaalissa 8 todetaan, että ”suuret muoviesineet ja niistä peräisin olevat palaset tai mikromuovit voivat aiheuttaa merkittävää maa-alueiden saastumista ja maaperän pilaantumista, ja tällaiset muovit voivat päätyä meriympäristöön”. Oletuksena siis on, että direktiivin piiriin kuuluvista muovituotteista aiheutuvan roskaantumisen vähenemisen seurauksena myös vesi- ja muuhun ympäristöön kertyvän muovin ja mikromuovin määrä vähentyisi. Kiertotalouden edistäminen puolestaan edistäisi lähtökohtaisesti osaltaan myös ilmastonmuutoksen torjuntaa.

³³ Kuten kohdassa 1.2.1 on mainittu, direktiiviehdotusta koskevat komission taustaselvitykset, vaikutusarviot ja yhteenvedot sidosryhmäkuulemisten tuloksista löytyvät komission verkkosivulta https://ec.europa.eu/environment/topics/plastics/single-use-plastics_en.

Komissio arvioi SUP -direktiivin neuvotteluvaiheessa, että kaikkien SUP -direktiivin vaatimusten toteuttaminen vähentäisi merkittävästi merten roskaantumista EU:n alueella. Vuoteen 2030 mennessä säästettäisiin tuotannon vähenemänä kertakäyttöisten muovien osalta 2,6 miljoonaa hiilidioksidiekvivalenttonnia. Direktiivin avulla vältettäisiin ympäristövahinkoja 11 miljardin euron edestä.³⁴

Kuten edellä luvussa 3 on tuotu esiin, Suomen rantaroskan koostumus eroaa tehtyjen roskaantumistutkimusten mukaan merkittävällä tavalla EU:n keskimääräisestä rantaroska-koostumuksesta. Pääosa SUP -direktiivin soveltamisalaan kuuluvista kertakäyttöisistä muovituotteista ei Suomessa aiheuta merkittävää roskaongelmaa. Kuitenkin SUP -direktiivin soveltamisalaan kuuluvat tupakkatuotteiden suodattimet eli tupakantumpit aiheuttavat merkittävää roskaantumista myös Suomessa. Niitä on yli 60 % kaikista meren rannoilta löytyvistä rantaroskista (kappalemääristä). Kertakäyttöisiä muovituotteita koskevien SUP -direktiivin vaatimusten täytäntöönpanon vaikutukset roskaantumisen vähenemiseen jäävät siten Suomessa vähäisemmiksi kuin muissa Euroopan maissa, koska jo nykyisin Suomessa valtaosa SUP -direktiivin soveltamisalaan kuuluvista kertakäyttöisistä muovituotteista päättyy jätehuoltoon eikä roskaksi.

SUP -direktiivin soveltamisalaan kuuluvien muovien sisältävien kalastusvälineiden aiheuttamaa roskaamista koskevia tietoja on päivitetty tämän hallituksen esityksen valmistelun aikana. Kuten edellä luvussa 3 on tuotu esiin, Suomen merialueen roskaantumisen lähteet -raportissa on arvioitu, että kalastusperäistä jätettä on rantaroskista 6,3 % (kappalemääristä). Käynnissä on Suomen ympäristökeskuksen tutkimushanke, jonka alustavien tietojen mukaan Suomenlahdella merilintujen pesistä löytyvästä muoviroskasta suurin osa on peräisin kalastusvälineistä. Vastavia tietoja ei ole koottu sisävesistä, mutta Pidä Saaristo Siistinä ry:n satunnaisten sisävesiseurantojen aikana on havaittu kalastusvälineiden aiheuttamaa roskaantumista. Näiden tietojen perusteella esityksessä ehdotetulla muovien sisältävien kalastusvälineiden tuottajavastuusääntelyllä on mahdollista vähentää roskaantumista ja sitä kautta myös mikromuovipäästöjä Suomen vesialueilla.

4.2.3 Taloudelliset vaikutukset

4.2.3.1 Vaikutukset kotitalouksien asemaan

Tuottajat siirtävät niille tuottajavastuusta aiheutuvat kustannukset tuotteiden hintoihin ja kyseiset kustannukset tulevat lopulta aina kuluttajien maksettaviksi. Käytössä ei kuitenkaan ole aineistoa, jonka perusteella voitaisiin luotettavasti arvioida hinnan nousun suuruutta. Aikaisemmissa tuottajavastuuta koskevissa hallituksen esityksissä on joka tapauksessa arvioitu, että jätehuollon järjestämis- ja kustannusvastuuta koskevasta tuottajavastuusta aiheutuvia kustannusliisäyksiä on vaikea arvioida (HE 167/2007 vp) ja toisaalta, että tuottajavastuusta aiheutuva kustannusvaikutus tuotteen hintaan ei ole kuluttajan kannalta erityisen merkittävä (HE 157/2003 vp). On siis perusteltua arvioida, että myös SUP -direktiivin täytäntöönpanoon liittyvien uusien tuottajavastuusäännösten vaikutus tuotteiden hintojen nousuun jää niin vähäiseksi, ettei se vaikuta kotitalouksien taloudelliseen asemaan.

³⁴ Kuten kohdassa 1.2.1 on mainittu, direktiiviehdotusta koskevat komission taustaselvitykset, vaikutusarviot ja yhteenvedot sidosryhmäkuulemisten tuloksista löytyvät komission verkkosivulta https://ec.europa.eu/environment/topics/plastics/single-use-plastics_en.

Myöskään pakkauksen tuottajan määrittely ei vaikuta kotitalouksien taloudelliseen asemaan. Pakkauksien jätehuoltoa koskevat vaatimukset ja sitä kautta jätehuoltopalvelut ovat kotitalouksille samat riippumatta siitä kuka on tuottajavastuullinen taho. Tuottajien kustannukset siirtyvät pakkauksien ja tuotteiden hintoihin, joten käytännössä tuotteiden kuluttaja maksaa viimekädessä tuottajavastuusta aiheutuneet kustannukset. SUP -direktiivistä johtuvien uusien kustannusten suuruutta pakkauskohtaisesti ei käytössä olevien tietojen perusteella voida arvioida. Vaikutus tuotteen hintaan ei kuitenkaan todennäköisesti ole kuluttajan kannalta merkittävä.

SUP -direktiivin edellyttämät kulutuksen vähentämistoimet tulevat näkymään suoraan kuluttajille, kun muovisia kertakäyttöisiä pakkauksia korvataan esimerkiksi uudelleenkäytettävillä vaihtoehtoilla tai muovia sisältämättömillä pakkauksilla, tai kuluttajaa ohjataan pois muovisten kertakäyttöisten pakkausten käytöstä esimerkiksi niistä perittävän maksun avulla. Erityisesti uudelleenkäytettävät pakkausvaihtoehdot ja niihin liittyvät uudet liiketoimintamallit sekä niiden yleistyminen edellyttävät kuluttajalta kuluttajakäyttäytymisen ja -asenteen muutosta, sillä ne eivät ole yhtä helppokäyttöisiä kuin kertakäyttöiset pakkaukset. Usein uudelleenkäytettävät vaihtoehdot voivat vaatia rinnalleen myös erilaisten esimerkiksi kännykkäsovellusten käyttämisen, joiden hyödyntäminen ei ole kaikille kuluttajille luontaista. Ruoan ja juomien ulosmyynnissä on nähty viime vuosina jyrkkää kasvua, mikä kasvattaa myös pakkausten kulutusmääriä. Kuluttajat tulisi saada havahtumaan myös siihen, ettei tällainen kasvu ole pidemmällä aikavälillä kestävää esimerkiksi pakkausten kulutuksen näkökulmasta. Uusien pakkausmateriaalien hyödyntäminen myös edellyttää kuluttajilta yhä enemmän paneutumista eri materiaalien tunnistamiseen ja lajittelukäytäntöjen laajempaan ymmärtämiseen, kun on yhä vaikeampaa tunnistaa, mihin jättejakeeseen mikäkin pakkaus kuuluu lajitella. Mikäli yritykset ottavat hintaohjauksen käyttöönsä, voi kuluttaja saada säästöjä ostamastaan ruoasta tai juomasta esimerkiksi suosimalla uudelleenkäytettäviä pakkauksia niiden pakkaamisessa. Toisaalta muovisista kertakäyttöisistä pakkauksista kuluttajilta erikseen perittävät maksut voivat nostaa ulosostetun ruoan tai juoman hintaa. Kertakäyttöisten muovisten pakkausten korvaaminen muista materiaaleista valmistetuilla pakkauksilla ja uudelleenkäytettävillä ratkaisuilla saattaa nostaa pakkaamisesta yrityksille aiheutuvia kustannuksia, jotka yritys saattaa lopulta siirtää kuluttajille maksettaviksi osana ruoan ja juoman ulosmyyntiä.

4.2.3.2 Yritysvaikutukset

Epävarmuustekijöiden vaikutuksesta

SUP -direktiivin täytäntöönpanon valmisteluun on liittynyt merkittävää epävarmuutta sen soveltamisalaan kuuluvista tuotteista. Komission muovin ja kertakäyttöisten muovituotteiden määrittelyä koskevat suuntaviivat myöhästyivät vuodella direktiivin asettamasta aikataulusta.

Epävarmuus on liittynyt erityisesti mahdollisuuteen korvata SUP -direktiivin soveltamisalaan kuuluvia kertakäyttöisiä muovituotteita biopohjaisista materiaaleista valmistetuilla tuotteilla. Tämä on vaikuttanut etenkin pakkausmateriaaleja valmistavien suuryritysten ja niiden liiketoiminta-alueiden innovaatio- ja tuotekehityshalukkuuteen. Epävarmuus on voinut hidastaa innovaatio toimintaa ja joissain tapauksissa jopa tyrehdyttää sitä.

Eräiden muovin määritelmään liittyvien erityiskysymysten vaikutuksesta

Ei raja-arvoa muovin määrälle tuotteissa

SUP -direktiivin muovin määritelmässä eikä myöskään sitä koskevissa suuntavivoissa ole asetettu raja-arvoa muovin määrälle tuotteissa. Muovin osuudella (pitoisuudella) muihin valmistusmateriaaleihin verrattuna ei siis ole merkitystä arvioitaessa sitä, kuuluuko tuote direktiivin

soveltamisalaan vai ei. Raja-arvon puuttuminen kohtelee lähtökohtaisesti kaikkia muovia sisältäviä tuotteita samalla tavoin. Toisaalta raja-arvon puuttuminen ei suoraan kannusta muovin määrän vähentämiseen, vaikka siihen olisi mahdollisuuksiakin.

Innovaatiotoiminnan kannalta selkeä raja-arvo olisi mahdollisesti selkeyttänyt tutkimustavoitteita. Se määritteli mahdollisen korvaavan tuotteen rakenteen ja mahdolliset materiaalityratkaisut. Muovin määrälle asetettuja raja-arvoja voisi kuitenkin käytännössä olla vaikea todentaa arvoketjuissa.

Kemiallisen muuntumisen tulkinta

SUP -direktiivin muovin määritelmän ulkopuolelle on rajattu luonnonpolymeerit, joita ei ole kemiallisesti muunneltu. SUP -direktiivin muovin määritelmää koskevissa komission suuntaviivoissa myös regeneroitu selluloosa kuten viskoosi, lyocell ja selluloosakalvot on rajattu kokonaan direktiivin mukaisen muovin määritelmän ulkopuolelle. Tämä perustuu tulkintaan, ettei kemiallisessa muuttumisessa huomioida prosessin aikaista muuntumista, jos lopputuote on alkuperäisen kaltainen. Selluloosa-asetaattia puolestaan pidetään kemiallisesti muunneltuna, sillä tuotantoprosessin aikana tapahtuvat kemialliset muutokset ovat edelleen olemassa tuotantoprosessin lopussa.

Edellä selostettu kemiallisen muuntumisen tulkinta mahdollistaa esim. biopohjaisten selluloosakalvojen käytön ja kehittämisen SUP -direktiiviin tarkoittamissa tuotteissa. Komission suuntaviivoissa tehdyllä linjauksella jättää tietyt regeneroidusta selluloosasta valmistetut tuotteet SUP -direktiivin soveltamisalan ulkopuolelle voi olla merkitystä myös sellaisissa tuotteissa, jotka eivät ole lainkaan SUP -direktiivin piirissä, mutta joihin voi myöhemmin kohdistua sääntelyä. Esimerkiksi tekstiilien kierrätyksessä regeneroidut selluloosateknologiat mahdollistavat laadukkaiden kuitujen valmistamisen jättepuuvillasta tai kierrätyspaperista.

Yleisemmin kemiallisen muuntumisen välttäminen luonnonpolymeerissä voi johtaa aivan uudenlaiseen, jopa käänteiseen innovaatiotoimintaan. Monet lopputuotteille halutut ominaisuudet kuten materiaalisäästö, hygieenisuus tai muu toiminnallinen ominaisuus on saatu aikaan kemiallisen muuntumisen keinoin. SUP -direktiivin tavoitteena puolestaan on tuote, jota ei ole muunneltu kemiallisesti tai on muunneltu vain vähän. Tämä edellyttää uudenlaista lähestymistapaa ja uudenlaisia innovaatioita.

Vesipohjainen dispersio

Tämän hallituksen esityksen valmistelun aikana komissio ei vielä ole linjannut, kuuluuko vesipohjaisella dispersiotekniikalla toteutetusta materiaalista valmistettu tuote SUP -direktiivin soveltamisalaan vai ei. Tämä linjaustarve on esimerkki siitä, että SUP -direktiivin täytäntöönpanossa joudutaan tekemään myös varsin yksittäisiä teknologioita koskevia ratkaisuja.

Mikäli ko. dispersiotekniikalla toteutetusta materiaalista valmistettu tuote jää SUP -direktiivin soveltamisalan ulkopuolelle, on selvää, että investointi- ja innovaatiopanostukset kohdistuvat jatkossa kyseiseen teknologiaan. Päinvastaisessa tapauksessa ratkaisuna voi olla aivan uusia materiaalityknologioita. Rajanveto-ongelmia ja epävarmuutta tulkinnoista voi olla jatkossa myös näiden uusien materiaalityknologioiden kohdalla. Tällä on todennäköisesti negatiivinen vaikutus yritysten investointi- ja innovaatiohalukkuuteen.

Muovia korvaavat materiaalit

SUP -direktiivin täytäntöönpanon voidaan arvioida jo luoneen kiinnostusta ja vahvistaneen kysyntää muovia korvaaville materiaaleille. Tämä tarjoaa mahdollisuuksia suomalaiselle innovaatiotoiminnalle.

Jatkossa SUP -direktiivin täytäntöönpanon voidaan arvioida vauhdittavan ainakin luonnonpolymeeripohjaisten (muuntumattomat luonnonpolymeerit) ja ei-polymeeristen pinnoitteiden kehittämistä selluloosakuitupohjaisille pakkausmateriaaleille. Myös entistä ohuemman muovipinnoitteen omaavien kuitupohjaisten pakkausmateriaalien kehittämisen voidaan arvioida vauhdittuvan. Esimerkiksi pakkausvalmistajille voi avautua paljon uusia liiketoimintamahdollisuuksia, mutta haasteensa tulee aiheuttamaan uusien raaka-aineiden saatavuus ja niiden hintojen vaihtelu maailmanmarkkinoilla. Vieläkin suurempi haaste on tilanne, jossa muovia korvaava tuote vaatii tuotantoprosessin muutosta. Osan pakkaus- ja materiaalivalmistajista liiketoimintaa SUP -direktiivin täytäntöönpano supistaa todennäköisesti pysyvästi, varsinkin jolleivät ne pysty uudistamaan tarjontaansa.

Ehkä suurimpana SUP -direktiivin täytäntöönpanon mahdollisesti asettamana haasteena on nähty muovia korvaavien materiaalien ja pakkausten löytäminen erityisesti direktiivin kulutuksen vähentämisen piiriin kuuluville elintarvikepakkauksille ja juomamukeille. Tyypilliset paperi- ja kartonkipohjaiset tuotteet, joissa ei ole lainkaan muovia, eivät sellaisinaan voi useassa tapauksessa korvata kokonaan tai osittain muovista valmistettuja kertakäyttöisiä elintarvike- ja juomapakkaamisessa käytettäviä muovituotteita. Näin erityisesti tuotteissa, joissa edellytetään nesteen tai rasvan eristyskykyä. Joitain muovia tiettyjen tuoteryhmien pakkaamisessa korvaavia ratkaisuja on jo markkinoilla saatavilla ja useita myös kehitysvaiheessa tai tulossa pian markkinoille, mutta niihin liittyy vielä laajassa mittakaavassa usein saatavuuteen, teknisiin ominaisuuksiin tai kustannuksiin (monet vaihtoehtoiset muovia korvaavat materiaalit ovat vielä kustannuksiltaan muovia kalliimpia) liittyvää epävarmuutta. Uusien pakkausmateriaalien käyttäminen vaatii myös pakkaavalta toimijalta usein merkittäviäkin investointeja pakkauslinjojen modifiointiin tai täydelliseen uusimiseen.

Dispersioteknologiaa hyödyntävät ratkaisut tulevat lisääntymään, jos näillä tuotteilla voidaan korvata nykyisin käytettävää laminointitekniikkaa ja samalla vastata SUP -direktiivin vaatimuksiin.

Kertakäyttöisiä muovituotteita korvaavat uudelleenkäytettävät ratkaisut

SUP -direktiivin täytäntöönpanon voidaan arvioida jo lisänneen kiinnostusta ja käynnistäneen jonkin verran kokeiluja ja liiketoimintaa myös ratkaisuissa, jotka perustuvat kertakäyttöisten tuotteiden korvaamiseen uudelleenkäytettävillä ratkaisuilla. Kokeilut ja liiketoiminta voivat liittyä esim. kestopakkausten pakkausten digitaalisesti ohjattuun jakelu- ja palautusjärjestelmään ja yhä enemmän käyttökertoja kestävien pakkausten kehittämiseen, kuluttajille myytävien omien kestopakkausten kehittämiseen ja myyntiin tai irtomyyntiin ostajan omaan pakkaukseen. Suomella on vahvaa osaamista digitaalisista ratkaisuista ja pakkauskehityksestä, sekä myös siinänsä jo suhteellisen laajasti käytössä olevaa irtomyyntiä koskevaa osaamista.

SUP -direktiivin edellyttämien kulutuksen vähennystoimien täytäntöönpanoon liittyvä pyrkimys kertakäyttöisten tuotteiden korvaamiseksi osin uudelleenkäytettävillä tuotteilla vahvistaa uudenlaista liiketoimintaa, kuten panttiin perustuvaa ateriapakkausten palautuspalvelutoimintaa. Tämän tyyppisiä palveluita on jo toiminnassa, joskin toistaiseksi lähinnä suurissa kaupungeissa Suomessa. Muissa EU-maissa tämä on yleisempää. Uudelleenkäytettävien pakkausten ja niihin liittyvien ratkaisujen ja liiketoimintamallien hyödyntämisen merkittävä lisääminen edellyttää kuluttajakäyttäytymisen muutosta ja esimerkiksi päivittäistavarakaupalta ja kahvila- ja

ravintola-alalta tahtoa tehdä omaan liiketoimintaansa ja palvelutarjontaansa muutoksia. Uudelleenkäytettäviin pakkauksiin liittyy myös haasteita. EU komissio ei ole esimerkiksi asettanut määräyksiä uudelleenkäytettävien pakkausten/tarjoiluastioiden pesulle ja vastuu on jätetty ruoantoimittajalle, mikä saattaa vähentää niiden halua hyödyntää ko. ratkaisuja.

Esityksen vaikutus uudelleenkäytettävien pakkausten käyttöönottoon on epävarmaa. Vaikka lienee epätodennäköistä, että uudelleenkäytettävät tuotteet korvaisivat suuressa määrin ja nopeasti kertakäyttöisiä tuotteita, voivat ne kuitenkin vaikuttaa kertakäyttöisten muovituotteiden käytön vähentämiseen erityisesti pidemmällä aikavälillä. Näissä pakkauksissa täysin muovittomien metallisten, keraamisten ja lasisten ratkaisujen käyttömahdollisuudet ovat suuremmat, vaikkakin uudelleenkäytettävien pakkausten materiaalina on usein käytetty (ja tullaan todennäköisesti käyttämään) muovia.

Eräiden kertakäyttöisten muovituotteiden käyttämisestä kuluttajilta perittävät maksut

SUP -direktiivin edellyttämien kulutuksen vähennystoimien täytäntöönpanoon liittyvä erillisten maksujen periminen kuluttajilta kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvien elintarvikepakkausten ja juomamukien käyttämisestä aiheuttaisi ko. tuotteita jakeleville yrityksille sekä itäjärjestelmien kehityskustannuksia, että operatiivisia kustannuksia työntekijöille (tuotteiden hallinta, ylläpito, hinnoittelu, inventoinnit ja saldon hallinta). Erillisten maksujen periminen kuluttajilta loisi todennäköisesti painetta tarjota vaihtoehtoja pakkauksille, joista maksuja peritään. Vaihtoehtojen pakkausten hyödyntäminen voi lisätä pakkaamiseen liittyviä kustannuksia, jotka mahdollisesti lopulta siirrettäisiin nekin kuluttajien maksettaviksi osana ulosmyytävän ruoan tai juoman hintaa. Tästä aiheutuisi myös mahdollisesti tarve muutoksille yritysten palvelutarjonnassa ja toiminnassa, erityisesti jos muovisia kertakäyttöisiä pakkauksia korvattaisiin uudelleenkäytettävillä ratkaisulla.

Vähän muovia sisältävät kertakäyttöiset tuotteet

SUP -direktiivin edellyttämien kulutuksen vähennystoimien täytäntöönpanossa ensisijainen tavoite on vähentää kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvien elintarvikepakkausten ja juomamukien kulutusta kappalemääräisesti. Näiden tuotteiden käytöstä ei voida kuitenkaan todennäköisesti kokonaan luopua, koska nykyratkaisulla erityisesti nesteiden ja rasvan eristyskyky kyseisissä pakkauksissa on saatu aikaan muovimateriaalilla. Tästä syystä käytössä olevien pakkausten korvaaminen esimerkiksi vähemmän muovia sisältävillä pakkauksilla, joissa muovia on korvattu muilla materiaaleilla, on toissijainen vaihtoehto. Direktiivin edellyttämien kulutuksen vähennystoimien toteuttamiseksi suunniteltu Green deal -sopimus kannustaa myös muovin määrän vähentämiseen ja hyödyntämään vähän muovia sisältäviä kertakäyttöisiä annospakkauksia, kun muovisia pakkauksia ei voida kokonaan korvata. Sopimuksessa vähän muovia sisältävällä annospakkauksella tarkoitetaan pakkauksia, joiden muovipitoisuus on enintään kymmenen prosenttia. Lisäksi käytössä olevia muovisia kertakäyttöisiä pakkauksia voidaan keventää ja näin vähentää niiden sisältämän muovin määrää. Pakkausten sisältämän muovin määrän vähentämiseen liittyvää kehitystyötä on jo tehty pitkään ja markkinoille tulee jatkuvasti vähemmän ja vähemmän muovia sisältäviä pakkausvaihtoehtoja. Tämän kehityssuunnan voidaan nähdä edelleen jatkuvan, sillä näillä ratkaisulla voidaan suuressa mittakaavassa edelleen vähentää muovin määrää pakkauksissa. Tämä luo liiketoimintamahdollisuuksia suomalaisille pakkauksia ja pakkausmateriaaleja kehittäville ja valmistaville yrityksille ja toisaalta tarjoaa lisää vaihtoehtoja pakkaaville toimijoille vähentää niiden käyttämän muovin määrää kilpailukykyisillä pakkausvaihtoehdoilla.

Vaikka direktiivin edellyttämien kulutuksen vähennystoimien kansallisen toimeenpanon ensisijaisena tavoitteena on vähentää em. tuotteiden kappalemääräistä kulutusta, on mahdollista,

että määrällisten vähentämistavoitteiden asettaminen ja vähenemisen seuraaminen muovin määrän kehityksenä, sekä toissijaiset pyrkimykset käytössä olevien pakkausten sisältämän muovin määrän vähentämiseen kannustavat yrityksiä erityisesti tuottamaan ja hyödyntämään vähemmän muovia sisältäviä kertakäyttöisiä tuotteita. Tässä on riskinä, että keskitytään enemmän korvaamaan muovisia tuotteita vähemmän muovisilla, eikä direktiivin sanamuodon mukaisesti vähentämään tuotteiden kappalemääräistä kulutusta. Toisaalta suunniteltu green deal -sopimus mahdollistaa toimien uudelleensuunnittelun, mikäli näyttää siltä, ettei sopimuksen tavoitetta kappalemääräisen kulutuksen vähentämisestä pystytä saavuttamaan. Tehtävät toimet kohdistuvat todennäköisesti erityisesti sellaisiin pakkauksiin, joissa muovin määrä on suurin tai vähentäminen helpoimmin mahdollista, kuten tomaattirasiat. Sen sijaan esimerkiksi pikarimaiset juurgurit ja rahkat edustavat kappalemäärältään ja muovin tonnimääräiseltä osuudeltaan suurta SUP -tuoteryhmää, mutta muovin vähentäminen niissä on osoittautunut toistaiseksi teknisesti haasteelliseksi (ehkä muutoin kuin pakkauksen kierrätystä mahdollisesti hankaloittavilla monikerrosratkaisuilla). SUP -direktiivin edellyttämien kulutuksen vähennystoimien täytäntöönpanon myötä voidaan kuitenkin luoda painetta aiempaa radikaalimpien ratkaisujen löytämiseksi ja kääntää näin innovoinnin ja tuotekehityksen suuntaa. Joka tapauksessa direktiivin tavoitteiden mukaisesti tulee kehityksen tulevaisuudessa painottua kohti sellaisten uusien ratkaisujen kehittämistä, joilla voidaan saavuttaa kunnianhimoinen kappalemääräinen vähentyminen.

Kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvien juomapakkausten tuotevaatimukset

SUP -direktiiviin neuvotteluvaiheessa ja direktiivin toimeenpanon vaihtoehtoja koskevassa konsulttiselvityksessä arvioitiin, että SUP -direktiivin edellyttämä korkkien kiinnipysymistä juomapakkauksissa koskeva tuotevaatimus olisi erityisen haitallinen Suomen pantillisen palautuspakkausjärjestelmän kannalta. Tuolloin arvioitiin, että juomapulloissa kiinni pysyvä ja avatuna pullon ulkopuolelle roikkuva korkki saattaisi aiheuttaa pullonpalautusjärjestelmien laitekannan (juomapullojen logistiikassa käytettävät kennolevyt ja käsittelyautomaatiikka) laajamittaisen uusimistarpeen. Tämän arvioitiin pahimmillaan voivan aiheuttaa kymmenien miljoonien eurojen liiketoiminnalliset kustannukset pullonpalautusjärjestelmän ylläpitäjille Suomessa. Uusimpien laitetestausten mukaan tältä uhalta näytettäisiin välttävän, sillä ongelma vaikuttaa koskevan ainoastaan tiettyä vanhaa ja spesifistä laitekantaa. Asiaan on pyritty vaikuttamaan myös kyseiseen tuotevaatimukseen liittyvän EU:n standardin valmistelussa. Standardin valmisteluun osallistuu Suomen Standardisoimisliitto SFS ry, jonka standardointiryhmän jäsenenä ovat juomapakkausten kannalta keskeiset toimijat (Suomen palautuspakkaus Oy Palpa, Panimo ja virvoitusjuomateollisuusliitto, Sinebrychoff, Olvi, Hartwall, Altia). Standardin johdantosaan on valmisteltu Suomen Standardoimisliitto SFS:n johdolla maininta, jossa suositellaan, että valmistajat ottaisivat automaattiset palautusjärjestelmät ja niiden vaatimukset huomioon pullojen ja korkkien suunnittelussa.

Edellä selostetun perusteella korkkien kiinnipysymistä juomapakkauksissa koskevan tuotevaatimuksen toteuttamisesta aiheutuvia yritysvaikutuksia ei pystytä tämän hallituksen esityksen valmisteluvaiheessa luotettavasti ja lopullisesti arvioimaan.

Esityksessä tarkoitettu SUP -direktiivin edellyttämä kierrätetyn muovin osuutta kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvissa juomapulloissa koskeva asteittaisin tiukkeneva tuotevaatimus tarkoittaisi, että kierrätetyn muovin käyttöä Suomessa markkinoille saatettavissa vaatimuksen piiriin kuuluvissa juomapulloissa tulisi lisätä. Tämä puolestaan kasvattaisi kierrätysmuovin kysyntää nykyiseen verrattuna. Kysynnän lisääntyminen parantaisi kierrätysmuovimateriaalien markkinoita ja muovin kierrätysyritysten toimintamahdollisuuksia, kun materiaalien kysyntä olisi varmaa. Kysynnän lisääntyminen aiheuttanee kuitenkin kierrätysmuovimateriaalin hinnan nousua silloin, kun materiaalia ei ole riittävästi saatavilla kysyntään nähden. Hintojen nousu aiheut-

taisi kierrätysmuovimateriaalia käyttäville yrityksille liiketoiminnallisia kustannuksia, kun juomapullojen tuotantokustannuksiin sisältyvät materiaalikustannukset kasvaisivat. Toisaalta toimijat itse arvioivat, että kierrossa olevan kierrätysmuovin kasvava osuus voisi jatkossa heikentää materiaalin laatua ja siten laskea hintoja.

Materiaaliskustannusten kasvu vaikuttaisi suhteellisesti raskaammin pieniin tuottajiin, joiden ostovoima on heikompi. Pienten tuottajien tilannetta helpottaa kuitenkin se, että kyse ei olisi pullo- tai tuottajakohtaisesta tuotevaatimuksesta ja on mahdollista, että suurten toimijoiden käyttämä kierrätetty muovi riittäisi kansallisen tavoitteen saavuttamisessa.

Kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvien juomapullojen erilliskeräysvaatimukset

Suomessa kaikkien juomapullojen erilliskeräys on jo nykyisin varsin tehokasta. Erilliskeräys kattaa jo nykyisin kaikki SUP -direktiivin tarkoittamat kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvat juomapullot. Suomen nykyinen pantillinen pullonpalautusjärjestelmä pääsääntöisesti täyttää jo nykyisin direktiivissä vuodelle 2029 säädetty erilliskeräysvelvollisuudet pantillisten pullojen osalta. Pantillisen pullonpalautusjärjestelmän ulkopuolelle jäävien muovipullojen määrästä ei ole käytettävissä tarkempaa tietoa, mutta määrän arvioidaan kuitenkin olevan vähäinen verrattuna pantilliseen palautusjärjestelmään kuuluviin pulloihin. Koska merkittäviä uusia erilliskeräystä koskevia täytäntöönpanotoimia ei tarvittaisi, ei SUP -direktiivin mukaisten erilliskeräysvaatimusten täytäntöönpanosta myöskään aiheutuisi merkittäviä uusia yritysvaikutuksia.

Pantilliseen palautusjärjestelmään kuuluvan yrityksen kustannukset muodostuvat jäsenmaksusta sekä pullokohtaisista rekisteröinti-, pantti- ja kierrätysmaksuista. Pantilliseen järjestelmään kuuluvat juomien valmistajat ja maahantuojat välttyvät maksamasta juomapakkausten valmisteveroa. Juomapakkausten palautusjärjestelmään kuulumattomien pullojen tuottajien on puolestaan maksettava juomapakkausten valmistevero sekä liitettävä pakkausten tuottajayhteisöön ja maksettava tuottajayhteisön liittymis- ja asiakasmaksu sekä materiaalikohtainen kierrätysmaksu markkinoille saattamiensa pullojen osalta. Tuottajayhteisö on arvioinut, että uudet jätelaissa ja jäteasetuksessa säädetty erilliskeräys- ja kustannusvelvoitteet sekä SUP -direktiivin säädetty entistä laajemmat kustannusvastuut tulevat merkittävästi nostamaan tuottajavastuumaksuja tulevaisuudessa. Sekä pantillisen palautusjärjestelmän että pakkausten tuottajayhteisön hinnastot ovat julkisesti saatavilla yhtiöiden verkkosivuilla.³⁵

Panttijärjestelmään kuulumattomia juomapulloja koskevien erilliskeräystietojen kokoaminen EU -raportointia varten edellyttäisi kuitenkin ko. juomapullojen osuuden selvittämistä muiden panttijärjestelmään kuulumattomien käytöstä poistettujen erilliskerättyjen muovipakkausten joukosta ja sitä koskevien tietojen vuosittaista raportointia. Tämä edellyttäisi lajittelututkimuksia ja lisäksi tätä kautta tuottajien kustannuksia ja hallinnollista taakkaa jonkin verran.

Pakkausten tuottajan määrityksen muuttaminen

Ehdotettu pakkaustuottajia nykyisin koskevan liikevaihtorajan poistaminen kohtelisi kaikkien tuoteryhmien tuottajia nykyistä tasapuolisemmin ja toteuttaisi aiheuttaja maksaa -periaatetta nykyistä paremmin. Tuottajayhteisöille tuottajavastuunvelvoitteiden toteuttamisesta aiheutuvien kustannusten maksuun osallistuisivat kaikki pakkausten tuottajat markkinoille saattamiensa

³⁵ Juomapakkausten palautusjärjestelmän hinnasto: <https://www.palpa.fi/materiaalipankki/#hinnastot>
Suomen pakkauskierrätys RINKI Oy:n hinnasto: <https://rinkiin.fi/app/uploads/2019/12/RINKI-hinnasto-suomi-2020.pdf>

pakkausmäärien mukaisesti. Tuottajien vastuulla olevaan pakkauksen jätehuollon järjestämiseen ja siitä aiheutuviin kustannuksiin muutoksella ei käytännössä olisi vaikutusta, sillä nykyiselläänkin tuottajat ovat huolehtineet alle miljoonan euron liikevaihtorajan tyristysten markkinoille saattamien tuotteiden jätehuollosta, kun ne on toimitettu tuottajan järjestämään jätehuoltoon. Myöskään tyhjänä myytävien juomamukien jätehuollon järjestämisestä ei tulisi lisäkustannuksia tuottajayhteisölle, sillä niiden osuus on hyvin pieni verrattuna pakkausten määrään ja niiden jätehuolto voitaisiin järjestää olemassa olevilla pakkausjätteiden kiinteistöittäisellä- ja aluekeräyksellä. Uusista tuottajayhteisöön liittyvistä tuottajista tulisi kuitenkin hallinnollisia kustannuksia tuottajayhteisölle.

Ehdotettu uusi tuottajan määritelmä palvelupakkauksina pidettäville pakkaustuottajille vähentäisi puolestaan 1 miljoonan euron liikevaihtorajan poistamisesta aiheutuvaa tuottajavastuuvollisten lukumäärän kasvua jopa puolella, kun esimerkiksi pienet kioskit, kahvilat, ravintolat, kukkakaupat, leipomomyymälät, lahjatavaraliikkeet, pikaruokapaikat ja maatilojen tilamyynti suoraan kuluttajille eivät tulisi tuottajiksi muutoin, kuin siinä tapauksessa, että ne tuovat maahan pakkauksia tai pakattuja tuotteita.

Uusien tuottajavastuullisten yritysten tulisi liittyä pakkausten tuottajayhteisöön jätelain 62 § mukaisesti. Uusia alle miljoonan euron liikevaihdon tuottajia koskevat tuottajayhteisöjen perimät kierrätysmaksut olisivat nykyisillä kierrätysmaksuilla ja keskimääräisellä markkinoille saatulla pakkausmäärällä arvioituna keskimäärin 12 – 468 e vuodessa riippuen markkinoille saatetusta pakkausmateriaalista. Kierrätysmaksut vaihtelevat tällä hetkellä kuluttajapakkausten osalta 11-234 e/tonni pakkausmateriaalia. Tuottajayhteisöt arvioivat, että pakkausten tuottajavastuun kustannukset tulevat kuitenkin nousemaan, kun tuottajien kustannusvastuu kuntien järjestämän kiinteistökeräyksen kustannuksista tulee sovellettavaksi 1.7.2023 alkaen. Lisäksi tuottajayhteisö voi periä hallinnollisia maksuja tuottajalta pakkausjäteasetuksen 12 § mukaisesti, mikä myös lisää yritysille aiheutuvia kustannuksia.

Muovia sisältävien kalastusvälineiden tuottajavastuu

Kalastusvälineiden tuottajavastuu lisää kalastusvälineiden valmistajien ja maahantuojien kustannuksia, jotka he edelleen siirtävät tuotteen hintaan. Kalastusvälineisiin liittyviä tuottajavastuun kustannuksia on arvoitu karkeasti SER-tuottajayhteisöltä sekä romurenkaiden tuottajayhteisöltä saatujen kustannustietojen pohjalta, koska kalastusvälineiden kertymästä ja jätehuollosta ei ole vielä tietoa. Kyseiset tuottajavastuualat valittiin vertailukohdiksi sen vuoksi, että niiden tuottajavastuun järjestämisessä on kalastusvälinejätteen tuottajavastuun järjestämiseen rinnastettavia piirteitä, kuten valtakunnallinen aluekeräysverkko ja se, että kerätty jäte ei pilaannu säilytyksessä, jolloin kuljetuksen voi järjestää astioiden täytyessä. Rengasjätettä syntyy kausittain kuten kalastusvälinejätettä. Kustannusarvio on esitetty taulukossa 5. Se on suuntaa antava, eikä sisällä jätteen käsittelyn (kierrätys tai energiahyödyntäminen) kustannuksia.

Kustannusarviossa kustannukset on laskettu siten, että satamassa olisi 600 litraisia astioita 6 kpl/piste. Satama ostaisi itselleen astiat (a 150 euroa, jyvitetty 5 vuodelle eli 30 euroa/vuosi/kpl). Kuljetusmatka on laskennassa 250 km (kuljetus 1 euro/km) ja tyhjennys kerran vuodessa (tyhjennys 18 euroa/astia). Todellisuudessa astiamäärä vaihtelee sataman käyttöasteen mukaan ja kuljetusmatka ei ole kaikkialta sama. Kustannukset muuttuvat myös, jos valitaan eri keräysväline. Esimerkiksi merikontin kustannus on 50 euroa/kuukaudessa, tyhjennys noin 50 euroa ja kuljetus 1,5 euroa/km. Sataman lisäkustannus erilliskeräyksestä ei kuitenkaan olisi yhtä suuri kuin laskelmassa, koska satama joutuisi joka tapauksessa järjestämään sekajätteen keräyksen kalastusvälineille. Jätteenkuljetusten hinta keräyspistettä kohti saattaa jopa pienentyä keräyspisteiden kasvaessa, koska kuljetusten logistiikan järjestäminen toimiviksi usein pienentää kustannusta keräyspistettä kohden.

Taulukko 5. Kalastusvälinejätteen erilliskeräyksen kustannukset, ilman käsittelymaksuja.

Kalastusvälinekeräyksen arvioitu hinta vuodessa satamille ja tuottajayhteisöille teoreettisella kertymällä (joka satamassa kuusi 600 litran jätteastiaa ja kerran vuodessa tyhjennys, kullakin pisteellä 250 km kuljetusmatka)			
	100 keräyspistettä	200 keräyspistettä	300 keräyspistettä
Kaikkien satamien yhteiskustannus	18 000 e	36 000 e	54 000 e
Astiakustannus kullekin satamalle (6 astiaa/satama)	180 e	180 e	180 e
Tuottajien kokonaiskustannus	35 800 e	71 600 e	107 400 e
Tyhjennysten yhteiskustannus	10 800 e	21 600 e	32 400 e
Tyhjennys/satama	108 e	108 e	108 e
Kuljetusten yhteiskustannus	25 000 e	50 000 e	75 000 e
Kuljetukset/satama (kuljetusmatka 250 km)	250 e	250 e	250 e

Kalastusvälineiden kierrätyksen kustannuksista ei ole laskelmia, mutta KAPYYSI-hankkeen perusteella tarvitaan havaspyydyksille käsin erottelua, mikä nostaa huomattavasti kustannuksia. Sitten kun kierrätys on mahdollista, kustannukset nousevat tältä osin huomattavasti. KAPYYSI-

hankkeessa vastaanottavia kierrätyslaitoksia ei löytynyt. Kierrätyksen kustannukset ovat kuitenkin hyvin erilaiset erilaisille kalastusvälineille, minkä vuoksi käsittelyn kustannuksia on hyvin vaikea arvioida.

Eräitä kertakäyttöisten muovituotteiden tuottajia koskeva uusi kustannusvastuu

Eräiden kertakäyttömuovituotteiden tuottajille säädettävän uusi kustannusvastuu aiheuttaisi kyseisille tuottajille välittömiä kustannuksia, kun niille säädettäisiin velvollisuus maksaa kunnille kustannusvastuun toteuttamiseksi määritettävät tuoteryhmäkohtaiset korvaukset. Kuten edellä kohdassa 3 on tuotu esiin, tämän hallituksen esityksen valmisteluvaiheessa ei ole vielä ollut käytössä kaikkia tuottajien kustannusvastuun kokonaisuromäärään suuruuden arvioimiseen tarvittavia tietoja. Kuntaliiton ja keskeisten tuottajien edustajien (pakkaukset, tupakkatuotteet) kesken on sovittu, että ensimmäisenä korvauskautena tuoteryhmäkohtaisten korvausten suuruuden määrittelyyn tarvittava kuntien kokonaiskustannusten suuruus laskettaisiin käyttämällä laskukaavana 4,79 €/asukas/a. Suomen vuoden 2021 asukasluvulla tämä tarkoittaisi yhteensä lähes 27 miljoonan euron kokonaiskustannusta. Vielä ei ole kuitenkaan ole selvillä se, kuinka suuri euromääräinen osuus ko. kokonaiskustannuksesta olisi uuden kustannusvastuun myötä tuottajien kustannusvastuun piirissä. Asian selvittämiseksi on vireillä erillinen jätteen määrää ja koostumusta koskeva selvitys.

Kuluttajavalistus

Käytössä ei ole tietoja, joiden perusteella voitaisiin luotettavasti arvioida SUP -direktiivin edellyttämän kuluttajavalistuksen järjestämisestä tuottajille aiheutuvia kustannuksia. Yleisellä tasolla voidaan todeta, että kustannuksiin vaikuttaa ainakin valittu tiedottamiskeino ja -kanava. Tätä kautta tuottajat voivat itse vaikuttaa kustannusten suuruuteen.

Hallinnolliset kustannukset

Esityksessä ehdotetut tuottajavastuovelvoitteet ja muut vaatimukset lisäävät suoraan tai välillisesti yritysten hallinnollisia kustannuksia. Hallinnollisia kustannuksia yrityksille aiheutuu tuottajaksi rekisteröitymisestä, tuottajayhteisön perustamisesta tai siihen liittymisestä, tuottajavastuuvaatimuksiin, tuotevaatimuksiin sekä erilliskeräysvaatimuksiin liittyvistä erilaisista kirjantäpito- ja tiedonantovelvollisuuksista sekä uuden kustannusvastuun toteuttamiseksi määriteltävien tuoteryhmäkohtaisten korvausten maksamisesta kunnille.

Esityksestä aiheutuvat hallinnolliset kustannukset kohdistuisivat kokonaisuutena arvoituna suureen joukkoon yrityksiä. Tuottajavastuullisten yritysten lukumäärä kasvaisi ensinnäkin uusien tuottajavastuullisten tuoteryhmien vuoksi. Tätä lukumäärän kasvua on vaikea täsmällisesti arvioida, mutta karkean arvion mukaan kyse saattaisi olla yhteensä muutamasta sadasta yrityksestä. Esimerkiksi kalastusvälineiden tuottajia on tunnistettu hieman yli 70. Tuottajavastuullisten yritysten lukumäärä kasvaisi myös pakkausten tuottajan soveltamisalaa rajaavan 1 miljoonan euron liikevaihtorajan poistamisen ja uuden palvelupakkausten tuottajan määritelmän vuoksi. Nämä muutokset lisääisivät uusien tuottajavastuullisten yritysten määrää arviolta 20 000 – 35 000 yrityksellä sekä useilla tuhansilla maatalousalan yrittäjillä (ks. tarkemmin uusien tuottajavastuullisten yritysten määrän arvioinnista kohdassa 3.12). Pienille yrityksille aiheutuvaa hallinnollista taakkaa voitaisiin vähentää jonkin verran säätämällä jätelain 63 §:n nojalla kevenetyistä rekisteröinti- ja raportointivaatimuksista tällaisille yrityksille.

Käytännössä hallinnollisissa kustannuksissa on kyse yritysten taloushallinnon kustannuksista taikka yrittäjän työajan tai taloushallinnon ostopalveluiden käytöstä. Yrityksille tuottajavastuusta aiheutuvien hallinnollisten kustannusten mittaamiseen ei ole kehitetty mitään yleistä mallia tai tehty selvityksiä, joiden avulla keskimääräisiä kustannuksia voitaisiin luotettavasti arvioida. Euromääräisiä arvioita yrityksille aiheutuvien hallinnollisten kustannusten kokonaismäärästä ei siis pystytä arvioimaan. Hallinnollisten kustannusten kokonaismäärän arviointi edellyttäisi, että käytössä olisi hallinnollisia kustannuksia aiheuttavaa sääntelyä soveltavien yritysten lukumäärän lisäksi myös luotettava arvio siitä, kuinka paljon hallinnollisia kustannuksia tuottajille tuottajavastuusta keskimääräin aiheutuu.

Joka tapauksessa esityksestä aiheutuvat hallinnolliset kustannukset kohdistuvat suhteellisesti raskaimmin pieniin yrityksiin ja toimintaansa aloittaviin yrityksiin.

4.2.3.3 Vaikutukset julkiseen talouteen

Eräiden kertakäyttömuovituotteiden tuottajille säädettävä kustannusvastuulla olisi vaikutuksia kuntatalouteen. Kustannusvastuu toteuttaminen lisäisi kuntien rahoitusta, kun tuottajat maksaisivat kunnille esityksessä tarkoitetut tuoteryhmäkohtaiset korvaukset. Tämän hallituksen esityksen valmisteluvaiheessa ei kuitenkaan ole vielä ollut käytössä kaikkia kuntien saaman kokonaisrahoituksen määrään suuruuden arvioimiseen tarvittavia tietoja. Kuntaliiton ja keskeisten tuottajien edustajien (pakkaukset, tupakkatuotteet) kesken on sovittu, että ensimmäisenä korvauskautena tuoteryhmäkohtaisten korvausten suuruuden määrittelyyn tarvittava kuntien kokonaiskustannusten suuruus laskettaisiin käyttämällä laskukaavana 4,79 €/asukas/a. Suomen vuoden 2021 asukasluvulla tämä tarkoittaisi yhteensä lähes 27 miljoonan euron kokonaiskustannusta. Vielä ei ole kuitenkaan selvillä se, kuinka suuri euromääräinen osuus ko. kokonaiskustannuksesta olisi uuden kustannusvastuun myötä tuottajien kustannusvastuun piirissä ja siirtyisi siten vuosittain tuottajilta kunnille. Asian selvittämiseksi on vireillä erillinen jätteen määrää ja koostumusta koskeva erillishanke.

Muovia sisältävien kalastusvälineiden tuottajavastuuseen liittyvän erilliskeräyksen järjestämisestä aiheutuisi kustannuksia ainoastaan niille kunnille, joiden hallinnassa on sellaisia merenkulun ympäristönsuojelulain tarkoittamia kalastussatamia, joiden vuotuinen saalismäärä ylittää 5000 kg. Nämä kunnat vastaisivat kalastussatamien ylläpitäjinä muovia sisältävistä kalastusvälineistä aiheutuvan kalastusvälinejätteen erilliskeräykseen tarkoitettujen vastaanottolaitteiden järjestämisestä ko. satamissa. Tästä aiheutuvat kustannukset ovat kuitenkin arviolta hyvin pieniä, kuten taulukosta ilmenee. Näin ollen kunnallistaloudelliset vaikutuksetkin jäävät kokonaisuudessaan hyvin pieniksi, vaikka kalastussataman ylläpitäjiksi luokiteltavien kuntien kokonaislukumäärästä ei olekaan tarkkoja tietoja.

4.2.4 Vaikutukset viranomaisten toimintaan

SUP -direktiivin täytäntöönpanon edellyttämät uudet tuottajavastuulliset tuoteryhmät tarkoittaisivat valvottavien tuottajavastuullisten yritysten määrän kasvua. Yritysten määrän kasvua on vaikea täsmällisesti arvioida, mutta karkean arvion mukaan kyse saattaisi olla yhteensä muutamasta sadasta yrityksestä. Esimerkiksi kalastusvälineiden tuottajia on tunnistettu hieman yli 70. Lisäksi valvonta kattaisi nykyiseen verrattuna kokonaan uusia tuottajavastuuvälitteitä, kuten eräiden kertakäyttömuovituotteiden tuottajille säädettävä uusi kustannusvastuu. Tätä kautta valtakunnallisena tuottajavastuun valvontaviranomaisena toimivan Pirkanmaan ELY-keskuksen työmäärä lisääntyisi merkittävästi ja pysyvästi. Valvontaan kuuluisi jatkossa uusien tuottajayhteisöjen hyväksyminen tuottajarekisteriin sekä niiden toiminnan lainmukaisuuden valvonta. Lisäksi uusien tuottajavastuullisten tuoteryhmien kotimaisten tuottajien ja etämyyjien vapaamatkustajavalvonnan ja toiseen valtioon sijoittautuneiden etämyyjien valvonnan tarve kasvaisi.

Myös uusien tuoteryhmien (tai uusien raportoitavaksi vaadittavien tietojen) seurantatietojen kokoaminen, tarkistaminen, toimittaminen komissiolle sekä laaduntarkastusraporttien laatiminen lisääisivät valvontaan liittyviä raportointitehtäviä nykyisestä. Esimerkiksi SUP -direktiivin edellyttämiä kulutuksen vähennystoimia toimeenpanevan green deal -sopimuksen seuranta pohjautuu vahvasti tuottajavastuuraportoinnin kautta kerättävään tietoon. Pysyvä lisävoimavaratarve edellä kuvatun tuottajavastuuvälvönnän osalta olisi arviolta kaksi henkilötyövuotta.

Myös esityksessä ehdotettu pakkausten tuottajavastuuta koskevan liikevaihtorajan poisto lisäisi tuottajavastuun valtakunnallisena valvontaviranomaisena toimivan Pirkanmaan ELY-keskuksen työmäärää merkittävästi ja pysyvästi. Tuottajavastuullisten yritysten määrä kasvaisi nykyisestä 4 300 yrityksestä arviolta 20 000 – 35 000 yrityksellä sekä usealla tuhannella maatalousalan yrityksellä, mikä kasvattaisi tarvetta vapaamatkustajavälvönnälle sekä tuottajarekisterin muutoksille ja ylläpidolle. Lisäksi SUP -direktiivin täytäntöönpano lisäisi uusia tuottajavastuuvälvönteitä osalle jo nykyisin tuottajavastuun piirissä oleville pakkauksille sekä laajentaisi pakkausten tuottajayhteisön kattamaan myös kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvat tyhjänä myytävät juomamukit. Näistä muutoksista Pirkanmaan ELY-keskukselle aiheutuisi valvontaja ohjaustehtäviä sekä uusien vuosittaisten seurantatietojen kokoaminen ja toimittaminen komissiolle. Erityisesti linjaukset SUP -direktiivin piiriin kuuluvista elintarvikepakkauksista työllistäisivät ainakin alkuvaiheessa merkittävästi. Myös enintään kolmen litran juomapullojen erilliskeräyksen valvonta ja tätä koskevien seurantatietojen kokoaminen ja toimittaminen komissiolle lisäisi välvönnän työmäärää. Kaikkien seurantatietojen yhteydessä tulisi myös toimittaa laaduntarkastusraportti. Pysyvä lisävoimavaratarve pakkausten tuottajavastuuvälvönnän osalta olisi arviolta yksi henkilötyövuosi.

Kaiken kaikkiaan tuottajavastuun välvönnän lisääntymisestä aiheutuva vuotuinen pysyvä voimavaratarve Pirkanmaan ELY-keskuksessa on yhteensä kolme henkilötyövuotta ja 240 000 euroa. Laajentuvien raportointivälvönteiden vuoksi myös tuottajavastuurekisteriä TURREA tulee uudistaa. TURREN muutostöiden kustannuksiksi arvioidaan 200 000 euroa ja osa siitä toteutetaan ympäristöministeriön jäte- ja tuotetietojärjestelmähankeessa vuonna 2022. Vuonna 2023 tarvitaan Pirkanmaan ELY-keskukselle 150 000 euroa kehittämisrahaa ja myöhemmin ylläpitoon ja pienkehittämiseen 50 000 euroa vuodessa.

Jätelain mukaisena tuotevälvöntäviranomaisena toimivan Tukesin työmäärä lisääntyisi, kun se jatkossa valvoisi myös SUP -direktiivin edellyttämää korkkien kiinnipysymistä juomapulloissa koskevaa tuotevaatimusta. Tästä aiheutuisi Tukesille pysyvät vuotuiset 20 000 € kulut. Kulut liittyvät kasvaviin toimintamenoihin kuten esimerkiksi tiedotus-, viestintä- ja koulutusmateriaalien valmisteluun ja välvönnän sähköisen tietojärjestelmän kehitykseen. Jos SUP -direktiivin edellyttämät kulutuksen vähentämistoimet toteutetaan green deal -sopimuksen sijaan lainsäädännöllä, tästä aiheutuisi lisätyötä Tukesille. Tukes valvoisi lainsäädännön edellyttämien kulutuksen vähentämistoimien noudattamista eri jakelupisteissä (esimerkiksi kaupoissa, ravintoloissa ja kahviloissa). Ko. vähennystoimien ensisijainen toimeenpanotapa olisi kuitenkin green deal -sopimus, mikä ei aiheuttaisi Tukesille lisävoimavaratarpeita.

Kuten edellä luvussa 3 on selostettu, eräitä kertakäyttömuovituotteiden tuottajia koskevan uuden kustannusvastuun suuruuden määrittely edellyttää kuntien vastuulle kuuluvien jätehuolto- ja siivoustoimien kokonaiskustannustietojen luotettavuuden parantamista. Tämä edellyttää yhtenäisten toimintatapojen kehittämistä ja käyttöön ottoa kunnissa. Yhtenäiset käytännöt eri kunnissa olisivat tarpeen myös kustannusvastuun toteuttamiseksi maksettavien tuoteryhmäkohtaisen korvausten kohdentamisen seurannassa. Suomen Kuntaliitolla tulisi olemaan keskeinen rooli kuntien yhtenäisiin käytäntöihin ja toimintatapoihin liittyvässä kehitystyössä. Kuntaliitto ja keskeisten tuottajien edustajat (pakkaukset, tupakkatuotteet) ovatkin jo sopineet, että tuottajat ja kunnat perustavat yhteisen seurantar ryhmän, jossa kehitetään toimintamalleja ja laaditaan ohje

kustannustietojen seurantaan, sekä edistetään parhaiden jätteiden ja roskien keräys- ja siivouskäytäntöjen kehittämistä ja käyttöönottoa kunnissa (benchmarking).

4.2.5 Ympäristövaikutukset

Muovin ja kertakäyttöisen muovituotteen määritelmät

Kuten edellä on todettu, SUP -direktiivi on annettu osana EU:n muovistrategiaa. Sen mukaan muovintuotanto ja muovijätteen poltto aiheuttavat vuosittain maailmanlaajuisesti noin 400 miljoonaa tonnia hiilidioksidipäästöjä, jotka aiheuttavat ilmastovaikutuksia. Keskeiseksi tavoitteeksi strategiassa nostetaan muovien kierrätys, jolla pyritään vähentämään Euroopan riippuvuutta fossiilisten polttoaineiden tuonnista ja alentamaan hiilidioksidipäästöjä Pariisin sopimuksen sitoumusten mukaisesti. Lisäksi tavoitteena on kehittää ja ottaa käyttöön innovatiivisia materiaaleja ja vaihtoehtoisia raaka-aineita muovintuotannossa, jos on selkeää näyttöä siitä, että ne ovat kestävämpiä verrattuna uusiutumattomiin vaihtoehtoihin. Tämän nähdään tukevan pyrkimyksiä irtautua hiilestä ja luovan uusia kasvumahdollisuuksia. Vaihtoehtona fossiilisista raaka-aineista valmistetulle muoville ovat uusiutuvista raaka-aineista kuten selluloosasta valmistetut materiaalit. EU:n muovistrategia ei kuitenkaan ota suoraan kantaa muiden kuin muoviteollisuuden tuottamien vaihtoehtoisten materiaalien kehittämiseen. Sen sijaan esityksessä tarkoitettu SUP -direktiivin mukainen muovin määritelmä kattaa laajasti myös uusiutuvista raaka-aineista valmistetut materiaalit, kuten kemiallisesti muunnetut luonnonpolymeerit. Esityksessä tarkoitettu SUP -direktiivin kertakäyttöisen muovituotteen määritelmä kattaa puolestaan sekä kokonaan että osittain muovista valmistetut tuotteet. Muovin osuus tuotteissa voi olla varsin vähäinen esimerkiksi silloin, kun muovi toimii tuotteessa veden tai rasvan eristeenä, ja luetaan näin tuotteen pääraakeneosaksi. SUP -direktiivi ei siten laajasti huomioi mahdollisuutta korvata fossiilisista raaka-aineista valmistettua muovia uusiutuvilla raaka-aineilla, vaikka olisi-kin selvää näyttöä sille, että nämä ovat kestävämpiä verrattuna uusiutumattomiin vaihtoehtoihin. Näin ollen voidaan arvioida, että myös SUP -direktiivin kansallisen täytäntöönpanon myönteiset ilmastovaikutukset jäävät lopulta vähäisiksi.

Muovin määritelmä kattaa SUP -direktiivin mukaan muun ohella myös biohajoavan muovin. Suomen ympäristökeskuksen arvion mukaan biohajoavan muovin kuuluminen muovin määritelmään SUP -direktiivissä on ympäristönsuojellisesti perusteltu. Suomen ympäristökeskuksen mukaan ”biohajoava”-termi on ongelmallinen, koska sen käyttö on epäyhtenäistä ja sitä myös tulkitaan monella tavalla. Termin virheellinen tulkinta saattaa edesauttaa roskaamista, kun materiaalin ajatellaan hajoavan luonnossa nopeasti ja haitattomasti. Oleellista olisi ilmoittaa, missä olosuhteissa materiaali on biohajoavaa ja miettiä mihin ympäristöön materiaali voi päätyä. Tällä hetkellä on olemassa eurooppalainen standardi (EN 13432) ja sertifikaattien mukaisia ympäristömerkkejä vain teollisessa kompostointilaitoksessa hajoavalle muoville, tällainen merkintä ei takaa muovin hajoamista muissa olosuhteissa ja ympäristössä.

Muovin ja kertakäyttöisen muovituotteen määritelmän mukainen tulkinta siitä, että milloin tuote luokitellaan SUP -direktiivin soveltamisalaan kuuluvaksi tuotteeksi voi vaikuttaa negatiivisesti jätteen lajitteluun ja sitä kautta myös kierrätystavoitteiden saavuttamiseen. Esimerkiksi kertakäyttöinen muovipinnoitettu pahvimuki voi päätyä herkemmin sekajätteeseen kuin pahvipakkausten kuitukierrätykseen. Tämä tarkoittaisi jätteenpolton ja sen ympäristövaikutusten, mukaan lukien ilmastovaikutukset, lisääntymistä.

Kansalliset kulutuksen vähennystoimet

SUP -direktiivin edellyttämien kansallisten kulutuksen vähentämistoimien vaikutuksia ympäristölle on vaikea arvioida. Uudelleenkäytettävien pakkausten käytön lisääntyminen vaikuttaisi todennäköisesti positiivisesti roskaamisen vähentymiseen, sillä ne eivät päädy luontoon samalla tavalla kuin kertakäyttöiset pakkaukset. Kertakäyttöisten ja uudelleenkäytettävien pakkausten elinkaarivaikutusten arviointi ja vertailu keskenään on kuitenkin vaikeaa. Elinkaaren aikaisista eri pakkausten ympäristövaikutuksista on tehty useita selvityksiä, ja niiden tuloksissa on suurta vaihtelua. Tuloksia ei ole myöskään kovin helppo vertailla keskenään. Esimerkiksi uudelleenkäytettävien pakkausten hiilijalanjälki on vahvasti riippuvainen pakkauksen käyttökerroista. Se voi kuitenkin olla hiilijalanjäljeltään kilpailukykyinen kertakäyttöisen pakkauksen hiilijalanjäljen kanssa. Erilaisia vaihtoehtoja ja ratkaisuja erityisesti muovisten kertakäyttöisten pakkausten kulutuksen vähentämiseksi tulee tarkastella ja kokeilla ennakkoluulottomasti. Pilottien avulla saadaan kerättyä tärkeää tietoa ja kokemuksia kuluttajilta, mutta myös tutkimusta tarvitaan lisää erityisesti eri pakkausten ja ratkaisujen elinkaaren aikaisista ympäristövaikutuksista.

Tuoteryhmissä, joissa pakkaavat yritykset eivät löydä kustannuksiltaan järkeviä ja arvoketjussa hyväksyttäviä pakkausratkaisuja korvaamaan vähennystoimien alaisia muovisia pakkauksiaan, voi olla paineita myös direktiivin tavoitteiden vastaisille ratkaisuille, jotta tuotteiden saatavuus voidaan jatkossakin varmistaa. Tästä esimerkkinä mahdollisuus siirtyä jugurttituotteissa monipakkauksiin, jotka eivät ole vähentämisen piirissä. On huomattava myös, etteivät direktiivin mukaiset vähentämistoimet koske muovisia joustopakkauksia. Näin ollen seurauksena voi olla myös siirtyminen muovisesta annospakkauksesta (muoviseen) joustopakkaukseen, jolloin varsinaista muovisten pakkausten vähentymistä ei tapahdu. Joissain tapauksissa direktiivin vaatimusten täyttäminen johtaa kertakäyttömuovin määrän vähentämiseen, mutta samalla ympäristövaikutukset, kuten hiilijalanjälki, voivat kasvaa.

Kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvien juomapakkausten tuotevaatimukset

Esityksessä tarkoitettulla SUP -direktiivin edellyttämällä korkkien kiinnipysymistä juomapakkauksissa koskevalla tuotevaatimuksella pyritään vähentämään roskana ympäristöön päätyvien muovikorkkien ja niistä muodostuvan jätteen määrää ja haitallisuutta. Suomessa muovipullojen korkit eivät tehokkaan pantillisen pullonpalautusjärjestelmän vuoksi pääsääntöisesti päädy roskana ympäristöön. Pantillisen palautusjärjestelmän kautta palautetuissa muovipulloissa lähes kaikissa on korkki mukana, vain 4 prosenttia palautuu ilman sitä. Vastaavia tietoja ei ole saatavilla pantillisen pullonpalautusjärjestelmän ulkopuolelle jäävistä muovipulloista, mutta niiden määrän arvioidaan olevan vähäinen verrattuna pantilliseen palautusjärjestelmään kuuluviin pulloihin. Joka tapauksessa direktiivin toimeenpanon vaihtoehtoja koskevan konsulttiselvityksen mukaan korkkien kiinnipysymistä koskevan tuotevaatimuksen täytäntöönpanosta voi Suomessa aiheutua jopa kielteisiä sivuvaikutuksia, sillä sen toteuttamisen arvellaan lisäävän muovimäärä korkissa, vähintään useita grammoja. Korkkien kiinnipysymistä koskevan tuotevaatimuksen arvellaan mahdollisesti myös haittaavan kierrätystä, sillä pakkauksessa kiinni olevaa korkkia on vaikea irrottaa käytöstä poistetusta pakkauksesta. Kyseisen tuotevaatimuksen täytäntöönpanolla voi olla positiivisia ympäristövaikutuksia niissä EU-maissa, joissa pullonpalautus ei ole Suomen tasoa ja joissa korkeja päätyy roskaamaan luontoa. Toisaalta ainakin joissain yhdistelmä-materiaalipakkauksissa muovikorkeista voidaan luopua kokonaankin.

Esityksessä tarkoitettulla SUP -direktiivin edellyttämällä kierrätetyn muovin osuutta juomapulloissa koskevalla asteittaisiin tiukkenevalla tuotevaatimuksella pyritään edistämään luonnonvarojen kestävä käyttöä ja kiertotaloutta. Nykyisestä kierrätetyn muovin pitoisuudesta ko. juomapulloissa Suomessa ei ole saatavilla tarkkaa tietoa. Määrän arvioidaan olevan kaikkienensa noin 10 prosentin luokka, mutta se vaihtelee 0-100 % välillä eri pulloissa. Kyseisen tuotevaatimuksen täytäntöönpanolla olisi siten kiertotaloutta edistäviä vaikutuksia myös Suomessa, kun

SUP -direktiivin tarkoittamien kierrätysmuovilajien käyttö muovipullojen valmistuksessa lisääntyisi. Kaikki kiertotalotta edistävät ratkaisut ja toimintamallit auttavat puolestaan ehkäisemään ilmastonmuutosta.

Kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvien juomapullojen erilliskeräysvaatimukset

Esityksessä tarkoitetuilla SUP -direktiivin mukaisilla asteittain tiukkenevilla juomapullojen erilliskeräysvaatimuksilla pyritään edistämään luonnonvarojen kestävä käyttöä ja kiertotaloutta. Suomessa nämä erilliskeräysvaatimukset täytetään pääosin pantillisen pullonpalautusjärjestelmän ja siihen kuuluvien juomapakkausten uudelleenkäyttö- ja kierrätysvelvollisuuksien kautta. Pantillinen pullonpalautusjärjestelmä on luotu juuri sen takia, että siihen kuuluvissa pakkausissa käytetyt materiaalit saadaan kiertoon korvaamaan neitseellisiä raaka-aineita, jolloin ne eivät päädy roskana ympäristöön. Panttijärjestelmään kuuluvien juomapakkausten materiaalit sopivat kierrätykseen erityisen hyvin. Muovipulloissa käytettävä PET-muovi kelpaa suljetun kierron takia kierrätettynäkin elintarvikekäyttöön. PET-muovipulloista ja lasipulloista saatavaa kierrätysmateriaalia käytetään uusien pullojen ja muiden tuotteiden valmistamiseen useilla eri teollisuuden aloilla.

Pantillinen juomapakkausten palautusjärjestelmä toimii tehokkaasti, sillä muovipulloista palautuu yksistään sen kautta 92 %. Pantillisen pullonpalautusjärjestelmän ulkopuolelle jäävien muovipullojen määrästä ei ole käytettävissä tarkempaa tietoa, mutta määrän arvioidaan kuitenkin olevan vähäinen verrattuna pantilliseen palautusjärjestelmään kuuluviin pulloihin. Koska merkittäviä uusia täytäntöönpanotoimia ei tarvittaisi, ei SUP -direktiivin mukaisten erilliskeräysvaatimusten täytäntöönpanosta aiheutuisi myöskään pantillisesta pullonpalautusjärjestelmästä jo nykyisin aiheutuviin myönteisiin kiertotaloutta ja luonnonvarojen käyttöä edistäviin ympäristövaikutuksiin verrattuna täysin uusia ympäristövaikutuksia.

Kuluttajavalistus

Esityksessä tarkoitettu tuottajien vastuulle säädettävä SUP -direktiiviin edellyttämä kuluttajavalistus voi vaikuttaa roskaantumisongelman tiedostamiseen ja vähentää tahallista roskaamista. Suomen roskatilastojen perusteella kuluttajavalistukselle vaikuttaa olevan erityisen suuri tarve ainakin tupakantumppien kohdalla, sillä SUP -direktiivin soveltamisalaan kuuluvista muovituotteista aiheutuvien haittojen ja niihin kohdistuvien ohjauskeinojen tuominen esiin tiedottamisessa voi kannustaa kuluttajia sekä julkisten ja yritysten hankintapäätösten tekijöitä valitsemaan yhä useammin kestävämpiä tuotteita.

Tuottajavastuujärjestelmien muutokset

Nykyisten tuottajavastuujärjestelmien on arvioitu niitä koskevissa hallituksen esityksissä tehostavan jätteen synnyn ehkäisyä, uudelleenkäyttöä, kierrätystä ja muuta jätehuoltoa, ehkäisevän merkittävästi ympäristöongelmien syntymistä, tehostavan luonnonvarojen käyttöä ja parantavan ympäristönsuojelun tasoa (HE 152/2003 vp ja HE 16/2014 vp). Positiiviset vaikutukset eivät kuitenkaan perustu vastuunjaossa tapahtuvaan muutokseen, eli siihen, että vastuu jätehuollosta kohdennetaan jätteen haltijan tai kunnan sijaan tuottajaan. Laajennetun tuottajavastuun käyttöönottoon on aina liittynyt selvästi tiukentunut, jätteiden erilliskeräystä koskeva sääntely, mikä on parantanut jätehuollon tasoa monin tavoin. Tuottajavastuu on jossain määrin lisännyt jätteiden kierrätystä, sen sijaan sillä ei ole ollut vaikutusta elinkaaren alkupäähän eli tuotesuunnitteluun entistä kestävämmäksi tai muutoin ekologisemmiksi. Tuotteen jätehuollon kustannukset ovat pienet verrattuna tuotteiden valmistus- ja markkinointikustannuksiin, joten jätehuollon kustannusten vähentyminen ei sellaisenaan kannusta valmistamaan ekologisempia tuotteita.

On perusteltua arvioida, että muoviva sisältävien kalastusvälineiden sisällyttämisellä jätelain 46 §:n 1 momentin mukaisen erilliskeräystä edellyttävän tuottajavastuun piiriin on myönteisiä ympäristövaikutuksia erityisesti tehostuvan erilliskeräyksen johdosta. Esityksessä ehdotettu muovia sisältävien kalastusvälineiden erilliskeräys vähentäisi satamiin, koteihin ja mökeille kertyneen kalastusvälinejätteen määrää ja lisäisi sen asianmukaista käsittelyä. Järjestelmän kehityksessä saadaan kalastusvälinejätettä jatkossa luultavasti myös kierrätykseen yhä enemmän. Tällä hetkellä Suomessa eikä lähimaissa ole riittävää kapasiteettia kalastusvälinejätteen kierrätykseen, mutta lainsäädännön myötä keräyksen lisääntyessä, kehitty varmasti myös kierrätyskapasiteettia. Kaikki kiertotaloutta edistävät ratkaisut ja toimintamallit auttavat puolestaan ehkäisemään ilmastomuutosta. Kalastusvälinejätettä keräämällä saadaan myös samalla pois kiertosta vaarallisia aineita (lyijyä) sisältävät kalastusvälineet.

Arvioitaessa esityksessä tarkoitetun eräiden kertakäyttöisten muovituotteiden tuottajia koskevan uuden kustannusvastuun ympäristövaikutuksia on syytä huomata, että tuotteen tuottaja ei ole roskaamisen ensisijainen aiheuttaja vaan se tuotteen ostanut tai sitä käyttänyt yksittäinen kuluttaja. Vastuun siirtäminen tuottajavastuusääntelyn kautta tuotteen tuottajalle voi direktiivin toimeenpanon vaihtoehtoja koskevan konsulttiselvityksen mukaan jopa aiheuttaa moraalikatkoa ja näin lisätä kuluttajien aiheuttamaa roskaamista. Kuitenkin kuluttajille suunnatulla neuvontaja tiedotusvelvoitteella on mahdollista vähentää tätä kielteistä sivuvaikutusta. Joka tapauksessa uusi tuottajien kustannusvastuu ei välittömästi vaikuta roskaisuuden näkyvään vähentymiseen tai roskiksiin kerättävien jätteiden määrään kustannusvastuun piiriin kuuluvilla alueilla. Kustannusvastuu siirtää edellä mainittujen tuotteiden jätehuollosta ja roskaantumisesta aiheutuvat kustannukset kunnalta tuottajille, mikä ei sellaisenaan johda konkreettisiin muutoksiin jätehuollossa tai roskaantumisen puhdistamisessa. Roskaisuuden näkyvä väheneminen riippuu siitä, käyttävätkö kunnat tuottajien niille maksamia tuoteryhmäkohtaisia korvauksia omien puhtaanapitobudjettiansa kattamiseen vai käytetäänkö uutta rahoitusta kustannusvastuun piiriin kuuluvien alueiden jätehuollon ja siivouksen tason parantamiseen. Tämä ratkaistaan kunnallisen itsehallinnon puitteissa, eikä SUP -direktiivi sinällään aseta kunnille tässä suhteessa vaatimuksia. Pitkällä aikavälillä uudesta tuottajien kustannusvastuusta voi kuitenkin yhdessä muiden SUP -direktiivin vaatimusten täytäntöönpanon kanssa seurata roskaantumisen ja jätteen määrän vähentymistä, sekä kuluttajien että tuottajien siirtymistä kiertotalouden kannalta kestävämpiin valintoihin.

4.2.6 Muut yhteiskunnalliset vaikutukset

Kertakäyttöisten muovituotteiden aiheuttamaa roskaantumista ja tästä etenkin vesiympäristölle aiheutuvia haitallisia vaikutuksia voidaan pitää merkittävänä, kaikkia koskettavana ympäristöongelmana. Esitykseen sisältyvä sääntelyn pääasiallinen tarkoitus on ennalta ehkäistä roskaantumista ja jossain määrin myös edesauttaa roskaantuneiden alueiden siivousta. Tätä kautta esityksellä olisi yhteys julkiselle vallalle asetettujen ympäristöä koskevien perustuslaillisten velvollisuuksien toteuttamiseen.

Esityksessä tarkoitettu kuluttajavalistus parantaisi kuluttajien mahdollisuuksia saada tietoa SUP -direktiiviin soveltamisalaan kuuluvien eräiden kertakäyttömuovituotteiden ympäristövaikutuksista, millä voisi olla myönteisiä vaikutuksia yksittäisen kuluttajien käyttäytymistä ohjaaviin arvoihin ja asenteisiin. Roskaantumisongelman tiedostaminen voi vähentää tahallista roskaamista. Tätä kautta ehdotetulla sääntelyllä olisi yhteys ympäristöön kohdistuvan perustuslaillisen vastuun toteuttamiseen.

Esityksen mukainen muovia sisältävien kalastusvälineiden erilliskeräysverkosto tarkoittaisi, että kalastusvälinejätteen vastaanottoaikat olisivat vaivattomasti tavoitettavissa koko maassa.

Tämä takaisi samalla alueellisen tasa-arvoisuuden toteutumisen kalastusvälinejätteeseen liittyvien jätehuoltopalvelujen saatavuudessa. Tätä kautta ehdotetulla sääntelyllä on yhteys perustulaisissa säädetyn yhdenvertaisuuden toteuttamiseen.

Esityksen mukaisen muovien sisältävien kalastusvälineiden erilliskeräyksen voidaan lisäksi arvioida lisäävän liiketoimintamahdollisuuksia lähinnä jätteenkuljetuspalveluja tarjoaville yrityksille, mutta mahdollisesti myös jätteiden kierrätykseen ja uudelleenkäyttöön suuntauneille yrityksille. Kalastusvälinejätteen merkitys jätealan liiketoimintamahdollisuuksien kannalta on kuitenkin erittäin vähäinen.

Kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvien tiettyjen elintarvikepakkausten ja juomamukien kulutuksen vähentämiseen tähtäävien toimien toteuttamisen voidaan arvioida lisäävän eri toimijoiden sekä kuluttajien yleistä tietoisuutta kertakäytön vähentämisen keinoista ja niihin liittyvistä konkreettisista vaikuttamismahdollisuuksista. Tätä kautta ko. vähennystoimet voivat parhaimmillaan johtaa pyrkimykseen ja konkreettisiin toimiin kertakäyttöisen kulutuksen vähentämiseksi myös muissa tuoteryhmissä ja yhteiskunnassa laajemminkin.

5 Muut toteuttamisvaihtoehdot

5.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset

5.1.1 Eräiden vaatimusten täytäntöönpano sopimuksella lainsäädännön sijaan

Valmistelun aikana on SUP -direktiivin 17 artiklaan perustuen tarkasteltu mahdollisuutta panna täytäntöön SUP -direktiivin 4 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuja toimet (eräiden kertakäyttöisten muovituotteiden kulutuksen vähentäminen) sekä 8 artiklan 1 ja 8 kohdassa (laajennettu tuottajavastuu) tarkoitettuja toimia lainsäädännön sijasta vapaaehtoisilla sopimuksilla. Tässä yhteydessä on arvioitu Suomessa jo käytettyjen niin sanottujen green deal -sopimusten hyödyntämistä sekä direktiivin 4 artiklan että 8 artiklan täytäntöönpanossa.

Yleisesti ottaen green deal -sopimusten hyödyntämiseen voi liittyä etuja sekä viranomaisten että toiminnanharjoittajien näkökulmasta. Parhaassa tapauksessa green dealin sääntelykustannukset ovat perinteistä lainsäädäntöä pienemmät. Toiminnanharjoittajilla on mahdollisuus saavuttaa sääntelylle (tässä tapauksessa direktiiville) asetetut tavoitteet joustavasti ja kustannustehokkaasti yksilöllisesti määritellyillä toimilla. Green deal -sopimus voi yleisemmin parantaa luottamusta viranomaisten ja toiminnanharjoittajien välillä. Toisaalta green deal -sopimuksen ongelmana verrattuna lainsäädäntöön voidaan nähdä demokraattisen mandaatin puuttuminen ja vapaamatkustus, jos vain osa yrityksistä sitoutuu sopimukseen. EU-sääntelyn täytäntöönpanon yhteydessä green deal -sopimuksen epäonnistuminen johtaa lainsäädännön valmisteluun ja tällöin sääntelykustannukset nousevat korkeammiksi kuin mitä ne olisivat olleet, jos jo alun perin olisi valittu lainsäädäntö.

SUP -direktiivin 8 artiklassa säädetään tuottajavastuun soveltamisesta kalastusvälineisiin, pakkauksiin ja eräisiin muihin muovituotteisiin (sekä tupakkatuotteisiin, joiden osalta green deal -sopimus on poissuljettu). Direktiivin lähtökohtana on, että 8 artiklassa mainittuihin tuoteryhmiin sovelletaan jätedirektiivin 8 a artiklassa tuottajavastuujärjestelmille määritellyjä vähimmäisvaatimuksia. Lisäksi SUP -direktiivin 8 artiklassa säädetään eräistä lisävaatimuksista SUP -tuotteisiin liittyen.

SUP -direktiivin tuottajavastuuta koskevien vaatimusten osalta on huomattava, että ne koskevat myös direktiivin 17 artiklassa tarkoitettua vapaaehtoisen sopimuksen eli green deal -sopimuksen hyödyntämistä. Vaikka direktiivin 17 artiklan resitaalissa käytetään ilmaisua ”edellyttäen,

että 4 ja 8 artiklassa vahvistetut jätehuoltotavoitteet ja muut tavoitteet täyttyvät”, kyseisessä kohdassa viitataan pikemminkin tuottajavastuujärjestelmien vaatimuksiin. Direktiivin resitaalin 22 mukaan ”kyseisiä vaatimuksia olisi sovellettava tällä direktiivillä perustettuihin laajennettua tuottajan vastuuta koskeviin järjestelmiin riippumatta siitä, pannaanko ne täytäntöön lainsäädännön vai tämän direktiivin mukaisesti sopimusten avulla”. Vaatimus tuottajavastuujärjestelmien vaatimusten täyttämistä tarkoittaa käytännössä sitä, että green deal on tässä yhteydessä vain vaihtoehtoinen tapa toteuttaa tuottajavastuujärjestelmä, ei niinkään vaihtoehtoinen tapa päästä direktiivillä tavoiteltuun roskaantumisen vähentämiseen. Tuottajavastuun toteuttaminen green dealilla toisi mukanaan riskin vapaamatkustuksesta, mutta siihen ei liittyisi green dealiin tyypillisesti liittyviä hyötyjä joustavuudesta ja mahdollisesti alhaisemmista sääntelykustannuksista, koska sopimuksella olisi käytännössä luotava täysin jätedirektiivin 8 a artiklan ja SUP -direktiivin 8 artiklan mukainen tuottajavastuujärjestelmä. Näin ollen valmistelussa päätettiin luopua green deal-vaihtoehdosta SUP -direktiivin 8 artiklan mukaisen tuottajavastuun toteuttamisessa.

SUP -direktiivin 4 artiklassa säädettyjen kansallisten kulutuksen vähentämistoimien osalta täytäntöönpanon päävaihtoehtoina tarkasteltiin green deal -sopimusta ja lainsäädäntöä.

5.1.2 Muovia sisältävien kalastusvälineiden tuottajavastuun järjestäminen

Kalastusvälineiden tuottajavastuun toteuttamiseksi on valmistelun aikana mietitty erilaisia vaihtoehtoja. Pääosa vaihtoehdoista on ollut erilaisia keräysverkoston laajuuden tarkasteluja. Alkuun selvitettiin myös vapaaehtoisen sopimuksen käyttöä tuottajavastuun toteuttamiseksi ja lisäksi tutkittiin myös panttijärjestelmän mahdollisuutta.

Vapaaehtoisen sopimuksen käyttöä lainsäädännön sijaan on käsitelty kohdassa 5.1.1. Tuottajavastuun tiukat sisältövaatimukset SUP -direktiivissä aiheuttavat sen, että vapaaehtoisella sopimisella olisi saavutettu lähinnä kustannusten kasvua lainsäädännön kautta toteutettavaan tuottajavastuujärjestelmään verrattuna. Panttijärjestelmä sen sijaan olisi vaatinut seurakseen pakollisen merkinnän kalastusvälineisiin, mikä olisi aiheuttanut merkittäviä lisäkustannuksia tuottajille. Kalastusvälineet myös repeilevät käytössä, minkä vuoksi irrallisten osien palauttaminen panttijärjestelmään olisi ollut hankalaa.

Keräysverkoston laajuudesta tehtiin erilaisia arvioita 100, 200 ja 300 kiinteän keräyspisteen kustannuksia vertailtiin (ks. kustannuslaskelmat kohdassa 4.2.3.2). Aluksi selvitettiin myös mahdollisuutta kerätä ammattikalastusvälineistö ja vapaa-ajankalastusvälineistö erikseen. Sidosryhmätilaisuuksissa ja asiantuntijakeskusteluissa kävi kuitenkin ilmi, että vapaa-ajan verkkokalastajat käyttävät osin samaa välineistöä kuin ammattikalastajat ja merkittävä osa ammattikalastajista operoi omista kotilaitureistaan, jolloin yhteinen keräysverkosto olisi paremmin saavutettava sekä kustannustehokkain. Kustannusten ja palvelevuuden takia päädyttiin keräysverkostoon, joka olisi eriytetty seisoville pyydyksille ja heittokalastusvälineille. Seisovien pyydysten keräysverkostoon kuuluisivat myös suurimpien kalastussatamien keräykset ammattikalastajille.

5.1.3 Eräitä kertakäyttömuovituotteiden tuottajia koskeva uusi kustannusvastuu

Hallituksen esityksessä esitetyn ehdotuksen valmistelu on ollut erittäin vaikeaa, eikä esitystä valmisteltaessa ole ollut esillä muita vaihtoehtoja, joita olisi ollut mahdollista kattavasti arvioida. Vaikeaksi valmistelun on tehnyt se, että kustannusvastuun suuruuden määrittelyyn tarvittavia tietoja ei ole ollut käytössä. Lisäksi SUP - direktiivin 8 artiklassa edellytettyn kustannusvastuuseen liitetyt kriteerit ja vaatimukset ovat osin tulkinnanvaraisia ja epäloogisia.

Jo suhteellisen varhaisessa vaiheessa esityksen valmistelua lähtökohdaksi otettiin, että kustannusvastuu tulisi toteuttaa niin, että kaikki Suomen kunnat saisivat tuottajilta rahaa, joka kunnissa tulisi käyttää nimenomaan SUP -direktiivin 8 artiklan edellyttämiin tiettyihin jätehuolto- ja siivoustoimiin. Kuntia on lähes 300. Kuntien suuren määrän vuoksi oli jo alkuvaiheessa selvää, ettei kustannusvastuuta voitaisi kytkeä jokaisen kunnan todellisiin jätehuolto- ja siivouskustannuksiin, vaan useista kunnista otosperusteisesti kerätyistä kustannus- ja muista tiedoista määriteltyihin keskiarvoihin ja arviointeihin. Tässä tilanteessa tapauskohtaista harkintaa edellyttävää viranomaispäätöstä ei pidetty tuottajien eikä kuntien kannalta perusteltuna.

Valmistelun alkuvaiheessa pohdittiin yleisellä tasolla vaihtoehtoa, jossa kustannusvastuun toteuttamisen yksityiskohdat olisi jätetty tuottajien ja kuntien keskinäisen sopimisen varaan. Tätä vaihtoehtoa ei kuitenkaan pidetty hallinnollisesti mahdollisena, sillä kuntia on paljon, eivätkä ne kaikki kuulu Kuntaliittoon.

Valmistelun aikana pohdittiin pintapuolisesti myös mahdollisuutta hoitaa tuottajien kustannusvastuun toteuttaminen kuntien valtionosuusjärjestelmän kautta. Tämän vaihtoehdon arvioitiin tarkoittavan kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain (1704/2009) soveltamisalan merkittävää muuttamista. Lisäksi tämän vaihtoehdon heikkoudeksi arvioitiin se, ettei siinä olisi pystytty varmistamaan esitykseen sisältyvän ehdotuksen tavoin sitä, että tuottajilta kustannusvastuun toteuttamiseksi kerättävät rahat käytettäisiin kunnissa nimenomaan SUP -direktiivin 8 artiklan edellyttämiin tiettyihin jätehuolto- ja siivoustoimiin.

5.1.4 Pakkauksen tuottajan määritelmään liittyvät muutokset

SUP -direktiivin täytäntöönpanon valmistelun yhteydessä on tarkasteltu neljää vaihtoehtoista mallia pakkausten tuottajavastuun soveltamisalan määrittävän 1 miljoonan euron liikevaihtorajan poistamiseksi ja tuottajan määritelmän muuttamiseksi. Näistä malleista pyydettiin pakkausten tuottajien kommentit.

Vaihtoehdossa 1 poistettaisiin 1 miljoonan euron liikevaihtoraja ja pakkausten tuottajan määritelmä pysyisi nykyisellään. SUP -direktiivin soveltamisalaan kuuluvilla pakkauksilla olisi vastaava tuottajan määritelmä, kuin muillakin pakkauksilla. Tällä vaihtoehdolla tuottajavastuun piiriin tulisi erittäin suuri määrä yrityksiä, kun tuottajavastuuvälitteet koskisivat kaikkia pieniäkin ravintoloita, kioskeja ja muita vastaavia, jotka myyvät valmistamia elintarvikkeita ulos tai pakkaavat tuotteensa muovikassiin myyntitapahtuman yhteydessä. Vaihtoehdon etuna olisi selkeys, sillä kaikki pakkaajat ja maahantuojat olisivat tuottajavastuuvollisia. Tässä vaihtoehdossa olisi suuret hallinnolliset kustannukset. Tuottajayhteisön kiinteät maksut pitäisi laskea alhaiselle tasolle, jotta pieniä yrityksiä ei kohdeltaisi epätasa-arvoisesti, kustannusrakenteen muutos olisi suuri ja kokonaiskustannukset luultavasti nousisivat. Raportointi olisi yritysten suuren lukumäärän vuoksi haasteellista ja tulisi harkita voitaisiinko pienille yrityksille soveltaa kevennettyjä rekisteröintiä ja raportointivollisuuksia esimerkiksi käyttämällä tietyn kokoisille yrityksille kiinteää keskimääräistä tonnimäärää markkinoille saatettuja pakkauksia. Viranomaisen työtaakka kasvaisi lisääntyneen vapaamatkustajavalvonnan takia arviolta useamman henkilötyövuoden verran. Tästä vaihtoehdosta luovuttiin, koska tuottajavastuun piiriin tulisi erittäin suuri määrä ja tarkastelluista vaihtoehdoista eniten uusia pieniä yrityksiä ja siitä aiheutuisi suuret hallinnolliset kustannukset niin yrityksille kuin viranomaisille.

Vaihtoehdossa 2 poistettaisiin 1 miljoonan euron liikevaihtoraja ja muutettaisiin pakkausten tuottajan määritelmä niin sanottujen palvelupakkausten (eli pakkausten, joita käytetään myyntipaikalla elintarvikkeiden ja muiden tuotteiden pakkaamiseen). Mainittujen tuotteiden tuottajaksi säädettäisiin kotimainen pakkausten valmistaja tai pakkausten maahantuojat. Muiden pakkausten osalta tuottajan määritelmä pysyisi nykyisellään. Ruotsissa ja Itävallassa on käytössä

tämän vaihtoehdon tavoin palvelupakkausten tuottajan määritelmä (Ruotsin ja Itävallan palvelupakkauksen määritelmistä tarkemmin kohdassa 5.2). Tämän vaihtoehdon seurauksena tuottajavastuun piiriin tulisi suuri määrä uusia yrityksiä, mutta merkittävästi, jopa puolet, vähemmän kuin vaihtoehdossa 1, mikä vähentäisi niin tuottajien kuin valvovan viranomaisen hallinnollista taakkaa. Palvelupakkauksissa olisi sekä SUP -pakkauksia että muita pakkauksia. Tämä vaihtoehto valittiin jatkovalmisteluun, sillä se täyttäisi kaikkia pakkauksia koskevan tuottajavastuun vaatimuksen, kohtelisi tuottajia tasapuolisesti sekä lisäisi uusien tuottajien määrää huomattavasti vähemmän kuin vaihtoehdossa 1. Lisäksi tämän vaihtoehdon aiheuttamat muutokset pakkausten nykyiseen tuottajavastuujärjestelmään, toiminnanharjoittajille ja tuottajayhteisöille olisivat huomattavasti vähäisempiä kuin vaihtoehdon 4 aiheuttamat muutokset.

Vaihtoehdossa 3 säilytettäisiin liikevaihtoraja ja nykyinen pakkausten tuottajan määritelmä säilyisi ja lisäksi SUP -direktiivin soveltamisalaan kuuluvilla pakkauksilla tulisi oma määritelmä. Tuottajavastuun piiriin kuuluvien yritysten määrä kasvaisi huomattavasti vähemmän kuin vaihtoehdoissa 1 ja 2. SUP -tuotteiden määritelmä olisi osittain päällekkäinen pakkausten tuottajavastuun kanssa (esim. pienet makeispussit). Vaihtoehdossa tulisi harkittavaksi vastaava liikevaihtoraja SUP -tuotteille. Tämän vaihtoehdon ei kuitenkaan katsottu täyttävän jätedirektiivin 8 a artiklassa säädettyjä tuottajavastuujärjestelmien vähimmäisvaatimuksia muun muassa tuottajien tasapuolisen kohtelun osalta eikä se täyttäisi pakkausjätedirektiivin vaatimusta kaikkien pakkausten tuottajavastuusta, joten sitä ei nähty toteuttamiskelpoisena vaihtoehtona. Jätelain muutosehdotuksesta ja pakkausjäteasetuksesta annetussa lausuntopalautteessa myös kannatettiin laajasti liikevaihtorajan poistamista.

Vaihtoehdossa 4 poistettaisiin 1 miljoonan euron liikevaihtoraja ja muutettaisiin kaikkien pakkausten, mukaan lukien SUP -pakkausten, tuottajaksi kotimainen pakkausten valmistaja, pakkausten maahantuojat tai pakatun tuotteen maahantuojat. Tämä vaihtoehto aiheuttaisi suuren muutoksen nykyiseen tuottajavastuuteen verrattuna, ja edellyttäisi tuottajayhteisöjen uudelleenjärjestäytymisen. Vaihtoehto vähentäisi tuottajavastuullisten yritysten määrää ja siten keventäisi hallinnollista taakkaa. Pakkauksia valmistavia yrityksiä on Suomessa arviolta noin 500 kpl, joista arviolta 2/3 on pieniä yhden hengen työllistäviä mikroyrityksiä. Maahantuotujen valmiiden tyhjien pakkausten osuus on arviolta hyvin pientä. Palvelupakkauksia tuo maahan tukku-kauppojen lisäksi suuri joukko muita yrityksiä. Ympäristöministeriön tämän hallituksen esityksen aikana tilaamassa selvityksessä (ks. kohta 1.2.2) tehtyjen haastattelujen perusteella maahantuojien lukumäärää on erittäin vaikea selvittää, sillä ne toimivat useilla eri toimialoilla, ja pakkausten jälleenmyynti voi olla yrityksille toissijaista liiketoimintaa. Tällaisia toimijoita oletetaan kuitenkin olevan muutamia satoja. Kauppa ja teollisuus olisivat kuitenkin edelleenkin tuottajia maahantuotujen valmiiksi pakattujen tuotteiden osalta. Siirtymävaiheessa aiheuttaisi huomattavaa työtaakkaa sekä tuottajayhteisöille että viranomaisille tuottajien etsimisessä ja saamisessa mukaan järjestelmään. Saattaisi olla kustannustehokas muihin vaihtoehtoihin nähden sen jälkeen, kun toiminta on saatu vakiintumaan. Voisi aiheuttaa tuottajayhteisöille tilapäistä tulojen vähenemistä siirtymävaiheessa ja aiheuttaisi todennäköisesti vastustusta uusissa tuottajissa. Tästä vaihtoehdosta luovuttiin kuitenkin, koska uudessa jätelaissa säädetään paljon uusia velvoitteita pakkausten tuottajille, eikä nähty tarkoituksenmukaisena muuttaa pakkausten tuottajien toimintaympäristöä näin ratkaisevasti lyhyen ajan sisällä. Nykyiset pakkausten tuottajat ja tuottajayhteisöt ovat jo käynnistäneet varautumisen uusiin velvoitteisiin muun muassa aloittamalla neuvottelut kuntien kanssa yhteistoimintasopimuksista. Osa nykyisistä pakkausten tuottajista (EKT ja Kauppa) näki kuitenkin tämän vaihtoehdon selkeänä, sillä tuottajien määrä vähenisi huomattavasti nykyisestä ja vastaisi muiden tuottajavastuun alaisten tuotteiden tuottajan määritelmiä.

5.2. Muiden jäsenvaltioiden suunnittelemat tai toteuttamat keinot

Jaksossa kuvataan sitä, miten Ruotsi on täytäntöön pannut eräitä tässä hallituksen esityksessä tarkoitettuja SUP -direktiivin vaatimuksia. Joidenkin vaatimusten osalta kuvataan myös tiedossa olevia muiden maiden täytäntöönpanosuunnitelmia. Tuottajan määritelmän muutokseen liittyen kuvataan lyhyesti myös Itävallan asiaa koskevaa lainsäädäntöä.

Ruotsin täytäntöönpanosäätely koostuu useista asetusmuutoksista ja useista täysin uusista asetuksista. Lisätietoja sääntelystä voi lukea [täältä](#).

Ruotsin täytäntöönpanosäätelyn sisältö on kaiken kaikkiaan erittäin kunnianhimoinen, sillä mukana on useita direktiivin vähimmäistason ylittäviä kansallisia ratkaisuja. Esimerkiksi direktiivin soveltamisalaan kuuluvien kertakäyttömuovituotteiden tuottajille säädetään joko prosentteina ilmaistu tai laadullinen tavoite vähentää ko. tuotteista aiheutuvaa roskaantumista tiettyyn vuoteen mennessä. Ruotsin ympäristönsuojeluvirasto seuraa ko. tavoitteiden toteutumista (Naturvårdsverket) kansallisten roska selvitysten perusteella. Täytäntöönpanosäätelyn mukaan:

- tupakantumppien osalta tavoitteena on, että niistä aiheutuva roskaantuminen olisi vähentynyt 50 prosenttia vuoteen 2030 mennessä verrattuna vuoteen 2023;
- ilmapallojen osalta tavoitteena on, että roskaantuminen olisi minimaalista vuoteen 2030 mennessä;
- kosteuspyyhkeiden osalta tavoitteena on, että niistä aiheutuva roskaantuminen olisi minimaalista vuoteen 2030 mennessä;
- pakkauksina pidettävien kertakäyttömuovituotteiden osalta tavoitteena on, että niistä aiheutuva, roskaantuminen olisi vähentynyt 50 prosenttia vuoteen 2030 mennessä verrattuna vuoteen 2024; ja
- pullonpalautusjärjestelmään kuuluvien kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvien juomapullojen osalta noudatetaan edellisen kohdan mukaista pakkauksia koskevaa tavoitetta.

Eräitä kertakäyttömuovituotteiden tuottajia koskeva kustannusvastuu julkista keräysjärjestelmistä

Ruotsissa SUP -direktiivin edellyttämä kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvien suodattimellisten tupakkatuotteiden ja suodattimien tuottajia koskeva kustannusvastuu julkisista keräysjärjestelmistä pannaan täytäntöön siten, että ko. tuottajia edustaville tuottajayhteisöille säädetään velvollisuus järjestää tupakantumppien keräys tietyillä alueilla. Tätä kautta tuottajilla on automaattisesti myös kustannusvastuu. Tämän ratkaisu perustuu oletamaan, että hyvin järjestetyillä keräysjärjestelmillä voidaan välittömästi vaikuttaa kustannusvastuun piiriin kuuluvista tuotteista aiheutuvien siivouskustannusten määrään ko. alueilla. Keräysjärjestelmien järjestämisvastuun kautta tuottajat voivat siten suoraan itse vaikuttaa myös heidän kustannusvastuunsa piiriin kuuluvien siivouskustannusten määrään.

Kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvien suodattimellisten tupakkatuotteiden ja niiden kanssa kauan pidettävien suodattimien tuottajia edustavalle tuottajayhteisölle säädetään velvollisuus järjestää valtakunnallisesti kattava tupakantumppien keräys ulkotiloissa sellaisilla alueilla, joilla yleensä oleskelee paljon ihmisiä ja jotka lain 1998:814 (Lag med särskilda bestämmelser om

gaturenhållning och skyltning) mukaan kuuluvat kuntien puhtaanapitovastuulle. Keräys on järjestettävä roskaantumisen ehkäisemiseksi tarpeellisessa laajuudessa ottaen huomioon paikalliset olosuhteet. Keräys on suunniteltava yhteistyössä kuntien kanssa. Tämä tarkoittaa, että kuntien kanssa on sovittava esimerkiksi ne paikat, joihin tupakkaroskikset sijoitetaan, kuinka usein ne tyhjennetään sekä tupakkaroskisten ulkomuoto. Kunnille on myös säädetty nimenomainen velvollisuus helpottaa tuottajayhteisön järjestämää tupakantumppien keräystä alueellaan.

Tuottajayhteisö perii järjestämästään tupakantumppien keräyksestä yksittäiseltä tuottajalta korvauksen, jonka suuruutta laskettaessa on otettava huomioon tuottajan Ruotsin markkinoille saattamien kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvien suodattimellisen tupakkatuotteiden ja suodattimien määrä.

Tuottajayhteisö voi myös sopia kunnan kanssa siitä, että kunta huolehtii tupakantumppien keräyksen järjestämisestä. Tuottajayhteisön on ilmoitettava tällaisesta sopimuksesta Ruotsin ympäristönsuojeluvirastolle (Naturvårdsverket).

Ruotsissa SUP -direktiivin edellyttämä kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvien suodattimellisten tupakkatuotteiden ja suodattimien tuottajia eräitä tuottajia koskeva kustannusvastuu julkisista keräysjärjestelmistä pannaan täytäntöön siten, että ko. tuottajia edustaville tuottajayhteisöille säädetään velvollisuus järjestää tupakantumppien keräys tietyillä alueilla. Tätä kautta tuottajilla on automaattisesti myös kustannusvastuu. Tämän ratkaisu perustuu oletamaan, että hyvin järjestetyillä keräysjärjestelmillä voidaan välittömästi vaikuttaa kustannusvastuun piiriin kuuluvista tuotteista aiheutuvien siivouskustannusten määrään ko. alueilla. Keräysjärjestelmien järjestämisvastuun kautta tuottajat voivat siten suoraan itse vaikuttaa myös heidän kustannusvastuunsa piiriin kuuluvien siivouskustannusten määrään.

Kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvien suodattimellisen tupakkatuotteiden ja suodattimien tuottajia edustavalle tuottajayhteisölle säädetään velvollisuus järjestää valtakunnallisesti kattava tupakantumppien keräys ulkotiloissa sellaisilla alueilla, joilla tavallisesti oleskelee paljon ihmisiä ja jotka lain 1998:814 (Lag med särskilda bestämmelser om gaturenhållning och skyltning) mukaan kuuluvat kuntien puhtaanapitovastuulle. Keräys on järjestettävä roskaantumisen ehkäisemiseksi tarpeellisessa laajuudessa ottaen huomioon paikalliset olosuhteet. Keräys on suunniteltava yhteistyössä kuntien kanssa. Tämä tarkoittaa, että kuntien kanssa on sovittava esimerkiksi ne paikat, joihin tupakkaroskikset sijoitetaan, kuinka usein ne tyhjennetään sekä tupakkaroskisten ulkomuoto. Kunnille on myös säädetty nimenomainen velvollisuus helpottaa tuottajayhteisön järjestämää tupakantumppien keräystä alueellaan.

Tuottajayhteisö perii järjestämästään tupakantumppien keräyksestä yksittäiseltä tuottajalta korvauksen, jonka suuruutta laskettaessa on otettava huomioon tuottajan Ruotsin markkinoille saattamien kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvien suodattimellisen tupakkatuotteiden ja suodattimien määrä.

Tuottajayhteisö voi myös sopia kunnan kanssa siitä, että kunta huolehtii tupakantumppien keräyksen järjestämisestä. Tuottajayhteisön on ilmoitettava tällaisesta sopimuksesta Ruotsin ympäristönsuojeluvirastolle (Naturvårdsverket).

Ruotsissa pullonpalautusjärjestelmään kuuluvien kertakäyttöisinä muovituotteina pidettävien juomapullojen tuottajien kustannusvastuu julkisista keräysjärjestelmistä pannaan täytäntöön palautusjärjestelmän ylläpitäjään kohdistetun järjestämisvelvollisuuden kautta. Palautusjärjestelmän ylläpitäjän velvollisuutena on järjestää järjestelmään kuuluvien kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvien juomapullojen erilliskeräys ulkotiloissa sellaisilla alueilla, joilla tavallisesti oleskelee paljon ihmisiä ja jotka lain 1998:814 (Lag med särskilda bestämmelser om

gaturenhållning och skyltning) mukaan kuuluvat kuntien puhtaanapitovastuulle. Keräys on järjestettävä roskaantumisen ehkäisemiseksi ja kierrätyksen edistämiseksi tarpeellisessa laajuudessa ottaen huomioon paikalliset olosuhteet. Keräyksen suunnitteluvaiheessa on kuultava kuntia. Kunnille on myös säädetty nimenomainen velvollisuus helpottaa palautusjärjestelmän ylläpitäjän järjestämää keräystä alueellaan. Lisäksi kunnille on säädetty mahdollisuus itse sijoittaa tarvittavat keräyksen edellyttämät vastaanottolaitteet haluamilleen paikoille alueellaan.

Ilmeisesti pakkausten tuottajien järjestämän erilliskeräysverkon tulee jatkossa kattaa myös em. alueet, jotta pakkauksina pidettävien SUP -direktiivin soveltamisalaan kuuluvien kertakäyttömuovituotteiden tuottajien kustannusvastuu julkisista keräysjärjestelmistä toteutuu.

Eräitä kertakäyttömuovituotteiden tuottajia koskeva kustannusvastuu roskaantumisen siivoamisesta

Ruotsissa SUP -direktiivin edellyttämä eräiden kertakäyttömuovituotteiden tuottajien kustannusvastuu pannaan täytäntöön ottamalla käyttöön tuottajilta perittävät kaksi vuosittain maksettavaa roskaamismaksua eli muutaman vuoden välein päivitettävä tuotemaksu ja kiinteä vuosimaksu.

Ruotsissa roskaantumisen arvioidaan maksavan nykyisin veronmaksajille noin 1 miljardi kruunua vuodessa. Tuottajilta perittävien roskaamismaksutulojen arvioidaan olevan Ruotsissa yhteensä noin 600 miljoonaa kruunua vuodessa. Tuottajilta perittävät tuotemaksutulot jaettaisiin kaikille Ruotsin kunnille asukasluvun perusteella käytettäväksi muun muassa kuntien siivoukseen.

Tuottajien on maksettava roskaamismaksut Ruotsin ympäristönsuojeluvirastolle (Naturvårdsverket), jolle on säädetty laajat toimivaltuudet kustannusvastuun toteuttamisessa. Virasto määrittää kutakin tuottajaa koskevien tuotemaksujen suuruuden ja hoitaa rahojen jakamisen ja tilityksen kunnille. Viraston vastuulla on myös toteuttaa tuotemaksujen suuruuden määrittämiseksi ja päivittämiseksi tarvittavat kansalliset roskaselvitykset joka toinen vuosi. Niiden kustannukset peritään kuitenkin kiinteän vuoksimaksun muodossa tuottajilta.

Sekä tuotemaksulla että vuosimaksulla katettavat kustannukset on yksilöity sääntelyssä. Tuotemaksujen on muun muassa kattaa kustannukset, jotka kustannusvastuun piiriin kuuluvien tuotteiden aiheuttamasta roskaantumisesta aiheutuu kunnille niillä alueilla, jotka lain 1998:814 (Lag med särskilda bestämmelser om gaturenhållning och skyltning) mukaan kuuluvat kuntien puhtaanapitovastuulle. Vuosimaksujen on muun muassa katettava kustannukset, joita Ruotsin ympäristönsuojeluvirastolle aiheutuu roskaamismaksujen määrittämisestä, niiden hallinnoimisesta ja maksamisesta kunnille, sekä joka toinen vuosi viraston toteuttamisvastuulle kuuluvien kansallisten roskaselvitysten kustannukset.

Tuotemaksujen suuruus määräytyy muun muassa kuntien Ruotsin ympäristönsuojeluvirastolle ilmoittamien kustannusvastuun piiriin kuuluvia alueita koskevien siivoustietojen ja kansallisen roskaselvitysten perusteella. Tuotemaksujen suuruuteen vaikuttaa myös Ruotsin ympäristönsuojeluviraston kansantaloudellinen analyysi, jossa arvioidaan kuntien ilmoittamisen siivoustietojen kohtuullisuutta suhteessa saavutettuihin ympäristö- ja yhteiskunnallisiin hyötyihin, sekä kustannustehokkuutta. Näiden säädettyjen tietojen perusteella Ruotsin ympäristönsuojeluvirasto määrää tuotemaksun suuruuden. Tuotemaksun suuruus määritetään jakamalla kuntien kustannukset tuotemaksun piiriin kuuluvien tuoteryhmien kesken. Kuntien kustannukset on jaettava sen mukaan, mikä on kansallisen roskaselvityksen osoittama kunkin tuo-

teryhmän osuus kokonaisroskamäärästä. Tämän jälkeen tuoteryhmäkohtainen kustannus jaetaan kullekin tuoteryhmään kuuluvalla tuotteella jakamalla kustannus edellisen kalenterivuoden aikana Ruotsin markkinoille saatettujen tuoteryhmään kuuluvien tuotteiden kokonaismäärällä.

Ruotsin ympäristönsuojeluvirasto tekee sekä tuotemaksujen maksamisesta virastolle, että niiden jakamisesta kunnille valituskelpoisen päätöksen. Viimeksi mainitussa päätöksessä on määritettävä ajanjakson, jonka kuluessa kuntien tulee käyttää saamansa rahat.

Kunnille on säädetty suhteellisen laajat tietojen toimittamisvelvollisuudet Ruotsin ympäristönsuojeluvirastolle. Kuntien tulee muun muassa vuosittain ilmoittaa sille em. siivouskustannuksensa. Jos kunta ei ole käyttänyt virastolle maksettavaa rahasummaa Ruotsin ympäristönsuojeluviraston päätöksestä ilmenevänä ajanjaksona, kunnan on palautettava ylijäämä virastolle.

Vähäisen roskaantumisrikkomuksen rangaistavuus

Osana SUP -direktiivin täytäntöönpanoa Ruotsissa on tehty lakimuutos, joka tarkoittaa, että 1.1.2022 alkaen vähäisestä roskaantumisrikkomuksesta voi saada rangaistuksena 800 euron suuruisen sakon. Vähäisenä roskaantumisrikkomuksena pidetään esimerkiksi tupakantumppien, karamellipaperien ja purukumin heittämistä ympäristöön. Lisätietoja lakimuutoksesta voi lukea [täältä](#).

Muovia sisältävien kalastusvälineiden tuottajavastuu

Ruotsin lainsäädännössä kalastusvälinejätteen keräys on jaettu ammattikalastuksen kalastusvälinejätteen keräykseen kalastussatamissa ja kuntien keräykseen kuntien jäteposteissä. Tuottaja maksaa näiden käsittelyn sekä kuljetuksesta.

Keräystavoitteeksi Ruotsi on asettanut 20 % vuoteen 2027 mennessä. Vaikuttaakin siltä, että tuon vuoden jälkeen on tarkoitus tarkistaa keräystavoitetta. Ruotsin ympäristönsuojeluvirastolle (Naturvårdsverket) on myös annettu valtuudet ehdottaa toimia, jos tätä keräystavoitetta ei saavuteta.

Kulutuksen vähennystoimet

Ruotsin lainsäädännön mukaan yli 15 prosenttia muovia sisältävien kertakäyttömukien tuominen Ruotsin markkinoille on kielletty. Tämän lisäksi tavoitteena on vähentää kertakäyttömuovituotteisiin kuuluvien juomamukien ja annospakkausten kulutusta 50 prosenttia vuoteen 2026 mennessä verrattuna vuoden 2022 kulutukseen. Jokaisen, joka tarjoaa tai käyttää ammattimaisessa liiketoiminnassa kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvia juomamukeja ja annospakkauksia, on osallistuttava tehokkaasti vähennystavoitteen saavuttamiseen. Lisäksi jokaisen, joka myy Ruotsin markkinoilla juomia kertakäyttöisestä mukista tai pikaruokaa annospakkausista, on ilmoitettava kuluttajalle myyntipisteessä:

1. Mahdollisuudesta saada juoma tai pikaruoka uudelleenkäytettävässä mukissa tai annospakkausissa;
2. kertakäyttöisten mukien ja kertakäyttöisten annospakkausten käytön ympäristövaikutuksista ja
3. kertakäyttöisten mukien ja kertakäyttöisten annospakkausten kulutuksen vähentämisen eduista.

Kuluttajille ilmoitettavat tiedot on jätettävä myyntipisteeseen selvästi näkyville ja kuluttajan helposti saataville.

Kierrätetyn muovin pitoisuutta muovipulloissa koskeva tuotevaatimus

Kertakäyttöisen PET-pullon saa 1.1.2025 lähtien saattaa Ruotsin markkinoille ainoastaan, jos pullossa on käytetty vähintään 25 % kierrätettyä muovia. Vastaavasti kertakäyttöisen juomapullon saa 1.1.2030 lähtien saattaa Ruotsin markkinoille ainoastaan, mikäli sen sisältämästä muovista vähintään 30 % on kierrätettyä muovia.

Kierrätetyn muovin sisältö lasketaan keskiarvona niiden pullojen sisällöstä, jotka kyseinen tuottaja on toimittanut Ruotsin markkinoille kalenterivuoden aikana. Tuottajan tulee raportoida viranomaiselle vuosittain markkinoille saattamiensa kertakäyttöisten pullojen kierrätetyn muovin pitoisuudet.

Lisäksi Ruotsissa on asetettu kaikille pakkauksille, jotka sisältävät enemmän kuin 50 % muovia, tavoitteeksi, että vähintään 30 % pakkausmateriaaleista tulee olla kierrätettyä materiaalia viimeistään vuonna 2030. Tällaisten pakkausten tuottajien on tehokkaasti myötävaikutettava tavoitteen saavuttamiseen. Jos Ruotsin ympäristönsuojeluvirasto (Naturvårdsverket) arvioi, että on olemassa riski, että tavoitetta ei saavuteta määräajassa, on viranomaisen tehtävä esitys hallitukselle tarkoituksenmukaisista toimenpiteistä.

Pakkauksen tuottajan määrittely

Ruotsissa pieniä yrityksiä ei ole rajattu pakkausten tuottajavastuun ulkopuolelle, vaan tuottajavastuullisia ovat kaikki yritykset, jotka pakkaavat tuotteitaan Ruotsissa tai maahantuovat pakattuja tuotteita. Palvelupakkausten osalta tuottajavastuullinen on kuitenkin pakkauksen valmistaja tai tyhjän pakkauksen maahantuoja. Palvelupakkaukseksi katsotaan myyntipaikalla täytettävät pakkaukset sekä maataloudesta ja puutarhanviljelystä saatavien käsittelemättömien tuotteiden pakkaamiseen käytetyt pakkaukset. Siten maatalousyrittäjien käsittelemättömien maataloustuotteiden pakkaamiseen käyttämien pakkausten, kuten kurkkukalvojen, salaattipussien, marjlaatikoiden ja perunapussien, tuottajavastuu kuuluu palvelupakkausten tavoin pakkauksen valmistajalle tai tyhjän pakkauksen maahantuojalle. Lisäksi Ruotsissa on SUP -direktiivin täytäntöönpanon yhteydessä säädetty, että myös sellaiset kertakäyttöiset mikit, joita ei ole tarkoitettu täytettäväksi myyntipaikalla, katsotaan pakkauksiksi.

Ruotsissa parhaillaan lausunnoilla olevassa pakkausten erilliskeräystä koskevassa lainsäädäntöehdotuksessa (En förbättrad förpackningsinsamling – nya roller för kommuner och producenter) ehdotetaan, että pienet tuottajat, jotka saattavat markkinoille alle 1 000 kg pakkauksia vuodessa, vapautettaisiin niin raportointivelvollisuudesta kuin valvovalle viranomaiselle vuosittain maksettavan valvontamaksun maksamisesta. Poikkeus ei kuitenkaan koskisi niitä tuottajia, jotka saattavat markkinoille tuotteita, joiden roskaantumisen siivouksen kustannuksista tuottaja vastaa SUP -direktiivin mukaisesti.

Vastaavasti myös Itävallassa pakkausten ensisijaisia tuottajia ovat pakkaajat ja pakattujen tuotteiden maahantuojat, lukuun ottamatta palvelupakkauksia, joiden tuottajia ovat pakkausten valmistajat tai maahantuojat. Lisäksi myyntiketjussa ylempänä oleva voi vapaaehtoisesti ottaa pakkausten tuottajavastuun hoidettavakseen varsinaisen tuottajan sijasta. Tästä pitää kuitenkin olla laillisesti sitova selvitys tai vahvistuskirje. Palvelupakkauksia ovat teknisesti yhdenmukaisella tavalla valmistetut ja yleensä myyntipaikalla tai sen läheisyydessä täytettävät pakkaukset, kuten kantokassit, pussit, pullot tai kääreet. Palvelupakkausten tuottajien on liityttävä tuottajayhteisöön ja he informoivat myyntiketjussa seuraavia, että tuotteiden tuottajavastuu on jo hoidettu.

6 Lausuntopalaute

7 Säännökohtaiset perustelut

7.1. Jätelain muutos

6 §. Muut määritelmät. Pykälään lisättäisiin SUP -direktiivin täytäntöönpanoon liittyviä uusia määritelmiä.

Pykälän 1 momentin 30 kohta olisi uusi ja se sisältäisi muovin määritelmän. Määritelmä vastaisi SUP -direktiivin 3 artiklan 1 kohdan määritelmää. Määritelmässä kuitenkin SUP -direktiivin viittaus REACH -asetukseen korvattaisiin selkeyden vuoksi viittauksella kemikaalilain (593/2013) sisältämään REACH -asetuksen määritelmään.

Määritelmä kattaa resitaalin 11 mukaisesti polymeeripohjaiset kumituotteet ja biopohjaiset ja biohajoavat muovit riippumatta siitä, onko ne saatu biomassasta tai onko niiden tarkoitettu hajoavan biologisesti ajan myötä. Biohajoava muovi on erikseen määritelty SUP -direktiivin 3 artiklan 16 kohdassa. Sen mukaan biohajoavalla muovilla tarkoitetaan muovia, joka hajoaa fyysikaalisesti tai biologisesti siten, että se hajoaa lopulta hiilidioksidiksi (CO₂), biomassaksi ja vedeksi ja joka on kompostoinnin ja anaerobisen hajoamisen avulla hyödynnettävää pakkausta koskevien eurooppalaisten standardien mukainen.

Määritelmä ei resitaalin 11 mukaan kata maaleja, musteita ja liimoja.

Määritelmässä keskeisiä kysymyksiä ovat:

- Mitä tarkoitetaan polymeerillä?
- Mitä tarkoitetaan luonnonpolymeerillä, jota ei ole kemiallisesti muunneltu?
- Mitä tarkoitetaan soveltumisella lopputuotteen pää rakenneosaksi?

Määritelmän tulkintaa varten komissio on antanut suuntaviivat, joissa muun muassa selostetaan edellä mainittuja kysymyksiä tarkemmin ja tehdään niihin liittyviä linjauksia.

Polymeerin määritelmän osalta direktiivissä viitataan REACH -asetuksen 3 artiklan 5 kohdassa olevaan polymeerin määritelmään. Siinä "polymeeri" tarkoittaa lähtökohtaisesti ainetta, joka koostuu molekyyleistä, joille on tunnusomaista yhden tai useamman tyyppisten monomeeriyksiköiden sarja. Suuntaviivoissa todetaan, että REACH -asetuksen määritelmän täydentämiseksi Euroopan kemikaalivirasto (ECHA) on antanut polymeerejä ja monomeerejä koskevia täydentäviä ohjeita. Näiden mukaisesti polymeeri, voi sisältää myös lisäaineita, jotka ovat välttämättömiä polymeerin stabiiliuden säilyttämiseksi ja valmistusprosessista peräisin olevia epäpuhtauksia. Näiden stabilointiaineiden ja epäpuhtauksien katsotaan olevan osa ainetta.

Suuntaviivojen mukaan luonnonpolymeerin katsotaan syntyvän luonnossa tapahtuvassa polymerisaatiossa. Toisin sanoen keinotekoisissa ja teollisissa käymisprosessien biosynteeseissä syntyvät polymeerit, kuten PHA (polyhydroksialkanoaatit) eivät ole luonnon polymeerejä.

Suuntaviivojen mukaan ”ei kemiallisesti muunnellun” käsitettä tulkittaessa kriteerinä käytetään alku- ja lopputuotteen vertailua, joten regeneroitua selluloosaa ei katsota kemiallisesti muunnelluiksi. Tällöin esimerkiksi viskoosi ja lyocell sekä selluloosakalvot eivät ole direktiivin tarkoittamaa muovia ja niitä sisältävät muovituotteet jäävät direktiivin soveltamisalan ulkopuolelle. Selluloosa-asettaatti sen sijaan katsotaan kemiallisesti muunnelluksi ja muoviksi, koska tuotantoprosessin aikana tapahtuneet muutokset säilyvät lopputuotteessa. Toisaalta esimerkiksi puusta ja viljasta mekaanisesti eroteltu selluloosa ja ligniini eivät sisälly muovin määritelmään.

Direktiivissä muovi määritellään materiaaliksi, joka soveltuu lopputuotteiden pääraakeneosaksi. Suuntaviivojen mukaan se, että materiaali voi toimia lopputuotteiden pääraakeneosana, koskee nimenomana muovin määritelmää, ja on ymmärrettävä yleiskäsitteeksi. Koska direktiivi ei määrittele tai rajoita millään tavalla lopputuotteen tyyppiä tai polymeerin määrää, periaatteessa monet polymeerit voivat tuoda lopputuotteiden pääraakeneosina. Tämän hallituksen esityksen valmistelun aikana direktiivin määritelmän ja sitä koskevan suuntaviivojen tekstin on tulkittu tarkoittavan sitä, että pääraakeneosa voi olla esimerkiksi toiminnallinen ominaisuus, joka on tarpeen tuotteen aiottua käyttötarkoitusta varten, kuten kyky eristää vettä tai rasvaa

Tämän hallituksen esityksen valmistelun aikana komissio ei vielä ole linjannut, kuuluuko vesipohjaisella dispersiotekniikalla toteutetusta materiaalista valmistettu tuote SUP -direktiivin soveltamisalaan vai ei. Vesipohjaisella dispersiomateriaalilla tarkoitetaan yleisesti materiaalia, jossa muovi dispergoitu eli saatettu pintakemian hallinnalla pieninä miselleinä (mikromuoveina) veden sekaan. Tämä vesi/muovi -seos saatetaan kuitu- ja täyteainemassaan, jossa muovi veden haihduttua sulkee riittävässä määrin seinämän, lähinnä nesteiltä. Dispersiöpäällysteissä muovipartikkeleista muodostuu yhtenäinen kerros pohjamateriaalin päälle. Muovia voidaan dispergoida myös materiaalin sisään, jolloin dispersio toimii periaatteessa samalla tavoin kuin päällyste, mutta materiaalin sisällä.

Pykälän 1 momentin 31 kohta olisi uusi ja se sisältäisi kertakäyttöisen muovituotteen määritelmän. Määritelmä vastaisi SUP -direktiivin 3 artiklan 2 kohdan määritelmää. Määritelmässä keskeisiä kriteereitä ovat:

- Onko tuote tehty kokonaan tai osittain muovista?
- Onko tuote suunniteltu tai saatettu markkinoille kestäväksi elinkaarensa aikana useita käyttökertoja siten, että se palautettaisiin tuottajalle täytettäväksi tai sitä käytettäisiin uudelleen alkuperäiseen tarkoitukseen?

Määritelmän tulkintaa varten komissio on antanut suuntaviivat, joissa selostetaan em. kriteerejä tarkemmin.

Suuntaviivoissa korostetaan, että direktiivissä ei säädetä vähimmäisraja-arvoa muovin määrälle tuotteessa. Suuntaviivojen mukaan tämän vuoksi on sovellettava laadullista arviointia pohdittaessa sitä, kuuluuko tuote direktiiviin soveltamisalaan vai ei. Monien materiaalien, myös muiden kuin muovisten materiaalien, tuotannossa käytetään usein tässä direktiivissä olevan muovin määritelmän täyttäviä polymeerejä tiettyjen materiaaliominaisuuksien saavuttamiseksi ja tuotantoprosessin tehokkuuden parantamiseksi. Nämä polymeerimateriaalit ovat usein synteettisiä kemiallisia lisäaineita. Tällaisten polymeerimateriaalien käyttö esimerkiksi retentioaineina tai sideaineina ja valmistuksen apuaineina sellaisen materiaalin valmistuksessa, joka ei itsessään ole muovia, ei johda siihen, että kertakäyttöistä tuotetta, joka on valmistettu ainoastaan kyseisestä materiaalista, voitaisiin pitää osittain muovista valmistettuna. Suuntaviivoissa todetaan edelleen, että paperi- ja kartonkipohjaisia kertakäyttöisiä tuotteita, jotka on valmistettu ainoas-

taan paperi- ja kartonkipohjaisesta materiaalista ja joissa ei ole muovipäällystettä tai -pinnoitetta, ei voida pitää direktiivissä tarkoitettuina kertakäyttöisinä muovituotteina. Jos paperi- tai kartonkipohjaisen tai muun materiaalin pinnalle kuitenkin levitetään muovipinnoite tai -päällyste pakkauksen suojaamiseksi vedeltä tai rasvalta, lopputuote katsotaan yhdistelmätuotteeksi, joka koostuu useammasta kuin yhdestä materiaalista, joista yksi on muovi. Tässä tapauksessa lopputuotteen katsotaan olevan osittain valmistettu muovista. Näin ollen kertakäyttöiset paperi- tai kartonkipohjaiset tuotteet, joissa on muovipinnoite tai -päällyste, on osittain valmistettu muovista, ja ne kuuluvat direktiivin soveltamisalaan.

Suuntaviivoissa korostetaan, että määritelmään liitettyjen uudelleenikäytettävyyden ja uudelleenkäytettävyyden kriteerien tarkoituksena on pyrkiä estämään esimerkiksi (1) tilanteet, joissa tuotetta markkinoitaisiin ja se saatettaisiin markkinoille muuna kuin kertakäyttöisenä tuotteena, vaikka sitä ei ole suunniteltu uudelleenkäytettäväksi tai uudelleenkäytettäväksi, sekä (2) tilanteet, joissa tuote saatettaisiin markkinoille muuna kuin kertakäyttöisenä tuotteena, vaikka tuotteelle ei ole olemassa järjestelmää, joka varmistaisi sen uudelleenkäytön tai -täytön. Suuntaviivojen mukaan sitä, onko tuote suunniteltu ja saatettu markkinoille uudelleenkäytettäväksi, voidaan arvioida esimerkiksi tarkastelemalla tuotteen odotettua käyttöikää eli sitä, onko tuote tarkoitettu ja suunniteltu käytettäväksi useita kertoja ennen loppukäsittelyä ilman, että se menettää toimivuuttaan, fyysistä kapasiteettiaan tai laatuaan, ja sitä, ymmärtävätkö tai mieltävätkö kuluttajat tyypillisesti sen uudelleenkäytettäväksi tuotteeksi tai käytävätkö he sitä kuin uudelleenkäytettävää tuotetta. Arvioinnin kannata merkityksellisiin tuotesuunnitteluominaisuuksiin kuuluvat myös materiaalin koostumus, pestävyys ja korjattavuus, jotka mahdollistavat useita käyttökertoja samaan tarkoitukseen, jota varten tuote on alun perin suunniteltu.

Suuntaviivojen mukaan pakkauksista ja pakkausjätteistä annetussa direktiivissä tarjotaan hyödyllisiä ohjeita, joiden avulla voidaan tunnistaa markkinoille saatetut tuotteet pakkauksiksi, jotka täyttävät direktiivissä säädetyt tuotteiden uudelleenkäytettävyyteen ja uudelleenkäytettävyyteen liittyvät edellytykset ja joita ei näin ollen pidetä kertakäyttöisinä. Uudelleenkäytettävien pakkausten määritelmällä annetaan vastaavasti hyödyllistä ohjeistusta muovisten kertakäyttöisten muiden kuin pakkaustuotteiden uudelleenkäytettävyydestä, sillä samanlaisia periaatteita sovelletaan myös muihin kuin pakkaustuotteisiin, esimerkiksi uudelleenkäyttöä koskevaan aikomukseen ja mahdollisuuteen kunnostaa, puhdistaa, pestä ja korjata tuote säilyttäen samalla sen kyky suorittaa suunniteltu käyttötarkoituksensa.

SUP -direktiivi koskee vain tiettyjä kertakäyttöisiä muovituotteita. Suuntaviivat sisältävät jokaiselle ko. tuoteryhmälle tuotekohtaiset kriteerit. Kriteerit on annettu seuraaville tuoteryhmille: (1) elintarvikepakkaukset, (2) annospakkaukset ja -kääreet, (3) ruokailuvälineet, lautaset, pillit ja sekoitustikut, (4) juomapakkaukset, juomapullot ja juomamukit (niiden korkit ja kannet mukaan luettuina), (5) kevyet muoviset kantokassit, (6) vanupuikot, (7) ilmapallot ja niiden varret, (8), terveysiteet, tamponit ja tamponien asettimet, (9) kosteuspyyhkeet ja (10) suodattimelliset tupakkatuotteet ja suodattimet, joita pidetään kaupan käytettäväksi yhdessä tupakkatuotteiden kanssa. Suuntaviivoissa on myös otettu huomioon tiettyjen (toisiinsa liittyvien) tuoteluokkien erottaminen toisistaan ja annettu siihen liittyviä linjauksia.

Kaikki tilavuudeltaan enintään kolmen litran juomapakkaukset täyttävät suoraan direktiivin sääntelyn perusteella kertakäyttöisen muovituotteen määritelmän.

Direktiivin sääntelyn ja suuntaviivoihin sisältyvien tuoteryhmäkohtaisten kriteerien mukaan kertakäyttöisellä elintarvikepakkauksella tarkoitetaan pakkausta, jossa säilytettävät elintarvikkeet:

- on tarkoitettu syötäväksi välittömästi joko paikalla tai mukaan otettuna

- syödään tavallisesti astiasta
- ovat valmiita syötäväksi ilman lisävalmistamista, kuten kypsentämistä, keittämistä tai lämmittämistä

Kertakäyttöiseksi ei kuitenkaan katsota elintarvikepakkauksia, jossa ruokaa on enemmän kuin yksi annos tai yhden annoksen elintarvikepakkauksia, jotka myydään osana yksikköä, jossa on useampi yhden annoksen pakkaus. Suuntaviivojen mukaan juomapakkauksille säädettyä kolmen litran rajaa voidaan käyttää ylärajana kertakäyttöisille elintarvikepakkauksille sen määrittämiselle, voidaanko annos tavallisesti syödä yhdellä aterialla. Suuntaviivoissa kuitenkin korostetaan, että myös muiden em. kertakäyttöisyyden tulkintaa ohjaavien perusteiden tulee täytyä.

Vastaavasti suuntaviivojen tuoteryhmäkohtaisissa kriteereissä vahvistetaan, että myös annospakkauksiin ja kääreisiin voidaan samaa kolmen litran määrää käyttää ylärajana arvioitaessa, kuuluvatko ne direktiivin soveltamisalaan.

Pykälän 1 momentin 32 kohta olisi uusi ja se sisältäisi kalastusvälineen määritelmän. Määritelmä kattaisi SUP -direktiivin 3 artiklan 4 kohtaan sisältyvän kalastusvälineen määritelmän mukaisten merivesikalastuksessa käytettävien kalastusvälineiden lisäksi myös sisävesikalastuksessa käytettävät kalastusvälineet. SUP -direktiiviä laajempi kalastusvälineen määritelmä mahdollistaisi sen, että SUP -direktiivin mukainen muovia sisältäviä kalastusvälineitä koskeva tuottajavastuu pantaisiin kansallisesti täytäntöön direktiivissä edellytettyä laajempaan. Määritelmä kattaisi SUP -direktiivin 3 artiklan 4 kohtaan sisältyvän määritelmän mukaisesti sekä ammattittettävät virkistyskalastusvälineet. Kalastusvälineen määritelmästä kuitenkin poissuljettaisiin niihin kuuluvat sähkö- ja elektroniikkalaitteet, koska tällaiset laitteet kuuluvat sähkö- ja elektroniikkalaitteiden tuottajavastuun piiriin. Poissulkemalla tällaiset laitteet kalastusvälineen määritelmästä vältettäisiin samoihin tuotteisiin kohdistuvat päällekkäiset tuottajavastuuvaihtoehdot.

Pykälän 1 momentin 33 kohta olisi uusi ja se sisältäisi kalastusvälinejätteen määritelmän. Määritelmä perustuisi SUP -direktiivin 3 artiklan 5 kohdan määritelmään. Kalastusvälinejätteellä tarkoitetaan siten kaikkia muovia sisältäviä kalastusvälineitä ja niiden osia: seisovia pyydyksiä, troolia, nuottia sekä heittokalastusvälineitä, pilkkejä, onkia, sekä kaikkien näiden välineiden yhteydessä käytettäviä köysiä, kohoja, siimoja yms.

Pykälän 1 momentin 34 kohta olisi uusi ja se sisältäisi tupakkatuotteen määritelmän. Määritelmässä korvattaisiin SUP -direktiivin 3 artiklan 18 kohdan mukaiseen tupakkatuotteen määritelmään sisältyvä viittaus tupakkatuotteita koskevaan direktiiviin 2014/40/EU viittauksella tupakkalakiin (549/2016), jolla mainittu direktiivi ja siihen sisältyvä tupakkatuotteiden määritelmä (2 artiklan 4 alakohta) on pantu kansallisesti täytäntöön

24 a §. Markkinavalvonta. Lain 24 a §:n 1 momenttiin on lakimuutoksen 917/2021 yhteydessä siirretty 31.12.2021 saakka voimassa olevan lain 25 §:n 3 momentin asiasisältö ja samalla täsmennetty säännöksen sanamuotoja (HE 153/2021 vp). Mainittu lain 25 §:n 3 momentti sisältää Tukesin toimivaltuuden toimia jätelain mukaisena valvontaviranomaisena. Lain 24 a §:n 1 momenttia täsmennettäisiin, jotta Tukesilla olisi tarvittaessa toimivalta valvoa myös lain 10 §:n nojalla annettavassa asetuksessa mahdollisesti säädettävien SUP -direktiivin 4 artiklan edellyttämien kulutuksen vähennystoimien noudattamista. Vähennystoimista säädettäisiin tilanteessa, jossa SUP -direktiivin 4 artiklan toteuttamiseksi ensisijaisesti suunniteltua green deal -sopimusta ympäristöministeriön ja kulutuksen vähennystoimien kohteena olevien toimialojen välillä ei synny, tai jossa syntynyt green deal –sopimus joudutaan kesken sopimuskauden irtisanoon. Vähennystoimina voitaisiin säätää esimerkiksi 1) 4 artiklan soveltamisalaan kuuluvien

kertakäyttömuovituotteiden jakelijoille velvollisuus periä maksu ko. tuotteiden käytöstä jakelupaikoissa; 2) 4 artiklan soveltamisalaan kuuluvien kertakäyttömuovituotteiden jakelijoille velvollisuus asettaa uudelleenkäytettäviä vastaavia tuotteita saataville ja tarjota niitä kertakäyttöisten sijaan jakelupaikoissa; 3) 4 artiklan soveltamisalaan kuuluvien kertakäyttömuovituotteiden valmistajille velvollisuus vähentää muovin määrää ko. tuotteissa. Vähennystoimista säädettäessä kulutuksen vähentymisen kokonaisseuranta toteutettaisiin osana tuottajavastuuraportointia.

25 §. Muut valvontaviranomaiset. Pykälän 3 momenttiin sisältyvään tullin toimivaltaa koskevaan säännökseen lisättäisiin tullin velvollisuus valvoa yhteistyössä Pirkanmaan ELY-keskuksen kanssa tuottajavastuun piiriin kuuluvien tuotteiden etäkauppaa. Yhteistyön käytännön sisältö määräytyisi valvonnan tarpeiden mukaan. Tulli voisi esimerkiksi toimittaa Pirkanmaan ELY-keskukselle tietoja Suomeen etäkaupalla tuotteita myyvistä yrityksistä. Tämä mahdollistaisi yhteistyön ulkomaisten tuottajavastuuviranomaisten kanssa siten, että etäkauppiat saataisiin vastaamaan tuottajavastuovelvoitteistaan Suomeen myymiensä tuotteiden osalta.

46 §. Tuottajan vastuu jätehuollosta ja sen kustannuksista. Pykälään tehtäisiin eräitä muutoksia, jotka liittyisivät SUP-direktiiviin 8 artiklan edellyttämän julkisiin keräysjärjestelmiin ja roskaantumisen siivoukseen liittyvän eräiden kertakäyttömuovituotteiden tuottajia koskevan kustannusvastuun täytäntöönpanoon. Muutosten johdosta pykälä muutettaisiin kokonaisuudessaan.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin voimassa olevan lain tavoin erilliskeräyksen järjestämistä edellyttävästä tuottajavastuusta (ks. HE 199/2010 vp ja HE 40/2021 vp).

Pykälän 2 momentti olisi uusi ja siinä selvennettäisiin, että kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvien ilmapallojen, kosteuspyyhkeiden ja suodattimellisten tupakkatuotteiden ja niiden kanssa kapuan pidettävien suodattimien tuottajilla ei olisi 46 §:n 1 momentin mukaista erilliskeräyksen järjestämistä edellyttävää tuottajavastuuta, vaan ainoastaan ehdotetussa uudessa 47 a §:ssä säädettävä kustannusvastuu tietyistä kuntien toteuttamista jätehuolto- ja siivoustoimista.

Pykälän 3 momentti perustuisi voimassa olevan lain 46 §:n 2 momenttiin (ks. HE 199/2010 vp ja HE 40/2021 vp). Uutta olisi se, että momentissa viitattaisiin 46 §:n 1 momentissa säädetyin erilliskeräyksen järjestämistä edellyttävän tuottajavastuuvollisuuden lisäksi myös uudessa 2 momentissa tarkoitettuun kustannusvastuuta koskevaan tuottajavastuuvollisuuteen.

47 a §. Tuottajan kustannusvastuu tietyistä kuntien toteuttamista jätehuolto- ja siivoustoimista. Pykälä olisi uusi ja se olisi osa SUP-direktiiviin 8 artiklan edellyttämän eräiden kertakäyttömuovituotteiden tuottajia koskevan julkisiin keräysjärjestelmiin ja roskaantumisen siivoukseen liittyvän kustannusvastuun täytäntöönpanoa.

Pykälässä säädettäisiin pelkästään eräitä kertakäyttömuovituotteiden tuottajia koskevasta kustannusvastuusta. Kustannusvastuussa ei olisi kyse lain 46 §:n 1 momentissa säädetyistä erilliskeräyksen järjestämistä edellyttävästä tuottajavastuusta. Kustannusvastuu olisi nykyiseen sääntelyyn verrattuna uuden sisältöinen tuottajavastuuvolvoite, jonka täyttämiseksi tuottajan olisi liityttävä lain 62 §:n 1 momentin tarkoittamaan tuottajayhteisöön tai perustettava sellainen yhdessä muiden tuottajien kanssa. Pirkanmaan ELY-keskus voi lain 62 §:n 2 momentin mukaisesti hyväksyä tuottajarekisteriin myös yksittäisen tuottajan, jos tuottajayhteisöön liittyminen on toiminnan laatu ja laajuus huomioon ottaen ilmeisen tarpeeton. Tuottajille säädettävän kustannusvastuun toteuttamiseksi tarvittavat rahat tuottajayhteisöt perisivät jäseniltään lain 63 §:n ja 63 a §:n nojalla (ks. myös ehdotetun 47 d §:n perustelut).

Kustannusvastuun laajuudessa olisi tuoteryhmäkohtaisia eroja siten, että joidenkin tuottajien olisi vastattava ainoastaan roskaantumisen siivoamiskustannuksista, kun taas joidenkin tuottajien olisi vastattava sekä roskaantumisen ehkäisemiseksi järjestetyn jätehuollon kustannuksista, että roskaantumisen siivoamiskustannuksista. Myös kustannusvastuun soveltamisen alkamisajankohdissa (sääntely sisältyisi lain voimaantulo- ja siirtymäsäännöksiin) olisi tuoteryhmäkohtaisia eroja. Tuoteryhmäkohtaiset eroavuudet perustuisivat suoraan SUP -direktiivin sääntelyyn.

Pykälän 1 momentissa määritettäisiin kustannusvastuun yleinen sisältö. Momentin mukaan kustannusvastuu koskisi kuntien kustannustehokkaasti toteuttamia pykälän 2-4 momentissa tuoteryhmittäin yksilöityjä toimia kustannusvastuun piiriin kuuluvilla alueilla. Kustannusvastuun piiriin kuuluvat alueet luettelaisiin ehdotetussa uudessa 47 b §:ssä. Se, mitkä toimet ovat kustannustehokkaita kutakin aluetta koskevan jätehuolto- ja siivousvastuun toteuttamisessa, olisi nykyisen lainsäädännön ja ohjeiden mukaan pitkälti kuntien oman harkinnan varassa. Kunta-kohtaisissa olosuhteissa on suuria eroja, eikä kaikkia Suomen kuntia koskevien yhtenäisten kustannustehokkuuskriteerien asettaminen lainsäädännön kautta ole mahdollista. Tämän hallituksen esityksen valmistelun aikana tuottajat ja Kuntaliitto ovat kuitenkin sopineet, että tuottajat ja kunnat tulevat perustamaan yhteisen seurantar ryhmän, jonka tehtävänä on muun muassa edistää parhaiden jätteiden ja roskien keräys- ja siivouskäytäntöjen kehittämistä ja käyttöönottoa kunnissa (benchmarking).

Pykälän 2 momentti koskisi 48 §:n 1 momentin 8 kohdassa tarkoitettuja kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvien kosteuspyyhkeiden ja tuottajia sekä lain 48 §:n 1 momentin 9 kohdassa tarkoitettuja kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvien ilmapallojen tuottajia. Momentissa yksilöitäisiin ne toimet, jotka kuuluisivat kyseisten tuottajien kustannusvastuun piiriin. Momentti perustuisi SUP -direktiivin 8 artiklan 3 kohtaan.

Pykälän 3 momentti koskisi 48 §:n 1 momentin 10 kohdassa tarkoitettuja kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvien tupakkatuotteiden ja yhdessä tällaisten tupakkatuotteiden kanssa kaupan pidettävien suodattimien tuottajia. Momentissa yksilöitäisiin ne toimet, jotka kuuluisivat ko. tuottajien kustannusvastuun piiriin. Momentti perustuisi SUP -direktiivin 8 artiklan 3 kohtaan. Jätelain sääntelyn mukaan on itsestään selvää, että jätehuollon järjestäminen pitää sisällään myös SUP -direktiivin 8 artiklan 3 kohdassa nimenomaisesti mainitun ”keräysinfrastruktuurin ja sen käytön”. Näitä asioita ei siksi erikseen mainittaisi momentissa. Kunnilla on harkintavaltaa siinä, mille alueille sijoitetaan momentissa tarkoitettuja erillisiä roska-astioita tupakkajätteille ja mille ei.

Pykälän 4 momentti koskisi lain liitteessä lueteltujen 48 §:n 1 momentin 6 kohdan tarkoittamiin pakkauksiin kuuluvien kertakäyttöisten muovituotteiden tuottajaa sekä 48 §:n 1 kohdan 7 kohdassa tarkoitettua kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvien tyhjänä myytävien juomamukien tuottajaa. Momentissa yksilöitäisiin ne toimet, jotka kuuluisivat ko. tuottajien kustannusvastuun piiriin. Momentti perustuisi SUP -direktiivin 8 artiklan 2 kohtaan ja momentissa tarkoitettua liitteen sisältö perustuisi SUP -direktiivin 8 artiklan 2 kohdassa mainittuun SUP -direktiivin liitteen E osan I jaksoon. Samaan liitteeseen viitattaisiin myös valtuutettua edustajaa koskevassa ehdotetussa 66 a §:ssä. Jätelain sääntelyn mukaan on itsestään selvää, että jätehuollon järjestäminen pitää sisällään myös SUP -direktiivin 8 artiklan 2 kohdassa nimenomaisesti mainitun ”keräysinfrastruktuurin ja sen käytön”. Näitä asioita ei siksi erikseen mainittaisi momentissa.

On syytä huomata, että pykälän 4 momentin piiriin kuuluvien kertakäyttöisten muovituotteiden tuottajilla on lisäksi 46 §:n 1 momentissa säädetty erilliskeräyksen järjestämistä edellyttävä tuottajavastuu.

47 b §. *Kustannusvastuun piiriin kuuluvat alueet.* Pykälä olisi uusi ja se olisi osa SUP -direktiiviin 8 artiklan edellyttämän julkisiin keräysjärjestelmiin ja roskaantumisen siivoukseen liittyvän eräiden kertakäyttömuovituotteiden tuottajia koskevan kustannusvastuun täytäntöönpanoa. Pykälässä säädettäisiin ehdotetun 47 a §:n mukaisen tuottajan kustannusvastuun piiriin kuuluvat alueet. Pykälässä lueteltujen alueiden kuuluminen kustannusvastuun piiriin tarkoittaisi, että ko. alueiden jätehuolto- ja siivouksekustannukset olisivat osa sitä tietopohjaa, joka huomioitaisiin määritettäessä ehdotetussa 47 c §:ssä tarkoitettujen tuoteryhmäkohtaiset korvaukset.

Kyse olisi pääsääntöisesti sellaisista alueista, joilla suuretkin määrät ihmisiä voivat liikkua ja viettää alueilla aikaa vapaasti, esimerkiksi erilaisiin elintarvike- ja juomapakkauksiin pakattuja eväitä nauttien. Alueet olisivat siten merkityksellisiä kustannusvastuun piiriin kuuluvista kertakäyttöisistä muovituotteista aiheutuvan roskaantumisen kannalta. Alueet kattaisivat sekä asemakaava- alueella että muualla kuin asemakaava-alueella sijaitsevat pykälän 1-3 kohdassa luetellut alueet. Tämä olisi perusteltua roskaantumisen ehkäisemistä meren rannoilla ja muualla vesiympäristössä koskevien SUP -direktiivin tavoitteiden näkökulmasta.

Pykälän 1 kohdan mukaan kustannusvastuun piiriin kuuluisivat alueet, jotka kadun ja eräiden yleisten alueiden kunnossa- ja puhtaanapidosta (669/1978) säädetyn lain nojalla kuuluvat kunnan puhtaanapitovastuulle. Tämän lain mukaan kuntien puhtaanapitovastuulle kuuluvat asemakaava-alueella olevat kadut, torit, katuaukiot, puistot, istutukset ja muut näihin verrattavat yleiset alueet. Viimeksi mainittuihin kuuluvat esimerkiksi uimarannat.

Pykälän 2 kohdan mukaan kustannusvastuun piiriin kuuluisivat alueet, joilla kunta on jätelain 74 §:n 1 momentin 1, 2 ja 5 kohdassa tarkoitettu toiminnon pitäjä tai alueen haltija. Lain 74 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettuja alueita ovat maantie, yksityinen tie, rata ja satama. Lain 74 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettuja alueita ovat virkistykseen yleisesti käytettäväksi tarkoitettu alueet ja ulkoilu- tai moottorikelkkareitit. Virkistykseen yleisesti käytettäviin alueisiin kuuluvat esimerkiksi kunnan luonnonsuojelualueet, puistot, saaret ja uimarannat. Kustannusvastuun piiriin kuuluisivat lain 74 §:n 1 momentin 5 kohdan mukaisesti myös ne muut kuin 74 §:n 1-4 kohdassa tarkoitettujen asemakaava-alueella sijaitsevat alueet, joilla kunta on 74 §:n 5 kohdassa tarkoitettu alueen haltija.

Kustannusvastuun piiristä olisi tarkoituksella jätetty pois eräät jätelain 74 §:n 1 momentin kohdissa tarkoitettut alueet. Jätelain 74 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettujen yleisötilaisuuteen varatut ja niiden läheisyydessä olevat alueet ovat sinänsä merkityksellisiä kertakäyttöisistä muovituotteista aiheutuvan roskaantumisen kannalta, mutta kunnalla on tällaisen alueen haltijan roolissa mahdollisuudet saada perittyä ko. alueiden siivoustoimista aiheutuneet kustannukset ensisijaiselta vastuutaholta eli tapahtumajärjestäjältä jälkikäteen. Vastaavasti tilanteet, joissa kunta itse toimii yleisötilaisuuden järjestäjänä, olisi tarkoituksenmukaista jättää kustannusvastuun ulkopuolelle, sillä kunta voi tällöin itse vaikuttaa siivottavien roskien ja siivouksesta aiheutuvien kustannusten määrään järjestämällä jätelain 76 §:n mukaisesti alueelle roskaantumisen ehkäisemiseksi riittävän jätteen keräyksen ja muut jätehuollon palvelut. Jätelain 74 §:n § 1 momentin 4 kohdan tarkoittamat vastaanottopaikat ovat pääsääntöisesti niitä jätteen vastaanottopaikkoja, joista tulee tehdä lain 100 §:n mukainen ilmoitus ammattimaisesta jätteenkeräyksestä tai joilla on toimintaansa ympäristölupa. Tällaisia vastaanottopaikkoja ovat esimerkiksi Rinki-ekopisteet kotitalouksien pakkausjätteelle. Yleiseen käyttöön tarkoitetuille alueille kuntien sijoittamat usein yksittäiset ja pienehköt jäteastiat eivät tavanomaisesti kuulu lain 100 §:n soveltamisalaan. Jätelain 74 §:n 1 momentin 6 kohdan tarkoittamat alueet ovat puolestaan sellaisia, että niiden kuuluminen kuntien siivousvastuulle on tapauskohtaista. Tällaisten alueiden huomioiminen tuottajan kustannusvastuun suuruutta määritettäessä johtaisi tuottajien näkökulmasta täysin ennakoimattomaan kustannusvastuuseen.

Pykälän 3 momentin nojalla kustannusvastuun piiriin kuuluisivat alueet, joilla kunnalla on jätelain 76 §:n tarkoittamana alueen pitäjänä tai haltijana velvollisuus järjestää riittävä jätteen keräys ja muut jätehuollon palvelut. Näistä lain 76 §:n tarkoittamista alueista kysymykseen tulevat lähinnä satamat ja virkistykseen yleisesti käytettäväksi tarkoitettut alueet sekä ulkoilu- tai moottorikelkkareitit. Kaikilla 76 §:n tarkoittamilla alueilla, kuten esimerkiksi valtion omistamilla maanteilla, kunta ei ole alueen pitäjä tai haltija. Kohdassa mainittuihin virkistykseen yleisesti käytettäviin alueisiin kuuluvat muun muassa uimarannat.

47 c §. *Tuottajan kustannusvastuun toteuttamiseksi tarvittavien tuoteryhmäkohtaisten korvausten määrittäminen.* Pykälä olisi uusi ja se olisi osa SUP -direktiiviin 8 artiklan edellyttämän eräiden kertakäyttömuovituotteiden tuottajia koskevan julkisiin keräysjärjestelmiin ja roskaantumisen siivoukseen liittyvän kustannusvastuun täytäntöönpanoa.

Pykälässä säädettäisiin ehdotetun 47 a §:n mukaisen tuottajan kustannusvastuun toteuttamiseksi tarvittavien tuoteryhmäkohtaisten korvausten määrittämisestä. Tuottajat maksaisivat tuoteryhmäkohtaiset korvaukset kunnille vuosittain suoraan lain ja sen nojalla annettavan valtioneuvoston asetuksen nojalla.

Pykälän 1 momentin mukaan tuoteryhmäkohtaiset korvaukset määriteltäisiin usean vuoden pituiseksi korvauskaudeksi kerrallaan. Korvauskausi olisi vähintään kolme, mutta enintään viisi vuotta. Lisäksi momentissa säädettäisiin niistä tiedoista, joita tuoteryhmäkohtaisten korvausten suuruuden määrittely edellyttäisi. Vastaavat tiedot tarvittaisiin ehdotetun 47 e §:n mukaisesti myös tuoteryhmäkohtaisten korvausten suuruutta tarkistettaessa.

Pykälän 1 momentin 1 kohdan tarkoittamat kuntien kokonaiskustannukset laskettaisiin keräämällä erilaisista kunnista otosperusteisesti kustannustietoja kaikista kustannusvastuun piiriin kuuluvilla alueilla toteutetuista jätehuolto- ja siivoustoimista.

Kuten edellä luvussa 3 on tuotu esiin, kuntien kustannustietoja koskeva tietotarve on uusi, eikä kustannuksia ole systemaattisesti seurattu kuntien järjestelmissä. Kuntaliiton syksyllä 2020 teettämän selvityksen kautta kerättyjen kustannustietojen perusteella laskettuna puhtaanapidon kokonaiskustannukset olivat noin 11 euroa/asukas ja jätehuolto- ja roskaantumisen siivoamisen kustannukset noin 10,5 euroa/asukas. Ero on sinänsä looginen, koska puhtaanapito sisältää muitakin kuin jätehuoltotoimia, kuten esimerkiksi töhryjen poistoa. Tulokset suhteutettiin asukasluvun lisäksi myös kuntakokoluokkiin, koska kyselyssä suuret kaupungit olivat yliedustettuina suhteessa muihin kuntakokoluokkiin ja on olemassa viitteitä siitä, että asukaskohtaiset kulut ovat suuremmissa kunnissa keskimäärin suuremmat kuin pienissä kunnissa. Asukasluvun ja kuntakokoluokan perusteella laskettuna puhtaanapidon kokonaiskustannukset olivat noin 7,7 euroa/asukas ja jätehuolto- ja roskaantumisen siivoamisen kustannukset noin 7,2 euroa/asukas. Siten jätehuolto- ja roskaantumisen siivoustoimien kustannusten voidaan vuonna 2020 tehdyn Kuntaliiton kyselyn perusteella arvioida vaihtelevan välillä 40-55 miljoonaa euroa vuodessa. Tämä tulos on suuntaa antava ja sisältää epävarmuustekijöitä.

Kustannustiedon epävarmuudesta johtuen tuottajat ja Kuntaliitto ovat tämän hallituksen esityksen valmistelun aikana sopineet, että vuosina 2023-2025 tuottajien kustannusvastuun suuruutta määritettäessä otetaan lähtöluvaksi 2/3 Kuntaliiton kyselyn mukaisesta alemmasta kustannuksesta eli 4,79 €/asukas/a. Lisäksi tuottajat ja Kuntaliitto ovat sopineet toimintamalleista, joilla kunnista saatavaa kustannustietopohjaa voitaisiin kehittää siten, että jatkossa eli ehdotetun 47 d §:n mukaisesti tuoteryhmäkohtaisten korvausten määrää tarkistettaessa käytössä olisi nykyistä luotettavampia kustannustietoja tuottajien kustannusvastuun suuruuden määrittelyä varten. Tarkoituksena on, että tuottajat ja kunnat perustavat yhteisen seurantaryhmän, jonka tehtävänä on

muun muassa laatia kunnille ohje kustannusvastuun suuruuden määrittämiseen tarvittavien kuntien kustannustietojen luotettavaksi seuraamiseksi sekä edistää parhaiden jätteiden ja roskien keräys- ja siivouskäytäntöjen kehittämistä ja käyttöönottoa kunnissa (benchmarking).

Pykälän 1 momentin 2 kohdan mukainen koostumusselvitys tarkoittaisi kustannusvastuun piiriin kuuluvilla alueilla kerätyn jätteen ja siivotun roskan koostumusta koskevaa selvitystä. Koostumusselvityksessä kerättäisiin tietoa kustannusvastuun piiriin kuuluvien eri tuoteryhmien jätemääristä suhteessa jätteen kokonaismäärään siten, että otettaisiin huomioon sekä jäteastioihin kerätty jäte, että maasta roskana siivottu jäte. Koostumusta tulisi selvittää jätehuoltotoimien ja siivoamisen kustannusvaikutuksia parhaiten vastaavilla perusteilla. Perusteet voisivat olla erilaisia jäteastioihin kerätyn jätteen ja maasta roskana siivotun jätteen osalta.

Kuten edellä luvussa 3 on tuotu esiin, pykälän 3 momentissa tarkoitetun koostumusselvityksen tekeminen ensimmäistä korvauskautta varten on käynnistetty syksyllä 2021 Kuntaliiton, kuntien, ympäristöministeriön ja tuottajien yhteisrahoituksella. Koostumusselvityksen tulosten tarkka valmistumisajankohta on tätä hallituksen esitystä valmisteltaessa vielä epäselvä.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin laskukaava tuoteryhmäkohtaisten korvausten määrittelyä varten. Momentin mukaan laskukaavaan sisältyvää prosentuaalista osuutta laskettaessa voitaisiin laskentaperusteena käyttää koostumusselvityksessä kerätyn jätteen ja siivotun roskan painoa, kappalemäärää, tilavuutta, näiden yhdistelmää tai muuta tarkoituksenmukaista perustetta. Tarkoitus on, että laskentaperuste vahvistettaisiin pykälän 4 momenttiin sisältyvän asetuksen antovaltuuden nojalla annettavalla valtioneuvoston asetuksella. Pykälän 3 momentin sanamuoto mahdollistaisi sen, että valtioneuvoston asetuksessa voitaisiin vahvistaa prosentuaalisen osuuden laskemisessa tarvittaessa eri laskentaperuste jäteastioihin kerätylle jätteelle ja maasta roskana siivotulle jätteelle.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin mahdollisuudesta huomioida tuoteryhmäkohtaisten korvausten suuruuden määrittelyssä kustannustason vuosittainen muutos kuluttajahintaindeksin mukaisesti. Tämän hallituksen esityksen valmistelun aikana valtiovarainministeriöstä saadun asiantuntija-arvion mukaan kustannustason vuosittainen muutos tulisi ottaa huomioon tilanteessa, jossa korvauskausi olisi viisi vuotta.

Pykälän 4 momentti sisältäisi tuoteryhmäkohtaisten korvausten suuruuden määrittelyä koskevan asetuksen antovaltuuden. Valtuuden nojalla annettavan valtioneuvoston asetuksen valmistelussa voidaan edetä vasta sen jälkeen, kun koostumusselvityksen tulokset ovat käytettävissä

47 d §. *Tuoteryhmäkohtaisten korvausten maksaminen kunnille.* Pykälä olisi uusi ja se olisi osa SUP-direktiiviin 8 artiklan edellyttämän eräiden kertakäyttömuovituotteiden tuottajia koskevan julkisiin keräysjärjestelmiin ja roskaantumisen siivoukseen liittyvän kustannusvastuun täytäntöönpanoa.

Pykälässä säädettäisiin siitä, miten tuottajat maksaisivat tuoteryhmäkohtaiset korvaukset kullekin kunnalle. Tarkoitus olisi, että tuottajien perustamat tuottajayhteisöt laskisivat ja maksaisivat kullekin kunnalle tilittävän korvausmäärän ehdotetun pykälän ja sen 2 momentin nojalla annettavan asetustason sääntelyn perusteella. Lain 54 §:n nojalla säädettäisiin asetustason sääntelyssä myös tuottajien (eli tuottajayhteisöjen) velvollisuudesta toimittaa Pirkanmaan ELY-keskukselle vuosittain tiedot kunnille maksamistaan korvausmääristä. Tätä kautta Pirkanmaan ELY-keskuksella olisi mahdollisuus valvoa tuottajia koskevan tuoteryhmäkohtaisten korvausten maksuvelvollisuuden noudattamista.

Kuten jo edellä ehdotetun 47 a §:n perusteluissa on tuotu esiin, tuottajille säädettävän kustannusvastuun toteuttamiseksi tarvittavat rahat tuottajayhteisöt perisivät jäseniltään lain 63 §:n ja 63 a §:n nojalla. Mainitut säännökset antavat mahdollisuuden ottaa maksujen perimisessä huomioon muitakin kuin säännöksissä nimenomaisesti lueteltuja kriteereitä, kunhan ne täyttävät tasapuolisuuden vaatimuksen. Tätä kautta maksujen perimisessä voidaan ottaa huomioon myös tuotteiden aiheuttama roskaantuminen.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin ensinnäkin tuoteryhmäkohtaisen korvausten maksuajan kohdasta. Maksun tulisi tapahtua kutakin korvausvuotta seuravana vuonna. Tämä tarkoittaisi, että esimerkiksi vuotta 2023 koskevat tuoteryhmäkohtaiset korvaukset maksettaisiin kunnille vuonna 2024.

Lisäksi pykälän 1 momentissa säädettäisiin siitä, millä perusteilla tuoteryhmäkohtaiset korvaukset jaettaisiin kullekin kunnalle. Asukasluku olisi yksinkertaisin korvausten jakoperuste. On kuitenkin epävarmaa, miten hyvin se yksinään kuvaisi kunnissa jätehuolto- ja roskien siivousoimista aiheutuvia kustannuksia. Tämän hallituksen esityksen valmisteluvaiheessa ajatuksena on ollut, että 2 momentin nojalla annettavassa valtioneuvoston asetuksessa kunnat voitaisiin jakaa asukasluvun perusteella eri kustannusluokkiin. Lisäksi voitaisiin määrittellä roskaantumiseen vaikuttavien erityisten olosuhdetekijöiden perusteella joitakin kunkin kunnan asukasluku-perusteista korvausmäärää vähentäviä tai korottavia perusteita. Nämä mahdolliset kustannuksiin vaikuttavat erityiset olosuhdetekijät vaativat kuitenkin vielä lisäselvityksiä. Tässä tilanteessa saattaisi olla perusteltua, että ensimmäisellä korvauskaudella korvaukset jaettaisiin kunnille pelkästään asukaslukuperusteisesti ja myöhemmin tiedon karttuessa sääntelyä täydennettäisiin niin, että myös erityisiä olosuhdetekijöitä voitaisiin ottaa huomioon.

Pykälän 2 momentti sisältäisi tuoteryhmäkohtaisten korvausten maksamista kunnille koskevan asetuksenantovaltuuden.

47 e §. *Tuoteryhmäkohtaisten korvausten tarkistaminen.* Pykälä olisi uusi ja se olisi osa SUP -direktiiviin 8 artiklan edellyttämän eräiden kertakäyttömuovituotteiden tuottajia koskevan julkisiin keräysjärjestelmiin ja roskaantumisen siivoukseen liittyvän kustannusvastuun täytäntöönpanoa.

Pykälässä säädettäisiin ehdotetussa 47 c §:ssä tarkoitettujen kustannusvastuun toteuttamiseksi määriteltävien tuoteryhmäkohtaisen korvausten tarkistamisesta. Säännös olisi tarpeen, koska tuoteryhmäkohtaisten korvausten suuruus olisi tarkoituksenmukaista tietyin aikavälein päivittää vastaamaan korvausten suuruuden määrittelyssä huomioon otettavien tietojen mahdollisia muutoksia.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin tuoteryhmäkohtaisten korvausten tarkistamisvälistä. Momentin mukaan tuoteryhmäkohtaiset korvaukset tulisi tarkistaa ensimmäisen kerran kolmen vuoden kuluttua siitä, kun ne ensimmäistä kertaa määritetään. Tämän jälkeen tuoteryhmäkohtaisten korvausten suuruus olisi tarkistettava vähintään kolmen ja enintään viiden vuoden välein.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin tuoteryhmäkohtaisten korvausten suuruuden tarkistamisen edellytyksenä olevien tietojen hankkiminen tuottajien vastuulle. Kyse olisi ehdotetun 47 c §:n tarkoittamista kuntien kokonaiskustannuksista sekä koostumusselvityksestä. Tuottajien olisi vastattava ko. tietojen hankkimisesta yhteistoimin. Tämä tarkoittaisi, että tuottajien tulisi päättää tietojen hankkimisen menetelmät ja jaettava tietojen hankkimisesta aiheutuvat kustannukset keskenään. Olisi perusteltua, että tuottajat jakaisivat ko. kustannukset keskenään ehdotetun 47 c §:n 3 momentissa tarkoitettua prosentuaalisen osuuden mukaisessa suhteessa.

Pykälän 2 momentin mukaan tuoteryhmäkohtaisten korvausten suuruuden tarkistamisen edellytyksenä olevien tietojen hankkiminen olisi kuitenkin toteutettava yhteistoiminnassa kuntien ja ympäristöministeriön kanssa. Yhteistoiminta tarkoittaisi esimerkiksi sitä, että tuottajat ja kunnat yhdessä sopisivat otoskunnat ja otosalueet siten, että tietojen hankkimisen kustannukset pysyvät kohtuullisina suhteessa niistä saatavaan hyötyyn. Kuntien tulisi myös osana tätä yhteistoimintaa myötävaikuttaa tietojen hankkimiseen kunnista muun muassa luovuttamalla kokonaiskustannustietoja. Kuntien kannalta merkityksellinen edunvalvoja on Suomen Kuntaliitto ry. Tämän hallituksen esityksen valmistelun aikana keskeisten tuottajien edustajat (pakkaukset ja tupakkatuotteet) ja Kuntaliitto ovatkin jo sopineet eräistä tuoteryhmäkohtaisten korvausten suuruuden tarkistamiseen liittyvistä yhteistoimintamalleista. Tuottajat ja kunnat tulevat perustamaan yhteisen seurantar ryhmän, jonka tehtävänä on muun muassa laatia kunnille ohje kustannusvastuun suuruuden määrittämiseen tarvittavien kuntien kustannustietojen luotettavaksi seuraamiseksi ja arvioida sen käytön toteutumista, sekä edistää parhaiden jätteiden keräyskäytäntöjen ja roskien siivouskäytäntöjen kehittämistä ja käyttöönottoa kunnissa (benchmarking).

Pykälän 3 momentti sisältäisi asetuksenantovaltuuden, jota voitaisiin hyödyntää tarpeen mukaan.

47 f §. *Kustannusvastuun jakaminen samaa tuoteryhmää edustavien eri tuottajayhteisöjen sekä tuottajien kesken.* Pykälä olisi uusi ja se olisi osa SUP -direktiiviin 8 artiklan edellyttämän eräiden kertakäyttömuovituotteiden tuottajia koskevan julkisiin keräysjärjestelmiin ja roskaantumisen siivoukseen liittyvän kustannusvastuun täytäntöönpanoa. Pykälä koskisi tilanteita, joissa on useita samaa tuoteryhmää edustavia tuottajayhteisöjä tai tuottajarekisteriin hyväksytyjä tuottajia. Kustannusvastuun jakaminen ehdotetulla tavalla eli markkinaosuuksien mukaisessa suhteessa vastaisi tuottajavastuusääntelyn mukaista pääsääntöä ja takaisi tuottajien tasapuolisen kohtelun.

48 §. *Tuottajavastuun piiriin kuuluvat tuotteet ja tuottajat.* Pykälään lisättäisiin SUP -direktiivin 8 artiklan täytäntöönpanon edellyttämät uudet tuottajavastuulliset tuoteryhmät ja määriteltäisiin niiden tuottajat. Lisäksi pykälästä poistettaisiin pakkausten tuottajia koskeva liikevaihtoraja ja tehtäisiin tähän liittyviä tarpeellisia muutoksia pakkauksen tuottajan määritelmään. Näiden muutosten vuoksi pykälä muutettaisiin kokonaisuudessaan.

Pykälän 1 momentin johdantokappale vastaisi voimassa olevaa lakia (ks HE 40/2021 vp). Johdantokappaleen mukaan tuottajavastuu koskee myyntitavasta riippumatta momentin eri kohdissa lueteltuja tuotteita ja niitä ammattimaisesti markkinoille saattavia tai etäkaupalla suoraan käyttäjille myyviä tuottajia. Johdantokappaleeseen sisältyvä ammattimaisen toiminnan kriteeri on yksi keskeisistä kriteereistä arvioitaessa, onko kyseessä tuottajavastuun piiriin kuuluva tuottaja vai ei. Toiminnan ammattimaista luonnetta arvioidaan tapauskohtaisen kokonaisuusharkinnan perusteella. Valtakunnallisen tuottajavastuuviranomaisen (Pirkanmaan ELY-keskus) vakiintuneen käytännön mukaisesti tässä yhteydessä tarkastellaan muun muassa sitä, harjoitetaanko liike- tai ammattitoimintaa ja onko toiminta säännöllistä. Arvioinnissa merkitystä on myös arvonlisäverovelvollisen toiminnan määräytymisen rajalla.

Pykälän 1 momentin 1-5 kohdissa säädettäisiin voimassa olevaa lakia vastaavalla tavalla seuraavista tuottajavastuullisista tuoteryhmistä ja niiden tuottajista: moottorikäyttöisen ja muun ajoneuvon tai laitteen renkaat, henkilö- ja pakettiautot sekä niihin rinnastettavat muut ajoneuvot, sähkö- ja elektroniikkalaitteet, paristot ja akut, sanomalehdet, aikakauslehdet sekä toimistopaperit ja muut niihin rinnastettavat paperituotteet. (ks HE 40/2021 ja 199/2010 vp).

Esityksessä ehdotettuun pakkausten tuottajia koskevaan liikevaihtorajan poistamiseen liittyen pykälän 1 momentin 6 kohdassa ehdotettaisiin muutoksia pakkausten tuottajan määritelmään.

Muutoksilla uusien tuottajavastuuvollisten yritysten määrää ei kasvaisi niin paljon kuin tilanteessa, jossa pakkausten tuottajan määritelmä säilyisi nykyisellään. Pykälän 1 momentin 6 kohdan mukaan pakkausten tuottajana pidettäisiin nykyisen sääntelyn tavoin pääsääntöisesti tuotteen pakkaajaa tai pakatun tuotteen maahantuoja. Ehdotuksen mukaan tästä pääsäännöstä poiketen pidettäisiin niin sanottujen palvelupakkausten tuottajana kuitenkin kyseisen pakkauksen valmistajaa tai tällaisen tyhjän pakkauksen maahantuoja.

Palvelupakkauksiksi katsottaisiin pakkaukset, joita käytetään myyntipaikalla elintarvikkeiden ja muiden tuotteiden, mukaan lukien käsittelemättömien maatalous- ja puutarhatuotteiden, pakkaamiseen. Palvelupakkauksia ovat esimerkiksi kantokassit, pakkaamisen käytetyt pussit, takeaway -annosten pakkaukset ja muut elintarvikkeiden pakkaamiseen myyntipaikalla käytettävät pakkaukset. Palvelupakkauksia käytetään erityisesti vähittäiskaupassa ja ravitsemusalalla. Lisäksi niitä käytetään muussa palvelutoiminnassa (mm. parturi-kampaamot ja pesulat), teollisuudessa (mm. leipomomyymälät) ja kulttuuri- ja viihdealalla (mm. museot ja liikuntakeskukset) sekä maatalouden suoramyynnissä. Palvelupakkauksia valmistetaan lähinnä paperikuiduista, muovista ja alumiinista.

Elintarviketeollisuuden päätyttyä lähtökohtaisesti eri pakkauksia kuin kaupan alalle ja ravitsemisalalle varsinaiseen palvelukäyttöön. Erityisesti suuret pakkausvalmistajat erittelevät nämä pakkaukset toisistaan tuotetasolla, joten pakkauksen valmistaja yleensä tietää, mitkä tuotteista päätyisivät palvelupakkauksiksi ja mitkä muiksi pakkauksiksi. Joissakin tapauksissa kuitenkin samoja pakkauksia voi päätyä valmistajan tai maahantuojan kautta palvelupakkaukseen ja kuluttajille sellaisenaan myytäväksi. Jätelain 55 §:ssä säädetty tuottajan velvollisuus ilmoittaa jakelijalle kuulumisestaan tuottajarekisteriin olisikin ehdotetun palvelupakkauksen tuottajan määritelmän muutoksen täytäntöönpanossa erityisen tärkeää, jotta palvelupakkausten käyttäjät voisivat varmistaa, että kyseisten pakkausten tuottajavastuusta on huolehdittu. Muovisten juomakien osalta valmistaja on kuitenkin vastuussa sekä palvelupakkauksista että tyhjänä myytävistä mukeista 1 momentin 7 kohdan mukaisesti. Haasteena voi olla palvelupakkausten valmistajien osalta saada tieto ulkomaille päätyvistä pakkauksista, joista ei tarvitsisi maksaa tuottajavastuumaksuja Suomessa. Ulkomaille päätyvien palvelupakkausten määrän oletetaan kuitenkin jäävän kokonaisuudessaan suhteutettuna vähäiseksi. Näiden pakkausten valmistajille ja maahantuojille tulisi taloudellinen kannuste seurata tai arvioida ulkomaille päätyviä palvelupakkauksia entistä tarkemmin. On kuitenkin huomattava, että pakkausten vientiin liittyvä tiedonsaannin haaste on olemassa myös nykyisellä tuottajan määritelmällä, sillä pakattuja tuotteita voi päätyä toimitusketjujen kautta lopulta ulkomaille, eikä tuottaja pysty näitä välttämättä erittelemään Suomen markkinoille päätyvistä.

Yrityksen omaan käyttöön pakattavien tuotteiden pakkauksia ei pidetä jätelain 48 § mukaisina ammattimaisesti markkinoille saatettuina pakkauksina eivätkä ne siten ole tuottajavastuun alaisina pakkauksina. Tällaisia tuottajavastuun ulkopuolelle jääviä pakkauksia ovat esimerkiksi maatalousyrityksen omassa toiminnassa käyttämät rehupaalien kalvomuovit. Pakkausjäteasetuksen liitteessä 1 säädetään tarkemmin pakkauksen määrittelyyn liittyvistä lisäperusteista. Näiden mukaisesti niin sanottujen kuljetuspakkausten ulkopuolelle jäävät maantie-, rautatie-, meri- ja lentokuljetuksissa käytettävät kontit.

Ehdotuksen mukaan jatkossa sellaiset yritykset eivät olisi tuottajavastuuvollisia, jotka käyttävät ainoastaan palvelupakkauksia eivätkä tuo maahan palvelupakkauksia tai pakattuja tuotteita. Palvelupakkausten tuottajavastuuvollisia olisivat tällaisten pakkausten valmistajat ja tyhjiä pakkausten maahantuojat.

Pakkausten tuottajavastuuelvoitteiden soveltamista rajaavan 1 miljoonan euron liikevaihtorajan poistaminen sekä palvelupakkauksia koskeva tuottajan määritelmän muuttaminen säädettäisiin siirtymäsäännöksissä sovellettaviksi 1.1.2023 alkaen, jolloin myös ehdotetun 47 d §:n mukaisten tuoteryhmäkohtaisten korvausten maksaminen kunnille tulisi sovellettavaksi tiettyjen SUP -direktiivin soveltamisalaan kuuluvien pakkausten osalta.

Pykälän 1 momentin 7 kohta olisi uusi ja siinä säädettäisiin SUP -direktiivin 8 artiklaan perustuen uudeksi tuottajavastuulliseksi tuoteryhmäksi kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvat muut kuin 6 kohdassa tarkoitettuina pakkauksina pidettävät tyhjänä myytävät juomamukit. Niiden tuottajina pidettäisiin tuotteiden valmistajaa tai maahantuoja, kuten tuottajavastuun piiriin jo kuuluvien tuoteryhmien osalta on pääsääntönä. Ehdotetun 62 §:n 1 momenttiin tehtävän muutoksen mukaisesti pakkausten tuottajayhteisön toimialan tulisi kattaa myös tässä kohdassa tarkoitettujen muoviset juomamukit.

Pykälän 1 momentin 8-10 kohdat olisivat uusia ja niissä säädettäisiin SUP -direktiivin 8 artiklaan perustuen uusiksi tuottajavastuullisiksi tuoteryhmiksi seuraavat kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvat tuotteet: henkilökohtaiseen hygieniaan ja kuluttajakäyttöön tarkoitettujen kosteuspyyhkeet, kuluttajakäyttöön tarkoitettujen ilmapallot sekä suodattimelliset tupakkatuotteet ja suodattimet, joita pidetään kaupan käytettäväksi yhdessä tupakkatuotteiden kanssa. Näiden tuotteiden tuottajina pidettäisiin tuotteiden valmistajaa tai maahantuoja, kuten tuottajavastuun piiriin jo kuuluvien tuoteryhmien osalta on pääsääntönä.

Pykälän 1 momentin 11 kohta olisi uusi ja siinä säädettäisiin SUP -direktiivin 8 artiklaan perustuen uudeksi tuottajavastuulliseksi tuoteryhmäksi muovisia sisältävät kalastusvälineet. Näiden tuotteiden tuottajina pidettäisiin tuotteiden valmistajaa tai maahantuoja, kuten tuottajavastuun piiriin jo kuuluvien tuoteryhmien osalta on pääsääntönä.

Tuottajavastuu koskisi kalastusvälineen määritelmän mukaisesti kaikkia meri- että sisävesikalastuksessa käytettäviä muovisia sisältäviä kalastusvälineitä. Tämä SUP -direktiivin vähimmäistasoa tiukempi kansallinen lähtökohta olisi perusteltua, koska meri- ja sisävesikalastusvälineitä ei pystytä erottamaan toisistaan, vaan samanlaisia kalastusvälineitä käytetään sekä sisävesillä että merellä. Kalastusvälineiden tuottaja ei voi tietää, mille vesialueelle kalastusväline viedään, jolloin jätehuollon piiriin kuuluvien kalastusvälineiden määrittely vesialueen mukaan on käytännössä mahdotonta. Suomessa on runsaasti sisävesistöjä ja suurin osa virkistyskalastuksesta tapahtuu sisävesistöillä. Ympäristönsuojelu ja roskaantumisen ehkäisy ovat kansallisesta näkökulmasta yhtä tärkeitä sisävesillä kuin merialueilla.

SUP -direktiivin resitaali 25 viittaa siihen, että tuottajan määritelmän ja tuottajavastuuelvoitteiden soveltamisen ulkopuolelle tulisi jättää ”muovia sisältävien kalastusvälineiden pienimuotoiset valmistajat”. Lain 48 §:n 1 momentin johdantokappaleeseen sisältyvä ammattimaisen toiminnan kriteeri tarkoittaa sitä, että tämä resitaalin 25 mukainen ulosrajaus toteutuu paitsi muovisia sisältävien kalastusvälineiden, myös muiden tuottajavastuullisten tuoteryhmien osalta.

Direktiivin resitaalin 25 ja 3 artiklan 11 kohta viittaavat siihen, että tuottajan määritelmän ja tuottajavastuuelvoitteiden soveltamisen ulkopuolelle tulisi jättää kalastajat, eli henkilöt, jotka harjoittavat Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 1380/2013 (22) 4 artiklan 28 alakohdassa määriteltyä kalastustoimintaa. Ulosrajaus toteutuu lain 48 §:n 1 momentin johdantokappaleeseen sisältyvän ammattimaisen toiminnan kriteerin kautta. Jos kalastaja tuo kalastusvälineitä maahan pienimuotoisesti omaan käyttöön, kalastajaa ei katsota tuottajaksi. Jos muovisia sisältävien kalastusvälineiden tuottajan määritelmästä rajattaisiin kategorisesti ulkopuolelle kaikki kalastajat, jotka samanaikaisesti ovat myös kalastusvälineiden ammattimaisia valmistajia tai maahantuoja, johtaisi tällainen ulosrajaus viime kädessä siihen, että eri toimialoilla

toimivia tuottajia kohdeltaisiin epätasa-arvoisesti. Tällöin olisi myös vaarana, että muovია sisältävien kalastusvälineiden tuottajavastuun jätehuoltoa parantavat ja kiertotaloutta edistävät vaikutukset eivät toteutuisi.

Pykälän 2 momentti vastaisi voimassa olevan 48 §:n 3 momenttia (ks. HE 199/2010 vp).

49 §. Käytöstä poistettavien tuotteiden vastaanotto ja kuljetus. Pykälään lisättäisiin uusi säännös, joka koskisi muovია sisältävien kalastusvälineiden erilliskeräyksen järjestämistä. Säännös olisi osa SUP -direktiivin 8 artiklan edellyttämän muovिया sisältävien kalastusvälineiden tuottajavastuun täytäntöönpanoa. Lisäyksen vuosi pykälä muutettaisiin kokonaisuudessaan. Yhdessä esitykseen sisältyvän merenkulun ympäristönsuojelulain muutoksen kanssa pykälä tarkoittaisi sitä, että muovिया sisältävistä kalastusvälineistä aiheutuvan kalastusvälinejätteen erilliskeräyksen järjestämisvastuu olisi osin ko. välineiden tuottajilla ja osin vuotuiselta saalismäärältään vähintään 5000 kilon kalastussatamien ylläpitäjillä.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin voimassa olevaa 49 §:n 1 momenttia vastaavalla tavalla kaikkia tuottajia koskevasta alueellisesta vastaanottovelvollisuudesta (ks. HE 199/2010 vp). Pykälän nojalla säädettäisiin asetustasolla muovिया sisältävien kalastusvälineiden tuottajia koskevista tarkemmista erilliskeräysverkostovaatimuksista. Keräysverkostovaatimukset asetettaisiin erilaisina eri kalastusvälinetyypeille seuraavasti:

- Kalastuslain mukaisille seisoville pyydyksille (tähän sisältyisivät kalastuslaista poikevien verkkojen lisäksi myös troolit ja nuotat sekä tällaisilla pyydyksillä kalastettaessa käytettävät kohot, köydet jne.) tulisi järjestää yhteensä 200 kiinteää keräyspistettä, mukaan lukien merenkulun ympäristönsuojelulain (669/2021) 9 luvun 3 §:n 2 momentin tarkoittamat kalastussatamat (ks. uusi 3 momentti), ja lisäksi muuta keräystä siten, että keräysverkosto kokonaisuudessaan palvelee ammatti- ja virkistyskalastajia tasapuolisesti koko maassa.
- Heittokalastusvälineille eli muille kuin edellä mainituille seisoville pyydyksille (sisältää myös pilkit ja onget) mahdollistettaisiin keräys siten, että kiinteää keräysverkostoa ei tarvita ja keräys voidaan järjestää tuottajien suunnittelemana siten, että se kohdistetaan kierrätettäviin (esim. jiggit) uudelleenkäytettäviin (vieheet yms.) sekä ympäristöhaittoja aiheuttaviin (mm. siimat) kalastusvälineisiin.
- Vesiviljelyvälineiden keräys voisi tapahtua suoraan yritysten välisenä järjestelyinä. Tällaisen järjestelyn edellytys on jätelain 101§:n mukainen tuottajan ilmoittautuminen tuottajarekisteriin.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin voimassa olevaa 49 §:n 2 momenttia vastaavalla tavalla paperituotteiden tuottajia koskevasta poikkeuksesta 1 momentissa säädettyyn tuottajien alueelliseen vastaanottovelvollisuuteen (ks. HE 199/2010).

Pykälän 3 momentti olisi uusi ja sen mukaan kalastussataman pitäjän olisi järjestettävä kalastusvälinejätteen vastaanotto siten kuin merenkulun ympäristönsuojelulain (1672/2009) 9 luvun 3 §:n 2 momentissa säädetään. Esitykseen sisältyvän merenkulun ympäristönsuojelulain muutosehdotuksen mukaan mainitun lain 9 luvun 3 §:n 2 momentti sisältäisi säännöksen, jossa kalastussataman pitäjä velvoitettaisiin järjestämään kalastusvälinejätteen erillinen vastaanotto, jos sataman vuosittainen saalismäärä on vähintään 5000 kg.

Pykälän uudessa 3 momentissa säädettäisiin myös, että muovia sisältävän kalastusvälineen tuottajan olisi järjestettävä kalastusvälinejätteen kuljetus maksutta kalastussataman vastaanottopaikasta. Tähän vaatimukseen liitettäisiin siirtymäsäännös, jonka mukaan tuottajavastuullista kuljetusta alettaisiin soveltamaa vasta 1.1.2029 alkaen. Siirtymäaika perustuu arvioon, jonka mukaan lain voimaantultua markkinoille laskettuja kalastusvälineitä alkaisi palautua kalastusvälinejätteenä keräysjärjestelmään vuoden 2029 alusta alkaen.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin voimassa olevaa 49 §:n 3 momenttia vastaavalla tavalla tuottajan velvollisuudesta järjestää järjestettävä lain 56 §:n mukaisesti kerättyjen käytöstä poistettujen tuotteiden kuljetus maksutta tuotteen jakelijan vastaanottopaikasta (ks. HE 199/2010).

51 §. Tuottajan tiedotus- ja neuvontavelvollisuus. Pykälän 1 momenttiin lisättäisiin säännös uudelleen käytettävistä vaihtoehtoista ja säännös, jonka mukaan neuvonta voi olla erilaista eri tuoteryhmille. Nämä muutokset mahdollistaisivat sen, että SUP -direktiivin 10 artiklan edellyttämistä kuluttajavalistuksen sisältövaatimuksista voitaisiin säätää 51 §:n nojalla annettavalla asetuksella. Sisältövaatimukset koskisivat SUP -direktiivin 10 artiklaan perustuen muovia sisältävien kalastusvälineiden ja eräiden kertakäyttöisten muovituotteiden tuottajia. Muutokset olisivat osa SUP -direktiivin 10 ja 8 artikloiden täytäntöönpanoa.

53 a §. Tuottajan omavalvonta. Pykälän 2 momentin 2 kohtaa ja 3 momenttia muutettaisiin, jolloin pykälä muutettaisiin kokonaisuudessaan. Pykälän 2 momentin 2 kohtaan lisättäisiin tuottajan velvollisuus ottaa omavalvontasuunnitelmassa huomioon 46 §:n mukaisen kustannusvastuun ja 49 a §:n mukaisen kustannusvastuun täyttymisen lisäksi myös uuden 47 a §:n mukaisen tuottajan kustannusvastuun täyttymisen. Ehdotettu uusi 47 a § olisi osa SUP -direktiivin 8 artiklan edellyttämän eräiden kertakäyttömuovituotteiden tuottajia koskevan julkisiin keräysjärjestelmiin ja siivoukseen liittyvän kustannusvastuun täytäntöönpanoa. Pykälän 3 momenttiin lisättäisiin säännös, jonka mukaan Pirkanmaan ELY-keskus voi tarvittaessa edellyttää omavalvonnan tueksi teetetävän riippumattoman ja ammattitaitoisen henkilön tarkastuksen. Tarkastuksen sisällöstä ja tarkastuksia tekevän henkilön pätevyysvaatimuksista voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä pykälän nojalla annettavalla asetuksella. Muilta osin pykälä vastaisi voimassa olevaa sääntelyä (ks. HE 40/2021 vp).

62 §. Tuottajayhteisöön liittyminen. Pykälän 1 momenttiin lisättäisiin säännös, jonka mukaan pakkausten tuottajayhteisön toimialan tulisi kattaa myös 48 §:n 1 momentin 7 kohdassa tarkoitettut tyhjänä myytävät juomamukit. Näiden juomamukien jätehuollon järjestäminen olisi tarkoituksenmukaista hoitaa yhdessä vastaavanlaisten pakkauksina pidettävien käytöstä poistettujen juomamukien kanssa. Vaikka lain 48 §:n 1 momentin 7 kohdan tarkoittamia tyhjänä myytäviä juomamukeja ei pidetä pakkauksina, niitä koskevat samat SUP -direktiivissä säädetyt tietyt tuottajavastuuelvoitteet kuin pakkauksiksi luokitelluille juomamukeille on säädetty, kuten 47 a §:ssä ehdotettu kustannusvastuu tietyistä kuntien toteuttamista jätehuolto- ja siivoustoimista.

66 a §. Tuottajan tai muun toimijan valtuutettu edustaja. Pykälän 1 momentin mukainen sähkö- ja elektroniikkalaitteita etäkaupalla suoraan käyttäjille toiseen Euroopan unionin jäsenvaltioon myyvän toimijan velvollisuus nimetä valtuutettu edustaja kyseiseen valtioon laajennettaisiin koskemaan SUP -direktiivin 8 artiklan 7 kohdan täytäntöönpanemiseksi myös muovia sisältäviä kalastusvälineitä sekä SUP -direktiivin liitteen E mukaisia kertakäyttöisiä muovituotteita. Momentissa viitattaisiin pakkauksina pidettävien kertakäyttöisten muovituotteiden osalta lain liitteeseen, johon viitattaisiin myös tuottajan kustannusvastuuta tietyistä kuntien toteuttamista jätehuolto- ja siivoustoimista koskevassa ehdotetussa 47 a §:ssä.

69 §. Juomapakkausten palautusjärjestelmän ylläpitäjän velvollisuudet. Pykälän 3 momenttiin lisättäisiin ehdotetut uudet tuottajavastuusäännökset, joilla pannaan täytäntöön SUP -direktiivin

8 artiklan edellyttämä eräiden kertakäyttömuovituotteiden tuottajia koskeva julkisiin keräysjärjestelmiin ja siivoukseen liittyvä kustannusvastuu. Sekä palautusjärjestelmään kuuluvat että sen ulkopuolelle jäävät kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvat juomapullot ovat yksi niistä tuoteryhmistä, joka on ko. kustannusvastuun piirissä.

128 §. *Tuottajavastuuta koskevan rikkomuksen tai laiminlyönnin oikaiseminen.* Pykälän otsikossa ja pykälän asiasisällössä huomioitaisiin ehdotetut uudet tuottajavastuusäännökset, joilla pannaan täytäntöön SUP -direktiivin 8 artiklan edellyttämä eräiden kertakäyttöisten muovituotteiden tuottajia koskeva julkisiin keräysjärjestelmiin ja siivoukseen liittyvä kustannusvastuu. Valvontaviranomainen voisi kieltää tuotteen markkinoille saattamisen, jos tuottaja olisi laiminlyönyt korvauksen maksamisen kunnille (47 d §) tai ei olisi osallistunut kustannuksiin, jotka tuottajille yhteisesti aiheutuvat tuoteryhmäkohtaisten korvausten tarkistamiseksi tarvittavan selvityksen hankkimisesta (47 e §). Muilta osin pykälä säilyisi ennallaan.

Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset

Voimaantulosäännöksen 1 momentissa säädettäisiin jätelain muuttamista koskevan lain voimaantulosta. SUP -direktiivi olisi tullut saattaa kokonaisuudessaan voimaan jäsenvaltioissa jo 3.7.2021.

Voimaantulosäännöksen 2 momentti liittyisi esityksessä ehdotettuun eräiden kertakäyttömuovituotteiden tuottajia koskevaan kustannusvastuuseen. Momentissa säädettäisiin, että lain 47 c §:n tarkoittamat tuoteryhmäkohtaiset korvaukset määritettäisiin ensimmäisen kerran vuosiksi 2023-2025 siten, että tuoteryhmäkohtaisten korvausten suuruuden määrittämisessä käytettävä kuntien kokonaiskustannus on 4,79 €/asukas/a. Tämä kokonaiskustannus perustuisi tämän hallituksen esityksen aikana tehtyyn sopimukseen keskeisten tuottajien edustajien (pakkaukset ja tupakkatuotteet) sekä Kuntaliiton välillä.

Voimaantulosäännöksen 3 momentti liittyisi esityksessä ehdotettuun eräiden kertakäyttömuovituotteiden tuottajia koskevaan kustannusvastuuseen. Momentti koskisi sitä ajankohtaa, jolloin kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvien suodattimellisten tupakkatuotteiden ja niiden kanssa kaupan pidettävien suodattimien tuottajien velvollisuutta maksaa kunnille lain 47 d §:n mukainen tuoteryhmäkohtainen korvaus alettaisiin soveltaa. SUP -direktiiviin 17 artiklan 1 kohdan mukaan velvollisuuden tulisi kyseisten tuottajien osalta alkaa 5.1.2023, sillä 3 momentin tarkoittamat tuotteet ovat direktiivin liitteessä olevan E osan III jaksossa lueteltuja tuotteita. Direktiivissä säädettyä ajankohtaa aikaistettaisiin selkeyden vuoksi viidellä päivällä niin, että maksuvelvollisuus alkaisi 1.1.2023. Momentti tarkoittaisi yhdessä ehdotetun 47 d §:n kanssa, että kyseisten tuottajien tulisi maksaa vuotta 2023 koskevat tuoteryhmäkohtaiset korvaukset kunnille vuonna 2024.

Voimaantulosäännöksen 4 momentti liittyisi esityksessä ehdotettuun eräiden kertakäyttömuovituotteiden tuottajia koskevaan kustannusvastuuseen. Momentti koskisi sitä ajankohtaa, jolloin liitteen mukaisten pakkauksina pidettävien kertakäyttöisten muovituotteiden tuottajien velvollisuutta maksaa kunnille lain 47 d §:n mukainen tuoteryhmäkohtainen korvaus alettaisiin soveltaa. SUP -direktiiviin 17 artiklan 1 kohdan mukaan velvollisuuden tulisi kyseisten tuottajien osalta alkaa 5.3.2023, sillä 4 momentin tarkoittamat tuotteet ovat olleet ennen 4.7.2028 perustettujen tuottajavastuujärjestelmien piirissä. Direktiivissä säädettyä ajankohtaa aikaistettaisiin selkeyden vuoksi viidellä päivällä niin, että maksuvelvollisuus alkaisi 1.1.2023. Momentti tarkoittaisi yhdessä ehdotetun 47 d §:n kanssa, että kyseisten tuottajien tulisi maksaa vuotta 2023 koskevat tuoteryhmäkohtaiset korvaukset kunnille vuonna 2024.

Voimaantulosäännöksen 5 momentti koskisi sitä ajankohtaa, jolloin muina kuin pakkauksina pidettävien tyhjänä myytävien kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvien juomamukien tuottajien tuottajavastuovelvoitteita alettaisiin soveltaa. Muovisiin juomamukeihin sovellettaisiin 6 luvussa säädettyä tuottajan vastuuta 1.1.2023 alkaen tietyltä osin. Tällöin tulisivat sovellettavaksi esimerkiksi tuottajayhteisöön liittymisvelvollisuus ja raportointivelvollisuus. Direktiivin 13 artiklan 1 kohdan a alakohdan mukaisen kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvia juomamukeja koskevan raportointivelvollisuuden ensimmäinen raportointikausi koskee vuoden 2022 tietoja. Muovisten juomamukien jätehuollon järjestämistä vastuun sekä kunnille roskaantumisen siivoamisesta lain 47 d §:n mukaisesti maksettavan korvauksen soveltaminen alkaisivat kuitenkin vasta 1.1.2025. SUP -direktiiviin 17 artiklan 1 kohdan mukaan velvollisuuden tulisi kyseisten tuottajien osalta alkaa 31.1.2024, sillä 5 momentin tarkoittamat tuotteet eivät ole olleet ennen 4.7.2028 perustettujen tuottajavastuujärjestelmien piirissä. Direktiivissä säädettyä ajankohtaa myöhennettäisiin selkeyden vuoksi yhdellä päivällä niin, että maksuvelvollisuus alkaisi 1.1.2025. Momentti tarkoittaisi yhdessä ehdotetun 47 d §:n kanssa, että kyseisten tuottajien tulisi maksaa vuotta 2025 koskevat tuoteryhmäkohtaiset korvaukset kunnille vuonna 2026.

Voimaantulosäännöksen 6 momentti liittyisi esityksessä ehdotettuun eräiden kertakäyttötuotteiden tuottajia koskevaan kustannusvastuuseen. Momentti koskisi sitä ajankohtaa, jolloin kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvien ilmapallojen ja kosteuspyyhkeiden tuottajien velvollisuutta maksaa kunnille lain 47 d §:n mukainen tuoteryhmäkohtainen korvaus alettaisiin soveltaa. SUP -direktiiviin 17 artiklan 1 kohdan mukaan velvollisuuden tulisi kyseisten tuottajien osalta alkaa 31.12.2024. Direktiivissä säädettyä ajankohtaa myöhennettäisiin selkeyden vuoksi yhdellä päivällä niin, että maksuvelvollisuus alkaisi 1.1.2025. Momentti tarkoittaisi yhdessä ehdotetun 47 d §:n kanssa, että kyseisten tuottajien tulisi maksaa vuotta 2025 koskevat tuoteryhmäkohtaiset korvaukset kunnille vuonna 2026.

Voimaantulosäännöksen 7 momentti liittyisi esityksessä ehdotettuihin pakkauksen tuottajan määritelmän muutoksiin ja niihin liittyvään ehdotukseen pakkaustuottajia koskevan liikevaihtorajan poistamisesta. Momentin mukaan muutoksia alettaisiin soveltaa 1.1.2023.

Voimaantulosäännöksen 8 momentti liittyisi esityksessä ehdotettuun muoviva sisältävien kalastusvälineiden tuottajavastuusäätelyyn. Tuottajan järjestämään kuljetukseen ja jätehuoltoon on siirtymäaika 1.1.2029 asti, koska direktiivin mukaan tuottajavastuu ei koske vanhaa kalastusvälinejätettä. Koska kalastusvälineet eivät ole kertakäyttötuotteita, niistä tulee jätettä 5-20 vuotta käytön alkamisesta. Siirtymäajalla taataan se, että vanha kalastusvälinejäte hoidetaan jätehuoltoon ennen varsinaisen tuottajavastuun alkamista.

7.2 Merenkulun ympäristönsuojelulain muutos

9 luku Jätteiden vastaanottojärjestelyt satamassa

3 §. Jätteiden vastaanottojärjestelyt kalastussatamassa. Pykälään lisättäisiin uusi 2 momentti, joka olisi osa SUP -direktiivin 8 artiklan edellyttämän muoviva sisältävien kalastusvälineiden tuottajavastuun täytäntöönpanoa. Momentin mukaan kalastussataman pitäjän tulisi järjestää muoviva sisältävän kalastusvälinejätteen erillinen vastaanotto sellaisissa kalastussatamissa, joissa saalismäärä on vähintään 5000 kg. Näin saataisiin suurin osa ammattikalastuksen käytössä olevista satamista ja niihin kertyvä kalastusvälinejäte erilliskeräyksen piiriin. Keräyspaikkoja tulisi näin myös melko tasaisesti rannikolle ammattikalastuksen käyttöön. Osa ammattikalastajista toimii omista kotilaitureistaan ja pienistä satamista, mutta näissä syntyvä kalastusvälinejätteelle ko. välineiden tuottajat olisivat jätelain 49 §:n 1 momentin mukaisesti velvollisia järjestämään erilliskeräyksen.

Uudessa 2 momentissa tarkoitettua jätelain 49 §:n 3 momentin mukaista tuottajavastuullista kuljetusta sovellettaisiin vasta siirtymäajan jälkeen eli 1 päivästä tammikuuta 2029. Tuon siirtymäajan jälkeen kalastussataman vastaanotto tulisi ehdotetun uuden 2 momentin mukaisesti sovittaa yhteen tuottajan järjestämän kuljetuksen kanssa. Siirtymäajan aikana kalastussataman vastuulla olisi huolehtia kaikista muovia sisältävän kalastusvälinejätteen jätehuoltoon liittyvistä toimista (vastaanotto, kuljetus, käsittely).

Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset

Voimaantulosäännöksen 1 momentissa säädettäisiin merenkulun ympäristönsuojelulain muuttamista koskevan lain voimaantulosta. SUP -direktiivi olisi tullut saattaa kokonaisuudessaan voimaan jäsenvaltioissa jo 3.7.2021.

8 Lakia alemman asteinen sääntely

Tässä esityksessä ehdotettuja SUP -direktiivin täytäntöönpanoon liittyviä säännöksiä tulee täydentää lakia alemman asteisin säännöksin. Osa niistä annettaisiin lakiin jo sisältyvien valtuussäännösten nojalla ja osa tässä esityksessä ehdotettujen uusien valtuussäännösten nojalla. Seuraavassa on luetteloitu ne lainkohdat, joissa valtuudet alemman asteiseen normintaan ovat ja lyhyesti selostettu sitä, miltä osin SUP -direktiivin vaatimuksia jätetään täytäntöön pantaviksi niiden nojalla:

Jätelakiin jo sisältyvät valtuudet

Jätelain 8 §:n 3 momentin mukaan valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa etusijajärjestyksestä ja siitä poikkeamisesta tarkempia säännöksiä, jotka voivat koskea velvollisuutta valmistella jäte uudelleenkäyttöön, kierrättää, hyödyntää energiana tai muutoin hyödyntää taikka loppukäsittellä jätettä. Valtioneuvoston asetuksella voidaan lisäksi antaa tarkempia säännöksiä jätteen määrän ja haitallisuuden vähentämiselle, jätteen uudelleenkäytön valmistelulle, kierrätykselle ja muulle hyödyntämiselle asetettavista määrällisistä tavoitteista ja velvoitteista sekä määrärajoista tavoitteiden saavuttamiselle ja velvoitteiden täyttämiseksi. Tavoitteet ja velvoitteet voivat olla jätelajeittain erilaisia.

Edellä selostetun jätelain 8 §:n 3 momentin nojalla annettaisiin

- SUP -direktiiviin 8 artiklan täytäntöönpanon panon edellyttämät yksityiskohtaiset säännökset kalastusvälinejätteen kansallisesta vähimmäiskeräysasteesta.

Jätelain 10 §:n mukaan valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa 9 §:n 1 ja 2 momentissa säädettyistä tuotteen valmistajaan, markkinoille saattajaan ja jakelijaan kohdistuvista tuotantoa ja tuotteita koskevista vaatimuksista sekä 9 §:n 4 momentissa tarkoitettua kiellosta, rajoituksesta tai ehdosta tarkempia säännöksiä tarkempia säännöksiä 1) tuotteen merkitsemisestä tai siihen liittyvästä tiedottamisesta tai tiedon antamisesta, 2) 9 §:n 4 momentissa tarkoitettua tuotteen valmistuksen, markkinoille saattamisen, viennin tai käytön kiellosta, rajoituksesta tai ehdosta, 3) tuotteen hyödynnettävyydestä ja uudelleenkäytettävyydestä ja niitä koskevista tarpeellisista velvoitteista, 4) valvonnan kannalta tarpeellisen tiedon antamisesta viranomaiselle toiminnasta, tuotteesta tai siitä syntyvästä jätteestä, 5) tuotteesta aiheutuvan roskaantumisen ehkäisemisestä ja 6) muusta 1–5 kohtaan rinnastettavasta ja Euroopan unionin asianomaisten säädösten täytäntöön panemiseksi tarpeellisesta toimintaa tai tuotetta koskevasta kiellosta tai vaatimuksesta ja sen noudattamisen valvonnasta sekä siihen liittyvästä tiedonantovelvollisuudesta.

Edellä selostetun jätelain 10 §:n nojalla annettaisiin

- Tarvittaessa SUP -direktiivin 4 artiklan täytäntöön panoon edellyttämät yksityiskohtaiset säännökset kansallisista kulutuksen vähennystoimista. Nämä säännökset sisällytettäisiin pakkausjäteasetukseen.
- SUP -direktiivin 6 artiklan täytäntöön panemiseksi tarvittavat yksityiskohtaiset säännökset juomapakkauksia ja juomapulloja koskevista tuotevaatimuksista. Nämä säännökset sisällytettäisiin pakkausjäteasetukseen.

Jätelain 15 §:n 3 momentin nojalla valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia jätteen erilliskeräysvelvollisuuteen liittyviä säännöksiä 1) jätteen erillään pitämistä koskevista vaatimuksista, lajiltaan ja laadultaan erilaisten jätteen yhdistämisen edellytyksistä sekä 2) momentissa tarkoitettujen poikkeusten soveltamisesta tiettyyn jätteeseen ja 2) kunnan, tuottajan, kiinteistön haltijan ja jätteen haltijan velvollisuudesta järjestää jätteen erilliskeräys, jota koskevat vaatimukset voivat olla erilaisia eri alueilla ottaen huomioon alueen väestötiheys, syntyvän jätteen määrä ja hyödyntämismahdollisuudet sekä erilliskeräyksen järjestämisestä aiheutuvat ympäristövaikutukset ja kustannukset.

Edellä selostetun jätelain 15 §:n 3 momentin nojalla annettaisiin

- SUP -direktiivin 8 artiklan täytäntöön panemiseksi tarvittavat yksityiskohtaiset säännökset muovia sisältävien kalastusvälineiden erilliskeräysvelvollisuudesta.
- SUP -direktiivin 8 artiklan täytäntöön panemiseksi tarvittavat yksityiskohtaiset säännökset muina kuin pakkauksina pidettävien kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvien tyhjänä myytävien juomamukien erilliskeräysvelvollisuudesta.
- SUP -direktiivin 9 artiklan täytäntöön panemiseksi tarvittavat yksityiskohtaiset säännökset juomapullojen erilliskeräysvelvoitteesta.

Jätelain 49 §:n 1 momentin nojalla valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä tuottajan järjestämien käytöstä poistettujen tuotteiden vastaanottoa paikkojen määrästä. Määrä voi olla tuoteryhmittäin ja alueittain erilainen.

Edellä selostetun jätelain 49 §:n 1 momentin nojalla annettaisiin

- SUP -direktiivin 8 artiklan täytäntöön panemiseksi tarvittavat yksityiskohtaiset säännökset käytöstä poistettujen muovia sisältävien kalastusvälineiden erilliskeräysvelvollisuuteen liittyvästä alueellisesta vastaanottoverkostosta. Säännökset otettaisiin osaksi eräitä kertakäyttömuovituotteita koskevaa valtioneuvoston asetusta.
- SUP -direktiivin 8 artiklan täytäntöön panemiseksi tarvittavat yksityiskohtaiset säännökset käytöstä poistettujen muina kuin pakkauksina pidettävien kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvien tyhjänä myytävien juomamukien erilliskeräysvelvollisuuteen liittyvästä alueellisesta vastaanottoverkostosta. Säännökset otettaisiin osaksi pakkausjäteasetusta.

Jätelain 51 §:n 3 momentin mukaan valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä 1 momentissa tarkoitetuista tuottajan tiedotus- ja neuvontavelvollisuudesta sekä 2 momentissa tarkoitettua tuottajan velvollisuudesta toimittaa selvitys Pirkanmaan ELY-keskukselle järjestämästään tiedotuksesta.

Edellä selostetun jätelain 51 §:n 3 momentin nojalla annettaisiin SUP -direktiivin 10 artiklan täytäntöön panemiseksi tarvittavat yksityiskohtaiset säännökset muovien sisältävien kalastusvälineiden ja eräiden kertakäyttöisten muovituotteiden tuottajien vastuulla olevan kuluttajietiedotuksen sisältövaatimuksista. Säännökset otettaisiin osaksi eräitä kertakäyttömuovituotteita koskevaa valtioneuvoston asetusta ja pakkausjäteasetusta.

Jätelain 54 §:n 3 momentin nojalla valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä tuottajan kirjanpitoon sisällytettävistä, viranomaiselle toimitettavista ja yleisessä tietoverkossa julkaistavista tiedoista sekä niiden toimittamis- ja julkaisuajankohdasta.

Edellä selostetun jätelain 54 §:n 3 momentin nojalla annettaisiin SUP -direktiivin 8 artiklan ja 13 artiklan täytäntöön panemiseksi tarvittavat yksityiskohtaiset säännökset niistä tiedoista, joita tuottajien tulee toimittaa Pirkanmaan ELY-keskukselle EU-raportointia ja lain valvontaa varten. Säännökset otettaisiin osaksi eräitä kertakäyttömuovituotteita koskevaa valtioneuvoston asetusta.

Tässä esityksessä ehdotettavat uudet valtuudet

Tässä esityksessä ehdotettavien jätelain 47 c §:n nojalla valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä tuoteryhmäkohtaisten korvausten suuruuden määrittämisestä ja siinä käytettävistä laskentaperusteista, sekä kuluttajahintaindeksin muutoksen huomioimisesta tuoteryhmäkohtaisten korvausten suuruudessa.

Tässä esityksessä ehdotettavien jätelain 47 d §:n nojalla valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä tuoteryhmäkohtaisten korvausten maksamisesta kunnille.

Tässä esityksessä ehdotettavien jätelain 47 f §:n nojalla valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä tuoteryhmäkohtaisten korvausten tarkistamisesta.

Edellä selostettujen ehdotettavien jätelain valtuussäännösten nojalla annettaisiin SUP -direktiivin 8 artiklan täytäntöön panemiseksi tarvittavat yksityiskohtaiset säännökset eräiden kertakäyttömuovituotteiden tuottajia koskevan julkisiin keräysjärjestelmiin ja roskaantumisen siivoamiseen liittyvän uuden kustannusvastuun toteuttamiseksi. Säännökset otettaisiin osaksi säädettävää uutta valtioneuvoston asetusta, joka koskisi tuoteryhmäkohtaisia korvauksia.

9 Voimaantulo

SUP -direktiivi olisi tullut saattaa jäsenvaltioissa voimaan viimeistään 3.7.2021. Vaarana on, että komissio nostaa Suomea vastaan rikkomuskanteen SUP -direktiivin täytäntöönpanon viivästyttämisestä. Tämän vuoksi ehdotetut lait tulisi saattaa voimaan kiireellisesti. Osaa ehdotettuihin lakeihin sisältyvistä säännöksistä tulisi alkaa soveltaa jo 1 päivänä tammikuuta 2023 alkaen.

10 Toimeenpano ja seuranta

Ympäristöministeriö tekee vuonna 2025 laissa ja sen nojalla säädetyistä kalastusvälinejätteen keräysverkostosta ja keräysastetavoitteesta selvityksen, johon kerätään tietoa kalastusvälineiden markkinoille lasketuista määristä, satamien ja muun kalastusvälinejätekeräyksen toimivuudesta sekä muiden maiden SUP -direktiivin toimeenpanon onnistumisesta. Selvityksen perusteella arvioidaan keräysverkoston sekä keräysastetavoitteen toimivuutta, kustannustehokkuutta sekä mahdollisia muutostarpeita.

11 Suhde muihin esityksiin

11.1 Esityksen riippuvuus muista esityksistä

-

11.2 Suhde talousarvioesitykseen

Esitys liittyy valtion vuoden 2023 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä (ks. tarkemmin vaikutuksia viranomaisten toimintaan koskeva kohta 4.2.4.)

12 Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys

Esitys on merkityksellinen perustuslain 20 §:n (ympäristöperusoikeus), 18 §:n 1 momentin (elinkeinonvapaus), 21 §:n 1 momentin (oikeusturva), 6 §:n 1 momentin (yhdenvertaisuus) ja 80 §:n (laillisuusperiaate) kannalta.

Ympäristöperusoikeus

Perustuslain 20 §:n 1 momentin mukaan vastuu luonnosta ja sen monimuotoisuudesta, ympäristöstä ja kulttuuriperinnöstä kuuluu kaikille. Säännöksessä ilmaistu vastuu kohdistuu sekä julkiseen valtaan että yksityisiin luonnollisiin henkilöihin ja oikeushenkilöihin (HE 309/1993 vp). Perustuslain 20 §:n 2 momentin mukaan julkisen vallan on pyrittävä turvaamaan jokaiselle oikeus terveelliseen ympäristöön sekä mahdollisuus vaikuttaa elinympäristöään koskevaan päätöksentekoon. Kyse on ensisijaisesti lainsäätäjän ja muiden norminantajien toimintaan vaikuttavasta säännöksestä (HE 309/1993 vp). Säännöksessä ympäristön terveellisyyden vaatimus on ymmärrettävä laajasti. Ihmisten elinympäristön tulee olla sillä tavoin elinkelpoinen, ettei sen tila aiheuta välittömästi tai välillisesti ihmisille sairastumisriskiä. Toisaalta ympäristön tilalle on asetettava pidemmällekin meneviä vaatimuksia. Terveellisyyteen sisältyy esimerkiksi ainakin tietynasteinen ympäristön viihtyisyyden ulottuvuus (HE 309/1993 vp).

Perustuslain 20 §:n mukainen ympäristöperusoikeus toteutuu aineellisen lainsäädännön kautta. Perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännössään asettamien perusoikeuksien rajoittamista koskevien edellytysten (PeVM 25/1994 vp) perusteella ympäristöperusoikeuden toteuttamisella voidaan perustella esityksestä seuraavia muiden perustuslain suojaamien oikeuksien rajoituksia.

Jätelain tarkoituksena on edistää kiertotaloutta ja luonnonvarojen käytön kestävyyttä, vähentää jätteen määrää ja haitallisuutta, ehkäistä jätteistä ja jätehuollosta aiheutuvaa vaaraa ja haittaa terveydelle ja ympäristölle, varmistaa toimiva jätehuolto sekä ehkäistä roskaantumista. Merenkulun ympäristönsuojelulain tavoitteisiin kuuluu muun ohella ehkäistä alusten tavanomaisesta toiminnasta aiheutuvaa ympäristön pilaantumista ja järjestää aluksista tavanomaisesti peräisin olevien jätteiden vastaanotto satamissa. Lakeihin sisältyvillä aineellisilla säännöksillä on näin ollen keskeinen merkitys ympäristöperusoikeuden toteutumisen turvaamisessa. Lakeihin SUP-direktiivin täytäntöönpanemiseksi tehtävät lisäykset ja täydennykset ovat osa lakien tavoitteita toteuttavasta aineellisesta sääntelystä. Sama koskee myös lakien nojalla annettavaa asetustason täytäntöönpanosääntelyä. Näin ollen esityksen voidaan arvioida edistävän ympäristöperusoikeuden toteuttamista.

Elinkeinonvapaus

Perustuslain 18 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus lain mukaan hankkia toimeentulonsa valitsemallaan työllä, ammatilla tai elinkeinolla. Elinkeinovapauden periaatetta pidetään elinkeinonharjoittamista koskevana pääsääntönä, josta poikkeaminen on kuitenkin mahdollista muiden perusoikeuksien tai tärkeiden yhteiskunnallisten etujen puoltaessa sitä. Perustuslakivaliokunta on viimeaikaisessa lausuntokäytännössään sallinut selvästi voimakkaamman puuttumisen elinkeinovapauden esimerkiksi ympäristöperusoikeuden toteuttamiseksi (PeVL 55/2018 vp).

Perustuslain 18 §:n 1 momenttiin sisältyvillä sanoilla *lain mukaan* viitataan mahdollisuuteen rajoittaa säännöksessä turvattua oikeutta lailla (HE 309/1993 vp, PeVL 9/2005 vp, PeVL 14/2004 vp). Toisaalta niillä viitataan lailla säätämisen vaatimukseen ja siten siihen, että myös näiden perusoikeuksien kannalta merkityksellinen sääntely tulee toteuttaa lain tasolla (PeVL 18/2006 vp, PeVL 8/2005 vp, PeVM 5/2002, PeVL 31/1998 vp, PeVL 15/1996 vp).

Esityksen mukaan SUP -direktiivin edellyttämistä kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvia juomapakkauksia koskevista tuotevaatimuksista säädettäisiin lain nojalla annettavalla valtioneuvoston asetuksella. Tuotevaatimuksia voidaan pitää merkityksellisinä perustuslaillisen elinkeinonvapauden kannalta. Ne asettavat ehtoja sille, minkälaisia tuotteita voidaan saattaa Suomen markkinoille. Näin ollen ne voidaan nähdä elinkeinonvapauden rajoituksina. Rajoitukset ovat kuitenkin perusteltavissa ympäristöperusoikeuden toteuttamisella.

Myös SUP -direktiivin edellyttämät kansalliset kulutuksen vähennystoimet tarkoittavat käytännössä tuotteiden jakelijoiden, valmistajien ja pakkaajien elinkeinonharjoittamiseen kohdistuvia rajoituksia riippumatta siitä, toteutetaanko vähennystoimet Green Deal -sopimuksella vai lain-säädännöllä. Rajoituksia aiheutuu esimerkiksi seuraavista sopimusehdoista tai velvoitteista: maksun periminen kertakäyttöisten tuotteiden käytöstä jakelupaikassa, uudelleenkäytettävien tuotteiden asettaminen saataville ja tarjoaminen kertakäyttöisen sijaan jakelupaikassa sekä muovin määrän vähentäminen kertakäyttöisissä muovituotteissa. Myös nämä rajoitukset ovat kuitenkin perusteltavissa ympäristöperusoikeuden toteuttamisella.

Oikeusturva

Perustuslain 21 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa sekä oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi. Säännöksen lähtökohdiana on yksilön oikeus omasta aloitteestaan saada asiansa käsitellyksi. Käsitelyn tuomioistuimessa ja muussa viranomaisessa on lisäksi aina tapahduttava asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä (HE 309/1993 vp). Kussakin asiassa toimivaltaisen tuomioistuimen tai viranomaisen tulee käydä ilmi laista (PeVL 67/2010 vp).

Esityksessä täydennetään valtakunnallisena tuottajavastuuviranomaisena toimivan Pirkanmaan ELY-keskuksen toimivaltuuksia ryhtyä jätelain mukaisiin valvonta- ja hallintopakkotoimiin myös SUP -direktiivin täytäntöönpanoon liittyvien uusien tuottajavastuovelvoitteiden rikkomus- ja laiminlyöntitilanteissa. Näiden viranomaistoimien lainmukaisuus voidaan saattaa jätelain mukaisesti muutoksenhakutuomioistuimen arvioitavaksi. Esitys on tältä osin perustuslaillisen oikeusturvavaatimuksen mukainen.

Yhdenvertaisuus

Perustuslain 6 §:n 1 momentin mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Säännös sisältää yleisen yhdenvertaisuuslausekkeen, jolla ilmaistaan yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa koskeva

pääperiaate. Siihen sisältyy mielivallan kieltö ja vaatimus samanlaisesta kohtelusta samanlaisissa tapauksissa. Yleinen yhdenvertaisuuslauseke kohdistuu myös lainsäätäjään. Lailla ei voida mielivaltaisesti asettaa ihmisiä tai ihmisryhmiä toisia edullisempaan tai epäedullisempaan asemaan. Lausekkeella ei kuitenkaan edellytetä kaikkien ihmisten kaikissa suhteissa samanlaista kohtelua, elleivät asiaan vaikuttavat olosuhteet ole samanlaisia (HE 309/1993 vp).

Esityksen mukaan kalastusvälinejätteen voi maksutta ja vaivattomasti luovuttaa sekä tuottajan että kalastussataman ylläpitäjän järjestämään erilliskeräykseen. Erilliskeräysverkostoon kuuluvat kiinteät vastaanottoaikat ja muu keräys järjestetään koko maan alueella ottaen huomioon sekä merivesi- ja sisävesikalastuksen tarpeet, että erilaiset kalastusvälineet. Vastaanottoaikojen määrä ja muu keräys voi kuitenkin olla alueittain erilainen. Esityksen mukainen kalastusvälinejätteen erilliskeräysverkosto takaa siten sen, että kalastusvälinejätteen haltijoilla on koko maassa käytettävissä kohtuullisen saman tasoinen jätehuoltoerilliskeräysverkosto. Näin ollen sääntelyllä turvataan perustuslaillisen yleisen yhdenvertaisuuslausekkeen mukaisesti jätteen haltijoiden kohtuullisen saman tasoista jätehuoltoa maan eri osissa.

Laillisuusperiaate

Perustuslain 80 §:n mukaan valtioneuvosto voi antaa asetuksia laissa säädetyn valtuuden nojalla. Lailla on kuitenkin säädettävä yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista. Perustuslakivaliokunnan käytännön mukaan asetuksen antamiseen ja lainsäädäntövallan delegoimiseen liittyvien valtuutusten tulee olla riittävän täsmällisiä ja tarkkarajaisia. Laista tulee käydä selvästi ilmi, mistä on tarkoitus säätää asetuksella. Tällöinkin edellytyksenä on, että oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista säädetään lailla (HE 1/1998 vp).

Esitykseen sisältyviin lakiehdotuksiin on sisällytetty ne SUP -direktiivin kansallisen täytäntöönpanon edellyttämät säännökset, joissa asiallisesti on kyse perustuslain 80 §:n tarkoittamista yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista. Näihin säännöksiin liitetyt tarvittavat asetuksenantovaltuudet on pyritty muotoilemaan täsmällisesti ja tarkkarajaisesti siten, että sääntely täyttäisi perustuslain 80 §:n vaatimukset. Lain perussäännöksissä ja asetuksenantovaltuuksissa on siten huomioitu perustuslaillinen laillisuusperiaate.

Ponsi

Koska SUP -direktiivissä on säännöksiä, jotka ehdotetaan pantaviksi täytäntöön lailla, annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

jätelain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan jätelain (646/2011) 24 a §:n 1 momentti, 25 §:n 3 momentti, 46 §, 48-49 §, 51 §:n 1 momentti, 53 a §, 62 §:n 1 momentti, 66 a § 1 momentti, 69 §:n 3 momentti, 128 § sellaisena kuin niistä ovat 24 a §:n 1 momentti ja 25 §:n 3 momentti laissa 917/2021, 46 §, 51 §:n 1 momentti, 53 a §, 62 §:n 1 momentti, 66 a § 1 momentti ja 69 §:n 3 momentti laissa 714/2021 sekä 48 § osaksi laeissa 410/2014 ja 714/2021
lisätään 6 §:n 1 momenttiin, sellaisena kuin se on laissa 714/2021, uusi 30-34 kohta, lakiin uusi 47 a-f § ja liite seuraavasti:

6 §

Muut määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

-
- 29) *jätteen kansainvälisellä siirrolla* jätteiden siirrosta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EY) N:o 1013/2006, jäljempänä *jätteesiirtoasetus*, tarkoitettua jätteen siirtoa Suomesta toiseen maahan, toisesta maasta Suomeen ja jätteen siirtoa Suomen kautta;
- 30) *muovilla* materiaalia, joka koostuu kemikaalilain (593/2013) 6 §:n 1 kohdan a alakohdassa tarkoitettua REACH-asetuksen 3 artiklan 5 alakohdassa määritellystä polymeeristä, johon on saatettu lisätä lisäaineita tai muita aineita ja joka soveltuu lopputuotteiden pääraakeneosaksi, lukuun ottamatta luonnonpolymeerejä, joita ei ole kemiallisesti muunnettu;
- 31) *kertakäyttöisellä muovituotteella* tuotetta, joka on tehty kokonaan tai osittain muovista ja jota ei ole suunniteltu tai saatettu markkinoille kestämään elinkaarensa aikana useita käyttökertoja siten, että se palautettaisiin tuottajalle täytettäväksi tai sitä käytettäisiin uudelleen alkuperäiseen tarkoitukseen;
- 32) *kalastusvälineellä* esinettä tai laitteen osaa, jota käytetään kalastuksessa tai vesiviljelyssä elollisten luonnonvarojen pyyntiin tai kasvattamiseen tai joka kelluu veden pinnalla ja jolla pyritään houkuttelemaan ja pyytämään tai kasvattamaan tällaisia vesien elollisia luonnonvaroja, pois lukien kalastusvälineeseen kuuluvat sähkö- ja elektroniikkalaitteet;
- 33) *kalastusvälinejätteellä* kalastusvälinettä tai sen osaa, joka on 5 §:ssä tarkoitettua jätettä, mukaan lukien hylätyt ja kadonneet kalastusvälineet;
- 34) *tupakkatuotteella* tupakkalain (549/2016) 2 §:n 1 kohdassa tarkoitettua tupakkatuotetta.
-

24 a §

Markkinavalvonta

Turvallisuus- ja kemikaalivirasto valvoo markkinavalvontaviranomaisena pakkauksia, ajoneuvoja sekä niiden materiaaleja ja osia, paristoja ja akkuja, sähkö- ja elektroniikkalaitteita sekä muita tuotteita koskevien vaatimusten ja rajoitusten noudattamista siten kuin niistä tarkemmin säädetään 10 §:n nojalla annetuissa valtioneuvoston asetuksissa.

25 §

Muut valvontaviranomaiset

Verohallinto valvoo toimialallaan 68 §:ssä tarkoitettuja juomapakkauksia koskevien tämän lain ja sen nojalla annettujen säännösten noudattamista. Tulli valvoo yhteistyössä Suomen ympäristökeskuksen kanssa jätteiden kansainvälisiä siirtoja ja yhteistyössä Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen kanssa tuottajavastuun piiriin kuuluvien tuotteiden etäkauppa. Tulli valvoo lisäksi elohopea-asetuksen 4 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua tuontia jätteenä koskevan rajoituksen noudattamista.

46 §

Tuottajan vastuu jätehuollosta ja sen kustannuksista

Tuottajan on järjestettävä markkinoille saattamiensa 48 §:ssä tarkoitettujen tuotteiden jätehuolto sekä vastattava siitä aiheutuvista kustannuksista, jollei jäljempänä toisin säädetä. Tuottajan velvollisuus koskee käytöstä poistettuja tuotteita, jotka luovutetaan 49, 49 a tai 56 §:ssä tarkoitettuun vastaanottoaikaan tai kuljetukseen.

Edellä 1 momentissa säädetystä poiketen seuraavilla 48 §:ssä tarkoitetuilla tuottajilla on ainoastaan 47 a §:n mukainen kustannusvastuu tietyistä kuntien toteuttamista jätehuolto- ja siivoustoimista:

- 1) kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvien henkilökohtaiseen hygieniaan ja kuluttajakäyttöön tarkoitettujen kosteuspyyhkeiden tuottajat;
- 2) kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvien kuluttajakäyttöön tarkoitettujen ilmapallojen tuottajat; ja
- 3) kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvien suodattimellisten tupakkatuotteiden ja suodattimien tuottajat.

Tuottajan 1 ja 2 momentin mukainen velvollisuus koskee tuottajan Suomen markkinoille saattamia tuotteita ja etäkaupalla suoraan käyttäjille myymiä tuotteita sekä tuottajan markkinaosuuteen nähden kohtuulliseksi katsottavaa osuutta muista vastaavista tuotteista riippumatta tuotteiden markkinoille saattamisen ajankohdasta.

47 a §

Tuottajan kustannusvastuu tietyistä kuntien toteuttamista jätehuolto- ja siivoustoimista

Lain 48 §:n 1 momentissa tarkoitettujen kertakäyttöisten muovituotteiden tuottajien on vastattava tuotteista kunnille 47 b §:n mukaisilla alueilla aiheutuvien kustannustehokkaiden jätehuolto- ja siivoustoimien kustannuksista tuoteryhmittäin siten kuin 2-4 momentissa säädetään.

Kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvien kosteuspyyhkeiden ja kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvien ilmapallojen tuottajan on vastattava niistä kustannuksista, joita kunnalle aiheutuu kyseisten tuotteiden aiheuttaman roskaantumisen siivoamisesta ja siivottujen roskien kuljetuksesta ja käsittelystä sen jälkeen.

Kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvien tupakkatuotteiden ja yhdessä niiden kanssa kaupan pidettävien suodattimien tuottajan on vastattava niistä kustannuksista, joita kunnalle aiheutuu kyseisten tuotteiden aiheuttaman roskaantumisen ehkäisemiseksi järjestetyn jätteen keräyksen, kuljetuksen ja käsittelyn järjestämisestä, sekä tuotteiden aiheuttaman roskaantumisen ehkäisemiseksi järjestetyn jätteen keräyksen, kuljetuksen ja käsittelyn kustannuksiin sisältyvät myös erilliset tupakkatuotteille ja suodattimille tarkoitetut jäteasiat sekä niihin kerättyjen jätteiden kuljetus ja käsittely.

Liitteen mukaisten pakkauksina pidettävien kertakäyttöisten muovituotteiden tuottajan sekä muina kuin pakkauksina pidettävien kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvien tyhjänä myytävien juomamukien tuottajan on vastattava niistä kustannuksista, joita kunnalle aiheutuu kyseisten tuotteiden aiheuttaman roskaantumisen ehkäisemiseksi järjestetyn jätteen keräyksen, kuljetuksen ja käsittelyn järjestämisestä, sekä tuotteiden aiheuttaman roskaantumisen siivoamisesta ja näiden roskien kuljetuksesta ja käsittelystä sen jälkeen.

47 b §

Kustannusvastuun piiriin kuuluvat alueet

Edellä 47 a §:ssä säädetty tuottajan kustannusvastuu koskee seuraavia alueita:

- 1) alueet, jotka kadun ja eräiden yleisten alueiden kunnossa- ja puhtaanapidosta (669/1978) säädetyn lain nojalla kuuluvat kunnan puhtaanapitovastuulle;
- 2) alueet, joilla kunta on jätelain 74 §:n 1 momentin 1, 2 ja 5 kohdassa tarkoitettu toiminnon pitäjä tai alueen haltija; ja
- 3) alueet, joilla kunnalla on jätelain 76 §:n tarkoittamana alueen pitäjänä tai haltijana velvollisuus järjestää riittävä jätteen keräys ja muut jätehuollon palvelut.

47 c §

Kustannusvastuun toteuttamiseksi tarvittavien tuoteryhmäkohtaisten korvausten määrittäminen

Edellä 47 a §:ssä säädetyn kustannusvastuun toteuttamiseksi tuottajan on maksettava kunnille vuosittain tuoteryhmäkohtaiset korvaukset, joiden suuruus määritetään vähintään kolmeksi ja enintään viideksi vuodeksi kerrallaan hyödyntäen seuraavia tietoja:

- 1) kaikista kustannusvastuun piiriin kuuluvilla alueilla toteutetuista kustannustehokkaista jätehuolto- ja siivoustoimista aiheutuva kokonaiskustannus, joka lasketaan kunnista otosperusteisesti kerätyn kustannustiedon perusteella (*kuntien kokonaiskustannukset*); ja
- 2) kustannusvastuun piiriin kuuluvilla alueilla kerätyn jätteen ja siivotun roskan koostumusta koskeva selvitys (*koostumusselvitys*).

Tuoteryhmäkohtaiset korvaukset on määritettävä koostumusselvityksen perusteella prosentuaalisena osuutena kuntien kokonaiskustannuksista. Prosentuaalista osuutta laskettaessa laskentaperusteena voidaan käyttää koostumusselvityksessä kerätyn jätteen ja siivotun roskan painoa, kappalemäärää, tilavuutta, näiden yhdistelmää tai muuta tarkoituksenmukaista perustetta.

Tuoteryhmäkohtaisten korvausten suuruudessa voidaan ottaa huomioon kustannustason vuosittainen muutos kuluttajahintaindeksin mukaisesti.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä tuoteryhmäkohtaisten korvausten suuruuden määrittämisestä ja siinä käytettävistä laskentaperusteista. Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä myös kuluttajahintaindeksin muutoksen huomioimisesta tuoteryhmäkohtaisten korvausten suuruudessa.

47 d §

Tuoteryhmäkohtaisten korvausten maksaminen kunnille

Tuottajan on maksettava tuoteryhmäkohtaiset korvaukset jokaiselle kunnalle kutakin korvausvuotta seuraavana vuotena. Kullekin kunnalle maksettavan korvausmäärän on perustuttava asu-
kaslukuun. Lisäksi korvausmäärässä voidaan tarvittaessa ottaa huomioon roskaantumiseen vai-
kuttavia erityisiä olosuhdetekijöitä.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä tuoteryhmäkohtaisten kor-
vausten maksamisesta kunnille.

47 e §

Tuoteryhmäkohtaisten korvausten tarkistaminen

Tuoteryhmäkohtaisten korvausten suuruus on tarkistettava ensimmäisen kerran kolmen vuo-
den kuluttua siitä, kun ne ensimmäistä kertaa määritetään. Tämän jälkeen tuoteryhmäkohtaisten
korvausten suuruus on tarkistettava vähintään kolmen ja enintään viiden vuoden välein.

Tuottajien on vastattava yhteistoimin tuoteryhmäkohtaisten korvausten tarkistamiseksi tarvit-
tavien 47 c §:n 1 momentin mukaisten tietojen hankkimisesta. Tämä on toteutettava yhteistoi-
minnassa kuntien ja ympäristöministeriön kanssa.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä tuoteryhmäkohtaisten kor-
vausten tarkistamisesta.

47 f §

Kustannusvastuun jakamien samaa tuoteryhmää edustavien eri tuottajayhteisöjen sekä tuotta- jien kesken

Samaa tuoteryhmää edustavien tuottajarekisteriin hyväksytyjen tuottajien ja tuottajayhteisö-
jen on yhteistoimin jaettava kustannusvastuun toteuttamiseksi määritetty tuoteryhmäkohtainen
korvaus markkinaosuuksiensa suhteessa.

48 §

Tuottajavastuun piiriin kuuluvat tuotteet ja tuottajat

Tuottajavastuu koskee myyntitavasta riippumatta seuraavia tuotteita ja niitä ammattimaisesti
markkinoille saattavia tai etäkaupalla suoraan käyttäjille myyviä tuottajia:

1) moottorikäyttöisen ja muun ajoneuvon tai laitteen renkaat, joiden tuottajana pidetään täl-
laisen renkaan valmistajaa, maahantuojaa tai pinnoittajaa taikka renkailla varustetun ajoneuvon
tai laitteen maahantuojaa;

2) henkilöautot, pakettiautot ja niihin rinnastettavat muut ajoneuvot, joiden tuottajana pide-
tään tällaisen ajoneuvon valmistajaa tai maahantuojaa taikka sitä, joka toimittaa maahan ajo-
neuvoja kotimaisen käyttäjän nimissä;

3) sähkö- ja elektroniikkalaitteet, joiden tuottajana pidetään laitteen valmistajaa tai maahan-
tuojaa taikka sellaista myyjää, joka myy laitteita omalla nimellään tai tavaramerkil-
lään; (6.6.2014/410)

4) paristot ja akut, mukaan lukien sähkö- ja elektroniikkalaitteisiin, ajoneuvoihin tai muihin
tuotteisiin sisältyvät paristot ja akut, joiden tuottajana pidetään pariston tai akun markkinoille
saattajaa;

5) sanomalehdet, aikakauslehdet, toimistopaperit ja muut niihin rinnastettavat paperituotteet, joiden tuottajana pidetään paperituotteiden valmistukseen käytettävän paperin valmistajaa tai maahantuojaa taikka painetun paperituotteen maahantuojaa;

6) pakkaukset, joiden tuottajana pidetään tuotteen pakkaajaa tai pakatun tuotteen maahantuojaa; kuitenkin palvelupakkausten, joita käytetään pääsääntöisesti elintarvikkeiden ja muiden tuotteiden, mukaan lukien käsittelemättömien maatalous- ja puutarhatuotteiden pakkaamiseen myyntipaikalla suoraan kuluttajille, tuottajana pidetään niiden valmistajaa tai maahantuojaa.

7) kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvat muut kuin 6 kohdassa tarkoitettuina pakkauksina pidettävät tyhjänä myytävät juomamukit, niiden korkit ja kannet mukaan luettuina, joiden tuottajana pidetään tuotteen valmistajaa tai maahantuojaa;

8) kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvat henkilökohtaiseen hygieniaan ja kuluttajakäyttöön tarkoitetut kosteuspyyhkeet, joiden tuottajana pidetään tällaisen tuotteen valmistajaa tai maahantuojaa;

9) kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvat kuluttajakäyttöön tarkoitetut ilmapallot, joiden tuottajana pidetään tällaisen tuotteen valmistajaa tai maahantuojaa;

10) kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvat suodattimelliset tupakkatuotteet ja suodattimet, joita pidetään kaupan käytettäväksi yhdessä tupakkatuotteiden kanssa, joiden tuottajana pidetään tällaisen tuotteen valmistajaa tai maahantuojaa;

11) muovia sisältävät kalastusvälineet, joiden tuottajana pidetään tällaisen tuotteen valmistajaa tai maahantuojaa;

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä siitä, mitä 1 momentissa tarkoitettujen tuotteiden ja niitä 1 momentissa tarkoitettujen tuottajien ovat. Valtioneuvoston asetuksella voidaan myös antaa tarkempia säännöksiä tuottajavastuuta koskevien säännösten soveltamisesta, jos tuotteet hankitaan toisesta maasta tai viedään maasta sähköisellä tai muulla etäkau-palla.

49 §

Käytöstä poistettavien tuotteiden vastaanotto ja kuljetus

Tuottajan on järjestettävä käytöstä poistettavien tuotteiden vastaanottoa paikkoja siten, että tuotteen voi maksutta ja vaivattomasti luovuttaa näin järjestettyyn vastaanottoon. Tarvittavien vastaanottoa paikkojen määrää alueittain määritettäessä otetaan huomioon niihin luovutettavien käytöstä poistettujen tuotteiden laji, laatu ja ennakoitu määrä sekä vastaanotosta ja kuljetuksesta aiheutuvat ympäristövaikutukset ja kustannukset. Määrä voi olla tuoteryhmittäin ja alueittain erilainen. Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä vastaanottoa paikkojen määrästä.

Paperituotteiden tuottajan on 1 momentista poiketen järjestettävä käytöstä poistettujen 48 §:n 1 momentin 5 kohdassa tarkoitettujen paperituotteiden kuljetus maksutta kiinteistön haltijan järjestämästä vastaanottoa paikasta, jos kiinteistö sijaitsee muulla kuin pientalo- tai haja-asutus-alueella.

Kalastussataman pitäjän on järjestettävä kalastusvälinejätteen vastaanotto siten kuin merenkulun ympäristönsuojelulain (1672/2009) 9 luvun 3 §:n 2 momentissa säädetään. Muovia sisältävän kalastusvälineen tuottajan on järjestettävä kalastusvälinejätteen kuljetus maksutta kyseisestä kalastussataman vastaanottoa paikasta.

Tuottajan on järjestettävä 56 §:n mukaisesti kerättyjen käytöstä poistettujen tuotteiden kuljetus maksutta tuotteen jakelijan vastaanottoa paikasta.

51 §

Tuottajan tiedotus- ja neuvontavollisuus

Tuottajan on tiedotettava käytöstä poistettujen tuotteiden vastaanottoaikkojen sijainnista ja aukioloajoista, niissä vastaanotettavista jätteistä sekä muista vastaanoton toimivuuden kannalta tarpeellisista asioista. Tuottajan on lisäksi tiedotettava ja neuvottava jätteen määrän ja haitallisuuden vähentämistä ja uudelleenkäyttöä ja uudelleenkäytön valmistelua koskevista toimista, roskaantumisen vaikutuksista ja ehkäisemisestä sekä tarpeen mukaan tuotteille käytössä olevista uudelleenkäytettävistä vaihtoehdoista. Tiedotus ja neuvonta voi olla erilaista eri tuoteryhmille. Tuottajan on tarvittaessa järjestettävä tiedottaminen ja neuvonta yhdessä kunnan ja muiden jätehuollon toimijoiden kanssa.

53 a §

Tuottajan omavalvonta

Tuottajan on valvottava säännöllisesti ja suunnitelmallisesti tässä luvussa säädettyjen velvoitteiden toteutumista sekä kehitettävä tätä koskevan tiedon luotettavuutta (*omavalvonta*). Oma-
valvonnan tueksi on tarvittaessa teetettävä säännöllinen tarkastus riippumattomalla ja ammattitaitoisella henkilöllä. Tuottajan on laadittava omavalvonnasta kirjallinen suunnitelma, joka on liitettävä 101 §:ssä tarkoitettuun hakemukseen tuottajarekisteriin hyväksymiseksi.

Edellä 1 momentissa tarkoitettussa suunnitelmassa on oltava vähintään seuraavat tiedot:

1) tuottajan 54 §:n 1 momentissa tarkoitettun kirjanpidon toteuttaminen ja sitä koskevien tietojen luotettavuuden arviointi ja kehittäminen;

2) tuottajan 46 §:ssä, 47 a §:ssä ja 49 b §:ssä tarkoitettun kustannusvastuun täyttymisen arviointi;

3) tuottajan 63 a §:ssä tarkoitettujen maksuosuuksien seuranta ja kehittäminen;

4) omavalvonnan tueksi tehtävät tarkastukset.

Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voi hyväksyä poikkeuksen 2 momentissa tarkoitettusta vaatimuksesta, jos se on perusteltua tuottajan toiminnan laatu ja laajuus huomioon ottaen. Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voi tarvittaessa määrätä 1 momentissa tarkoitettun omavalvonnan tueksi teetettävän tarkastuksen.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä 1 momentissa säädetyn tarkastuksen sisällöstä, sen suorittamisen ajankohdasta ja tarkastuksia tekevän henkilön ammatillisista pätevyysvaatimuksista sekä 2 momentin 1–3 kohdassa säädettyistä vaatimuksista.

62 §

Tuottajayhteisöön liittyminen

Tässä luvussa säädettyjen velvollisuuksiensa täyttämiseksi tuottajan on liityttävä 142 §:ssä tarkoitettuun tuottajarekisteriin hyväksytyyn tuottajayhteisöön tai perustettava sellainen yhdessä muiden tuottajien kanssa. Tuottajayhteisöön ei saa kuulua muita kuin tuottajia. Pakkaus-
ten tuottajayhteisön toimialan on katettava kaikki pakkausmateriaalit ja 48 §:n 1 momentin 7 kohdassa tarkoitettut tyhjänä myytävät juomamukit.

66 a §

Tuottajan tai muun toimijan valtuutettu edustaja

Suomeen sijoittautuneen toimijan, joka myy etäkaupalla suoraan käyttäjille toiseen valtioon tuottajavastuun piiriin kuuluvia tuotteita, on vastattava tuottajavastuovelvoitteidensa täyttämistä kyseisessä valtiossa. Seuraavia lain 48 §:n 1 momentin tarkoittamia tuotteita etäkaupalla

suoraan käyttäjille toiseen Euroopan unionin jäsenvaltioon myyvän toimijan on nimettävä kyseiseen jäsenvaltioon sijoittautunut valtuutettu edustaja vastaamaan velvoitteidensa täyttämisestä:

- 1) sähkö- ja elektroniikkalaitteet;
 - 2) liitteen mukaiset pakkauksina pidettävät kertakäyttöiset muovituotteet;
 - 3) muut kuin pakkauksina pidettävät kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvat tyhjänä myytävät juomamukit;
 - 4) kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvat henkilökohtaiseen hygieniaan ja kuluttajakäyttöön tarkoitetut kosteuspyyhkeet;
 - 5) kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvat kuluttajakäyttöön tarkoitetut ilmapallot;
 - 6) kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvat suodattimelliset tupakkatuotteet ja suodattimet;
- ja
- 7) muovia sisältävät kalastusvälineet;

69 §

Juomapakkausten palautusjärjestelmän ylläpitäjän velvollisuudet

Juomapakkausten palautusjärjestelmän ylläpitäjän on noudatettava, mitä 47 d §:ssä säädetään tuoteryhmäkohtaisten korvausten maksuvelvollisuudesta kunnille, 47 e §:ssä tuoteryhmäkohtaisten korvausten tarkistamiseen liittyvästä tietojen hankkimisvelvollisuudesta, 47 f §:ssä kustannusvastuun jakamisesta samaa tuoteryhmää edustavien eri tuottajayhteisöjen sekä tuottajien kesken, 53 a §:ssä tuottajan omavalvonnasta, ja 54 §:ssä tuottajan kirjanpito- ja tiedonantovelvollisuudesta. Juomapakkausten palautusjärjestelmään, johon otetaan jäseniä, sovelletaan lisäksi, mitä 63 a §:ssä säädetään tuottajien maksuosuuksista ja niiden mukauttamisesta, 64 §:ssä tuottajarekisteriin hyväksytyn tuottajan ja tuottajayhteisön toiminnan turvaamisesta, 65 §:ssä tuottajien ja tuottajayhteisöjen yhteistyöstä, 66 §:ssä tuottajayhteisöjen palvelunhankinnasta, 66 a §:ssä tuottajan tai muun toimijan valtuutetusta edustajasta ja 66 b §:ssä Suomessa valtuutetuna edustajana toimimisesta.

128 §

Tuottajavastuuta koskevan rikkomuksen tai laiminlyönnin oikaiseminen

Jos 6 luvussa tarkoitettu tuottaja tai tuottajayhteisö taikka 68 §:ssä tarkoitettu juomapakkausten palautusjärjestelmän ylläpitäjä ei ole järjestänyt 46 §:n 1 momentissa säädettyyn tuottajavastuuseen perustuvaa uudelleenkäyttöä, kierrätystä, muuta hyödyntämistä tai muuta jätehuoltoa tai jos tämä ei ole noudattanut 47 d §:ssä säädettyä tuoteryhmäkohtaisten korvausten maksuvelvollisuutta kunnille tai 47 e §:ssä säädettyä tietojen hankkimisvelvollisuutta tämän lain tai sen nojalla annettujen säännösten tai määräysten mukaisesti, Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voi sen lisäksi, mitä 126 §:ssä säädetään:

- 1) velvoittaa tuottajan, tuottajayhteisön tai juomapakkausten palautusjärjestelmän ylläpitäjän saattamaan toimintansa tämän lain ja sen nojalla annettujen säännösten tai määräysten mukaiseksi sekä osoittamaan muutokset tehdyiksi;

- 2) kieltää tuottajaa saattamasta 48 §:ssä tarkoitettua tuotetta markkinoille, kunnes tuottaja on hyväksytty tai merkitty 142 §:n mukaiseen tuottajarekisteriin tai kunnes tuottaja on suorittanut 47 d §:n mukaisen maksuvelvollisuutensa tai 47 e §:n mukaisen tietojen hankkimisvelvollisuutensa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Tämän lain 47 c §:n tarkoittamat tuoteryhmäkohtaiset korvaukset määritetään ensimmäisen kerran vuosiksi 2023-2025 siten, että tuoteryhmäkohtaisten korvausten suuruuden määrittämisessä käytettävä kuntien kokonaiskustannus on 4,79 €/asukas/a

Tämän lain 47 d §:n mukaista velvollisuutta maksaa kunnille tuoteryhmäkohtainen korvaus sovelletaan kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvien suodattimellisten tupakkatuotteiden ja suodattimien tuottajaan 1 päivänä tammikuuta 2023 alkaen.

Tämän lain 47 d §:n mukaista velvollisuutta maksaa kunnille tuoteryhmäkohtainen korvaus sovelletaan liitteen mukaisiin pakkauksina pidettävien kertakäyttöisen muovituotteiden tuottajaan 1 päivänä tammikuuta 2023 alkaen.

Tämän lain tuottajavastuuta koskevan 6 luvun säännöksiä sovelletaan 48 §:n 1 momentin 7 kohdan mukaisten tyhjänä myytävien juomamukien tuottajaan 1 päivänä tammikuuta 2023 alkaen lukuun ottamatta tämän lain 46 §:n mukaista velvollisuutta järjestää tuotteiden jätehuolto sekä vastata siitä aiheutuvista kustannuksista sekä 47 d §:n mukaista velvollisuutta maksaa kunnille tuoteryhmäkohtainen korvaus, joita sovelletaan 1 päivänä tammikuuta 2025 alkaen.

Tämän lain 47 d §:n mukaista velvollisuutta maksaa kunnille tuoteryhmäkohtainen korvaus sovelletaan kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvien ilmapallojen ja kosteuspyyhkeiden tuottajaan 1 päivänä tammikuuta 2025 alkaen.

Tämän lain 48 §:n 1 momentin 6 kohdan mukaista pakkauksen tuottajan määritelmää sovelletaan 1 päivänä tammikuuta 2023 alkaen. Siihen saakka sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olevan lain 48 §:n 1 momentin 6 kohdan mukaista pakkauksen tuottajan määritelmää ja tämän lain voimaan tullessa voimassa olevan lain 48 §:n 2 momenttia.

Tämän lain 49§:n 3 momentin mukaista tuottajan kuljetusvastuuta sovelletaan 1 päivästä tammikuuta 2029 alkaen.

Muut liitteet
Liite

Lain 48 §:n 1 momentin 6 kohdassa tarkoitettuina pakkauksina pidettävät kertakäyttöiset muovituotteet

- 1) elintarvikepakkaukset eli astiat, kuten kannelliset ja kannettomat rasiat, joissa säilytetään elintarvikkeita, jotka
 - a) on tarkoitettu syötäväksi välittömästi joko paikalla tai mukaan otettuna,
 - b) syödään tavallisesti astiasta, ja
 - c) ovat valmiita syötäväksi ilman lisävalmistamista, kuten kypsentämistä, keittämistä tai lämmittämistä,
- 2) joustavasta materiaalista valmistetut annospakkaukset ja kääreet, joiden sisältämä ruoka on tarkoitettu nautittavaksi välittömästi annospakkauksesta tai kääreestä ilman lisävalmistusta;
- 3) tilavuudeltaan enintään kolmen litran juomapakkaukset eli astiat, joita käytetään nesteitä varten, kuten juomapullot ja niiden korkit ja kannet, sekä yhdistelmäateriaalipakkaukset korkkeineen ja kansineen, paitsi lasiset tai metalliset juomapakkaukset, joissa on muovikorkit tai –kannet;
- 4) juomamukit, niiden korkit ja kannet mukaan luettuina; ja
- 5) pakkauksista ja pakkausjätteistä annetun valtioneuvoston asetuksen (1029/2021) 19 §:n 2 momentin tarkoittamat kertakäyttöiset muoviset kantokassit.

Edellä 1 kohdassa tarkoitettuina elintarvikepakkauksina ei pidetä juomapakkauksia sekä joustavasta materiaalista valmistettuja annospakkauksia ja kääreitä.

2.

Laki

merenkulun ympäristönsuojelulain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään merenkulun ympäristönsuojelusta annetun lain (1672/2009) 9 luvun 3 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 669/2021, uusi 2 momentti seuraavasti:

9 luku

Jätteiden vastaanottojärjestelyt satamassa

3 §

Jätteiden vastaanottojärjestelyt kalastussatamassa

Kalastussataman pitäjän on järjestettävä jätelain (646/2011) 6 §:n 1 momentin 33 kohdan tarkoittaman kalastusvälinejätteen erillinen vastaanotto, jos sataman vuosittainen saalismäärä on vähintään 5000 kg. Kalastussataman vastaanotto on sovitettava teknisesti yhteen jätelain 49 §:n 3 momentin mukaisen tuottajan järjestämän kuljetuksen kanssa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Helsingissä x.x.20xx

Pääministeri

Sanna Marin

..ministeri Etunimi Sukunimi

1.

Laki

jätelain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan jätelain (646/2011) 24 a §:n 1 momentti, 25 §:n 3 momentti, 46 §, 48-49 §, 51 §:n 1 momentti, 53 a §, 62 §:n 1 momentti, 66 a § 1 momentti, 69 §:n 3 momentti, 128 § sellaisena kuin niistä ovat 24 a §:n 1 momentti ja 25 §:n 3 momentti laissa 917/2021, 46 §, 51 §:n 1 momentti, 53 a §, 62 §:n 1 momentti, 66 a § 1 momentti ja 69 §:n 3 momentti laissa 714/2021 sekä 48 § osaksi laeissa 410/2014 ja 714/2021
lisätään 6 §:n 1 momenttiin, sellaisena kuin se on laissa 714/2021, uusi 30-34 kohta, lakiin uusi 47 a-f § ja liite seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

6 §

6 §

Muut määritelmät

Muut määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

Tässä laissa tarkoitetaan:

29) *jätteen kansainvälisellä siirrolla* jätteen siirrosta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EY) N:o 1013/2006, jäljempänä *jätteensiirtoasetus*, tarkoitettua jätteen siirtoa Suomesta toiseen maahan, toisesta maasta Suomeen ja jätteen siirtoa Suomen kautta.

29) *jätteen kansainvälisellä siirrolla* jätteen siirrosta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EY) N:o 1013/2006, jäljempänä *jätteensiirtoasetus*, tarkoitettua jätteen siirtoa Suomesta toiseen maahan, toisesta maasta Suomeen ja jätteen siirtoa Suomen kautta;

30) *muovilla* materiaalia, joka koostuu kemikaalilain (593/2013) 6 §:n 1 kohdan a alakohdassa tarkoitetun REACH-asetuksen 3 artiklan 5 alakohdassa määritellystä polymeeristä, johon on saatettu lisätä lisäaineita tai muita aineita ja joka soveltuu lopputuotteiden pää rakenneosaksi, lukuun ottamatta luonnonpolymeerejä, joita ei ole kemiallisesti muunnettu;

31) *kertakäyttöisellä muovituotteella* tuotetta, joka on tehty kokonaan tai osittain muovista ja jota ei ole suunniteltu tai saatettu

markkinoille kestävänsä elinkaarensa aikana useita käyttökertoja siten, että se palautettaisiin tuottajalle täytettäväksi tai sitä käytettäisiin uudelleen alkuperäiseen tarkoitukseen;

32) **kalastusvälineellä** esinettä tai laitteen osaa, jota käytetään kalastuksessa tai vesiviljelyssä elollisten luonnonvarojen pyyntiin tai kasvattamiseen tai joka kelluu veden pinnalla ja jolla pyritään houkuttelemaan ja pyytämään tai kasvattamaan tällaisia vesien elollisia luonnonvaroja, pois lukien kalastusvälineeseen kuuluvat sähkö- ja elektroniikkalaitteet;

33) **kalastusvälinejätteellä** kalastusvälinettä tai sen osaa, joka on 5 §:ssä tarkoitettua jätettä, mukaan lukien hylätyt ja kadonneet kalastusvälineet;

34) **tupakkatuotteella** tupakkalain (549/2016) 2 §:n 1 kohdassa tarkoitettua tupakkatuotetta.

24 a §

Markkinavalvonta

Turvallisuus- ja kemikaalivirasto valvoo markkinavalvontaviranomaisena pakkauksia, ajoneuvoja sekä niiden materiaaleja ja osia, paristoja ja akkuja sekä sähkö- ja elektroniikkalaitteita koskevien vaatimusten noudattamista siten kuin niistä tarkemmin säädetään 10 §:n nojalla annetuissa valtioneuvoston asetuksissa.

24 a §

Markkinavalvonta

Turvallisuus- ja kemikaalivirasto valvoo markkinavalvontaviranomaisena pakkauksia, ajoneuvoja sekä niiden materiaaleja ja osia, paristoja ja akkuja, sähkö- ja elektroniikkalaitteita *sekä muita tuotteita* koskevien vaatimusten ja rajoitusten noudattamista siten kuin niistä tarkemmin säädetään 10 §:n nojalla annetuissa valtioneuvoston asetuksissa.

25 §

Muut valvontaviranomaiset

Verohallinto valvoo toimialallaan 68 §:ssä tarkoitettuja juomapakkauksia koskevien tämän lain ja sen nojalla annettujen säännösten noudattamista. Tulli valvoo yhteistyössä Suomen ympäristökeskuksen kanssa jätteiden kansainvälisiä siirtoja. Tulli valvoo lisäksi

25 §

Muut valvontaviranomaiset

Verohallinto valvoo toimialallaan 68 §:ssä tarkoitettuja juomapakkauksia koskevien tämän lain ja sen nojalla annettujen säännösten noudattamista. Tulli valvoo yhteistyössä Suomen ympäristökeskuksen kanssa jätteiden kansainvälisiä siirtoja *ja yhteistyössä Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökes-*

Voimassa oleva laki

elohopea-asetuksen 4 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua tuontia jätteenä koskevan rajoituksen noudattamista.

46 §

Tuottajan vastuu jätehuollosta ja sen kustannuksista

Tuottajan on järjestettävä markkinoille saatamiensa 48 §:ssä tarkoitettujen tuotteiden jätehuolto sekä vastattava siitä aiheutuvista kustannuksista, jollei jäljempänä toisin säädetä. Tuottajan velvollisuus koskee käytöstä poistettuja tuotteita, jotka luovutetaan 49, 49 a tai 56 §:ssä tarkoitettuun vastaanottopaikkaan tai kuljetukseen.

Tuottajan 1 momentin mukainen velvollisuus koskee tuottajan Suomen markkinoille saattamia tuotteita ja etäkaupalla suoraan käyttäjille myymiä tuotteita sekä tuottajan markkinaosuuteen nähden kohtuulliseksi katsottavaa osuutta muista vastaavista tuotteista riippumatta tuotteiden markkinoille saattamisen ajankohdasta.

Ehdotus

kuksen kanssa tuottajavastuun piiriin kuuluvien tuotteiden etäkauppaa. Tulli valvoo lisäksi elohopea-asetuksen 4 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua tuontia jätteenä koskevan rajoituksen noudattamista.

46 §

Tuottajan vastuu jätehuollosta ja sen kustannuksista

Tuottajan on järjestettävä markkinoille saatamiensa 48 §:ssä tarkoitettujen tuotteiden jätehuolto sekä vastattava siitä aiheutuvista kustannuksista, jollei jäljempänä toisin säädetä. Tuottajan velvollisuus koskee käytöstä poistettuja tuotteita, jotka luovutetaan 49, 49 a tai 56 §:ssä tarkoitettuun vastaanottopaikkaan tai kuljetukseen.

Edellä 1 momentissa säädetystä poiketen seuraavilla 48 §:ssä tarkoitetuilla tuottajilla on ainoastaan 47 a §:n mukainen kustannusvastuu tietyistä kuntien toteuttamista jätehuolto- ja siivoustoimista:

1) kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvien henkilökohtaiseen hygieniaan ja kuluttajakäyttöön tarkoitettujen kosteuspyyhkeiden tuottajat;

2) kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvien kuluttajakäyttöön tarkoitettujen ilmapallojen tuottajat; ja

3) kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvien suodattimellisten tupakkatuotteiden ja suodattimien tuottajat.

Tuottajan 1 ja 2 momentin mukainen velvollisuus koskee tuottajan Suomen markkinoille saattamia tuotteita ja etäkaupalla suoraan käyttäjille myymiä tuotteita sekä tuottajan markkinaosuuteen nähden kohtuulliseksi katsottavaa osuutta muista vastaavista tuotteista riippumatta tuotteiden markkinoille saattamisen ajankohdasta.

47 a §

Tuottajan kustannusvastuu tietyistä kuntien toteuttamista jätehuolto- ja siivoustoimista

Lain 48 §:n 1 momentissa tarkoitettujen kertakäyttöisten muovituotteiden tuottajien on vastattava tuotteista kunnille 47 b §:n mukaisilla alueilla aiheutuvien kustannustehokkaiden jätehuolto- ja siivoustoimien kustannuksista tuoteryhmittäin siten kuin 2-4 momentissa säädetään.

Kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvien kosteuspyyhkeiden ja kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvien ilmapallojen tuottajan on vastattava niistä kustannuksista, joita kunnalle aiheutuu kyseisten tuotteiden aiheuttaman roskaantumisen siivoamisesta ja siivottujen roskien kuljetuksesta ja käsittelystä sen jälkeen.

Kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvien tupakkatuotteiden ja yhdessä niiden kanssa kaupan pidettävien suodattimien tuottajan on vastattava niistä kustannuksista, joita kunnalle aiheutuu kyseisten tuotteiden aiheuttaman roskaantumisen ehkäisemiseksi järjestetyn jätteen keräyksen, kuljetuksen ja käsittelyn järjestämisestä, sekä tuotteiden aiheuttaman roskaantumisen siivoamisesta ja siivottujen roskien kuljetuksesta ja käsittelystä sen jälkeen. Roskaantumisen ehkäisemiseksi järjestetyn jätteen keräyksen, kuljetuksen ja käsittelyn kustannuksiin sisältyvät myös erilliset tupakkatuotteille ja suodattimille tarkoitetut jäteastiat sekä niihin kerättyjen jätteiden kuljetus ja käsittely.

Liitteen mukaisten pakkauksina pidettävien kertakäyttöisten muovituotteiden tuottajan sekä muina kuin pakkauksina pidettävien kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvien tyhjänä myytävien juomamukien tuottajan on vastattava niistä kustannuksista, joita kunnalle aiheutuu kyseisten tuotteiden aiheuttaman roskaantumisen ehkäisemiseksi järjestetyn jätteen keräyksen, kuljetuksen ja käsittelyn järjestämisestä, sekä tuotteiden aiheuttaman roskaantumisen siivoamisesta ja näiden roskien kuljetuksesta ja käsittelystä sen jälkeen.

47 b §

Kustannusvastuun piiriin kuuluvat alueet

Edellä 47 a §:ssä säädetty tuottajan kustannusvastuu koskee seuraavia alueita:

1) alueet, jotka kadun ja eräiden yleisten alueiden kunnossa- ja puhtaanapidosta (669/1978) säädetyn lain nojalla kuuluvat kunnan puhtaanapitovastuulle;

2) alueet, joilla kunta on jätelain 74 §:n 1 momentin 1, 2 ja 5 kohdassa tarkoitettu toiminnon pitäjä tai alueen haltija; ja

3) alueet, joilla kunnalla on jätelain 76 §:n tarkoittamana alueen pitäjänä tai haltijana velvollisuus järjestää riittävä jätteen keräys ja muut jätehuollon palvelut.

47 c §

Kustannusvastuun toteuttamiseksi tarvittavien tuoteryhmäkohtaisten korvausten määrittäminen

Edellä 47 a §:ssä säädetyn kustannusvastuun toteuttamiseksi tuottajan on maksettava kunnille vuosittain tuoteryhmäkohtaiset korvaukset, joiden suuruus määritetään vähintään kolmeksi ja enintään viideksi vuodeksi kerrallaan hyödyntäen seuraavia tietoja:

*1) kaikista kustannusvastuun piiriin kuuluvilla alueilla toteutetuista kustannustehokkaista jätehuolto- ja siivoustoimista aiheutuva kokonaiskustannus, joka lasketaan kunnista otosperusteisesti kerätyn kustannustiedon perusteella (**kuntien kokonaiskustannukset**); ja*

*2) kustannusvastuun piiriin kuuluvilla alueilla kerätyn jätteen ja siivotun roskan koostumusta koskeva selvitys (**koostumusselvitys**).*

Tuoteryhmäkohtaiset korvaukset on määritettävä koostumusselvityksen perusteella prosentuaalisena osuutena kuntien kokonaiskustannuksista. Prosentuaalista osuutta laskettaessa laskentaperusteena voidaan käyttää koostumusselvityksessä kerätyn jätteen ja siivotun roskan painoa, kappalemäärää, tilavuutta, näiden yhdistelmää tai muuta tarkoituksenmukaista perustetta.

Tuoteryhmäkohtaisten korvausten suuruudessa voidaan ottaa huomioon kustannustason vuosittainen muutos kuluttajahintaindeksin mukaisesti.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä tuoteryhmäkohtaisten korvausten suuruuden määrittämisestä ja siinä käytettävistä laskentaperusteista. Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä myös kuluttajahintaindeksin muutoksen huomioimisesta tuoteryhmäkohtaisten korvausten suuruudessa.

47 d §

Tuoteryhmäkohtaisten korvausten maksaminen kunnille

Tuottajan on maksettava tuoteryhmäkohtaiset korvaukset jokaiselle kunnalle kutakin korvausvuotta seuraavana vuotena. Kullekin kunnalle maksettavan korvausmäärän on perustuttava asukaslukuun. Lisäksi korvausmäärässä voidaan tarvittaessa ottaa huomioon roskaantumiseen vaikuttavia erityisiä olosuhdetekijöitä.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä tuoteryhmäkohtaisten korvausten maksamisesta kunnille.

47 e §

Tuoteryhmäkohtaisten korvausten tarkistaminen

Tuoteryhmäkohtaisten korvausten suuruus on tarkistettava ensimmäisen kerran kolmen vuoden kuluttua siitä, kun ne ensimmäistä kertaa määritetään. Tämän jälkeen tuoteryhmäkohtaisten korvausten suuruus on tarkistettava vähintään kolmen ja enintään viiden vuoden välein.

Tuottajien on vastattava yhteistoimin tuoteryhmäkohtaisten korvausten tarkistamiseksi tarvittavien 47 c §:n 1 momentin mukaisten tietojen hankkimisesta. Tämä on toteutettava yhteistoiminnassa kuntien ja ympäristöministeriön kanssa.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä tuoteryhmäkohtaisten korvausten tarkistamisesta.

47 f §

Kustannusvastuun jakamien tuottajayhteisössä ja eri tuottajayhteisöjen sekä tuottajien kesken

Kustannusvastuun toteuttamiseksi määritetyn tuoteryhmäkohtaisen korvauksen jakamisesta samaan tuottajayhteisöön kuuluvien tuottajien kesken säädetään 63 ja 63 a §:ssä.

Samaa tuoteryhmää edustavien tuottajarekisteriin hyväksytyjen tuottajien ja tuottajayhteisöjen on yhteistoimin jaettava kustannusvastuun toteuttamiseksi määritetty tuoteryhmäkohtainen korvaus markkinaosuusiensa suhteessa.

48 §

Tuottajavastuun piiriin kuuluvat tuotteet ja tuottajat

Tuottajavastuu koskee myyntitavasta riippumatta seuraavia tuotteita ja niitä ammattimaisesti markkinoille saattavia tai etäkaupalla suoraan käyttäjille myyviä tuottajia:

1) moottorikäyttöisen ja muun ajoneuvon tai laitteen renkaat, joiden tuottajana pidetään tällaisen renkaan valmistajaa, maahantuoja tai pinnoittajaa taikka renkailla varustetun ajoneuvon tai laitteen maahantuoja;

2) henkilöautot, pakettiautot ja niihin rinnastettavat muut ajoneuvot, joiden tuottajana pidetään tällaisen ajoneuvon valmistajaa tai maahantuoja taikka sitä, joka toimittaa maahan ajoneuvoja kotimaisen käyttäjän nimissä;

3) sähkö- ja elektroniikkalaitteet, joiden tuottajana pidetään laitteen valmistajaa tai maahantuoja taikka sellaista myyjää, joka myy laitteita omalla nimellään tai tavaramerkillään;

48 §

Tuottajavastuun piiriin kuuluvat tuotteet ja tuottajat

Tuottajavastuu koskee myyntitavasta riippumatta seuraavia tuotteita ja niitä ammattimaisesti markkinoille saattavia tai etäkaupalla suoraan käyttäjille myyviä tuottajia:

1) moottorikäyttöisen ja muun ajoneuvon tai laitteen renkaat, joiden tuottajana pidetään tällaisen renkaan valmistajaa, maahantuoja tai pinnoittajaa taikka renkailla varustetun ajoneuvon tai laitteen maahantuoja;

2) henkilöautot, pakettiautot ja niihin rinnastettavat muut ajoneuvot, joiden tuottajana pidetään tällaisen ajoneuvon valmistajaa tai maahantuoja taikka sitä, joka toimittaa maahan ajoneuvoja kotimaisen käyttäjän nimissä;

3) sähkö- ja elektroniikkalaitteet, joiden tuottajana pidetään laitteen valmistajaa tai maahantuoja taikka sellaista myyjää, joka myy laitteita omalla nimellään tai tavaramerkillään;

4) paristot ja akut, mukaan lukien sähkö- ja elektroniikkalaitteisiin, ajoneuvoihin tai muihin tuotteisiin sisältyvät paristot ja akut, joiden tuottajana pidetään pariston tai akun markkinoille saattajaa;

5) sanomalehdet, aikakauslehdet, toimistopaperit ja muut niihin rinnastettavat paperituotteet, joiden tuottajana pidetään paperituotteiden valmistukseen käytettävän paperin valmistajaa tai maahantuojaa taikka painetun paperituotteen maahantuojaa;

6) pakkaukset, joiden tuottajana pidetään tuotteen pakkaajaa tai pakatun tuotteen maahantuojaa.

4) paristot ja akut, mukaan lukien sähkö- ja elektroniikkalaitteisiin, ajoneuvoihin tai muihin tuotteisiin sisältyvät paristot ja akut, joiden tuottajana pidetään pariston tai akun markkinoille saattajaa;

5) sanomalehdet, aikakauslehdet, toimistopaperit ja muut niihin rinnastettavat paperituotteet, joiden tuottajana pidetään paperituotteiden valmistukseen käytettävän paperin valmistajaa tai maahantuojaa taikka painetun paperituotteen maahantuojaa;

6) pakkaukset, joiden tuottajana pidetään tuotteen pakkaajaa tai pakatun tuotteen maahantuojaa; kuitenkin palvelupakkausten, joita käytetään pääsääntöisesti elintarvikkeiden ja muiden tuotteiden, mukaan lukien käsittelemättömien maatalous- ja puutarhatuotteiden pakkaamiseen myyntipaikalla suoraan kuluttajille, tuottajana pidetään niiden valmistajaa tai maahantuojaa;

7) kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvat muut kuin 6 kohdassa tarkoitettuina pakkauksina pidettävät tyhjänä myytävät juomamukit, niiden korkit ja kannet mukaan luettuina, joiden tuottajana pidetään tuotteen valmistajaa tai maahantuojaa;

8) kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvat henkilökohtaiseen hygieniaan ja kuluttajakäyttöön tarkoitetut kosteuspyyhkeet, joiden tuottajana pidetään tällaisen tuotteen valmistajaa tai maahantuojaa;

9) kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvat kuluttajakäyttöön tarkoitetut ilmapallot, joiden tuottajana pidetään tällaisen tuotteen valmistajaa tai maahantuojaa;

10) kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvat suodattimelliset tupakkatuotteet ja suodattimet, joita pidetään kaupan käytettäväksi yhdessä tupakkatuotteiden kanssa, joiden tuottajana pidetään tällaisen tuotteen valmistajaa tai maahantuojaa;

11) muovia sisältävät kalastusvälineet, joiden tuottajana pidetään tällaisen tuotteen valmistajaa tai maahantuojaa;

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä siitä, mitä 1 momentissa tarkoitettuja tuotteita ja keitä 1 momentissa tarkoitettuja tuottajia ovat. Valtioneuvoston ase-

Tämän luvun säännöksiä ei 52 §:ää lukuun ottamatta sovelleta pakkausten tuottajaan, jonka liikevaihto on vähemmän kuin 1 000 000 euroa.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä siitä, mitä 1 momentissa

Voimassa oleva laki

tarkoitettut tuotteet ja keitä 1 momentissa tarkoitettut tuottajat ovat. Valtioneuvoston asetuksella voidaan myös antaa tarkempia säännöksiä tuottajavastuuta koskevien säännösten soveltamisesta, jos tuotteet hankitaan toisesta maasta tai viedään maasta sähköisellä tai muulla etäkaupalla.

49 §

Käytöstä poistettavien tuotteiden vastaanotto ja kuljetus

Tuottajan on järjestettävä käytöstä poistettavien tuotteiden vastaanottoa siten, että tuotteen voi maksutta ja vaivattomasti luovuttaa näin järjestettyyn vastaanottoon. Tarvittavien vastaanottoa paikkojen määrää alueittain määritettäessä otetaan huomioon niihin luovutettavien käytöstä poistettujen tuotteiden laji, laatu ja ennakoitu määrä sekä vastaanotosta ja kuljetuksesta aiheutuvat ympäristövaikutukset ja kustannukset. Määrä voi olla tuoteryhmittäin ja alueittain erilainen. Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä vastaanottoa paikkojen määrästä.

Paperituotteiden tuottajan on 1 momentista poiketen järjestettävä käytöstä poistettujen 48 §:n 1 momentin 5 kohdassa tarkoitettujen paperituotteiden kuljetus maksutta kiinteistön haltijan järjestämästä vastaanottoa paikasta, jos kiinteistö sijaitsee muulla kuin pientalo- tai haja-asutusalueella.

Tuottajan on järjestettävä 56 §:n mukaisesti kerättyjen käytöstä poistettujen tuotteiden kuljetus maksutta tuotteen jakelijan vastaanottoa paikasta.

Ehdotus

tuoksella voidaan myös antaa tarkempia säännöksiä tuottajavastuuta koskevien säännösten soveltamisesta, jos tuotteet hankitaan toisesta maasta tai viedään maasta sähköisellä tai muulla etäkaupalla.

49 §

Käytöstä poistettavien tuotteiden vastaanotto ja kuljetus

Tuottajan on järjestettävä käytöstä poistettavien tuotteiden vastaanottoa siten, että tuotteen voi maksutta ja vaivattomasti luovuttaa näin järjestettyyn vastaanottoon. Tarvittavien vastaanottoa paikkojen määrää alueittain määritettäessä otetaan huomioon niihin luovutettavien käytöstä poistettujen tuotteiden laji, laatu ja ennakoitu määrä sekä vastaanotosta ja kuljetuksesta aiheutuvat ympäristövaikutukset ja kustannukset. Määrä voi olla tuoteryhmittäin ja alueittain erilainen. Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä vastaanottoa paikkojen määrästä.

Paperituotteiden tuottajan on 1 momentista poiketen järjestettävä käytöstä poistettujen 48 §:n 1 momentin 5 kohdassa tarkoitettujen paperituotteiden kuljetus maksutta kiinteistön haltijan järjestämästä vastaanottoa paikasta, jos kiinteistö sijaitsee muulla kuin pientalo- tai haja-asutusalueella.

Kalastussataman pitäjän on järjestettävä kalastusvälinejätteen vastaanotto siten kuin merenkulun ympäristönsuojelulain (1672/2009) 9 luvun 3 §:n 2 momentissa säädetään. Muovia sisältävän kalastusvälineen tuottajan on järjestettävä kalastusvälinejätteen kuljetus maksutta kyseisestä kalastussataman vastaanottoa paikasta.

Tuottajan on järjestettävä 56 §:n mukaisesti kerättyjen käytöstä poistettujen tuotteiden kuljetus maksutta tuotteen jakelijan vastaanottoa paikasta.

51 §

51 §

*Tuottajan tiedotus- ja neuvontavelvollisuus**Tuottajan tiedotus- ja neuvontavelvollisuus*

Tuottajan on tiedotettava käytöstä poistettujen tuotteiden vastaanottoaikkojen sijainnista ja aukioloajoista, niissä vastaanotettavista jätteistä sekä muista vastaanoton toimivuuden kannalta tarpeellisista asioista. Tuottajan on lisäksi tiedotettava ja neuvottava jätteen määrän ja haitallisuuden vähentämistä ja uudelleenkäyttöä ja uudelleenkäytön valmistelua koskevista toimista sekä roskaantumisen ehkäisemisestä. Tuottajan on tarvittaessa järjestettävä tiedottaminen ja neuvonta yhdessä kunnan ja muiden jätehuollon toimijoiden kanssa.

Tuottajan on tiedotettava käytöstä poistettujen tuotteiden vastaanottoaikkojen sijainnista ja aukioloajoista, niissä vastaanotettavista jätteistä sekä muista vastaanoton toimivuuden kannalta tarpeellisista asioista. Tuottajan on lisäksi tiedotettava ja neuvottava jätteen määrän ja haitallisuuden vähentämistä ja uudelleenkäyttöä ja uudelleenkäytön valmistelua koskevista toimista, roskaantumisen vaikutuksista ja ehkäisemisestä sekä tarpeen mukaan tuotteille käytössä olevista uudelleenkäytettävistä vaihtoehdoista. Tiedotus ja neuvonta voi olla erilaista eri tuoteryhmille. Tuottajan on tarvittaessa järjestettävä tiedottaminen ja neuvonta yhdessä kunnan ja muiden jätehuollon toimijoiden kanssa.

53 a §

53 a §

*Tuottajan omavalvonta**Tuottajan omavalvonta*

Tuottajan on valvottava säännöllisesti ja suunnitelmallisesti tässä luvussa säädettyjen velvoitteiden toteutumista sekä kehitettävä tätä koskevan tiedon luotettavuutta (*omavalvonta*). Omavalvonnan tueksi on tarvittaessa teetettävä säännöllinen tarkastus riippumattomalla ja ammattitaitoisella henkilöllä. Tuottajan on laadittava omavalvonnasta kirjallinen suunnitelma, joka on liitettävä 101 §:ssä tarkoitettuun hakemukseen tuottajarekisteriin hyväksymiseksi.

Tuottajan on valvottava säännöllisesti ja suunnitelmallisesti tässä luvussa säädettyjen velvoitteiden toteutumista sekä kehitettävä tätä koskevan tiedon luotettavuutta (*omavalvonta*). Omavalvonnan tueksi on tarvittaessa teetettävä säännöllinen tarkastus riippumattomalla ja ammattitaitoisella henkilöllä. Tuottajan on laadittava omavalvonnasta kirjallinen suunnitelma, joka on liitettävä 101 §:ssä tarkoitettuun hakemukseen tuottajarekisteriin hyväksymiseksi.

Edellä 1 momentissa tarkoitettussa suunnitelmassa on oltava vähintään seuraavat tiedot:

Edellä 1 momentissa tarkoitettussa suunnitelmassa on oltava vähintään seuraavat tiedot:

1) tuottajan 54 §:n 1 momentissa tarkoitettujen kirjanpidon toteuttaminen ja sitä koskevien tietojen luotettavuuden arviointi ja kehittäminen;

1) tuottajan 54 §:n 1 momentissa tarkoitettujen kirjanpidon toteuttaminen ja sitä koskevien tietojen luotettavuuden arviointi ja kehittäminen;

2) tuottajan 46 ja 49 b §:ssä tarkoitettujen kustannusvastuun täyttymisen arviointi;

2) tuottajan 46 §:ssä, 47 a §:ssä ja 49 b §:ssä tarkoitettujen kustannusvastuun täyttymisen arviointi;

3) tuottajan 63 a §:ssä tarkoitettujen maksuosuuksien seuranta ja kehittäminen;

3) tuottajan 63 a §:ssä tarkoitettujen maksuosuuksien seuranta ja kehittäminen;

Voimassa oleva laki

4) omavalvonnan tueksi tehtävät tarkastukset.

Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voi hyväksyä poikkeuksen 2 momentissa tarkoitettusta vaatimuksesta, jos se on perusteltua tuottajan toiminnan laatu ja laajuus huomioon ottaen.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä 1 momentissa säädetyn tarkastuksen sisällöstä, sen suorittamisen ajankohdasta ja tarkastuksia tekevän henkilön ammatillisista pätevyysvaatimuksista sekä 2 momentin 1–3 kohdassa säädetyistä vaatimuksista.

62 §

Tuottajayhteisöön liittyminen

Tässä luvussa säädettyjen velvollisuuksiensa täyttämiseksi tuottajan on liityttävä 142 §:ssä tarkoitettuun tuottajarekisteriin hyväksytyyn tuottajayhteisöön tai perustettava sellainen yhdessä muiden tuottajien kanssa. Tuottajayhteisöön ei saa kuulua muita kuin tuottajia. Pakkausten tuottajayhteisön toimialan on katettava kaikki pakkausmateriaalit.

66 a §

Tuottajan tai muun toimijan valtuutettu edustaja

Suomeen sijoittautuneen toimijan, joka myy etäkaupalla suoraan käyttäjille toiseen valtioon tuottajavastuun piiriin kuuluvia tuotteita, on vastattava tuottajavastuuvälvoitteidensa täyttämisestä kyseisessä valtiossa. Sähkö- ja elektroniikkalaitteita etäkaupalla suoraan käyttäjille toiseen Euroopan unionin jäsenvaltioon myyvän toimijan on nimettävä kyseiseen jäsenvaltioon sijoittautunut valtuutettu

Ehdotus

4) omavalvonnan tueksi tehtävät tarkastukset.

Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voi hyväksyä poikkeuksen 2 momentissa tarkoitettusta vaatimuksesta, jos se on perusteltua tuottajan toiminnan laatu ja laajuus huomioon ottaen. *Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voi tarvittaessa määrätä 1 momentissa tarkoitettun omavalvonnan tueksi teetettävän tarkastuksen.*

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä 1 momentissa säädetyn tarkastuksen sisällöstä, sen suorittamisen ajankohdasta ja tarkastuksia tekevän henkilön ammatillisista pätevyysvaatimuksista sekä 2 momentin 1–3 kohdassa säädetyistä vaatimuksista.

62 §

Tuottajayhteisöön liittyminen

Tässä luvussa säädettyjen velvollisuuksiensa täyttämiseksi tuottajan on liityttävä 142 §:ssä tarkoitettuun tuottajarekisteriin hyväksytyyn tuottajayhteisöön tai perustettava sellainen yhdessä muiden tuottajien kanssa. Tuottajayhteisöön ei saa kuulua muita kuin tuottajia. Pakkausten tuottajayhteisön toimialan on katettava kaikki pakkausmateriaalit ja 48 §:n 1 momentin 7 kohdassa tarkoitettu tyhjänä myytävät juomamukit.

66 a §

Tuottajan tai muun toimijan valtuutettu edustaja

Suomeen sijoittautuneen toimijan, joka myy etäkaupalla suoraan käyttäjille toiseen valtioon tuottajavastuun piiriin kuuluvia tuotteita, on vastattava tuottajavastuuvälvoitteidensa täyttämisestä kyseisessä valtiossa. *Seuraavia lain 48 §:n 1 momentin tarkoittamia tuotteita* etäkaupalla suoraan käyttäjille toiseen Euroopan unionin jäsenvaltioon myyvän toimijan

Voimassa oleva laki

edustaja vastaamaan velvoitteidensa täyttämistä.

Ehdotus

on nimettävä kyseiseen jäsenvaltioon sijoitautunut valtuutettu edustaja vastaamaan velvoitteidensa täyttämistä:

- 1) sähkö- ja elektroniikkalaitteet;
- 2) liitteen mukaiset pakkauksina pidettävät kertakäyttöiset muovituotteet;
- 3) muut kuin pakkauksina pidettävät kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvat tyhjänä myytävät juomamukit;
- 4) kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvat henkilökohtaiseen hygieniaan ja kuluttajakäyttöön tarkoitetut kosteuspyyhkeet;
- 5) kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvat kuluttajakäyttöön tarkoitetut ilmapallot;
- 6) kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvat suodattimelliset tupakkatuotteet ja suodattimet; ja
- 7) muovia sisältävät kalastusvälineet.

69 §

Juomapakkausten palautusjärjestelmän ylläpitäjän velvollisuudet

Juomapakkausten palautusjärjestelmän ylläpitäjän on noudatettava, mitä 53 a §:ssä säädetään tuottajan omavalvonnasta ja 54 §:ssä tuottajan kirjanpito- ja tiedonantovelvollisuudesta. Juomapakkausten palautusjärjestelmään, johon otetaan jäseniä, sovelletaan lisäksi, mitä 63 a §:ssä säädetään tuottajien maksuosuuksista ja niiden mukauttamisesta, 64 §:ssä tuottajarekisteriin hyväksytyn tuottajan ja tuottajayhteisön toiminnan turvaamisesta, 65 §:ssä tuottajien ja tuottajayhteisöjen yhteistyöstä, 66 §:ssä tuottajayhteisöjen palvelunhankinnasta, 66 a §:ssä tuottajan tai muun toimijan valtuutetusta edustajasta ja 66 b §:ssä Suomessa valtuutettuna edustajana toimimisesta.

69 §

Juomapakkausten palautusjärjestelmän ylläpitäjän velvollisuudet

Juomapakkausten palautusjärjestelmän ylläpitäjän on noudatettava, mitä 47 d §:ssä säädetään tuoteryhmäkohtaisten korvausten maksuvelvollisuudesta kunnille, 47 e §:ssä tuoteryhmäkohtaisten korvausten tarkistamiseen liittyvästä tietojen hankkimisvelvollisuudesta, 47 f §:ssä kustannusvastuun jakamisesta samaa tuoteryhmää edustavien eri tuottajayhteisöjen sekä tuottajien kesken, 53 a §:ssä tuottajan omavalvonnasta, ja 54 §:ssä tuottajan kirjanpito- ja tiedonantovelvollisuudesta. Juomapakkausten palautusjärjestelmään, johon otetaan jäseniä, sovelletaan lisäksi, mitä 63 a §:ssä säädetään tuottajien maksuosuuksista ja niiden mukauttamisesta, 64 §:ssä tuottajarekisteriin hyväksytyn tuottajan ja tuottajayhteisön toiminnan turvaamisesta, 65 §:ssä tuottajien ja tuottajayhteisöjen yhteistyöstä, 66 §:ssä tuottajayhteisöjen palvelunhankinnasta, 66 a §:ssä tuottajan tai muun toimijan valtuutetusta edustajasta ja 66 b §:ssä Suomessa valtuutettuna edustajana toimimisesta.

128 §

Tuottajan järjestämää jätehuoltoa koskevan rikkomuksen tai laiminlyönnin oikaiseminen

Jos 6 luvussa tarkoitettu tuottaja tai tuottajayhteisö taikka 68 §:ssä tarkoitettu juomapakkausten palautusjärjestelmän ylläpitäjä ei ole järjestänyt tuottajavastuuseen perustuvaa uudelleenkäyttöä, kierrätystä, muuta hyödyntämistä tai muuta jätehuoltoa tämän lain tai sen nojalla annettujen säännösten tai määräysten mukaisesti, Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voi sen lisäksi, mitä 126 §:ssä säädetään:

1) velvoittaa tuottajan, tuottajayhteisön tai juomapakkausten palautusjärjestelmän ylläpitäjän saattamaan toimintansa tämän lain ja sen nojalla annettujen säännösten tai määräysten mukaiseksi sekä osoittamaan muutokset tehdyiksi;

2) kieltää tuottajaa saattamasta 48 §:ssä tarkoitettua tuotetta markkinoille, kunnes tuottaja on hyväksytty tai merkitty 142 §:n mukaiseen tuottajarekisteriin.

128 §

Tuottajavastuuta koskevan rikkomuksen tai laiminlyönnin oikaiseminen

Jos 6 luvussa tarkoitettu tuottaja tai tuottajayhteisö taikka 68 §:ssä tarkoitettu juomapakkausten palautusjärjestelmän ylläpitäjä ei ole järjestänyt 46 §:n 1 momentissa säädettyyn tuottajavastuuseen perustuvaa uudelleenkäyttöä, kierrätystä, muuta hyödyntämistä tai muuta jätehuoltoa tai jos tämä ei ole noudatannut 47 d §:ssä säädettyä tuoteryhmäkohtaisten korvausten maksuvelvollisuutta kunnille tai 47 e §:ssä säädettyä tietojen hankkimisvelvollisuutta tämän lain tai sen nojalla annettujen säännösten tai määräysten mukaisesti, Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voi sen lisäksi, mitä 126 §:ssä säädetään:

1) velvoittaa tuottajan, tuottajayhteisön tai juomapakkausten palautusjärjestelmän ylläpitäjän saattamaan toimintansa tämän lain ja sen nojalla annettujen säännösten tai määräysten mukaiseksi sekä osoittamaan muutokset tehdyiksi;

2) kieltää tuottajaa saattamasta 48 §:ssä tarkoitettua tuotetta markkinoille, kunnes tuottaja on hyväksytty tai merkitty 142 §:n mukaiseen tuottajarekisteriin tai kunnes tuottaja on suorittanut 47 d §:n mukaisen maksuvelvollisuutensa tai 47 e §:n mukaisen tietojen hankkimisvelvollisuutensa.

*Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .
Tämän lain 47 c §:n tarkoittamat tuoteryhmäkohtaiset korvaukset määritetään ensimmäisen kerran vuosiksi 2023-2025 siten, että tuoteryhmäkohtaisten korvausten suuruuden määrittämisessä käytettävä kuntien kokonaiskustannus on 4,79 €/asukas/a*

Tämän lain 47 d §:n mukaista velvollisuutta maksaa kunnille tuoteryhmäkohtainen korvaus sovelletaan kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvien suodattimellisten tupakkatuotteiden ja suodattimien tuottajaan 1 päivänä tammikuuta 2023 alkaen.

Tämän lain 47 d §:n mukaista velvollisuutta maksaa kunnille tuoteryhmäkohtainen korvaus sovelletaan liitteen mukaisiin pakkauksina pidettävien kertakäyttöisen muovituotteiden tuottajaan 1 päivänä tammikuuta 2023 alkaen.

Tämän lain 47 d §:n mukaista velvollisuutta maksaa kunnille tuoteryhmäkohtainen korvaus sovelletaan muina kuin pakkauksina pidettävien kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvien tyhjänä myytävien juomamukien tuottajaan 1 päivänä tammikuuta 2025 alkaen.

Tämän lain 47 d §:n mukaista velvollisuutta maksaa kunnille tuoteryhmäkohtainen korvaus sovelletaan kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvien ilmapallojen ja kosteuspyyhkeiden tuottajaan 1 päivänä tammikuuta 2025 alkaen.

Tämän lain 48 §:n 1 momentin 6 kohdan mukaista pakkauksen tuottajan määritelmää sovelletaan 1 päivänä tammikuuta 2023 alkaen. Siihen saakka sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olevan lain 48 §:n 1 momentin 6 kohdan mukaista pakkauksen tuottajan määritelmää ja tämän lain voimaan tullessa voimassa olevan lain 48 §:n 2 momenttia.

Tämän lain 49 §:n 3 momentin mukaista tuottajan kuljetusvastuuta sovelletaan 1 päivästä tammikuuta 2029 alkaen.

Liite

Lain 48 §:n 1 momentin 6 kohdassa tarkoitettuina pakkauksina pidettävät kertakäyttöiset muovituotteet

1) elintarvikepakkaukset eli astiat, kuten kannelliset ja kannettomat rasiat, joissa säilytetään elintarvikkeita, jotka

*a) on tarkoitettu syötäväksi välittömästi joko paikalla tai mukaan otettuna,
b) syödään tavallisesti astiasta, ja
c) ovat valmiita syötäväksi ilman lisävalmistamista, kuten kypsentämistä, keittämistä tai lämmittämistä,*

2) joustavasta materiaalista valmistetut annospakkaukset ja kääreet, joiden sisältämä ruoka on tarkoitettu nautittavaksi välittömästi annospakkauksesta tai kääreestä ilman lisävalmistusta;

3) tilavuudeltaan enintään kolmen litran juomapakkaukset eli astiat, joita käytetään nesteitä varten, kuten juomapullot ja niiden korkit ja kannet, sekä yhdistelmäateriaalipakkaukset korkkeineen ja kansineen, paitsi lasiset tai metalliset juomapakkaukset, joissa on muovikorkit tai –kannet;

4) juomamukit, niiden korkit ja kannet mukaan luettuina; ja

5) pakkauksista ja pakkausjätteistä annetun valtioneuvoston asetuksen (1029/2021) 19 §:n 2 momentin tarkoittamat kertakäyttöiset muoviset kantokassit.

Edellä 1 kohdassa tarkoitettuina elintarvikepakkauksina ei pidetä juomapakkauksia sekä joustavasta materiaalista valmistettuja annospakkauksia ja kääreitä.

2.

Laki

merenkulun ympäristönsuojelulain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään merenkulun ympäristönsuojelusta annetun lain (1672/2009) 9 luvun 3 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 669/2021, uusi 2 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

9 luku

9 luku

Jätteiden vastaanottojärjestelyt satamassa

Jätteiden vastaanottojärjestelyt satamassa

3 §

3 §

Jätteiden vastaanottojärjestelyt kalastussatamassa

Jätteiden vastaanottojärjestelyt kalastussatamassa

Kalastussataman pitäjän on järjestettävä jätelain (646/2011) 6 §:n 1 momentin 33 kohdan tarkoittaman kalastusvälinejätteen erillinen vastaanotto, jos sataman vuosittainen saalismäärä on vähintään 5000 kg. Kalastussataman vastaanotto on sovitettava teknisesti yhteen jätelain 49 §:n 3 momentin mukaisen tuottajan järjestämän kuljetuksen kanssa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .